

M o t i v

A 1. I petitaskrivelse 1955 hemställde fängvårdsstyrelsen, att medel måtte beviljas till uppförande av en verkstad vid kolonien Tenhult. Verkstadsdriften vid kolonien bör inriktas på mekaniskt arbete. Verkstaden bör till en början avses för omkring tio intagna under ledning av en yrkesmästare för att senare, om det visar sig behövt, utbyggas till det dubbla antalet arbetsplatser. Styrelsens framställning år 1955 föranledde ej något förslag till 1956 års riksdag. Då styrelsen emellertid anser det synnerligen angeläget, att en verkstad får uppföras vid Tenhult, förnyar styrelsen sin framställning.

A 2. Norra anstaltsgruppen är torftigt utrustad i fråga om verkstadsdrift vid öppna förläggningar, i det att gruppen endast har en koloni med verkstadsdrift (snickeri), nämligen Sörbyn i Västerbottens län. Medan denna koloni kan anses tillgodose behovet av verkstadsdrift inom norra delen av gruppen, är kolonien Grötingen så belägen, att en verkstadsdrift (mekanisk drift) där skulle kunna tillgodose samma behov för södra delen.

A 3. I petitaskrivelser 1954 och 1955 angående anslag till fängvården för byggnadsändamål under domänfonden har styrelsen framlagt förslag till ombyggnad av personalbostadshus vid kolonien Orretorp. På grund av viktigen av att förbättra bostadsbeståndet för befattningshavare vid kolonierna anser sig styrelsen böra upprepa sitt i äskanden för budgetåren 1954/55 och 1955/56 framförda förslag. Enär styrelsen hemställer, att ifrågavarande fastighet måtte överföras från domänfonden till statens allmänna fastighetsfond, göres nu framställning under förevarande anslag.

A 4. Styrelsen föreslår, att för budgetåret 1957/58 medel beräknas till fem familjebostäder och några enkelrum med tillhoppa samma belopp, som anvisats för budgetåret 1956/57, eller 380 000 kronor. Frågan om utplaceringen av bostäderna på de olika kolonierna torde, liksom tidigare, böra bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av fängvårdsstyrelsen.

Fängvårdsfullmäktigen Gustaf Karlsson är skiljaktig i fråga om förslaget att begära medel till uppförande av verkstadsbyggnader vid kolonierna Tenhult och Grötingen och anser sig ej kunna tillstyrka nämnda förslag med hänsyn till den utbyggnad av fängvårdens anstaltsorganisation, innefattande jämväl verkstadsutrymmen, som beslutats eller planerats.

Fängvårdsfullmäktigen Olov Rylander finner skäl föreligga för uppförande av åtminstone en av de i styrelsens förslag till skrivelse angivna verkstadsbyggnaderna.

Y t t r a n d e ö v e r A

Byggnadsstyrelsen anser att verkstadsbyggnadernas yttre och inre utformning synes böra göras till föremål för ytterligare studium innan förslaget kommer till utförande. Den enligt prisläget den 1 juli 1955 till 165 000 kronor beräknade kostnaden för vardera verkstadsbyggnaden bör med hänsyn till prisläget den 1 juli 1956 höjas till 175 000 kronor. Vid ombyggnaden av ett tvåfamiljshus vid Orretorps koloni bör dubbla dörrar anordnas vid bo-

stadsentréerna. Kostnaden, vilken beräknats till sammanlagt 68 500 kronor, förefaller med hänsyn till rådande förhållanden skälig. Kostnaden för fem familjebostäder, 380 000 kronor, d. v. s. 76 000 kronor per styck, överstiger de belåningsvärden som högst må fastställas av bostadsstyrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 16 december 1955 och vilka numera ansetts böra utgöra riktlinjer även för bostäder av här ifrågavarande slag.

B. *Fångvårdsbyggnadsutredningen* (skr. 14/9 1956) — jfr i del föregående under Statens affärsverksfonder E. Domänverket — har anmält att för budgetåret 1957/58 torde böra beräknas 4 000 kronor för markförvärv till tjänstebostadshus vid kolonien Stora Herrestad och 100 000 kronor för att påbörja byggandet av tre tjänstebostäder vid kolonien.

Yttrande över B

Fångvårdsstyrelsen anser att medel till dessa personalbostäder bör ställas till förfogande redan under budgetåret 1956/57, så att arbetet kan påbörjas våren 1957. Vidare hemställer styrelsen att 150 000 kronor måtte bli disponibla under budgetåret 1956/57 för uppförande vid kolonien av en byggnad för mekanisk verkstad.

C I. *Fångvårdens byggnadskommitté* (skr. 25/10 1956) föreslår, att anslag för budgetåret 1957/58 äskas för följande av riksdagen redan beslutade byggnadsföretag med för varje särskilt ändamål angivet belopp:

1. Centralanstalten Hall	2 885 000
2. Sidoanstalter till Hall: Mariefred (2 650 000), Hällby (2 650 000)	5 300 000
3. Skenäs	1 500 000
4. Roxtuna	30 000
	<hr/>
Summa kronor	9 715 000

Motiv

C I 1. *Fångvårdsbyggnadsutredningen* hade i betänkande den 8 december 1954 om anstalter för förvarade och internerade understrukit, att de beräknade kostnaderna för Halls utbyggnad vore att betrakta som överslagsberäkningar och att kostnaderna kunde mera definitivt angivas först då fullständiga handlingar utarbetats. (Dåvarande kostnadsberäkningar uppgick sammanlagt till 11 375 000 kronor, jfr prop. 1954: 170 och 1955: 140). Byggnadskostnaderna beräknas numera av byggnadsstyrelsen till 13 000 000 kronor efter prisläget den 1 juli 1956 enligt följande specifikation.

Sluten avdelning och provisorisk panncentral	1 585 000
Administrationsbyggnad med specialavdelningar	3 750 000
Vaktbyggnad	80 000
Verkstäder jämte tvätt för slutna avdelningar	2 730 000
Centralförråd	95 000
Centralkök	750 000

Upprustning av befintliga äldre byggnader	125 000
Om- och tillbyggnad av panncentral	780 000
Mur omkring område C, 420 m	285 000
Mur omkring område B, 630 m	185 000
Gångkulvertar, 450 m	445 000
Värmekulvertar	230 000
Yttre vatten- och avloppsledningar	170 000
Omläggning av befintligt öppet avloppsdike från Håga till Hall	480 000
Anslutningsledningar för avlopp från befintliga öppna paviljonger och radhus till reningsverk	70 000
Reningsverk	550 000
Vägar, planering och ytterbelysning m. m.	690 000

Summa kronor 13 000 000

Till och med den 30 juni 1958 erfordras 5 085 000 kronor. För ändamålet är under budgetåret 1956/57 tillgängliga 2 200 000 kronor.

C I 2. I propositionen 1955: 140 anges byggnadskostnaderna för var och en av anstalterna i Mariefred och Hällby till 4 600 000 kronor. Byggnadskostnaderna beräknas numera av byggnadsstyrelsen till 4 630 000 kronor för vardera anstalten enligt prisläget den 1 juli 1956. Härtill kommer emellertid kostnaderna för uppförande av tjänstebostäder för den personal, som på grund av sin tjänst måste bo vid anstalterna, vilka kostnader beräknas till 470 000 kronor per anstalt. De sammanlagda byggnadskostnaderna utgör sålunda 10 200 000 kronor. För ändamålet är 3 500 000 kronor tillgängliga under löpande budgetår.

C I 3. Totalkostnaderna för om- och nybyggnadsarbeten vid Skenäs beräknas, inklusive kostnaderna för vattenverk, uppgå till 3 000 000 kronor mot i propositionen 1955: 140 angivna 2 800 000 kronor. Hittills har för ändamålet anvisats 1 500 000 kronor.

Yttranden över C I

Statskontoret. Med hänsyn till nödvändigheten av återhållsamhet på investeringsområdet och svårigheten att forcera arbetena vid större nyanläggningar måste tveksamhet råda, huruvida det omfattande byggnadsprogram, som föreslås bli förverkligat under innevarande och nästkommande budgetår, kan genomföras i någon större omfattning. Statskontoret förutsätter, att vid en begränsning av utbyggnaden i första hand de projekt kommer till utförande som snabbast ger nya vårdplatser.

Vidkommande det av kommittén yrkade beloppet å 30 000 kronor, utgörande uppskattad kostnadsstegring för tjänstebostäderna vid Roxtuna vill ämbetsverket erinra om föredragande departementschefens uttalande vid anmälan till innevarande års riksdag av investeringsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid fångvården, att de beräknade kostnaderna för bostadshusen vid Roxtuna syntes alltför höga, varför i fortsättningen alla ansträngningar borde inriktas på att bringa dessa kostnader i närmare överensstämmelse

med de belåningsvärden, som Kungl. Maj:t genom beslut den 16 december 1955 fastställt för egnahemslån till en- och tvåfamiljshus. Helt allmänt må beträffande i ärendet föreslagna tjänstebostäder framhållas, att dylika i princip icke bör uppföras för annan personal än sådan, som på grund av sin tjänst nödvändigtvis måste bo vid anstalten.

Slutligen torde böra beaktas, att å tilläggsstat icke äskas medel i större utsträckning än som är oundgängligen nödvändigt under innevarande budgetår.

Fångvårdsstyrelsen föreslår, att programmet för *centralanstalten Hall* begränsas samt att det av kommittén äskade beloppet för budgetåret 1957/58 reduceras med 1 000 000 kronor till 1 885 000 kronor.

I fråga om *sidoanstalter till Hall* anför styrelsen, att det icke borde vara uteslutet att vid en energiskt bedriven byggnadsverksamhet färdigställa den ena av anstalterna — vilka enligt uppgift av kommittén är avsedda att påbörjas innevarande höst — under 1957. Närmast till hands synes ligga att kommittén koncentrerar sig på Mariefredsanstalten. Styrelsen föreslår därför att medelsanvisningen för Mariefred ökas med 700 000 kronor till 3 350 000 kronor samt att medelsanvisningen till Hällby av denna anledning nedräknas i motsvarande mån. Då det är angeläget att etapp II vid centralanstalten i Skogome snarast möjligt påbörjas, föreslår styrelsen att det för anstalten i Hällby avsedda beloppet nedräknas med ytterligare 1 000 000 kronor, avsedda att disponeras för Skogomeanstalten. Enligt vad fångvårdsstyrelsen inhämtat kan nu pågående arbeten för häktesbyggnad å Skogome beräknas vara slutförda någon gång mellan den 15 maj och den 1 juli 1957. Med hänsyn till att beläggningsförhållandena är svårast inom den västra anstaltsgruppen kan styrelsen icke finna det välbetänkt att som kommittén tydligen tänkt sig låta arbetena avstanna, sedan den första etappen slutförts. Efter samråd med fångvårdsdirektören på Härlanda föreslår styrelsen i stället att arbetena i omedelbar anslutning till etapp I fullföljes med uppförande av en panncentral, en verkstadsbyggnad, de angelägnaste tjänstebostäderna och del av omslutningsmuren. Styrelsen föreslår, att det belopp, som styrelsen ovan ansett kunna inbesparas på Hall — 1 000 000 kronor — i stället avses för Skogome. Vidare föreslår styrelsen att det belopp, som styrelsen ovan ansett kunna inbesparas på Hällby — likaledes 1 000 000 kronor — också avses för Skogome. Härvid förutsätter styrelsen *dels* att byggnadskommittén skall äska ytterligare erforderliga medel för de av styrelsen angivna byggnadsobjekten å tilläggsstat till 1957/58 *och dels* att man vid ett godtagande av styrelsens förslag i stället för den nuvarande finansieringsformen för Skogome, nämligen byggande på löpande räkning, skall kunna använda en ur statens synpunkt mindre riskfylld finansieringsform.

Beträffande *centralanstalten Skenäs* föreslår fångvårdsstyrelsen att 500 000 kronor av det utav kommittén för budgetåret 1957/58 äskade beloppet, 1 500 000 kronor, i stället anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1956/57. Styrelsen uppger vidare, att man på Skenäs alltjämt hyser vissa bekymmer för vattenförsörjningen.

Byggnadsstyrelsen, som endast yttrat sig över den i framställningen föreslagna investeringsplanen, har icke haft något att erinra mot densamma.

C II. Vidare beräknar *fångvårdens byggnadskommitté* i samma skrivelse den 25 oktober 1956 ett medelsbehov till och med den 30 juni 1958 av sammanlagt 17 102 000 kronor för följande byggnadsföretag.

1. Hinseberg	1 810 000
2. Skogome	2 857 000
3. Tidaholm	6 245 000
4. Norrtälje	6 190 000

Summa kronor 17 102 000

I delbeloppen ingår kostnader för förvärv av mark i Skogome, i Tidaholm och i Norrtälje med respektive 367 000, 275 000 och 220 000 kronor.

Motiv

C II 1. Kostnaderna avser i betänkande den 10 oktober 1956 framlagda förslag till ombyggnad för inrättande av kvinnoanstalt på Hinseberg. För närvarande är enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 oktober 1956 en tillfällig koloni inrättad på Hinseberg för ordinärt manligt fångklientel.

C II 2. Kommittén (skr. med betänkande 31/7 1956) har föreslagit, att en anstalt, tills vidare avsedd för ca 80 häktade, skall uppföras på området Skogome i Säve kommun för 2 000 000 kronor, exklusive markkostnad. Förslaget har tillkommit i anslutning till statsutskottets utlåtande 1956: 145 i anledning av proposition 1956: 111 angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56. Kommittén har enligt betänkandet funnit, att samtliga av utskottet angivna förutsättningar föreligger. De byggnader, som erfordras såsom lokaler för de häktade, kan utformas på ett sätt, som gör det möjligt att i framtiden använda dem för vanligt fångförvar. De kan också placeras så, att de naturligt ansluter sig till en kommande bebyggelse. Den byggnad, som avses såsom tillfällig domstolslokal, kan i framtiden utnyttjas såsom verkstad. Om byggnaderna utföres på samma sätt som de, vilka ritats för sidoanstalterna i Tidaholm (jfr s. 13) och Norrtälje, blir kostnaderna också ordinära. Slutligen har kommittén, efter expertundersökningar, funnit, att medan byggnadstiden för ett häkte på Härlanda kan beräknas till minst 10 månader, torde tiden för färdigställande av ett häkte på Skogome uppgå till ca 6 månader. Med anledning av vad som framkommit vid överläggningar med de judiciella myndigheterna i Göteborg föreslås, att häktade, som skall rannsakas av hovrätten eller häradsrätterna liksom nu är fallet inställes vid vederbörande domstol genom fångvårdens försorg. Skulle rådhusrätten påfordra att häktad inställes i rättens ordinarie sessionsrum, bör detta även ske. Om så ej blir fallet, bör tre sessionsrum ställas till rådhusrättens förfogande i Skogome. Såsom anges i det följande har dock frågan om domstolslokaler ordnats på annat

sätt. De intagna fördelas på två byggnader, vardera avsedd för 40 intagna, som undergår frihetsstraff, men tillfälligtvis omdisponerad så att 38 häktade kan inrymmas i varje paviljong. I en av paviljongerna avdelas 6 celler för kvinnliga häktade. Mellan de båda paviljongerna uppföres promenadgårdar av den sedvanliga solfjäderstypen. Domstolsbyggnaden — blivande verkstadslokal — planeras innehålla tre sessionssalar, var och en med överläggningsrum för rätten och domarrum. Med hänsyn till häkteslokalernas avskilda belägenhet och de goda bevakningsförhållandena, torde det vara tillräckligt att avgränsa anstaltsområdet med ett trådnät, 4 meter högt, i stället för mur. Kommittén förordar, att utspisningsfrågan tills vidare löses genom avtal, antingen med något av de närbelägna sjukhusen eller med privatföretag. Uppvärmningen av lokalerna bör tills vidare ske genom en provisorisk panncentral i en byggnad som även innehåller vissa förrådslokaler. Matsalsbyggnad och panncentral bör alltså anstå, till dess anläggningen utbygges i slutgiltigt skick. Kommittén har i sagda betänkande beräknat byggnadskostnaderna till 2 000 000 kronor jämte planeringskostnader 75 000 kronor vid utförande genom fångarbetskraft (endast materialier och arbetspremier medräknade), eljest 160 000 kronor. Beträffande bostadsfrågan har kommittén — genom förmedling av Göteborgs Förorters intresseförening u. p. a. — överlagt med representanter för Säve kommun. Kommunen har förklarat sig villig att anskaffa mark för bostäder i närheten av anstalten, där för övrigt ett framtida stort bostadsområde planeras. Marken äges i huvudsak av staten (vägförvaltningen). Kan uppgörelse nås med markägaren, skulle tomtmark för bebyggelse finnas tillgänglig redan till våren 1957 och bostäder kunna uppföras under sommaren. Under sådana förhållanden är kommunen villig att med staten delta i kostnaderna för vatten- och avloppsledningar från vederbörande utgångspunkt och fram till anstaltsgränsen. Kostnaderna härför uppskattas till 95 000 kronor, varav på statsverket skulle falla 45 000 kronor. Staten bör själv uppföra sex tjänstebostäder, nämligen för inspektör, assistent, uppsyningsman samt 3 befattningshavare i lönegrad 12—14. Kostnaden uppgår till 440 000 kronor.

Yttranden över C II 2

Över förslag av fångvårdens byggnadskommitté angående häktesbyggnad i Skogome har yttranden avgivits av statskontoret, byggnadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, stadskollegiet i Göteborg, Säve kommun, Föreningen tjänstemän inom kriminalvården och Sveriges Fångvårdsmannaförbund.

Statskontoret anser sig icke kunna bedöma, huruvida ett oundgängligt behov föreligger av den föreslagna nya fångvårdsanstalten. Ej heller har ämbetsverket funnit sig kunna närmare pröva skäligheten av de redovisade kostnaderna för anstaltens iordningställande och drift. Statskontoret vill emellertid rent allmänt framhålla, att — särskilt i betraktande av de allmänna investeringsbegränsningar som gjort sig gällande inom skilda förvaltningsområden — alla möjligheter till besparingar bör tillvaratagas vid anstaltens uppförande.

Byggnadsstyrelsen delar kommitténs uppfattning att inga ytterligare större investeringar för byggnader och dylikt utföres på den nuvarande Härlandaanstalten. Behövliga häktesplatser bör utföras å Skogome och utgöra en första etapp av ersättningsbyggnader för centralanstalten på Härlanda. Denna etapp synes icke föregripa den slutliga utbyggnaden av anstalten. Kostnaden per plats för den föreslagna utbyggnaden av Skogomeanläggningen, cirka 25 000 kronor, kan anses normalt med hänsyn till byggnadernas utformning och konstruktion. Kommittén har förutsatt att utvändiga planeringar m. m. kommer att utföras av fångarbetskraft, och i kostnadsberäkningarna har därför i dessa avseenden endast medräknats kostnader för materialier och arbetspremier. Byggnadsstyrelsen vill erinra om att samma förfarande förutsattes beträffande Ruxtunaanstalten men att det senare visat sig att tillräcklig fångarbetskraft ej funnits tillgänglig för arbetet i fråga. Planeringsarbetena på Skogome torde icke kunna i nämnvärd omfattning utföras med häktade, varför byggnadsstyrelsen förutsätter att kommittén räknat med ett arbetslag från anstalten på Härlanda.

Fångvårdsstyrelsen tillstyrker i princip att Skogomeföretaget ofördröjligen påbörjas. Beträffande den närmare utformningen av häktesbyggnaderna vill fångvårdsstyrelsen anföra följande.

Vad byggnadskommittén anfört till stöd för sitt förslag att anstaltsområdet skall avgränsas med ett 4 m högt trådnät synes kunna godtagas såtillvida, att det får räcka att man som ett provisorium nöjer sig med nät vid östra, södra och västra sidan. Beträffande området norra sida finner fångvårdsstyrelsen det med hänsyn till nödvändigheten att försvåra olämplig kommunikation med yttervärlden påkallat att man redan från början uppför en 5 m hög mur. Förläggandet av den gemensamma rastgården på omkring 40 m avstånd från var och en av bostadsavdelningarna avstyrkes, emedan ett sådant arrangemang måste försvåra bevakningen och underlätta kommunikation mellan häktade i samma mål. Styrelsen föreslår, att en rastgård förlägges vid södra gaveln av varje bostadsavdelning. Den föreslagna avdelningen för sex kvinnliga häktade synes otillräckligt utrustad med utrymmen. På grund härav och då det torde bli svårt att åstadkomma en tillfredsställande isolering mellan de kvinnliga och manliga häktade föreslår styrelsen, att de kvinnliga häktade får kvarstanna på Härlanda i en särskild avdelning.

Förslaget att Skogomeanläggningen skall utföras av entreprenör på löpande räkning är ur principiell synpunkt ägnat att inge betänkligheter.

Förslagen beträffande denna anstalt föranleder i övrigt intet annat uttalande från fångvårdsstyrelsens sida än att styrelsen framhåller angelägenheten av att förslag till fortsatt utbyggnad av anstalten — närmast tjänstebostäder, panncentral, omslutningsmur vid de sidor, som icke omfattas av styrelsens ovan framlagda förslag och verkstadslokaler — underställes 1957 års riksdag (jfr i det föregående s. 7).

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och *Säve kommun* har intet att erinra mot förslaget.

Stadskollegiet i Göteborg har i ärendet inhämtat yttranden av poliskammaren och magistraten i Göteborg. Stadskollegiet, som åberopar vad poliskammaren och magistraten anfört, har förklarat sig särskilt vilja understrika ett uttalande av magistraten vari påvisas att statsverket civilrättsligt åtagit sig gentemot staden att förvara fångar och tillhandahålla lokal för rannsakingar. *Poliskammaren* förklarar att, därest rannsakningsfängelset avses skola förläggas utanför staden, de olägenheter som därav föranledes för de judiciella organen i staden synes böra undanröjas eller ersättas av statsverket. För polisverkets vidkommande synes detta lämpligen böra ske på så sätt, att fångvården åtager sig samtliga de transporter, som för polisverket må föranledas under förundersökningen beträffande de för brott häktade personer, som införpassats till den föreslagna anstalten å Skogome. *Magistraten i Göteborg* har framhållit att förläggandet av sessionslokaler i Skogome är förenat med betydande olägenheter på grund av att Skogome enligt magistratens mening har ett avlägset läge och dåliga kommunikationer, vilket förhållande kommer att medföra avsevärd tidsförlust och betydligt ökade transportkostnader samt — till följd härav — kanske även ökade personalkostnader. Det är på grund av lokalbrist uteslutet, att rådhusrätten skulle kunna hålla rannsakingar med de häktade på rådhuset i större utsträckning än nu sker. Den bästa lösningen av frågan om lämpliga sessionslokaler för rannsaking med häktade är därför, att nya centralt belägna rannsakningslokaler jämte förvaringsrum för de till rannsaking inställda häktade ställes till rådhusrättens förfogande i avbidan på att nytt polishus med förvaringsrum för häktade och lokaler för rannsaking med dem blir uppfört.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården anför bland annat, att korridorerna i förläggingspaviljongerna kommer att få en bredd av endast cirka 2 meter. Härigenom motverkas den i belänkandet citerade av fångvårdsbyggnadsutredningen uttalade principen, att man skall söka komma ifrån »den ledsamma korridorskaraktären». En väsentlig utökning av korridorbredden framstår som ett angeläget önskemål. Genom anordnande av en gemensam promenadplats torde det bli omöjligt att förhindra kontakt mellan de häktade, vilket icke kan anses tillfredsställande ur brottsutrednings-synpunkt; likaså medför detta rymningsrisk. Föreningen förordar vidare att en mur uppföres i varje fall utefter de delar, som även i framtiden kommer att bibehållas såsom anstaltsgräns. Utrymmena för administrations- och ekonomilokaler kan enligt föreningens mening icke anses tillfredsställande.

Sveriges Fångvårdsmannaförbund tillstyrker, att anstalten uppföres enligt de föreslagna riktlinjerna.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 31 augusti 1956 godkänt ett den 29 och den 31 maj 1956 mellan fångvårdens byggnadskommitté och ägarna till Skogomefastigheten träffat preliminärt avtal om förvärv av mark för fångvårdsanstalten. Priset har utgjort 367 000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t den 7 september 1956 uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag och för en kostnad av högst 2 000 000 kronor låta igångsätta och utföra en första utbyggnad av permanent centralanstalt för västra anstaltsgruppen med slutna avdelningar för cirka 80 intagna å Skogome Sörgård 2² i Säve kommun, ägnad att tills vidare utnyttjas som provisoriskt häkte för Göteborgstrakten, har *fångvårdens byggnadskommitté* den 10 oktober 1956 — därest vissa av magistraten i Göteborg angivna eller andra godtagbara lokaler för rannsakningsändamål övergångsvis skulle iordningställas i Göteborg — förordat följande *ändrade förslag* till den första utbyggnaden av Säveanstalten.

I byggnadsplanen skulle i huvudsak inga andra ändringar företagas i förhållande till kommitténs förslag i betänkandet den 31 juli 1956, än att de två förläggingsbyggnaderna redan från början inrättas för vardera 40 intagna och att i stället för domstolsbyggnaden uppföres ytterligare en paviljong av samma typ för likaledes 40 intagna. I ena hälften av det sistnämnda huset bör emellertid övergångsvis anordnas erforderliga administrationslokaler. Antalet platser kommer sålunda att öka från 76 till 100. Härigenom kommer anstaltens kapacitet att motsvara den nuvarande efterfrågan på platser för sådana häktade som icke undergår sinnesundersökning. Anläggningskostnaderna för den nya förläggings- och administrationsbyggnaden kommer att bli lägre än motsvarande kostnader för domstolsbyggnaden. Det här framlagda ändringsförslaget kommer icke att medföra hinder för den fortsatta utbyggnaden av anstalten. Byggnadskostnaderna för den utökade anstalten har av byggnadsstyrelsen beräknats till 1 900 000 kronor enligt följande fördelning (vid prisläget den 1 juli 1956).

3 förläggingsbyggnader	1 475 000
3 rastgårdar	51 000
garage (provisorisk panncentral)	84 000
yttrebelysning och lågspänningskabelnät	17 000
yttre ledningar med schakt och återfyllning	115 000
vägar och planer	45 000
stängsel runt området	113 000
	<hr/>
	1 900 000

För planeringen, d. v. s. anordnande av gräsytor m. m. inom stängslet, beräknas nu kostnaderna till 80 000 kronor, om den kan utföras med fångarbetskraft (endast materialier och arbetspremier medräknade), och eljest till 155 000 kronor. Kronans andel i kostnaderna för framdragning av vatten och avlopp bedömes till 50 000 kronor. Kostnaderna i nu rådande prisläge för uppförande av tjänstebostäder har av byggnadsstyrelsen beräknats till 105 000 kronor för 115 kvm lägenhetsyta, 84 000 kronor för 90 kvm och 68 000 kronor för 65 kvm. De i betänkandet angivna kostnaderna för 6 bostäder bör sålunda uppräknas från 440 000 kronor till 461 000 kronor.

Genom beslut den 16 november 1956 har Kungl. Maj:t — med ändring av

sitt beslut den 7 september 1956 och sedan det inhämtats att provisoriska rannsaktionslokaler ställts till förfogande för rådhusrätten i Göteborg — uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag den 10 oktober 1956 och för en kostnad av sammanlagt högst 2 491 000 kronor låta å fastigheten Skogome Sörgård 2² i Säve kommun igångsätta och utföra en första utbyggnad av permanent centralanstalt för västra anstaltsgruppen med slutna avdelningar för cirka 100 intagna, ägnad att tills vidare utnyttjas som provisoriskt häkte för Göteborgstrakten.

C II 3. Kommittén föreslår vidare i sitt betänkande den 31 juli 1956 att en anstalt uppföres i Tidaholm. Kostnaden beräknades enligt prisnivån den 1 juli 1955 till 6 940 000 kronor exklusive markkostnader.

Kommittén har genomgått och ytterligare bearbetat ett projekt som skisserats av fångvårdsbyggnadsutredningen i en promemoria av den 5 maj 1956, intagen i statsutskottets tidigare nämnda utlåtande 1956: 145 i anledning av proposition 1956: 111 angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56. Kommittén har därvid beaktat vad utskottet anfört i frågan. Några större omdispositioner i fångvårdsbyggnadsutredningens förslag har icke vidtagits utom på en punkt. Mot utredningens förslag att inrätta en differentierad arbetsdrift med olika slags verkstäder vid varje anstalt ställer kommittén ett förslag att — i huvudsak — bygga anstaltens arbetsdrift på en ensartad industrigren, mekanisk industri. Anstalten skulle byggas upp kring en fabrik, vilket i sig är en nyhet inom fångvården. Betänkligheterna mot en anstaltsstordrift i den formen att över hundra man sysselsättes inom en ensartad produktion gäller framförallt det gamla fångvårdsönskemålet att man så mycket som möjligt skall kunna sysselsätta de intagna i yrken som de tidigare bedrivit eller kommer att bedriva efter frigivningen. Ett annat önskemål är att man inom varje anstalt skall ha tillgång till olika tunga och olika krävande arbetsgrenar. Med rådjongplanens genomförande har emellertid möjlighet skapats att inom varje anstaltsgrupp för sig differentiera sysselsättningen, så att de ovan anförda önskemålen kan tillgodoses, där så ur fångvårdssynpunkt är behövligt. Därigenom torde det icke längre vara något hinder för att vid en anstalt inom gruppen skapa en arbetsdrift som även i storlek överensstämmer med den som förekommer vid större privata företag. Självfallet synes vara, att Tidaholmsanstalten anslutes till den västra anstaltsgruppen. Verkstadsbyggnaden har konstruerats så, att om olägenheter skulle uppkomma av en i större skala bedriven industrigren byggnaden för relativt låg kostnad kan uppdelas i mindre verkstäder. Experimentet innebär därigenom knappast någon ekonomisk risk.

För att tillgodose statsutskottets önskemål om utbyggnadsmöjligheter vid anstalten har området innanför mur förstörats till cirka 220 × 340 meter. Anstalten kan härigenom utan svårighet utbyggas med avdelningar för ytterligare minst 80 intagna, varvid utrymme även finns för utbyggnad av administrations- och verkstadsbyggnaderna. På murens utsida räknas med ett skyddsområde av minst 60 meter.

Vid entrén utanför muren anordnas en rymlig bilparkering. Entréportarna kan automatiskt öppnas och tillslutas från vaktrummet i administrationsbyggnaden, televisionskamera och porttelefon skall möjliggöra för den vakthavande att kontrollera vem som befinner sig utanför porten. Administrationsbyggnaden innehåller utom vaktcentral med telefonväxel, mottagnings-, sjuk-, isolerings- och besöksavdelning samt kontorslokaler. Bostadsavdelningarna består av tre slutna vinkelbyggnader, var och en för 40 intagna, och en halvöppen avdelning för 20 man. Övriga byggnader är matsalsbyggnad, panncentral samt verkstadbyggnad med två kallförråd. I mitten finns en idrottsplan och promenadplatser. De slutna paviljongerna, som bygges i ett plan, innehåller var och en två 20-mansavdelningar försedda med matrum, pentry, dagrum och hobbyrum. Vaktrummet placeras mellan avdelningarna. Den halvöppna paviljongen för 20 intagna — även den i ett plan — inrättas i princip på samma sätt som 20-mansavdelningen i de större paviljongerna.

Vederbörande kommunala myndighet i Tidaholm har erbjudit ett välbeläget markområde till anstalten, nämligen stadsägområdet nr 1059, invid fastigheten Skogsholmen, tillhörande Ramstorps säteri. Inom en yta av cirka 185 000 m² kan man få ut ett rektangulärt anstaltsområde 220 × 340 meter med omgivande skyddsområde på minst 60 meter från mur. Staden framdrager till anstaltsområdets gräns vatten- och avloppsledningar — utan att betinga sig anslutningsavgift — samt bilväg. Markvärdet uppgår till 275 000 kronor, varvid marken lämnas i erforderlig utsträckning avröjd och grovplanerad.

Kommittén uppskattar byggnadskostnaderna till 6 300 000 kronor i prisläget den 1 juli 1955. Planeringskostnader tillkommer och beräknas till 200 000 kronor, om arbetet utföres med fångarbetskraft, eljest till 450 000 kronor.

Tjänstebostäder synes böra uppföras för direktör, assistent, uppsyningsman och ytterligare tre befattningshavare, varibland maskinist. Kostnaderna för dessa bostäder har beräknats till 440 000 kronor inklusive tomter, planering av tomtområde och yttre ledningar.

Yttranden över C II 3

Över förslaget har yttranden avgivits av statskontoret, byggnadsstyrelsen, fängvårdsstyrelsen, länsstyrelsen i Skaraborgs län och Föreningen tjänstemän inom kriminalvården.

Statskontoret anför samma synpunkter som i det föregående redovisats beträffande Skogome samt ifrågasätter dessutom huruvida icke utgifterna för exempelvis fritidsverkstäder kan reduceras. Med hänsyn till statsutskottets utlåtande 1956: 145 torde bland annat erforderliga planeringsarbeten utanför anstaltsmuren vid anstalten i Tidaholm böra utföras med fångarbetskraft, vilket skulle möjliggöra vissa besparingar. Kommittén har vid byggnadskostnadernas beräkning utgått från prisläget den 1 juli 1955. I betraktande av den kostnadsfördyring, som därefter inträtt, torde förevarande

kostnader böra uppskattas till något högre belopp än som i betänkandet angivits. I anledning av förslagen om anstalternas förseende med televisionskameror i bevakningssyfte vill statskontoret uttala, att ämbetsverket förutsätter, att medel icke anvisas för detta ändamål, förrän pågående prov klart ådagalagt, att utnyttjandet av televisionskameror utgör ett effektivt hjälpmedel till förhindrande av rymningar och att det även ur ekonomisk synpunkt framstår som fördelaktigt att utrusta anstalterna med dylika anläggningar. Enligt kommittén borde tjänstebostäder uppföras för vissa befattningshavare. Statskontoret får till följd härav erinra om de beslut, som vid innevarande års riksdag fattats rörande principiella riktlinjer i fråga om tillämpningen av tjänstebostadsvång. Tjänstebostäder vid nu ifrågakvarande anstalter bör givetvis anordnas endast i den utsträckning, som överensstämmer med sålunda beslutade riktlinjer för tjänstebostadssystemet.

Vid uppförande av anstalten i Tidaholm har kommittén funnit lämpligt att inbjuda vissa entreprenörer med större resurser till tävlan. De tävlande borde tillhandahållas huvudritningar med allmänna beskrivningar av material- och standardfordringar. De borde därefter ge in anbud, anpassade efter egna produktionsmetoder, och jämväl ange en garanterad byggnadstid. Statskontoret har i och för sig icke något att erinra mot att anbud infordras på sätt sålunda angivits. Då det emellertid här torde vara fråga om en ny metod för anbudsinfordran, förutsätter ämbetsverket, att byggnadsarbetena skall utbjudas på entreprenad i vanlig ordning, därest för statsverket godtagbara anbud icke skulle erhållas genom det förordade förfarandet.

Byggnadsstyrelsen finner det lämpligt ur kostnadsbesparings- och bevakningssynpunkt att väggfönstren i verkstäderna slopas, då fullt tillräcklig belysning erhålles från lanterninerna. Förslaget förutsätter att endast källaren under centralköket utgräves och inredes. Då det vid anstalter av denna storleksordning kan beräknas uppkomma behov av utökade lokaler för olika fritidssysselsättningar, anser styrelsen att det vore lämpligt att även källaren under samlingssalen m. m. utschaktas och lämnas oinredd för framtida bruk. Om utnyttjande av fångarbetskraft har styrelsen gjort samma uttalande som beträffande Skogomeanstalten.

Fångvårdsstyrelsen. Mot en förläggning av en ny anstalt i Tidaholm talar inga avgörande skäl med räjongsystemets nuvarande utformning. Urvalet av intagna till en anstalt med endast en arbetsgren måste med nödvändighet bli begränsat. Med anledning av kommitténs uttalande att en större anläggning ur driftsekonomisk synpunkt avgjort är att föredraga framför en mindre vill styrelsen erinra, att den svenska industriens expansion under senare år till stor del ägt rum vid småföretag av den typ, som traditionellt brukar kallas »Smålandsfabriker» med ett antal anställda av mellan 5 och 30. Experiment av den art, varom här är fråga, företas nämligen lämpligast vid endast en anstalt, och härtill kommer, att kostnaden för uppdelning av en storverkstadsbyggnad i mindre verkstäder torde bli avsevärd, därest erfarenheten visar att en sådan uppdelning blir nödvändig.

Styrelsen förordar, att utspisning skall ske paviljongvis samt att mat-

rummen därför göres något större än som framgår av ritningarna. Om så sker, bör den föreslagna gemensamma matsalen (tillika samlingslokal) byggas ut och utrustas, så att den även kan användas som gymnastiksal. Det är nämligen ett angeläget önskemål, att de intagna kan beredas annan kroppsrörelse än verkstadsmaskinerna erbjuder även under tid, då idrottsplatsen ej kan användas. Gymnastiksalen bör ges sådana dimensioner, att den tillåter också handbollsspel. I sitt nyligen avgivna utlåtande över betänkandet »Häkten och arrester» har fängvårdsstyrelsen förordat, att vid slutna fängvårdsanstalter skall anordnas utrymmen för omhändertagande av det klientel, som nu förvaras i polisarrester, utom fyllerister, alkoholister samt sinnessjuka och misstänkt sinnessjuka personer. I anslutning härtill föreslår styrelsen, att Kungl. Maj:t uppdrar åt kommittén att efter samråd med vederbörande länsstyrelse beträffande upptagningsområde och platsantal för anstalten inkomma med överarbetat förslag till administrationsbyggnad, upptagande jämväl erforderliga utrymmen för det nu avsedda klientelet. De hygieniska anordningarna enligt förslaget är, på sätt styrelsen närmare anger, otillräckliga.

Frågan om införande av televisionsbevakning är enligt styrelsens mening av så känslig natur, att den måste utredas i hela sin vidd, innan man träffar avgörande. En sådan utredning är påkallad även av det skälet, att televisionsanläggningar torde vara rätt sårbara; härtill måste hänsyn tagas vid byggnadernas utformning, så att man icke i förlitande på televisionen eftersätter den säkerhet som kan vinnas genom att byggnaderna är praktiskt planlagda. Även om televisionsbevakning skulle kunna medföra någon reducering av antalet tjänstemän vid de anstalter, varom nu är fråga, vill styrelsen bestämt avstyrka en sådan anordning.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, som infordrat yttranden av länsarkitekten, landsfogden och drätselkammaren i Tidaholm, vilka icke haft något att erinra mot förslaget, har vid besök på platsen konstaterat, att det område, där anstalten skall ligga, är välbeläget och i övrigt av lämplig beskaffenhet. De ritningar, som åtföljer förslaget, visar att anstaltens planlösning och utformning synes bli god. Länsstyrelsen har observerat, att effektiva bevakningsanordningar — en fem meter hög mur omkring anstalten samt förstärkt bevakning med television — avses för anstalten. Det är tillfredsställande, att det blir väl sorjt för bevakningen, så att rymningar och liknande händelser, som i stor utsträckning förekommit vid vissa anstalter, därigenom förhindras. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården har haft åtskilliga erinringar beträffande detaljer i byggnadsplanerna rörande administrationsbyggnaden, korridorbredden, förlägningspaviljongerna, matsalsbyggnaden m. m.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 26 oktober 1956 godkänt avtal mellan fängvårdens byggnadskommitté såsom företrädare för Kungl. Maj:t och kronan samt Tidaholms stad genom dess drätselkammare rörande förvärv av det av kommittén föreslagna markområdet i Tidaholm till en kostnad av 275 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t den 16 november 1956 uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag och för en kostnad av högst 5 100 000 kronor låta igångsätta och utföra en permanent slutna sidoanstalt för cirka 150 intagna i Tidaholm, avsedd att anslutas till västra anstaltsgruppen. Rörande uppförande av verkstadsbyggnader har Kungl. Maj:t förklarat sig framdeles vilja meddela beslut.

C II 4. I sitt betänkande den 31 juli 1956 har kommittén vidare föreslagit att en anstalt uppföres i Norrtälje för 7 040 000 kronor exklusive markkostnad. Beträffande anstaltens utformning och vidare planering gäller i huvudsak vad som anförts rörande förslaget till fångvårdsanstalt i Tidaholm, dock att den tilltänkta verkstadsdriften i Norrtälje skulle avse träindustri. I Norrtälje utgör det avsedda anstaltsområdet större delen av stadsägorna nr 894 och 896 (Fågelsången) med ett yttinnehåll av cirka 191 400 m². Inom denna yta kan man få ut det för anstalten erforderliga markområdet, cirka 156 000 m². Staden framdrager till anstaltsområdets gräns vatten- och avloppsledningar — utan att betinga sig anslutningsavgift — samt bilväg. Markvärdet uppgår till 220 000 kronor. Vid tillträdet lämnas marken i erforderlig utsträckning avröjd och grovplanerad. Byggnadskostnaderna är desamma som för Tidaholmsanstalten — 6 300 000 kronor. Liksom för Tidaholm tillkommer för planering 200 000 kronor och för personalbostäder 440 000 kronor. Därtill kommer särskilt för Norrtäljeanstalten 100 000 kronor för dränering, vägar och planer.

Yttranden över C II 4

Över förslaget har yttranden inhämtats från statskontoret, byggnadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län och Föreningen tjänstemän inom kriminalvården.

Statskontoret har anförts i huvudsak samma synpunkter på detta förslag som på förslaget till anstalten i Tidaholm.

Byggnadsstyrelsen framhåller, utöver de synpunkter, styrelsen lagt på Tidaholmsprojektet, att anstalten i Norrtälje ur plan- eller kostnadssynpunkt icke föranleder någon annan erinran än att styrelsen förutsätter att den föreslagna träindustriverkstaden i Norrtälje, vilken i betänkandet icke blivit detaljplanerad, kan utföras på i huvudsak samma sätt som verkstaden i Tidaholm.

Fångvårdsstyrelsen framhåller, att i den del av Stockholms län, som ligger norr om Stockholm, för närvarande finnes två fångvårdsanstalter, nämligen kolonierna Bogesund och Johannesberg. Enligt ett av riksdagen godkänt förslag i propositionen 1956: 79 skall till denna del av länet, i Österåker, också förläggas en ersättningsanstalt för Långholmen med omkring 300 platser. Kommittén föreslår, att anstaltstätheten i denna till ytvidden begränsade landskapsdel skall ökas genom att där anordnas ytterligare 150 platser i Norrtälje. Om en anstalt förlägges på sådant sätt, att de anhörigas besök hos internerna försvåras, kan detta sägas innebära en särskild tunga

för både interner och anhöriga. En förläggning av samtliga för vanligt fångförvar av intagna från Stockholms stad och län avsedda anstalter till den nordöstra, lämligen svåråtkomliga delen av länet torde anses innebära ett steg i sådan riktning. Principiella skäl talar för att den första nya sidoanstalten till Österåkeranstalten förläggas till den del av Stockholms län, som ligger söder om Stockholm. Även praktiska hänsyn talar mot att den första slutna sidoanstalten till den nya centralanstalten för östra räjongen förläggas till Norrtälje. En kalkyl över de merutgifter för statsverket, som kommer att uppstå till följd av att Norrtäljeanstalten skall mottaga ett klientel, vilket bort omhändertagas på anstalt söder om Stockholm, torde komma att visa, att Norrtäljeförläggningen ur transportkostnadssynpunkt är oekonomisk. Styrelsen vill vidare, med stöd av egna erfarenheter vid försöken att finna lämpliga platser för nya fångvårdsanstalter, framhålla angelägenheten av att klart besked erhålles angående de militära myndigheternas inställning till frågan om det föreslagna områdets upplåtande för fångvårdsändamål.

I remissutlåtande den 28 oktober 1956 över ett av fångvårdsbyggnadsutredningen den 14 september 1956 framlagt förslag om bl. a. inrättande av en koloni för unga intagna å Näsby kronoegendom i Botkyrka socken har fångvårdsstyrelsen såsom alternativ till Norrtäljeanstalten föreslagit att en slutna anstalt för 150 intagna uppföres å kronoegendomen. Sedermera har fångvårdsstyrelsen i remissutlåtande den 20 november 1956 över förslag från fångvårdens byggnadskommitté till anslagsäskanden överlämnat ett av styrelsens arkitekt utarbetat förslag till slutna anstalt med alternativt en- eller tvåvåningsbyggnader för 170 straffångar och fängelseångar å kronoegendomen. Remissbehandling av de olika förslagen till utnyttjande av egendomen Näsby pågår.

Viktigare än de nu anförda erinringarna är det kända förhållandet, att de första timmarna efter frigivningen är de mest påfrestande i den frigivnes nya tillvaro. Det lär icke kunna undvikas att tågen på Roslagsbanan och bussarna på den nya Norrtäljeautostradan kommer att bli uppsamlingscentraler för permittenter och frigivna från de fyra anstalter, varom här är fråga. Ännu mindre torde det kunna undvikas, att slutstationerna i Stockholm för dessa tåg och bussar — Östra station respektive Jarlaplan — blir träffpunkter, där nyfrigivna mötes av andra frigivna som är direkt inställda på fortsatt kriminalitet; man skapar återigen »flaskhalsar» av bekant typ t. ex. den i detta hänseende ökända bron vid Långholmen samt, i vad det gäller interner å Svartsjö, den som mötesplats mycket anlitade Fridhemsplan. De skadeverkningar i detta hänseende, som kan väntas följa av ett bifall till kommitténs förslag om en Norrtäljeanstalt, är svåröverskådliga. Så mycket torde dock kunna sägas, att förhållandet utgör ett starkt skäl mot den föreslagna förläggningssorten. Trots de anförda betänkligheterna vågar fångvårdsstyrelsen icke avstyrka Norrtäljeförslaget. Det innebär dock ett platstillskott på 150, och beläggningssituationen inom fångvården är i dag sådan, att styrelsen icke utan tvingande skäl kan avböja nya platser. I övrigt hänvisas till redogörelse för yttrandet över Tidaholmsanstalten.

Länsstyrelsen i Stockholms län finner det välbetänkt att möjlighet hålles öppen att i en framtid utöka platsantalet å anstalten. Vid en eventuell framtida utbyggnad synes dock en viss återhållsamhet vara att förorda ur bland annat allmän vårdsynpunkt. Med tanke på den kraftiga stegring i beläggningen på fångvårdens anstalter, som skett på den senaste tiden, anser länsstyrelsen angeläget, att anstalten utföres så skyndsamt som möjligt. Med hänsyn härtill finner sig länsstyrelsen böra förorda, att uppförandet av anstalten sker på entreprenad.

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården har anfört samma synpunkter på detta förslag som på förslaget till anstalt i Tidaholm.

D. 1956 års eftervårdsutredning hemställer i skrivelse den 19 november 1956 att Kungl. Maj:t måtte godkänna det mellan säljaren och utredningen träffade avtalet angående köp till en kostnad av 160 000 kronor av fastigheten Duvnäs 1²⁷⁰ i Saltsjö-Duvnäs, Nacka stad. Enligt vad fångvårdsdirektören för östra anstaltsgruppen för utredningen uppgivit, finns det — även med användande av försiktiga urvalsprinciper — bland de på centralanstalten intagna som regel uppemot ett tjugotal män, som av anstaltsledningen utan tvekan bedömes såsom lämpade för den fria vårdform som frigången innebär (jfr SOU 1944: 50 och proposition 1945: 342). Behovet av särskilda åtgärder för förläggning av dessa är uppenbar. Under senare tid har på Långholmen frigång kunnat av lokala skäl beviljas endast två män i taget. De har delat ett rum i den s. k. fasta paviljongen, vilken är avsedd för helt andra ändamål och inom vilken utrymmen för frigångare som regel icke kan påräknas. Ur olika synpunkter får det anses vara av värde, att ett frigångshem utan dröjsmål kommer till stånd. Ett gynnsamt tillfälle har yppat sig för förvärv av en i Saltsjö-Duvnäs inom Nacka stad belägen fastighet, Duvnäs 1²⁷⁰, som i alla väsentliga avseenden motsvarar de anspråk som bör ställas på ett frigångshem. Vad angår belägenheten framhålles, att utsikterna till arbete inom Nackaområdet är särskilt goda. Enligt en innevarande år upprättad regionplaneskiss för Stockholmstrakten har flertalet förortsområden och grannkommuner till huvudstaden uppvisat underskott på arbetstillfällen; endast Nacka har haft ett klart överskott på sådana. Härtill kommer ytterligare, att kommunikationerna till arbetsplatser i Stockholm är goda. Ifrågavarande villa, som byggdes år 1939 samt ombyggdes och reparerades år 1952, är uppförd i två plan av sten och är reveterad; den har gjuten grund och gjutna bjälklag och är försedd med plåttak. Med den utformning och de utrymmen, som villan har, kan den med fördel användas såsom bostad för tolv frigångare.

Yttranden över D

Statskontoret har i stort sett icke funnit anledning till erinran mot de i ärendet framlagda kostnadskalkylerna.

Fångvårdsstyrelsen finner fastigheten väl ägnad såsom frigångshem och har icke någon erinran mot avfattningen av det preliminära köpekontraktet.

Bostadsstyrelsen framhåller att en befattningshavare i byggnadsstyrelsen

har beräknat nuvärdet av byggnaden till 115 000 kronor inklusive vissa »yttre arbeten» (stängsel, grindar, planering, plantering och garage). Fastighetens taxeringsvärde år 1952 var 47 200 kronor inklusive tomt. Inom bostadsstyrelsen har, med ledning av tillgängligt material, värdet å byggnaden uppskattats till omkring 115 000 kronor inklusive ovannämnda yttre arbeten. Priset på tomtmarken blir följaktligen $160\,000 - 115\,000 = 45\,000$ kronor eller 29: 50 per m² tomtyta. Med hänsyn till fastighetens belägenhet inom Nacka samt jämväl med beaktande av de tomtpriser, som förekommer inom Storstockholmsregionen i övrigt, anser bostadsstyrelsen för sin del, att värdet av tomten i detta fall kan uppskattas till högst 20 kronor per m² tomtyta eller omkring 30 000 kronor. Sammanlagda värdet av den till förvärv föreslagna fastigheten uppskattas således till cirka 145 000 kronor.

På förslag av fångvårdens byggnadskommitté i betänkande den 31 juli 1956 och efter vederbörlig remissbehandling har Kungl. Maj:t den 7 september 1956 bland annat uppdragit åt kommittén att i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag låta för en kostnad av högst 1 600 000 kronor utföra ombyggnads- och ändringsarbeten inom de ledigställda kasernerna för det förutvarande K 2 i Hälsingborg, så att lokalerna kan användas som en provisorisk fångvårdsanstalt för 170 manliga intagna och kan tagas i bruk från och med den 1 november 1956. Genom beslut den 19 oktober 1956 har Kungl. Maj:t bland annat förordnat att i de lokaler vid förutvarande K 2-kasernerna i Hälsingborg, vilka jämlikt beslut den 7 september 1956 skall disponeras såsom provisorisk fångvårdsanstalt, från och med den 1 november 1956 och tills vidare en provisorisk anstalt för vanligt fångförvar, benämnd Hälsingborg, skall vara anordnad.

Sedan Kungl. Maj:t den 9 november 1956 uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att skyndsamt inkomma med utredning om möjligheterna att genom användande av det friställda militärsjukhuset i Lärbro, Gotlands län, eller på annat sätt provisoriskt tillgodose det omedelbara behovet av utrymmen för fångvården i avbidan på iordningställande av andra utrymmen, har kommittén i skrivelse den 19 november 1956 förordnat, att en provisorisk fångvårdsanstalt inrättas vid vissa delar av den militära sjukhusanläggningen i Lärbro. Efter vederbörlig remissbehandling har Kungl. Maj:t den 30 november 1956 förordnat att vid dessa delar av sagda anläggning reparations- och ombyggnadsarbeten för en kostnad av högst 800 000 kronor skall utföras, så att lokalerna snarast möjligt kan användas som en provisorisk anstalt för vanligt fångförvar för tills vidare 116 manliga intagna.

Departementschefen

I inledningen till mitt anförande rörande de på andra huvudtiteln upptagna anslagen till fångvården m. m. har jag lämnat en redogörelse för den nuvarande situationen inom fångvården. Det föreliggande nybyggnadsprogrammet är grundat på 1950 års principbeslut om en nydaning av fångvårdens hela anstaltsbestånd. Arbetena med fullföljande av detta principbeslut har nu fortskridit så långt, att avsevärda belopp bör kunna investeras i en rad

olika byggnadsföretag. Emellertid har situationen i hög grad komplicerats av att det uppkommit en hastig och mycket stor ökning av fångantalet. Såsom jag närmare utvecklat i mitt nyssnämnda anförande inträdde nämligen en stark stegring i fångbeläggningen under det sista kvartalet 1955 och denna stegring har under hela år 1956 visat sig bestående och än mera ökats. Den rådande överbeläggningen särskilt på de slutna anstalterna har medfört stora svårigheter för fångvårdsarbetet. Det är därför synnerligen angeläget att på olika vägar stärka fångvårdens resurser.

I första hand bör pågående byggnadsverksamhet enligt de beslut som riksdagen redan tidigare har fattat fullföljas och såvitt möjligt påskyndas. Enligt beslut vid 1954 års riksdag skall vid säkerhetsanstalten Hall utföras en tillbyggnad för 1 200 000 kronor och enligt beslut vid 1955 års riksdag skall sanuma anstalt ytterligare successivt utbyggas för en kostnad av 10 175 000 kronor, tillhoppa sålunda 11 375 000 kronor. Vid 1955 års riksdag beslöts även att till Hall skulle uppföras två sidoanstalter i Mariefred och Hällby för 4 600 000 kronor vardera. De angivna kostnadsuppgifterna grundade sig på preliminära beräkningar av byggnadsstyrelsen. Fångvårdens byggnadskommitté har uppgivit att kostnaderna numera av byggnadsstyrelsen beräknas i prisläget den 1 juli 1956 för byggnadsverksamheten på Hall till 13 000 000 kronor och för varje sidoanstalt till 4 630 000 kronor. Härtill kommer kostnaderna för uppförande av personalbostäder för den personal, som på grund av sin tjänst måste bo i de båda sidoanstalterna, vilka kostnader beräknas till 470 000 kronor vid vardera anstalten. Totalt beräknas kostnaderna således till (13 000 000 + 4 630 000 + 4 630 000 + 470 000 + 470 000) 23 200 000 kronor. Härav har å riksstaten för budgetåren 1954/55—1956/57 anvisats sammanlagt 5 700 000 kronor, varför det återstående medelsbehovet — såvitt nu kan bedömas — uppgår till 17 500 000 kronor.

I enlighet med vad som förutsattes vid frågans behandling år 1955 har utredning igångsatts rörande möjligheterna att på annat sätt än genom tjänstebostäder bereda bostad åt den övervägande delen av personalen vid Hall och sidoanstalterna. Det har uppdragits åt kommittén att fullfölja denna utredning. Då kommittén nu icke upptagit kostnader för andra bostäder än sådana som under alla förhållanden blir nödvändiga vid sidoanstalterna, torde ej något vara att erinra mot att denna kostnad tages i beräkning. Jag har icke heller i övrigt funnit något att erinra mot kommitténs kostnadsberäkningar. Det synes emellertid enligt vad jag inhämtat numera föreligga anledning att medelsåtgången under nästa budgetår för nybyggnad på Hall kommer att bli mindre än vad kommittén har räknat med. Därför vill jag tillstyrka att medel beräknas för byggnadsverksamheten vid Hall och sidoanstalterna under budgetåret 1957/58 med (1 885 000 + 2 650 000 + 2 650 000) 7 185 000 kronor.

Vid ungdomsanstalten Skenäs pågår ombyggnad enligt beslut av 1955 års riksdag. Kostnaderna skulle enligt då angivna beräkningar uppgå till 2 800 000 kronor, vari dock icke ingick kostnader för tillgodoseende av vattenbehovet. Kommittén uppger nu totalkostnaden i prisläget den 1 juli 1956

till 3 000 000 kronor, varav 200 000 kronor belöper på vattenförsörjningen. Då 1 500 000 kronor står till förfogande enligt beslut vid 1955 års riksdag, torde nu, såsom kommittén föreslår, återstående 1 500 000 kronor bära beräknas.

Vid 1956 års riksdag anvisades 1 290 000 kronor till ersättningsanstalt för kvinnofängelset i Växjö m. m. Av dessa medel har 1 040 000 kronor åtgått för förvärv av egendomen Hinseberg i Frövi kommun, medan återstoden 250 000 kronor använts dels till utredning och ritning rörande planerad ombyggnad på egendomen och dels till sådana byggnadsarbeten, som icke föregriper ett ställningstagande till anstaltens framtida utformning.

Fångvårdens byggnadskommitté har i ett den 10 oktober 1956 avgivet betänkande (stencilerat) framlagt detaljerat förslag till ombyggnad av Hinseberg till en modern, differentierad kvinnoanstalt. Förslaget har remitterats till myndigheter och sammanslutningar. Då remisstiden ännu icke utgått, är jag icke nu beredd att anmäla ärendet. Förslaget bör emellertid föreläggas riksdagen, och det är därför min avsikt att senare föreslå att särskild proposition avlåtes därom. I avbidan därpå synes det lämpligt att för nästa budgetår till byggnadsverksamhet på egendomen under förevarande anslag preliminärt beräkna ett belopp av 1 300 000 kronor.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens beslut förvärvat ett område i Skogome i Säve kommun och där låtit igångsätta en första utbyggnad av permanent centralanstalt för västra anstaltsgruppen med slutna avdelningar för 100 intagna, ägnad att tillsvidare användas som provisoriskt häkte för Göteborgstrakten. För markförvärvet har åtgått 367 000 kronor och byggnadskostnaderna beräknas till 2 490 000 kronor eller sålunda tillhoppa i runt tal 2 850 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen har föreslagit att, i omedelbar anslutning till denna byggnadsetapp, arbetena skall fullföljas med uppförande av en panncentral, en verkstadsbyggnad, de angelägnaste tjänstebostäderna och en del av omslutningsmuren. För att finansiera dessa byggnadsföretag önskar fångvårdsstyrelsen i stället fördröja byggnadsverksamheten vid Hall och i Hällby, så att därigenom vissa medel frigöres under budgetåret 1957/58; återstående erforderliga medel anser fångvårdsstyrelsen böra senare begäras på tilläggsstat för samma budgetår.

Det är även enligt min mening angeläget att anstaltsbygget i Skogome, så snart det lämpligen kan ske, fullföljes med en andra utbyggnadsetapp. Frågan härom torde få behandlas av fångvårdens byggnadskommitté, vari jämväl fångvårdsstyrelsen är representerad. Det kan dock icke vara lämpligt att nu, innan något förslag föreligger, göra en sådan omdisposition av byggnadsverksamheten under det kommande året som fångvårdsstyrelsen avser. Därigenom skulle utbyggnaden av andra angelägna byggnadsföretag försinkas. Det är tvärtom angeläget att de byggnader, till vilka färdiga förslag finnes, kommer till utförande i första hand och att de av riksdagen tidigare beslutade planerna fasthållas.

Även i fråga om uppförandet av en permanent slutna sidoanstalt i Tida-

holm för 150 intagna innebär de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna en tillämpning av riksdagens beslut år 1956. Markförvärv för anstalten har kostat 275 000 kronor och byggnadskostnaden är enligt föreliggande beslut beräknad till 5 100 000 kronor. Då häri icke ingår verkstäder, varom Kungl. Maj:t förklarar sig vilja framdeles meddela beslut, torde totalkostnaden komma att stiga till 6 700 000 kronor. Härav torde ett belopp av 5 200 000 kronor få beräknas åtgå fram till utgången av budgetåret 1957/58. Den summa som nu bör tagas i beräkning under anslaget utgör alltså tillhoppa 5 475 000 kronor.

Enligt kommitténs förslag skulle en liknande anstalt upprättas i Norrtälje. Frågan härom behandlades av statsutskottet vid 1956 års riksdag. Utskottet uttalade att åtskilliga omständigheter talade för att förlägga en 150-mannaanstalt till Norrtälje. Utskottet ansåg sig dock icke ha kunnat bilda sig någon bestämd åsikt i denna fråga.

Anstalten i Tidaholm är i vissa hänseenden en nyskapelse. Då det här gäller en relativt dyrbar anläggning med byggnader i betong och med säkerhetsfönster samt omgiven av mur, är det enligt min mening tillrådligt att något avvakta utvecklingen, innan ytterligare ett sådant byggnadsföretag igångsättes. Åtskilligt talar för att byggnadsverksamheten, då det gäller permanenta anstalter av detta slag, främst bör inriktas på de blivande centralanstalterna. Det kan också övervägas att genom en viss utvidgning av redan planerade anstalter nedbringa kostnaderna. Kommittén har berört denna fråga i samband med det förslag till anstalt i Kumla, vilket nu är under remiss; jag torde alltså få återkomma därtill vid ett senare tillfälle.

Då emellertid den för anstalten avsedda tomten i Norrtälje synes vara lämplig för fångvårdsändamål över huvud taget och således eventuellt även för en anläggning av annat slag, vill jag föreslå att den likväl får förvärvas och att härför beräknas ett belopp av 220 000 kronor. I avbidan på ytterligare utredning om dess framtida användning torde den få tillsvidare användas t. ex. för en provisorisk barackförläggning för rattfylleriklientel och andra korttidsintagna. Den starka ökningen även av sådana intagna gör det nämligen nödvändigt att också anordna dylika enklare anläggningar, som snabbt kan färdigställas. Tillgängliga medel torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande få användas för upprättande av en sådan anläggning.

I en av fångvårdens byggnadskommitté den 14 december 1956 avlämnad framställning föreslår kommittén att en fastighet i Ulriksfors i Jämtlands län, med därå uppförda fabrikslokaler som tillhör Ulriksfors Väveri AB, skall förvärvas för fångvårdsändamål och att ombyggnadsarbeten där skall utföras för att få byggnaderna lämpade för detta ändamål. Kostnaderna för förvärvet uppgår till 600 000 kronor, medan byggnadskostnaderna uppskattas till 2 025 000 kronor. Enligt beslut den 21 december 1956 har Kungl. Maj:t uppdragit åt fångvårdsstyrelsen att förhyra fabrikslokalerna den 1 januari—14 mars 1957. Förslaget om förvärv av anläggningen och byggnadsarbeten vid denna bör underställas riksdagen, så snart remissvar över kommitténs förslag inkommit. Jag torde få anmäla frågan vid ett senare till-

fälle. För närvarande bör kostnaderna för förvärvet och för byggnadsarbetena preliminärt beräknas till 2 625 000 kronor.

För att möta den utomordentligt stora och hastiga ökningen av fångantalet har även en rad andra åtgärder vidtagits, som jag redovisat i mitt anförande rörande fångvårdsanslagen under andra huvudtiteln. Sålunda har på förslag av fångvårdsstyrelsen ett flertal nya kolonier inrättats, och därjämte har på förslag av fångvårdens byggnadskommitté två stora anstalter anordnats i förutvarande K2-kasernerna i Hälsingborg och den militära sjukhusanläggningen i Lärbro, såsom här förut angivits. Dessa lokaler, som innefattar stora utrymmen, torde efter ombyggnad vara väl lämpade för fångvårdsändamål. Tydligt är emellertid att, om ökningen av fångbeläggningen fortsätter, behov föreligger av ytterligare anordningar av liknande slag. Efterforskningar efter lämpliga, friställda byggnader eller anläggningar, där mera provisoriska fångförläggningar skulle vid behov kunna anordnas, pågår. För att möjliggöra för Kungl. Maj:t att anordna dylika förläggningar torde en summa av 1 500 000 kronor böra beräknas under anslaget; skulle medlen icke erfordras för detta ändamål, torde de i stället få tagas i anspråk för den beslutade byggnadsverksamheten på Hall samt i Mariefred, Hällby och Tidaholm.

I skrivelse den 19 november 1956 har 1956 års eftervårdsutredning föreslagit Kungl. Maj:t att godkänna ett av utredningen träffat köpeavtal rörande en fastighet i Nacka stad, avsedd att användas såsom en frigångs-avdelning i anslutning till centralanstalten Långholmen. Kostnaderna för köpet och vissa smärre ändrings- och reparationsarbeten uppgår till sammanlagt 165 000 kronor. Utredning av ärendet pågår. Då det är önskvärt att ett frigångshem av detta slag skall kunna upprättas, bör den angivna summan tagas i beräkning under anslaget.

Såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit bör, liksom i kapitalbudgeten för nu löpande budgetår, medel anvisas till personalbostäder vid kolonier. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av fångvårdsstyrelsen bestämma om utplaceringen av dessa bostäder på olika kolonier. Vid anmälan av denna fråga år 1956 anförde jag att de beräknade kostnaderna för bostadshusen syntes vara alltför höga, varför i fortsättningen alla ansträngningar borde inriktas på att bringa dessa kostnader i närmare överensstämmelse med de belåningsvärden som Kungl. Maj:t fastställt för egnahemslån till en- och tvåfamiljshus. Samma förutsättningar bör gälla även för den medelsanvisning som nu begäres. Då Kungl. Maj:t emellertid ännu icke tagit ställning till frågan om uppförande av de personalbostäder, för vilka medel beräknats av 1956 års riksdag, torde samma belopp nu få beräknas, nämligen 380 000 kronor.

Med hänsyn till den utbyggnad av fångvårdens anstaltsorganisation, innefattande jämväl verkstadsutrymmen, som beslutats eller planerats, kan jag icke biträda förslaget att medel nu beräknas för verkstadsbyggnader vid kolonierna Tenhult och Grötingen. Frågan om en ombyggnad av personalbostadshus på kolonien Orretorp torde av Kungl. Maj:t få tillgodoses i den mån tillgängliga medel förslår.

Kommittén har beräknat kostnaderna för kommitténs egen verksamhet under budgetåret 1957/58 till 350 000 kronor. I denna summa ingår utrednings- och ritningsarbeten. I vad mån sådana kostnader behöver beräknas särskilt, och alltså icke ingår i kostnaden för visst byggnadsföretag, beror på om detta kommer till utförande eller ej. Då alltså uppskattningen av beloppet är i viss mån osäker, föreslår jag att till utredning, ritning m. m. beräknas ett belopp av 200 000 kronor.

Enligt det nu anförda skulle det sammanlagda medelsbehovet uppgå till (7 185 000 + 1 500 000 + 1 300 000 + 2 850 000 + 5 475 000 + 220 000 + + 2 625 000 + 1 500 000 + 165 000 + 380 000 + 200 000) 23 400 000 kronor.

Med hänsyn till redan fattade beslut, till byggnadsverksamhet som igångsatts eller planerats och framför allt till det trängande behovet att så snabbt som möjligt få tillskott av nya anstaltsutrymmen torde emellertid behov föreligga av en del av de angivna medlen under löpande budgetår. Enligt vad kommittén anført beräknas medelsåtgången vid ombyggnadsarbetet till Skenäs under budgetåret överstiga tillgängliga medel med 440 000 kronor. För markinköp och byggnadsverksamhet under löpande budgetår erfordras vidare för anstalten i Skogome 2 500 000 kronor, för anstalten i Tidaholm 2 275 000 kronor och för anstalten i Ulriksfors beräknade 1 900 000 kronor. Härtill kommer för frigångshem 165 000 kronor och för inköpet av tomten i Norrtälje 220 000 kronor. Sammanlagt erfordras således ett belopp av 7 500 000 kronor. Å andra sidan bör emellertid, såsom jag närmare torde få ange vid anmälan av fråga om tilläggsstat II för nu löpande budgetår, ett för Skogomeanstalten disponerat belopp av 1 200 000 kronor på det år 1956 beslutade reservationsanslaget till anskaffning och utrustning av förläggningar överföras till det nu behandlade anslaget till vissa byggnadsarbeten till fångvården. Dessa medel står alltså till förfogande för de nu avsedda utgifterna. I enlighet härmed torde alltså ett belopp av 6 300 000 kronor böra begäras på tilläggsstat. För budgetåret 1957/58 bör följaktligen medel under anslaget begäras med (23 400 000 — 7 500 000) 15 900 000 kronor.

Med avseende å den i det föregående angivna fördelningen torde få gälla, att den icke skall vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas rationella bedrivande eller eljest ur ekonomiska synpunkter kan finnas lämpligt torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst, av riksdagen godkänt ändamål kunna ske under förutsättning dels att medel finnes disponibla under anslaget och dels att den av statsmakterna godkända kostnadsramen för ändamålet i fråga icke överskrides. I den mån, som jag förutsatt, kostnaderna för personalbostäder kan nedbringas, bör överskottet i första hand tillföras utbyggnaden av Hall jämte sidoanstalter.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 15 900 000 kronor.

[3] Ersättningsanstalter för Långholmen, m. m.

För budgetåret 1956/57 har under statens allmänna fastighetsfond anvisats ett investeringsanslag till ersättningsanstalter för Långholmen m. m. på 1 740 000 kronor. Anslaget har beräknats skola avse förvärv av mark i Österåker och Kumla för anläggande av nya centralanstalter samt ett belopp på 200 000 kronor till fortsatt utredningsarbete.

Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 10/10 1956) har överlämnat ett förslag (stencilerat betänkande) angående utformningen av de båda som ersättningsanstalter för Långholmen avsedda nya centralanstalterna i Österåker och Kumla. Förslaget, som för närvarande remissbehandlas, innebär bland annat att Österåkeranstalten skulle omfatta 400 och Kumlaanstalten 270 platser.

Kommittén (skr. 20/12 1956) har vidare anmält att köpeskillingen för erforderlig mark, avsedd för anstalten i Kumla, enligt uppgörelse med Kumla stad uppgår till 540 593 kronor 90 öre, vilken summa med i runt tal 600 kronor överstiger den vid medelsanvisningen beräknade. Kommittén har vidare föreslagit att Kungl. Maj:t måtte godkänna ett avtal om förvärv av en i närheten av anstaltsområdet belägen bostadsfastighet avsedd att användas som personalbostad. Köpeskillingen för denna fastighet uppgår till 85 000 kronor.

Departementschefen

För att påskynda förberedelserna för de anstalter som är avsedda att ersätta Långholmen synes det lämpligt att ytterligare ett belopp anvisas till fortsatt utrednings- och förberedelsearbete beträffande dessa anstalter. Sedan föreliggande förslag remissbehandlats, torde detta få föreläggas riksdagen. Av detta belopp torde jämväl få bestridas de ökade utgifter för fastighetsförvärv i Kumla, som kan uppkomma. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan ärendet härom blivit berett, fatta beslut i denna fråga.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningsanstalter för Långholmen, m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Chr. af Winklerfelt

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1957/58 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

1. **Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen.** I föregående års statsverksproposition (bil. 24) lämnades redogörelse för dispositionen under år 1955 av de för budgetåren 1954/55 och 1955/56 till Kungl. Maj:ts förfogande ställda investeringsanslagen. Därvid redovisades den 31 december 1955 ett ännu icke ianspråktaget belopp om 992 000 kronor. Från detta belopp har sedermera anvisats dels 35 000 kronor för tillbyggnad av beskickningskansliet i Lima, dels 80 000 kronor för inköp av tomt i Dublin. Vidare har anvisats 30 000 kronor för återuppbyggnad av genom eldsvåda raserade delar av konsulatsfastigheten i Antwerpen. Vid utgången av budgetåret 1955/56 förelåg sålunda en icke disponerad behållning av 847 000 kronor på anslaget.

Sedan för budgetåret 1956/57 anvisats ett belopp av 1 900 000 kronor under detta anslag, disponerade Kungl. Maj:t den 1 juli 1956 för ifrågavarande ändamål sålunda ett sammanlagt belopp om $(847\ 000 + 1\ 900\ 000 =) 2\ 747\ 000$ kronor. Därav har hittills anvisats 100 000 kronor för förberedan-

de utredningar om aktuella nybyggnadsfrågor samt 30 000 kronor för istandsättning av portvaktsbostaden vid beskickningsfastigheten i Oslo. För igångsättandet av den i 1956 års statsverksproposition berörda nybyggnaden i New Delhi har vidare anvisats ett belopp av 500 000 kronor. Därmed har 630 000 kronor disponerats. Av återstående medel, 2 117 000 kronor, har 500 000 kronor reserverats för nybyggnaden i New Delhi samt 1 617 000 kronor för förvärv av beskickningsfastighet i Rio de Janeiro, där verkställda undersökningar hittills icke medfört något ur ekonomisk synpunkt godtagbart förslag till fastighetsförvärv. Beskickningens lokalfråga har tills vidare ordnats genom en provisorisk förhyrning. Belgrad och Dublin berördes ävenledes i nämnda proposition. För Belgrad har fastighetsfrågan tills vidare ordnats genom förhyrning. Vad Dublin beträffar torde nybyggnadsfrågan få föreläggas riksdagen vid senare tillfälle.

Bland de i 1956 års statsverksproposition berörda fastighetsfrågorna återstår även lösning av lokalfrågorna i Berlin, Prag och Teheran. Därtill kommer det angelägna behovet att uppföra en beskickningsfastighet i Tokio å den därstädes till statsverket 1939 donerade tomten. 1939 års riksdag anvisade medel för påbörjandet av en nybyggnad, vars projektering emellertid måste avbrytas vid krigsutbrottet (kungl. brev den 30/12 1939). Enligt en av byggnadsstyrelsen företagen förnyad utredning synes lämpligast att ordna beskickningens i Tokio lokalfråga genom nybyggnad å ifrågavarande tomt, vilken anläggning skulle inrymma såväl sändebudsbostad som kansli och en mindre personalbostad. Byggnadsstyrelsen har på basis av från Tokio inhämtade uppgifter uppskattat nybyggnadskostnaderna till cirka 2 000 000 kronor. Med hänsyn till speciella platsförhållanden kan mer definitiva kostnadsuppgifter dock icke erhållas, förrän anläggningen detaljprojekterats och sedvanliga entreprenadanbud infordrats. Byggnadstiden beräknas till omkring två år, varför kostnaderna kan fördelas på två budgetår. För det andra större fastighetsprojektet i detta sammanhang — nybyggnaden i New Delhi — beräknar byggnadsstyrelsen anslagsbehovet för budgetåret 1957/58, utöver det enligt ovan reserverade beloppet å 500 000 kronor, till 1 500 000 kronor.

På uppdrag av utrikesdepartementet utreder byggnadsstyrelsen möjligheterna att uppföra en beskickningsfastighet i Moskva. Detta projekt har emellertid ännu ej framskridit så långt, att några konkreta förslag kan framläggas. Frågan torde därför få föreläggas riksdagen vid senare tillfälle.

Även andra behov kan bli aktuella under det närmaste budgetåret, varvid särskilt må nämnas den i proposition 1952: 152 (s. 8) berörda lokalfrågan i Paris, vilken för närvarande är under utredning av byggnadsstyrelsen. Även för beskickningen i Karachi föreligger behov att snarast möjligt lösa lokalfrågan på längre sikt.

Såsom framhållits i tidigare propositioner i ämnet, kan beräkningen av medelsbehovet icke utgå från vissa konkreta förslag. Medelsanvisningen torde i stället få grundas på allmänna statsfinansiella bedömanden under

beaktande av att Kungl. Maj:t har medel till förfogande för ett rationellt genomförande av det fastighetsprogram, varom här är fråga. Det är uppenbart, att i det föregående angivna och eventuellt nytillkommande fastighetsfrågor tillsammans är av alltför betydande omfattning för att kunna lösas inom ramen för de anslag, som kan beräknas stå till förfogande under nästkommande budgetår. Med beaktande av storleksordningen på nybyggnaderna i New Delhi och Tokio föreslås, att förevarande investeringsanslag uppföres med ett belopp av 2 465 000 kronor.

Till frågan om anvisande av medel till konkreta fastighetsobjekt, vilka är av sådan karaktär, att de i vanlig ordning bör underställas riksdagens prövning, återkommer jag under anslagspunkt 2.

Ytterligare uppgifter ägnade att belysa förevarande och följande anslagsfråga torde, om så befinner sig erforderligt, få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Under återropande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 465 000 kronor.

2. Uppförande av bostadsfastighet för tjänstemän vid beskickningen i Oslo m. m. För ändamålet har för budgetåret 1953/54 anvisats ett investeringsanslag av 600 000 kronor (prop. 1953: 114) samt för budgetåret 1955/56 (statsverkspropositionen 1955, bil. 24 s. 3) 100 000 kronor.

Till följd av ökade materialpriser och arbetslöner under tiden för byggnadsföretagets genomförande erfordras ytterligare ett anslag, vilket beräknas uppgå till 35 000 kronor. Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av bostadsfastighet för tjänstemän vid beskickningen i Oslo m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 kronor.

Statens utlåningsfonder

3. Utrikesförvaltningens lånefond. Ifrågavarande fond inrättades av 1955 års riksdag (statsverkspropositionen 1955, bil. 24 s. 5) för tillgodoseende av de kreditbehov, som uppkommer för utrikesdepartementets befattningshavare vid förflyttningar till utlandet. Därvid anvisades ett investeringsanslag av 200 000 kronor. Sedan nämnda belopp visat sig otillräckligt att täcka samtliga, i enlighet med fondens bestämmelser kreditberättigade befattningshavares rimliga lånebehov, föreslår jag, att fonden tillföres ytterligare 50 000 kronor. Jag får följaktligen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Statsverkspropositionen år 1957: Bil. 24

att till *Utrikesförvaltningens lånefond* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Carl-Henric Nauckhoff

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58 och anför därvid följande.

[1] Inledning

Fortifikationsförvaltningen (skr. ^{31/8} och ^{26/9} 1956), flygförvaltningen (skr. ^{10/8} 1956) och försvarets fabriksstyrelse (skr. ^{11/8} 1956) hemställer i sina medelsäskanden för budgetåret 1957/58 om investeringsanslag under försvarets fonder med sammanlagt 267,732 miljoner kronor, varav 251,772 miljoner kronor under försvarets fastighetsfond och 15,96 miljoner kronor under försvarets fabriksfond. — Vidare äskar försvarets socialbyrå (skr. ^{14/9} 1956) 0,1 miljon kronor såsom investering i värnpliktslånefonden, varjämte byggnadsstyrelsen (skr. ^{23/10} 1956) äskar 0,1 miljon kronor för fullföljande av en utredning rörande utbyggnad av försvarsgrensförvaltningarnas ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.

Av de föreslagna investeringarna under fastighetsfonden hänför sig 37,05, 8,4 och 66,2 miljoner kronor till respektive arméns, marinens och flygvapnets delfond samt 140,122 miljoner kronor till befästningars delfond.

Under arméns delfond äskar fortifikationsförvaltningen 24,52 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m., 3,38 miljoner kronor för den beslutade nya verkstadsbyggnaden för Stockholms tygstation, 6,65 miljoner kronor för lokaler för försvarets forskningsanstalt samt 2,5 miljoner kronor för markförvärv. Av de medel, som avses för kasernbyggnader m. m., belöper 2,485 miljoner kronor på arbeten erforderliga för att genomföra den beslutade omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband.

Under marinens delfond äskar fortifikationsförvaltningen 3,9 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m., 3,7 miljoner kronor för flyttning av Stockholms örlogsbas (Berga-delen) och 0,8 miljon kronor för markförvärv.

Under flygvapnets delfond äskar fortifikationsförvaltningen 13,5 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m. samt 2,7 miljoner kronor för markförvärv. Flygförvaltningen äskar 42,6 miljoner kronor för flygfältsarbeten m. m., 3,9 miljoner kronor för anläggningar för el- och teleutrustning samt 3,5 miljoner kronor för markförvärv för flygfältsarbeten.

De under befästningars delfond äskade medlen avses huvudsakligen för fortsatta arbeten inom de under de olika anslagen upptagna byggnadsprogrammen. För utflyttningen av Stockholms örlogsvärv äskar fortifikationsförvaltningen 15 miljoner kronor. För markförvärv för befästningar äskas 0,2 miljon kronor.

Under försvarets fabriksfond slutligen äskar fabriksstyrelsen 4,1 miljoner kronor för maskinanskaffningar och 11,88 miljoner kronor för byggnadsarbeten, varav 6,1 miljoner kronor för en sammansättningsverkstad för ammunition.

Fortifikationsförvaltningen och flygförvaltningen har i medelsäskandena lämnat uppgifter om de totala medelsbehoven under de olika anslagen för de återstående åtta budgetåren av överbefälhavarens tioårsplan. Uppgifterna grundar sig såvitt avser anslaget till flygfältsarbeten m. m. på en överarbetning av 1953 års flygfältsplan och i fråga om övriga anslag på en översyn av kostnadskalkylerna för den ifrågakvarande tioårsplanen. För arméns delfond beräknas sålunda medelsbehovet för angivna åttårsperiod till sammanlagt i runt tal 275 miljoner kronor. För marinens delfond är motsvarande siffra 61 miljoner kronor och för flygvapnets delfond 500 miljoner kronor. För befästningars delfond utgör det sammanlagda medelsbehovet omkring 1 355 miljoner kronor, varvid några kostnader för Stockholms örlogsvärvs utflyttning icke inräknats. För försvarets fastighetsfond utgör således det totala medelsbehovet enligt myndigheternas äskanden i runt tal 2 190 miljoner kronor.

Beträffande äskandena för kasernbyggnader m. m. under arméns, marinens och flygvapnets delfonder anför *fortifikationsförvaltningen* i huvudsak följande.

För arméns vidkommande föreligger stora behov av förläggningsutrymmen och lektionssalar. För vård och förvaring av redan befintlig och beställd materiel av olika slag föreligger vidare betydande behov av verkstäder och förrådsbyggnader. Genomgripande moderniseringar vid vissa förband, särskilt i fråga om värmeanläggningar, matinrättningar och sjukhus, kan icke längre uppskjutas. Planerade byggnadsåtgärder i samband med omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband bör fullföljas kontinuerligt, därest omorganisationen skall kunna genomföras inom avsedd tidsperiod. För försvarets forskningsanstalt föreligger trängande behov av såväl den planerade nybyggnaden inom kvarteret Garnisonen som ett flertal byggnader för olika forskningsändamål vid anstaltens avdelning 1 och försöksstationerna.

För marinens del föreligger förhållandevis stora behov av förrådsbyggnader för befintlig och beställd materiel ävensom av utbildningslokaler. Flyttningen av Stockholms örlogsbas (Berga-delen) kommer även att medföra betydande kostnader.

För flygvapnet erfordras enligt fortifikationsförvaltningen fortsatta byggnadsåtgärder för höjande av flygsäkerheten, för hangarer, hangarverkstäder och utbildningslokaler samt byggnadsåtgärder för markstridsutbildningen vid flygvapnet.

I fråga om anslagsäskandena under befästningars delfond anför fortifikationsförvaltningen bland annat följande.

Även under budgetåret 1955/56 och nu löpande budgetår har en vapenteknisk (atomstridsmedel) och teleteknisk utveckling försiggått, som nödvändiggör vissa förändringar i de pågående anläggningarnas utformning. Detta har gjort sig särskilt starkt gällande i fråga om de största anläggningarna såsom berghangarer, fartygstunnlar, drivmedelsanläggningar, tygmaterieförråd, ammunitionsförråd och uppehållsplatser — beträffande sistnämnda anläggningar särskilt i fråga om dem som sammankopplats med anordningar för luftbevakningen. Undersökningar som verkställt rörande uppkomsten och förloppet av en eldsvåda som inträffat i en av uppehållsplatserna har vidare lett till att ytterligare byggnadstekniska brandskyddsåtgärder vidtagits vid andra likande anläggningar. På grund av sålunda angivna orsaker har en ökning av totalkostnaderna för vissa anläggningar blivit ofrånkomlig.

I många av de kontrakt, som gäller mellan fortifikationsförvaltningen och olika entreprenörer, har kostnaderna bestämts så att för vissa engångsarbeten samt för löpande administration m. m. utgår en ersättning till entreprenören under benämningen fasta kostnader. Dessa fasta kostnader skall, om arbetet utökas i förhållande till vad som ursprungligen vid anbudets antagande ingick i entreprenaden, regleras genom förhandling mellan parterna. Kraven från entreprenörerna på denna punkt har avsevärt ökat i förhållande till vad som tidigare förutsetts. Fortifikationsförvaltningen har därför ansett det riktigast att av denna orsak räkna upp totalkostnaderna för vissa anläggningar.

Vidare har en allmän uppräknig av kostnaderna för de olika byggnadsprogrammen företagits till följd av indexmässig kostnadsstegring (lönehöjningar m. m.). Uppräkningen utgör fyra procent på kostnaderna för efter den 1 januari 1956 kvarstående arbeten.

Överbefälhavaren anför i yttrande (^{5/11} 1956) över myndigheternas framställningar om anslag för nästa budgetår bland annat följande. En fortsatt begränsning av investeringsanslagen för objekt under försvarets fonder innebär, med hänsyn till de begränsade ramarna även för budgetåren 1955/56 och 1956/57, en eftersläpning av byggnadsverksamheten vid försvaret, så stor att tillfredsställande möjlighet till anpassning av krigsberedskapen efter det militärpolitiska lägets växlingar inte längre finnes. En del anskaffad materiel, såsom kustartilleripjäser och radarstationer, kommer för att kunna utnyttjas att kräva en rustningsperiod av avsevärd och sannolikt svåruppnåelig längd. Läget beträffande flygbaserna är sådant att kraftåtgärder fordras för att säkerställa flygvapnets krigsberedskap och operationsfrihet. Möjligheterna att under en eventuell rustningsperiod förbättra flygfältsläget är även begränsade, då därmed sammanhängande arbeten kräver stor arbets- och materialinsats under längre tid. Under vinterförhållanden är möjligheterna att utföra sådana arbeten dessutom mycket begränsade.

I särskilda skrivelser (^{26/11} och ^{27/11} 1956) har *fortifikationsförvaltningen* och *flygförvaltningen* på anmodan av överbefälhavaren hemställt att sammanlagt 33 miljoner kronor anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår. Framställningarna är föranledda av det rådande utrikespolitiska läget och avser sådana arbeten som på kort tid, men för en relativt begränsad kostnad, kan medföra en väsentlig höjning av beredskapen i vissa hänseenden. Av de äskade medlen hänför sig 15,45 miljoner kronor till flygfältsarbeten m. m. och återstoden, 17,55 miljoner kronor, till objekt under befästningars delfond. En redogörelse för förslagen lämnas i det följande under respektive anslag.

Departementschefen

Myndigheternas äskanden för nästa budgetår uppgår, såsom jag omnämmt i det föregående, till sammanlagt 267 miljoner kronor och grundar sig på den av överbefälhavaren år 1954 framlagda tioårsplanen för försvarets fortsatta utveckling. Huvuddelen av de investeringar, som ingår i denna plan, sammanhänger med av riksdagen redan beslutade organisationsförändringar och materielanskaffningar.

Det ekonomiska läget har de senaste åren tvingat till en stark begränsning av den statliga investeringsverksamheten. För försvarets vidkommande har detta inneburit att de under de senare åren starkt ökade behoven av kapitalinvesteringar icke kunnat tillgodoses annat än i mycket ringa utsträckning. För budgetåren 1954/55, 1955/56 och 1956/57 har anvisats respektive 113,85, 118,25 och 98,40 miljoner kronor, vilket motsvarar mindre än hälften av de äskanden, som myndigheterna framlagt. Överbefälhavaren har i skrivelse den 21 december 1955 (se prop. 1956: 1, bil.

25, s. 4—6) närmare redogjort för de allvarliga konsekvenser som investeringsbegränsningarna medför för försvaret.

Även för nästa budgetår nödvändiggör det ekonomiska läget en stark begränsning av de statliga investeringarna. Emellertid räknar jag med att den eftersläpning av byggnadskvot i förhållande till anslagsmedel, som vid beräkningen av anslagen för innevarande budgetår föranledde en icke obetydlig begränsning av de kvotbelagda anslagen, under budgetåret skall kunna inhämtas. På grund härav och då försvarets kvot för 1957 genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 december 1956 bestämts till oförändrat 90 miljoner kronor, anser jag mig kunna föreslå en något ökad anslagsram för nästa budgetår.

Vid bifall till i det följande framlagda förslag om anvisande eller beräkning av anslag under kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58 uppgår totalbeloppet till 108,40 miljoner kronor, varav respektive 21,20, 5,30, 30,25 och 48,05 miljoner kronor under arméns, marinens, flygvapnets och befästningars delfonder av försvarets fastighetsfond samt 3,60 miljoner kronor under försvarets fabriksfond. Mitt förslag innebär således att de sammanlagda anslagsbeloppen under försvarets fonder ökar med 10 miljoner kronor i jämförelse med motsvarande belopp för innevarande budgetår.

De för byggnads- och anläggningsverksamhet avsedda anslagen har av förut angivna skäl kunnat ökas något för nästa budgetår, medan anslagen till markförvärv minskats i jämförelse med föregående budgetår. Huvudparten av de äskade anslagen avses liksom förut för flygfältsarbeten och fortsatt utbyggnad av fullträffsäkra utrymmen (förråd för ammunition, drivmedel och tygmateriel m. m., fartygstunnlar, berghangarer, lokaler för luftbevaknings- och stridsledningsorganisationen, fullträffsäkra uppehållsplatser samt fortifikatoriska anordningar för vapenmateriel och radarutrustning). — För byggnadsarbeten i samband med omorganisationen av Upplands regemente m. fl. förband har medel beräknats för nästa budgetår.

Inom den ram för investeringsverksamheten inom försvaret, som under nästa budgetår står till förfogande, blir det icke möjligt att annat än i ringa utsträckning påbörja nya byggnadsföretag av större omfattning. Anslagen under befästningars delfond avses i huvudsak för fullföljande av de företag, som igångsatts de senaste åren. För utflyttningen av Stockholms örlogsvarv har jag, med hänsyn till att viss ytterligare utredning i ämnet synes erforderlig, icke nu ansett mig kunna föreslå medelsanvisning annat än för utrednings- och planläggningskostnader (jfr s. 43).

Av skäl som angivits i det föregående har kostnaderna för vissa anläggningar ökat, i några fall med betydande belopp. Jag förutsätter emellertid att redan beslutade anläggningar, beträffande vilka kostnaderna sålunda ökat, skall få utföras oaktat statsmakterna därigenom bindes för större totalkostnad än som ursprungligen kunnat förutses.

Fortifikationsförvaltningen och flygförvaltningen har såsom förut

nämnts på anmodan av överbefälhavaren i särskilda skrivelser äskat sammanlagt 33 miljoner kronor på tilläggsstat för innevarande budgetår för viss förstärkning av beredskapen. Jag kan tillstyrka att 22,95 miljoner kronor avses för detta ändamål, varav 10,45 miljoner kronor för flygfältsarbeten m. m. och 12,50 miljoner kronor för olika objekt under befästningars delfond.

För att förhindra uppkomsten av arbetslöshet inom vissa delar av landet har i en del fall igångsatts byggnadsarbeten för försvarsändamål. För ifrågakvarande ändamål har arbetsmarknadsstyrelsen ställt medel till förfogande. Medel för att av arbetsmarknadsskäl igångsätta arbeten för försvarsändamål är icke inräknade i de investeringsanslag, som i det följande föreslås för nästa budgetår. Eventuellt uppkommande kostnader för dylika arbeten bör liksom hittills bestridas av särskilt anvisade medel.

IV. Försvarets fonder

A. FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

Arméns delfond

[2] Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	900 000	1 190 483	1 052 562
1956/57	900 000		
1957/58 (förslag)	900 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur för armén.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 16 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 900 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

[3] Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	100 000	158 168	130 725
1956/57	200 000		
1957/58 (förslag)	200 000		

Anslaget avses för brandskyddsåtgärder inom armén, såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar, anläggande av branddammar m. m.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 2 050 000 kronor för dessa ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 4 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 200 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[4] Skyddsanordningar vid arméns anläggningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	100 000	144 548	359 570
1956/57	200 000		
1957/58 (förslag)	200 000		

Anslaget avses för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid arméns anläggningar.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 1 775 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 4 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 200 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid arméns anläggningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[5] **Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	800 000	676 232	532 017
1956/57	800 000		
1957/58 (förslag)	800 000		

1949—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 8 350 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 691 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 16 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 000 000 kronor. Anslagsmedlen avses huvudsakligen för arbeten med iordningställande av lektionssalar m. m. på kasernvindar eller inom byggnader, som bör få ändrad användning.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 800 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

[6] **Förråd för armén**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	6 000 000	5 551 735	8 464 689
1956/57	4 000 000		
1957/58 (förslag)	6 000 000		

1952—1956 års riksdagar har för budgetåren 1952/57 anvisat sammanlagt 24 000 000 kronor för detta ändamål.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 10) angav fortifikationsförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1955/56 att förrådsbyggnadsverksamheten under de närmaste åren alltjämt borde inriktas på att täcka brister i förrådslokaler för redan befintlig materiel, ersätta olämpliga lokaler, bereda utrymme för nyanskaffad materiel och vidtaga åtgärder för uppläggning av materielen på sådant sätt att kraven på ökad mobiliseringssäkerhet kunde tillgodoses.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 96 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 12 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 6 000 000 kronor för de mest angelägna arbetena. Anslagshöjningen utgör 2 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förråd för armén* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

[7] Vissa byggnadsarbeten för armén

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 200 000	797 913	4 439 140
1956/57	1 900 000		
1957/58 (förslag)	6 000 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/57 anvisat 8 940 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till omkring 99 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 11 500 000 kronor.

Ifrågavarande medel avses för i det följande upptagna byggnadsföretag, av vilka flertalet förut anmälts av fortifikationsförvaltningen i tidigare medelsäskanden.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Jämtlands fältjägarregemente	Matinrättning	850 000
Södra skånska infanteriregementet	Nybyggnad av reningsverk	240 000

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Upplands regemente m. fl. förband	Byggnadsarbeten i samband med omorganisation	1 390 000
Bohusläns regemente	Värmeanläggning (etapp 2) ...	345 000
Västerbottens regemente	Ombyggnad av sjukhus	250 000
Göta artilleriregemente	Matinrättning	985 000
Bodens artilleriregemente	Matinrättning (etapp 1)	420 000
Artilleriskjutskolan	Elevförläggning	325 000
Göta trängregemente	Inredning av vind m. m. till för- läggning	325 000
Norrlands trängregemente	Förläggningsutrymmen för cir- ka 300 man	2 000 000
Karlsborgs tygstation	Ombyggnad för ny luftvärns- pjäsverkstad (etapp 2)	800 000
Stockholms tygstation	Tygverkstad	3 380 000
	Merkostnader för vissa äldre byggnadsföretag	190 000
	Summa kronor	11 500 000

För den ifrågavarande tygverkstaden för Stockholms tygstation har närmare redogjorts i 1955 och 1956 års statsverkspropositioner (jfr bil. 25, s. 13—17 respektive bil. 25, s. 17). Fortifikationsförvaltningen anmäler att totalkostnaden för anläggningen, som i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 beräknades till 6 870 000 kronor, beräknas till 7 380 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att påbörja anläggningen disponerar fortifikationsförvaltningen cirka 4 000 000 kronor av ett äldre anslag. Återstående medelsbehov utgör således 3 380 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att 6 000 000 kronor anvisas för nästa budgetår för utförande av de mest angelägna arbetena. För tygverkstaden räknar jag dock icke med några ytterligare medel under budgetåret 1957/58.

Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget höjes med 4 100 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för armén* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

[8] Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	1 500 000	1 226 982	2 145 042
1956/57	3 000 000		
1957/58 (förslag)	4 500 000		

1947—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/57 anvisat sammanlagt 12 410 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 38 000 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer att 6 650 000 kronor anvisas för nästa budgetår för i det följande angivna byggnadsföretag m. m.

Byggnadsföretag m.m.	Kostnad
Nybyggnad inom kvarteret Garnisonen (etapp 1)	3 400 000
<i>FOA 1</i>	
Tillbyggnad av materielbyggnad	295 000
Försöksstation för fjärrstyrda kemiska arbeten i halvt teknisk skala	195 000
Tillbyggnad av köldlaboratorium	375 000
<i>FOA 2 (försöksstationen)</i>	
Sprängämneslaboratorium och gjuthus	850 000
Tillbyggnad av personalbostad och utbyggnad av panncentral ...	215 000
Kompletterande arbeten vid raketskjutbanan	220 000
<i>FOA 3</i>	
Hangar vid Svea flygflottilj	600 000
<i>FOA 1 samt FOA 2 och 3 (försöksstationerna)</i>	
Smärre byggnadsarbeten	500 000
	Summa kronor 6 650 000

Beträffande ifrågavarande byggnadsföretag anför fortifikationsförvaltningen i huvudsak följande.

Nybyggnaden inom kvarteret Garnisonen. Kostnaderna för den ifrågavarande nybyggnaden, vilka i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för innevarande budgetår angavs till cirka 20 000 000 kronor, beräknas enligt prisläget den 1 april 1956 till 23 600 000 kronor. Nybyggnaden avses bli utförd etappvis. Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1956 års statsverksproposition (bil. 25, s. 13) medgav riksdagen att första byggnadsetappen finge komma till utförande inom en kostnadsram av 7 500 000 kronor. Kostnaderna för denna etapp beräknas för närvarande till 7 900 000 kronor. Kostnadsstegringen, 400 000 kronor, hänför sig helt till automatiska prisstegringar efter den 1 april 1955. För den första utbyggnadsetappen har för budgetåren 1955/56 och 1956/57 anvisats tillhoppa 4 500 000 kronor, varför ytterligare erfordras ett belopp av 3 400 000 kronor.

Tillbyggnad av materielbyggnad. Ifrågavarande byggnad, som inrymmer bland annat verkstadslokaler, gasskydds- och materiellaboratorium samt sprängämneslaboratorium, har blivit otillräcklig och måste utökas genom en tillbyggnad.

Försöksstation för fjärrstyrda kemiska arbeten i halvt teknisk skala. Anläggningen avses för att kunna utveckla metoder för teknisk framställning och bearbetning av toxiska radioaktiva och på annat sätt farliga ämnen av militärt intresse.

Tillbyggnad av köldlaboratorium. Den kyltekniska forskningsverksamheten har de senaste åren ökat i omfattning och medfört behov av såväl ökade utrymmen som möjligheter till olika temperaturområden i kylrummen. För att tillgodose detta behov erfordras en tillbyggnad av nuvarande köldlaboratorium och installation av effektivare kylaggregat.

Sprängämneslaboratorium och gjuthus. Nybyggnad av sprängämneslaboratorium erfordras för att tillgodose behovet av utökade lokaler för tillverkning av och laborering med sprängladdningar och granater. I anslutning till sprängämneslaboratoriet erfordras nybyggnad av gjuthus. En sådan byggnad saknas för närvarande, varför gjutning av sprängämnen måste ske vid eller i den nuvarande sprängämnesverkstaden, vilket är olämpligt ur arbetarskyddssynpunkt. Därtill kommer att nuvarande utrymmen icke möjliggör annat än gjutning i mindre skala.

Tillbyggnad av personalbostad och utbyggnad av panncentral. Nuvarande personalbostadsutrymmen har i stor utsträckning måst tagas i anspråk för laboratorieverksamhet. För att tillgodose behovet av överliggningsutrymmen för personalen vid försöksstationen är det nödvändigt att tillbygga nuvarande personalbostad. I samband härmed måste befintlig panncentral utökas.

Kompletterande arbeten vid raketskjutbanan. En breddning av skjutbanan erfordras. Vidare måste ytan hårdgöras för att bli framkomlig för motorfordon. För att förhindra risk för rikoschetter bör härjämte uppföras ett särskilt kulfång.

Hangar vid Svea flygflottilj. För uppställning av forskningsanstaltens flygplan erfordras ytterligare hangarutrymme.

Smärre byggnadsarbeten. Ett flertal smärre utökningar och omändringar av befintligt byggnadsbestånd erfordras vid avdelning 1 och försöksstationerna. Flertalet av dessa arbeten är av hög angelägenhetsgrad.

Departementschefen

Jag föreslår att 4 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår för här ifrågavarande ändamål. Av anslagsmedlen bör 3 400 000 kronor utnyttjas för den första utbyggnadsetappen inom kvarteret Garnisonen, nu kostnadsberäknad till 7 900 000 kronor. Återstoden, 1 100 000 kronor, bör avses för de mest angelägna av övriga objekt.

Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget höjes med 1 500 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kronor.

[9] Uthyggnad av ämbetsbyggnaden å Ladugårdsgärde

	Anslag
1957/58 (förslag)	100 000

I anledning av förslag av byggnadsstyrelsen föreslår jag att för nästa budgetår anvisas 100 000 kronor för att möjliggöra för styrelsen att full-

följa en utredning rörande utbyggnad av försvarsgrensförvaltningarnas ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av ämbetsbyggnaden å Ladugårdsgärde* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[10] **Vissa markförvärv för armén**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	4 200 000	1 903 817	3 313 336
1956/57	9 500 000		
1957/58 (beräknat belopp) ...	2 500 000		

Fortifikationsförvaltningen och *flygförvaltningen* hemställer i sina medelsäskanden för nästa budgetår att sammanlagt 9 700 000 kronor anvisas för vissa närmare angivna markförvärv för försvarsändamål. Ytterligare utredningar är emellertid erforderliga innan slutlig ställning kan tagas till vissa av dessa markförvärv. Det är min avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa äskanden. Jag räknar emellertid preliminärt med att markförvärv för en sammanlagd kostnad av 6 500 000 kronor måste genomföras. Härav belöper 2 500 000 kronor på arméns, 800 000 kronor på marinens och 3 000 000 kronor på flygvapnets delfond samt 200 000 kronor på befästningars delfond. Jag föreslår att för ändamålet beräknas särskilda investeringsanslag på dessa belopp.

Frågan om beräkning av anslag för marinen, flygvapnet och befästningar upptager jag under respektive delfonder. I detta sammanhang får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

Marinens delfond

[11] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	500 000	504 646	531 119
1956/57	500 000		
1957/58 (förslag)	500 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur för marinen.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 8 600 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 700 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 500 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[12] **Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	50 000	76 733	38 180
1956/57	100 000		
1957/58 (förslag)	50 000		

Anslaget avses för brandskyddsåtgärder inom marinen, såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar, anläggande av branddammar m. m.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1951/57 anvisat sammanlagt 450 000 kronor för dessa ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 900 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 50 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, i anslutning till fortifikationsförvaltningens hemställan, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 50 000 kronor. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget minskas med 50 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

[13] **Skyddsanordningar vid marinens anläggningar**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	50 000	80 769	310 783
1956/57	50 000		
1957/58 (förslag)	50 000		

Anslaget avses för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid marinens anläggningar.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 725 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 450 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget uppföres med oförändrat 50 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid marinens anläggningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

[14] Anordnande av vissa förråd och garage

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	700 000	567 641	871 393
1956/57	600 000		
1957/58 (förslag)	600 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1951/57 anvisat sammanlagt 2 575 000 kronor för detta ändamål.

Såsom framgår av 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 19) framlade fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 en av chefen för marinen upprättad plan över marinens behov av icke fullträffsäkra förråd och garage.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget i anslutning till den ifrågavarande planen beräknas till 8 250 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 600 000 kronor för de mest angelägna av de i förrådsplanen angivna objekten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd och garage* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kronor.

[15] Flyttning av Stockholms örlogsbas

	Anslag
1956/57	450 000
1957/58 (förslag)	2 400 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953:200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas beslöt riksdagen att örlogsbasen skulle flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsstationen, med undantag för de delar som ägde direkt anknytning till örlogsvarvet, skulle förläggas till Berga. Förevarande anslag avses för de byggnadsarbeten på Berga, som erfordras i samband med nämnda utflyttning.

Vid anmälan av förenämnda proposition (s. 64) uttalade chefen för försvarsdepartementet att det med hänsyn till förändringar i fråga om flottans värnpliktsutbildning, underbefälsorganisation m. m., som inträffat sedan örlogsbasutredningen avgivit sitt betänkande, icke var möjligt att taga ställning till det av utredningen föreslagna utbyggnadsprogrammet för örlogsstationen på Berga. En översyn borde enligt departementschefen företagas rörande behovet av byggnadsåtgärder därstädes, varvid möjligheterna av en begränsning av byggnadsprogrammet borde undersökas. Sedermera har Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att i samråd med chefen för marinen överse behovet av byggnadsåtgärder vid Berga och till Kungl. Maj:t inkomma med härav föranlett förslag.

I anslutning till beslut av Kungl. Maj:t den 11 september 1953 att kasern II på Skeppsholmen fick upplåtas till byggnadsstyrelsen för konsthögskolans räkning har det blivit nödvändigt att, som ersättning för nämnda kasern, vid Berga uppföra några av de byggnader, som örlogsbasutredningen beräknat erforderliga i samband med utflyttningen av örlogsbasen. Sålunda har 1954 och 1955 års riksdagar under anslaget Vissa byggnadsarbeten för marinen anvisat sammanlagt 4 200 000 kronor för uppförande av två kaserner, sjukhus, skolbyggnad, värmecentral m. m. vid Berga.

I sina medelsäskanden för innevarande budgetår anmälde fortifikationsförvaltningen att chefen för marinen framlagt ett på utredningar inom marinledningen grundat förslag beträffande den fortsatta utbyggnaden vid Berga men att fortifikationsförvaltningen då ännu icke hunnit i detalj granska detta förslag.

Fortifikationsförvaltningen framlägger nu i samråd med chefen för marinen ett definitivt förslag beträffande den fortsatta utbyggnaden vid Berga. Den totala kostnaden för att genomföra förslaget beräknas till 19 000 000 kronor. Då 450 000 kronor anvisats för budgetåret 1956/57, återstår ett medelsbehov av 18 550 000 kronor. Byggnadsprogrammet bör

enligt fortifikationsförvaltningen och chefen för marinen genomförs under budgetåren 1957/58—1961/62, vilket motsvarar ett årligt medelsbehov av 3 700 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen hemställer att nämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Det av myndigheterna framlagda byggnadsprogrammet omfattar i det följande angivna byggnader m. m.

Byggnadsobjekt	Beräknad kostnad enligt prisläget den 1/7, 1955
Gymnastikbyggnad och bibliotek	1 000 000
Proviantförråd (friliggande byggnader)	560 000
Maskinskola (skolsalsbyggnad, elverkstunnel, motorutbildnings- avdelning och verkstad för Bergaskolorna)	1 100 000
Förläggingsbyggnad (mindre)	500 000
Förråd för marindistriktet (friliggande byggnad)	360 000
Förtöjningspirar	1 200 000
Eldlednings- och radarskola samt teleskola	1 260 000
Tillbyggnad till signalskolan innefattande minbyggnad	670 000
Sjukhus (vårdavdelning med 30 vårdplatser)	300 000
Dyktank	425 000
Tillbyggnad av riktarhus	225 000
Förråd för marindistriktet (bergrum för intendenturförråd och fryseri med skyddsrum för Bergaskolorna)	3 450 000
Förläggingsbyggnad (större)	580 000
Förråd för marindistriktet (bergrum för förråd och skyddsrum för sjukhuset)	600 000
Utvidgning av skolskjutningsbana	100 000
Väg- och planeringsarbeten samt stängsel	1 500 000
Vatten- och avloppsledningar, högreservoar, pumpstation och reningsverk	1 300 000
Kulvertledningar	700 000
Elledningar	600 000
	Kronor 16 430 000
Administration	1 570 000
Automatiska prisslegringar för tiden 1 juli 1955—1 april 1956...	1 000 000
	Summa kronor 19 000 000

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att mer än 2 400 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Anslagsmedlen torde få användas för de mest angelägna arbetena enligt det framlagda byggnadsprogrammet. Jag hemställer således, under erinran om att anslaget höjes med 1 950 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor.

[16] Vissa byggnadsarbeten för marinen

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	5 200 000	5 016 866	4 559 381
1956/57	400 000		
1957/58 (förslag)	900 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/57 anvisat sammanlagt 11 800 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

I enlighet med vad som förutsatts i 1953 års statsverksproposition (bil. 25, s. 18) har vidare till nu förevarande anslag överförts den 30 juni 1953 förefintlig behållning på anslagen Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen, Modernisering av vissa anläggningar vid marinen samt Bostadsbyggnader vid marinen. Medelsanvisningen på sistnämnda tre anslag uppgår till sammanlagt 4 275 000 kronor.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (11 800 000 + 350 000 + 4 275 000 =) 16 425 000 kronor. Härav har såsom framgår av det föregående (jfr anslaget Flyttning av Stockholms örlogsbas) 4 200 000 kronor avsetts för vissa arbeten vid Berga.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 23 800 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 100 000 kronor.

Ifrågavarande medel avses för i det följande upptagna byggnadsföretag, vilka samtliga anmälts i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för tidigare budgetår.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Hemsö kustartilleriförsvaret	Verkstadsbyggnad	900 000
Flottans skolor i Karlskrona	Tillbyggnad av verkstadsskola m. m.	250 000
Göteborgs kustartilleriförsvaret	Byggnad för radarteknisk utbildning	400 000
	Merkostnad för ett äldre byggnadsföretag	550 000
	<hr/>	<hr/>
	Summa kronor	2 100 000

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka högre anslag för nästa budgetår än 900 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 500 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för de mest angelägna av de i det föregående angivna byggnadsföretagen.

Jag vill i detta sammanhang anmäla en fråga om byggnadsåtgärder vid marinens docka i Gustavsvik i Högsjö socken.

I skrivelse den 30 juni 1945, nr 520, har riksdagen, i anledning av i ämnet väckta motioner, hemställt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande det framtida utnyttjandet av Gustavsviks docka, varvid hänsyn borde tagas till önskvärdheten av att åt ortsbefolkningen bereda ökade arbetsmöjligheter. — Anläggningen, som i fredstid icke erfordras för flottans behov, var utarrenderad till ett privat företag men utnyttjades icke kontinuerligt, vilket medförde svårigheter ur sysselsättningssynpunkt.

I anledning av riksdagens skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t åt marinförvaltningen att utreda frågan om den fortsatta verksamheten vid dockan. Med skrivelse den 9 oktober 1946 inkom marinförvaltningen med förslag i ämnet. Förslaget innebar att dockan i fortsättningen skulle anknytas som filial till marinverkstäderna i Stockholm, varvid dockan borde kompletteras med en slip för torrsättning av fartyg på högst 300 tons deplacement och med utrustning för att bygga skrov till mindre fartyg. Kostnaderna för dessa investeringar beräknades vid ifrågavarande tidpunkt till cirka 500 000 kronor. Förslaget avgavs enligt marinförvaltningen under den förutsättningen att åtgärderna ansågs erforderliga för att bereda ortsbefolkningen sysselsättning. Dåvarande statens arbetsmarknadskommision tillstyrkte — ehuru ej enhälligt — förslaget. Även länsstyrelsen i Västernorrlands län ställde sig positiv. Däremot avstyrktes förslaget av kommerskollegium. Förslaget har ej kommit till utförande och torde för närvarande sakna aktualitet på grund av den ändrade situationen på arbetsmarknaden. Jag har emellertid velat redovisa de åtgärder som vidtagits i anledning av riksdagens förenämnda skrivelse.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

[17] Vissa markförvärv för marinen

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	250 000	1 764 329	2 706 954
1956/57	500 000		
1957/58 (beräknat belopp) ...	800 000		

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 10 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 800 000 kronor.

Flygvapnets delfond

[18] Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	500 000	718 893	503 644
1956/57	500 000		
1957/58 (förslag)	500 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur för flygvapnet.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 5 600 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas oförändrat 500 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[19] Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955 56	50 000	83 503	45 026
1956/57	100 000		
1957/58 (förslag)	100 000		

Anslaget avses för brandskyddsåtgärder inom flygvapnet, såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar, anläggande av branddammar m. m.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1951/57 anvisat sammanlagt 500 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till cirka 1 020 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget uppföres med 150 000 kronor för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[20] Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	50 000	86 486	561 132
1956/57	50 000		
1957/58 (förslag)	100 000		

Anslaget avses för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid flygvapnets anläggningar.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1949—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 975 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 1 240 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 50 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[21] Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 400 000	4 698 775	6 016 492
1956/57	1 000 000		
1957/58 (förslag)	4 550 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1953—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1953/57 anvisat samman-

lagt 11 400 000 kronor. Härjämte har riksdagen för budgetåren 1949/53 till Byggnadsåtgärder i samband med ändring i flygvapnets organisation anvisat sammanlagt 10 700 000 kronor. I enlighet med vad som förutsatts i 1953 års statsverksproposition (bil. 25, s. 25) har den 30 juni 1953 förefintlig behållning på sistnämnda anslag överförts till nu förevarande anslag.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (11 400 000 + 10 700 000 =) 22 100 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen, som anmäler att medelsbehovet under anslaget beräknas till 93 500 000 kronor för budgetåren 1957/58—1964/65, hemställer i enlighet med direktiv av överbefälhavaren att anslaget för nästa budgetår uppföres med 12 150 000 kronor.

Anslagsmedlen avses för i det följande upptagna byggnadsföretag, av vilka flertalet förut anmälts av fortifikationsförvaltningen i tidigare medelsäskanden.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Västmanlands flygflottilj	Hangarverkstäder	325 000
»	Ombyggnad och modernisering av flottiljverkstad samt ny- byggnad av televerkstad	325 000
Roslagens flygkår	Utökning av förläggingsutrym- men m. m.	1 000 000
Östgöta flygflottilj	Hangarverkstäder	325 000
»	Vattenverk	350 000
Krigsflygskolan	Hangar	1 070 000
»	Reservkraftaggregat	350 000
Västgöta flygflottilj	Hangar (etapp 1)	2 700 000
Skaraborgs flygflottilj	Hangarverkstäder	325 000
Svea flygflottilj	»	325 000
Göta flygflottilj	»	325 000
Kalmar flygflottilj	»	325 000
Hallands flygflottilj	Torn	590 000
Norrbottnens flygbaskår	Hangar (etapp 1)	565 000
»	Hangarverkstäder	325 000
Flygvapnets centrala skolor	Ombyggnad av skjutbana	225 000
	Byggnadsåtgärder för flygvap- nets markstridsutbildning ...	750 000
	Utökning av värmecentraler, transformatorstationer och utvändiga ledningar vid vis- sa etablissemang	1 300 000
	Merkostnader för vissa äldre byggnadsföretag	650 000
	Summa kronor	12 150 000

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 450 000 kronor för att påbörja utförandet av vissa friliggande drivmedelscisterner vid två flottiljer.

Departementschefen

Det är icke möjligt att tillgodose de för nästa budgetår anmälda investeringsbehoven annat än i begränsad omfattning. Jag föreslår att 4 550 000 kronor anvisas för nästa budgetår för utförande av de mest angelägna arbetena. Anslagshöjningen utgör 3 550 000 kronor.

Härjämte föreslår jag att på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 450 000 kronor för de arbeten, som angivits i fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse.

Till frågan om anvisande av medel å tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 550 000 kronor.

[22] Vissa flygfältsarbeten m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	¹ 30 000 000	28 380 559	11 158 719
1956/57	² 18 000 000		
1957/58 (förslag)	20 000 000		

¹ Därutöver överfört från anslag under tolfte huvudtiteln 28 900 kronor.

² Därutöver överfört från anslag under tolfte huvudtiteln 11 700 kronor.

1947—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/57 anvisat sammanlagt 169 900 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 1 250 000 kronor.

I medelsäskandena för budgetåret 1954/55 framlade flygförvaltningen en ny flygfältsplan, 1953 års flygfältsplan, för vilken närmare redogjorts i 1954 års statsverksproposition (bil. 25, s. 17—20). Såsom framgår av nämnda proposition beräknades kostnaderna för att genomföra flygfältsplanen till 185 000 000 kronor. Hittills har omkring 72 000 000 kronor anvisats för arbeten enligt planen. Återstående medelsbehov uppgår sålunda till 113 000 000 kronor enligt 1953 års prisläge.

Flygförvaltningen anmäler i medelsäskandena för nästa budgetår att en

omarbetning företagits av 1953 års plan och anför härom bland annat följande. Riktlinjerna för 1953 års flygfältsplan utarbetades under våren 1953. Efter denna tidpunkt har emellertid erfarenheter vunnits beträffande de senaste flygplantyperna och tendenserna beträffande den närmast förestående utvecklingen inom det flygtekniska området kommit att framträda klarare. En omprövning av 1953 års plan har därvid synts nödvändig. Den reviderade planen kostnadsberäknas till 489 000 000 kronor enligt prisläget våren 1956. Då planen är avsedd att genomföras under en tioårsperiod utgör investeringsbehovet i runt tal 50 000 000 kronor för vart och ett av budgetåren 1957/67. I den angivna kostnaden ingår emellertid kostnader för markförvärv och för anläggningar för el- och teleutrustning. För den nya planen har flygförvaltningen närmare redogjort i en till medelsäskandena fogad hemlig bilaga. För nästa budgetår innebär planen endast obetydliga ändringar jämfört med 1953 års plan.

För fortsatta *flygfältsarbeten* anmäler flygförvaltningen för nästa budgetår ett medelsbehov av 42 300 000 kronor. De arbeten, som ämbetsverket avser att bedriva under budgetåret 1957/58, avser nya startbanor, förlängning av vissa startbanor, bakre uppställningsområden för skydd av flygplan, startplatser, anordnande av drivmedelscisterner och vissa lagringsbehållare för bindemedel för vägar, maskeringsåtgärder och uppsättande av vissa baracker. För att helt kunna utnyttja sommarsäsongen 1957 bör enligt flygförvaltningen 5 000 000 kronor av angivna 42 300 000 kronor disponeras redan i slutet av innevarande budgetår. Dessa medel bör därför anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1956/57.

För den fortsatta moderniseringen av flygvapnets *bomb- och skjutplatser* anmäler flygförvaltningen ett medelsbehov av 300 000 kronor för nästa budgetår.

Flygförvaltningen hemställer sålunda att under förevarande anslag anvisas dels (37 300 000 + 300 000 =) 37 600 000 kronor för budgetåret 1957/58 och dels 5 000 000 kronor på tilläggsstat för innevarande budgetår. Vidare hemställer flygförvaltningen att för nästa budgetår flygfältsarbeten får igångsättas för en kostnad av 4 100 000 kronor utöver anvisade medel.

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer flygförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas ytterligare 15 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Såsom framgår av det föregående har en ny flygfältsplan, som grundar sig på en revidering av 1953 års plan, utarbetats inom flygledningen.

Kostnaderna för den nya planen beräknas totalt till 489 000 000 kronor. Då planen är avsedd att genomföras under en tioårsperiod erfordras investeringar av i runt tal 50 000 000 kronor årligen för budgetåren 1957/58—1966/67. Den nya planen innebär i förhållande till 1953 års flygfältsplan i huvudsak den skillnaden att antalet startbanor, med hänsyn till risken för atomstridsmedel, avsevärt utökas.

I fråga om den nya flygfältsplanen vill jag endast framhålla att jag i likhet med flygförvaltningen anser det nödvändigt med en fortsatt utbyggnad och modernisering av flygbaserna för att flygplanmaterielen rätt skall kunna utnyttjas. Jag är emellertid icke beredd att taga ställning till omfattningen av flygfältsarbetena på längre sikt.

Såsom jag förut framhållit är det nödvändigt med en fortsatt stark begränsning av investeringsverksamheten. Jag kan därför icke tillstyrka att högre anslag än 20 000 000 kronor avses för flygfältsarbeten m. m. för nästa budgetår, vilket innebär en höjning av anslaget med 2 000 000 kronor. Liksom tidigare bör Kungl. Maj:t beredas möjlighet medgiva att flygfältsarbeten får igångsättas för en viss kostnad utöver anslagsbeloppet, förslagsvis för nästa budgetår 4 000 000 kronor.

I anledning av flygförvaltningens förenämnda framställningar om tilläggsanslag föreslår jag att 10 000 000 kronor anvisas på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare fördelningen på olika arbeten av föreslagna anslagsmedel.

Till frågan om anvisande av medel på tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) medgiva att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i den av mig angivna omfattningen;
- b) till *Vissa flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

[23] Anläggningar för el- och teleutrustning

	Anslag
1956/57	2 500 000
1957/58 (förslag)	2 000 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1956 års statsverksproposition har riksdagen för detta ändamål för budgetåret 1956/57 anvisat 2 500 000 kronor. Härjämte har 1951—1955 års riksdagar för budgetåren 1951/56 till Flygfältsbelysning m. m. anvisat sammanlagt 4 700 000 kronor. I enlighet med

vad som förutsatts i 1956 års statsverksproposition (bil. 25, s. 26) har den 30 juni 1956 förefintlig behållning på sistnämnda anslag överförs till nu förevarande anslag.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (2 500 000 + 4 700 000 =) 7 200 000 kronor.

Flygförvaltningen hemställer att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 900 000 kronor och anför i anslutning härtill bland annat följande.

Anläggningar för flygfältsbelysning. Kompletta flygfältsbelysningar av ny typ bör installeras vid ytterligare två flottiljer. I samband med fortsatta flygfältsarbeten erfordras vidare kompletteringar av befintliga anläggningar för ban- och inflygningsljus, varjämte vissa omplaceringar och nyinstallationer av hinderljusmaster måste utföras av flygsäkerhetsskäl. Kostnaden för här ifrågakvarande arbeten beräknar flygförvaltningen till 789 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Anläggningar för elkraft. Flygförvaltningen har tidigare anmält att elkraftförsörjningen vid vissa krigsflygfält behöver förstärkas (jfr prop. 1955: 1, bil. 25, s. 25). Det ökade behovet av elenergi sammanhänger med energikrävande utrustning såsom radio och radar, särskilda kommando-platsvagnar och transportabla flygfältsbelysningsanläggningar, vilken utrustning numera erfordras för att åstadkomma ökad flygsäkerhet och effektivare stridsledning. Kostnaderna för här avsedda arbeten beräknas till 628 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Anläggningar för högtalare. En fortsatt komplettering av kabelnäten m. m. erfordras. Den reviderade flygfältsplanen beräknas vidare medföra krav på en utvidgning av kabelnätet för signal- och högtalaranläggningarna på flygfälten. Kostnaderna under nästa budgetår för här ifrågakvarande arbeten beräknas till 487 000 kronor.

Anläggningar för radio och radar. Den fortsatta utbyggnaden av den för flygverksamheten erforderliga säkerhetsorganisationen kräver ytterligare successiv utbyggnad med markplacerad radio- och radarutrustning. Denna ömtaliga materiel måste skyddas mot ogynnsamt väder och yttre åverkan. Smärre hyddor, bunkers, fundament till master m. m. behöver därför uppföras. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas för budgetåret 1957/58 till 1 044 000 kronor.

Anläggningar för telemateriel för luftbevakningen. Här ifrågakvarande arbeten omfattar i huvudsak anordningar för luftbevakningens teleinstallationer, såsom resning av master till radioanläggningar, hyddor för sådana anläggningar, fundament för master och hyddor, framdragning av elkraft m. m. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas för budgetåret 1957/58 till 952 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 000 000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning med 500 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för att utföra de mest angelägna av i det föregående angivna arbeten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för el- och teleutrustning* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

[24] **Vissa markförvärv för flygvapnet**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	3 500 000	3 435 742	2 023 948
1956/57	7 000 000		
1957/58 (beräknat belopp) ...	3 000 000		

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 10 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för flygvapnet* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Befästningars delfond

[25] **Anordnande av vissa fartygstunnilar**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	4 000 000	4 554 523	2 340 141
1956/57	3 000 000		
1957/58 (förslag)	4 000 000		

1948—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/57 anvisat sammanlagt 35 500 000 kronor. Av ett äldre anslag har härjämte kunnat disponeras 310 000 kronor. Anslagsmedlen är avsedda för fem olika anläggningar. Kostnaderna för dessa beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1956/57 till sammanlagt 56 550 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar uppräknats (jfr s. 3) dels med 960 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna, dels med 3 370 000 kronor genom att vissa arbeten blivit dyrare och mer omfattande än beräknat och dels med 3 660 000 kronor på grund av att kostnaderna för vissa förberedande arbeten för utflyttningen av Stockholms örlogsvarv lagts på här ifrågavarande objekt. Kostnaderna för anläggningarna beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (56 550 000 + 960 000 + 3 370 000 + 3 660 000 =) 64 540 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras således (64 540 000 — 35 810 000 =) 28 730 000 kronor. Härav erfordras 9 040 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger härjämte förslag om utförande av ytterligare ett antal fartygstunnilar m. m. för en totalkostnad av 163 500 000 kronor. För budgetåret 1957/58 föreslår fortifikationsförvaltningen att två nya objekt påbörjas. Härför erfordras 5 000 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas (9 040 000 + 5 000 000 =) 14 040 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan för närvarande icke tillstyrka att byggnadsprogrammet ytterligare utökas. Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 4 000 000 kronor för fortsatta arbeten på redan beslutade anläggningar. Anslagshöjningen utgör 1 000 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Anordnande av vissa fartygstunnilar* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

[26] Berghangarer

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	13 700 000	14 215 692	—
1956/57	7 400 000		
1957/58 (förslag)	9 100 000		

1949—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/57 anvisat sammanlagt 77 100 000 kronor. Anslagsmedlen avses för berg-hangarer vid fem flygflottiljer. Kostnaderna för berghangarerna beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1956/57 till 86 200 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar uppräknats (jfr s. 3) dels med 1 100 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna, dels med 3 100 000 kronor genom att vissa tidigare ej förutsedda arbeten måste utföras, såsom skydds- och förstärkningsarbeten, kompletteringar av värmeanordningarna, akustikdämpande anordningar, flygledarbalkonger m. m., och dels med 4 200 000 kronor genom att den långt utdragna byggnadstiden orsakat vissa extra kostnader. Kostnaderna för hangarerna beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (86 200 000 + 1 100 000 + 3 100 000 + 4 200 000 =) 94 600 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras alltså

(94 600 000 — 77 100 000 =) 17 500 000 kronor, varav 10 500 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen anmäler härjämte ånyo att två äldre bergshangarer behöver moderniseras. För budgetåret 1957/58 äskar fortifikationsförvaltningen emellertid icke några medel härför.

Ämbetsverket hemställer sålunda att 10 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Fortifikationsförvaltningen har redan förut framhållit svårigheterna att beräkna de slutliga kostnaderna för dessa anläggningar (jfr prop. 1956: 1, bil. 25, s. 30). Enligt ämbetsverkets nu framlagda beräkningar erfordras med hänsyn till den i det föregående angivna uppräknningen av totalkostnaderna omkring 17 500 000 kronor för att färdigställa hangarerna.

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 9 100 000 kronor. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget ökas med 1 700 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Berghangarer* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 9 100 000 kronor.

[27] Anordnande av vissa drivmedelsförråd

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	3 500 000	4 913 386	1 270 585
1956/57	3 500 000		
1957/58 (förslag)	3 400 000		

1948—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/57 anvisat sammanlagt 43 900 000 kronor. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 1 063 000 kronor. I anslutning till Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1954 har från förevarande anslag 2 300 000 kronor överförts till fondmedel under tionde huvudtiteln, sedan en av anläggningarna, för vilken detta belopp avsetts, bestämts skola i fortsättningen utbyggas genom försorg av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Sålunda har för återstående objekt — tolv olika drivmedelsanläggningar jämte komplettering av vissa äldre anläggningar m. m. — kunnat disponeras (43 900 000 + 1 063 000 — 2 300 000 =) 42 663 000 kronor. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvalt-

ningen i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 till 45 400 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågasvarande anläggningar m. m. uppräknats (jfr s. 3) dels med 650 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna och dels med 2 900 000 kronor på grund av förstärkningsarbeten och utförande av vissa ur driftsäkerhetssynpunkt erforderliga arbeten m. m., som ämbetsverket tidigare icke räknat med. Kostnaderna för ifrågasvarande anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till $(45\,400\,000 + 650\,000 + 2\,900\,000 =)$ 48 950 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras $(48\,950\,000 - 42\,663\,000 =)$ 6 287 000 kronor, varav 3 397 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger härjämte förslag om utförande av ytterligare drivmedelsanläggningar m. m. för en beräknad totalkostnad av 224 110 000 kronor. För att påbörja vissa nya objekt erfordras 3 200 000 kronor för nästa budgetår.

Ämbetsverket hemställer således att för budgetåret 1957/58 anvisas $(3\,397\,000 + 3\,200\,000 =)$ 6 597 000 kronor.

I den i det föregående (jfr s. 4) omnämnda särskilda skrivelsen hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 3 050 000 kronor. Härav avses 500 000 kronor för ett snabbare färdigställande av en pågående anläggning och 2 550 000 kronor för anordnande av ett antal mindre förråd för drivmedel.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 3 400 000 kronor. Anslaget minskas således med 100 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt.

I anledning av fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse föreslår jag härjämte att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 1 500 000 kronor.

Till frågan om anvisande av medel å tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa drivmedelsförråd* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 3 400 000 kronor.

[28] Vissa ammunitionsförråd

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	4 500 000	4 616 456	5 771 981
1956/57	4 300 000		
1957/58 (förslag)	4 850 000		

1944, 1947 och 1950—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1944/45, 1947/48 och 1950/57 anvisat sammanlagt 46 820 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 865 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 985 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåren 1954/56. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas, i avrundat tal, 650 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (46 820 000 + 2 865 000 + 985 000 + 650 000 =) 51 320 000 kronor. Medlen avses för tre större centrala ammunitionsförråd för försvarsgrenarnas gemensamma behov, för personalbostäder vid ett av dessa förråd samt för bergförråd och friliggande förråd för arméns behov. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 till 56 443 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för de anläggningar, som ännu icke helt färdigställt, uppräknats (jfr s. 3) dels med 667 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna, dels med 850 000 kronor för kostnadsökningar i anledning av bergets sämre beskaffenhet i vissa fall m. m. och dels med 800 000 kronor för elektriska, sanitära och vissa andra tekniska arbeten, som tidigare icke inräknats i kostnaderna för en med arbetslöshetsmedel påbörjad anläggning. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (56 443 000 + 667 000 + 850 000 + 800 000 =) 58 760 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (58 760 000 — 51 320 000 =) 7 440 000 kronor, varav 4 820 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger vidare förslag om utförande av ytterligare ammunitionsförråd m. m. för en beräknad totalkostnad av 129 630 000 kronor. Härav avses 6 100 000 kronor för modernisering av vissa äldre anläggningar, 30 870 000 kronor för bergförråd och friliggande förråd för armén samt återstoden, 92 660 000 kronor, för nya centralförråd. För ifrågavarande nya objekt erfordras för nästa budgetår 4 300 000 kronor, varav 3 500 000 kronor för utbyggnad av centralförråd, 500 000

kronor för friliggande förråd samt 300 000 kronor för modernisering av vissa äldre anläggningar.

Ämbetsverket hemställer således att för budgetåret 1957/58 anvisas (4 820 000 + 4 300 000 =) 9 120 000 kronor.

I den i det föregående (jfr s. 4) omnämnda särskilda skrivelsen hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att 500 000 kronor anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår för anordnande av vissa friliggande betongförråd.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 4 850 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 550 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för att fortsätta redan beslutade objekt samt för att påbörja ett nytt centralförråd för ammunition och anordna vissa provisoriska förråd.

Fortifikationsförvaltningens förslag om anvisande av medel på tilläggsstat kan jag icke tillstyrka.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa ammunitionsförråd* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 850 000 kronor.

[29] Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	1 400 000	53 108	1 958 060
1956/57	600 000		
1957/58 (förslag)	2 000 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1954—1956 års statsverkspropositioner har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1954/57 anvisat sammanlagt 2 600 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 410 000 kronor. Anslagsmedlen avses för två bergförråd för ammunition m. m., personalbostäder vid ett annat dylikt förråd samt för friliggande ammunitionsförråd. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 till 5 325 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för nämnda anläggningar enligt prisläget den 1 april 1956 beräknas till 5 445 000 kronor. Därvid har en uppräknig av

kostnaderna skett med 120 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna (jfr s. 3). — Återstående medelsbehov för att fullfölja ifrågavarande arbeten utgör således (5 445 000 — 3 010 000 =) 2 435 000 kronor, vilket belopp i sin helhet erfordras för budgetåret 1957/58.

I medelsäskandena för budgetåret 1955/56 framlade fortifikationsförvaltningen en utbyggnadsplan för fullträffsäkra förråd för marinen, för vilken plan närmare redogjorts i 1955 års statsverksproposition (bil. 25, s. 31—32). För att tillgodose de i planen angivna förrådsbehoven hemställer fortifikationsförvaltningen för nästa budgetår om medel för utförande av ett antal nya anläggningar m. m. — anmälda även i föregående års äskanden. För ifrågavarande nya objekt erfordras för nästa budgetår 3 500 000 kronor, varav 1 500 000 kronor för nybyggnad av bergförråd, 500 000 kronor för modernisering och omändring till förråd av äldre berganläggningar, 500 000 kronor för friliggande förråd och 1 000 000 kronor för radarmaterieförråd.

Ämbetsverket hemställer således att för budgetåret 1957/58 anvisas (2 435 000 + 3 500 000 =) 5 935 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka högre anslag för nästa budgetår än 2 000 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt samt för utvidgning av ett befintligt förråd. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget ökas med 1 400 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

[30] Uppställningsplatser för radarstationer

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 000 000	4 006 397	4 242 346
1956/57	1 250 000		
1957/58 (förslag)	4 000 000		

1950—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/57 anvisat sammanlagt 25 450 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt

972 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 1 010 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåren 1954/56. Slutligen har av ett äldre anslag kunnat utnyttjas 1 021 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (25 450 000 + 972 000 + 1 010 000 + 1 021 000 =) 28 453 000 kronor. Härav har 18 967 000 kronor avsetts för marinens och 9 486 000 kronor för flygvapnets anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaden för anläggningar som färdigstälts eller påbörjats med anlåtande av sålunda disponibla medel uppgår till 30 750 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. Fortifikationsförvaltningen har även här företagit en uppräknig av kostnaderna för vissa objekt på grund av indexmässig kostnadsstegring (jfr s. 3). Uppräkningen utgör 345 000 kronor. För att slutföra de objekt som ännu icke färdigstälts erfordras (30 750 000 — 28 453 000 =) 2 297 000 kronor, vilket belopp i sin helhet erfordras för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i medelsäskandena för nästa budgetår förslag om anordnande av ytterligare ett antal uppställningsplatser m. m. för en kostnad av 108 980 000 kronor. För ifrågavarande nya objekt erfordras 9 703 000 kronor för budgetåret 1957/58.

För nästa budgetår äskar fortifikationsförvaltningen således (2 297 000 + 9 703 000 =) 12 000 000 kronor.

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 3 000 000 kronor för anordnande av vissa uppställningsplatser för radarstationer för marinen och flygvapnet.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för nästa budgetår anvisas 4 000 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 2 750 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatt utbyggnad av radarstationer för marinen och flygvapnet.

I anledning av fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse föreslår jag härjämte att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 3 000 000 kronor.

Till frågan om anvisande av medel på tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppställningsplatser för radarstationer* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

[31] Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	6 000 000	4 729 510	7 073 443
1956/57	3 000 000		
1957/58 (förslag)	5 000 000		

1951—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1951/57 anvisat sammanlagt 31 500 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 064 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 600 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 100 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (31 500 000 + 2 064 000 + 600 000 + 100 000 =) 34 264 000 kronor. Medlen avses för tolv kustartilleribatterier jämte vissa andra arbeten. Kostnaderna för här ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 till 40 500 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för pågående arbeten uppräknats med 974 000 kronor på grund av indexmässig kostnadsstegring (jfr s. 3). Vidare anmäler ämbetsverket att det visat sig nödvändigt att utföra kabelgravar m. m. vid äldre batterier för en kostnad av 1 200 000 kronor samt att kostnaderna för vissa andra batterier ökat med sammanlagt 1 450 000 kronor på grund av onormalt svåra transportförhållanden, onormalt dåligt berg och längre utbyggnadstid än beräknat. Ämbetsverket anmäler emellertid härjämte att en minskning av kostnaderna med 860 000 kronor åstadkommits genom att ombestyckningen av ett batteri kunnat senareläggas och genom att kostnaderna för vissa färdigställda batterier kunnat nedräknas. Kostnaderna för ifrågavarande batterier m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till (40 500 000 + 974 000 + 1 200 000 + 1 450 000 — 860 000 =) 43 264 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (43 264 000 — 34 264 000 =) 9 000 000 kronor, varav 8 000 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger härjämte förslag om utförande av ytterligare ett antal kustartillerianläggningar m. m. — i huvudsak anmälda i föregående års äskanden — för en beräknad totalkostnad av 101 186 000 kronor. Härav avses 10 000 000 kronor för en ytterligare etapp i utbyggnaden av vissa batterier, 14 020 000 kronor för vissa nya batterier, 48 380 000 kronor för objekt inom kustartilleriets materielplan, 11 500 000 kronor för modernisering av vissa äldre befästningar samt 17 286 000 kro-

nor för frontreparationsverkstäder, minstationer, kabelgravar m. m. För budgetåret 1957/58 erfordras för ifrågavarande nya objekt 9 950 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således att för nästa budgetår anvisas (8 000 000 + 9 950 000 =) 17 950 000 kronor.

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 3 900 000 kronor. Härav avses 2 500 000 kronor för en utbyggnad i snabbare takt av vissa pågående anläggningar och 1 400 000 kronor för utförande av kabelgravar, kraftcentraler m. m. vid vissa äldre batterier.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att för detta ändamål anvisas 5 000 000 kronor för nästa budgetår, vilket innebär en höjning av anslaget med 2 000 000 kronor. Anslagsmedlen bör i första hand användas för att fortsätta redan beslutade objekt. Därjämte torde ett nytt batteri, totalt kostnadsberäknat till 7 500 000 kronor, få påbörjas.

Härjämte föreslår jag att på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 2 000 000 kronor för de arbeten, som angivits i fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse.

Till frågan om anvisande av medel å tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleri-batterier* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

[32] Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 000 000	3 982 077	862 919
1956/57	2 200 000		
1957/58 (förslag)	1 500 000		

1947—1949 och 1951—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/57 anvisat sammanlagt 25 450 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 320 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 205 000

kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 315 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågakarande ändamål uppgår således till (25 450 000 + 320 000 + 205 000 + 315 000 =) 26 290 000 kronor. Medlen avses för utbyggnad av centraler m. m. för jaktstridslednings- och luftbevakningsorganisationen och fasta radiolänkförbindelser. Utbyggnaden sker i enlighet med en av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1954/55 framlagd plan, vars genomförande enligt prisläget den 1 april 1955 beräknades kosta 51 750 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att den snabba tekniska utvecklingen nödvändiggjort vissa ändringar i den föreliggande utbyggnadsplanen. Ett antal nya objekt har sålunda måst inrymmas i planen medan vissa tidigare planerade objekt kunnat utgå. Detta har, i förening med en till 956 000 kronor beräknad indexmässig kostnadsstegring (jfr s. 3), medfört att kostnaderna för planen ökat och enligt fortifikationsförvaltningen uppgår till 71 380 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För att fullfölja planen erfordras således (71 380 000 — 26 290 000 =) 45 090 000 kronor. Härav bör enligt fortifikationsförvaltningen för budgetåret 1957/58 anvisas 8 400 000 kronor huvudsakligen för att påbörja nya objekt.

Fortifikationsförvaltningen hemställer sålunda att för nästa budgetår anvisas 8 400 000 kronor.

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer fortifikationsförvaltningen att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 3 500 000 kronor för arbeten enligt den föreliggande utbyggnadsplanen.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 500 000 kronor — vilket innebär en minskning av anslaget med 700 000 kronor — samt att på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 3 300 000 kronor. Nu föreslagna medel torde få användas för fortsatta arbeten enligt den framlagda utbyggnadsplanen.

Till frågan om anvisande av medel på tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen* m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

[33] Tygmaterieförråd i berg

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	7 000 000	5 235 657	2 208 114
1956/57	6 600 000		
1957/58 (förslag)	4 500 000		

1951—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/57 anvisat sammanlagt 25 100 000 kronor. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 6 040 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till $(25\,100\,000 + 6\,040\,000 =)$ 31 140 000 kronor. Medlen avses för följande anläggningar i berg, nämligen tygmaterieförråd och tygverkstad för Bodens tygstation, tygverkstad för Göteborgs garnison, tygverkstad för Norrlands trängregemente m. fl. förband, tygmaterieförråd för Karlsborgs tygstation, tre centrala tygmaterieförråd, optisk verkstad för Stockholms tygstation samt utrymmen för lagring av torrbatterier. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1956/57 till 37 950 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna för ifrågavarande anläggningar, med undantag för de tre numera färdigställda centrala tygmaterieförråden och den optiska verkstaden, uppräknats med 740 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna (jfr s. 3). Ämbetsverket anmäler vidare att betydande kostnadsökningar uppkommit för vissa objekt genom den vapentekniska utvecklingen som ställer ökade krav på skyddsanordningar av olika slag. Även av andra orsaker har emellertid förändringar i utförandet blivit nödvändiga, med kostnadsökningar som följd. Fortifikationsförvaltningen uppskattar kostnadsökningarna av här angivna orsaker till sammanlagt 4 160 000 kronor. Kostnaderna för här ifrågavarande anläggningar beräknar ämbetsverket således till $(37\,950\,000 + 740\,000 + 4\,160\,000 =)$ 42 850 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. För fullföljande av byggnadsprogrammet erfordras $(42\,850\,000 - 31\,140\,000 =)$ 11 710 000 kronor, varav 7 410 000 kronor för budgetåret 1957/58.

Fortifikationsförvaltningen framlägger härjämte förslag om utförande av ytterligare anläggningar i berg för förråd och verkstäder m. m. för en totalkostnad av 86 380 000 kronor. För budgetåret 1957/58 erfordras för ifrågavarande nya objekt 2 600 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för att påbörja en berganläggning för radar- och signalverkstäder samt 600 000 kronor för ändringsarbeten m. m. i bergutrymmen avsedda för Stockholms tygstation.

För nästa budgetår äskar fortifikationsförvaltningen således under förevarande anslagsrubrik $(7\,410\,000 + 2\,600\,000 =)$ 10 010 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 4 500 000 kronor, vilket innebär en anslagsminskning med 2 100 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tygmaterieförråd i berg* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kronor.

[34] **Bergverkstäder vid flygvapnet**

	Anslag
1957/58 (förslag)	2 150 000

Anslaget avses för olika byggnadsarbeten inom centrala flygverkstaden i Arboga, centrala flygmaterieförrådet i Arboga och flygverkstaden i Linköping.

Kostnaderna för de byggnadsföretag, som fortifikationsförvaltningen redovisar under förevarande anslagsrubrik, uppgår enligt prisläget den 1 april 1956 till 24 860 000 kronor. För ifrågavarande arbeten har hittills kunnat utnyttjas sammanlagt 6 395 000 kronor, varav 4 800 000 kronor från anslaget Utvidgning av flygverkstad, 1 350 000 kronor från anslaget Övriga befästningsarbeten och 245 000 kronor från ett äldre anslag. För att fullfölja arbetena erfordras sålunda (24 860 000 — 6 395 000 =) 18 465 000 kronor. Härav erfordras 4 405 000 kronor för nästa budgetår.

Fortifikationsförvaltningen hemställer således att för nästa budgetår anvisas 4 405 000 kronor för detta ändamål.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår att 2 150 000 kronor anvisas för detta ändamål för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bergverkstäder vid flygvapnet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 150 000 kronor.

[35] Fullträffsäkra uppehållsplatser

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	3 000 000	3 114 777	389 572
1956/57	6 000 000		
1957/58 (förslag)	4 000 000		

Detta anslag avses för anordnande av fullträffsäkra uppehållsplatser för såväl militära som civila myndigheter.

1951—1956 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/57 anvisat sammanlagt 46 800 000 kronor. Utöver dessa anslagsmedel har för samma ändamål kunnat utnyttjas sammanlagt 6 995 000 kronor från anslag under statens allmänna fastighetsfond m. fl. De medel som sålunda kunnat disponeras för ändamål, som avses med anslaget, uppgår till (46 800 000 + 6 995 000 =) 53 795 000 kronor.

Enligt en i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår intagen sammanställning avses 25 019 000 kronor av anslagsmedlen för lokaler för militära staber m. m., medan 25 999 000 kronor står till förfogande för vissa civila myndigheters behov och 2 777 000 kronor avses för gemensamma ändamål. Utbyggnaden av anläggningarna sker i huvudsak efter en av överbefälhavaren efter samråd med berörda myndigheter upprättad generalplan, som är föremål för fortlöpande översyn för att modernitetskrav skall kunna tillgodoses i största möjliga utsträckning. Kostnaderna för att genomföra planen beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1956/57 till 95 700 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1955.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att kostnaderna enligt planen ökat dels med 1 760 000 kronor på grund av indexmässig stegring av kostnaderna (jfr s. 3), dels med 3 600 000 kronor för tidigare icke förutsedda brandskyddsåtgärder vid ett flertal anläggningar och dels med 1 250 000 kronor på grund av ersättning till entreprenörer för ökade s. k. fasta kostnader. Ämbetsverket anmäler vidare att nödvändigheten av ökade utrymmen på grund av särskilt utvecklingen inom det teletekniska området medfört en ökning av kostnaderna enligt planen med sammanlagt 12 490 000 kronor. Slutligen anmäler ämbetsverket att tjänstebostäder bör uppföras vid två anläggningar samt att behov föreligger av ytterligare en uppehållsplats. Kostnaderna härför beräknas till 300 000 kronor respektive 2 500 000 kronor. Kostnaderna för utbyggnadsplanen beräknar fortifikationsförvaltningen således till (95 700 000 + 1 760 000 + 3 600 000 + 1 250 000 + 12 490 000 + 300 000 + 2 500 000 =) 117 600 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1956. — För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras alltså ytterligare (117 600 000 — 53 795 000 =) 63 805 000 kronor.

För den fortsatta utbyggnaden under budgetåret 1957/58 beräknar fortifikationsförvaltningen medelsbehovet till 12 000 000 kronor, varav för försvarets del 4 600 000 kronor, för civilförsvarsstyrelsens del 1 160 000 kronor, för övriga ställiga myndigheter vilka avses erhålla utrymmen i de gemensamma uppehållsplatserna 640 000 kronor samt för vissa gemensamma anordningar 5 600 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Enligt de principer, som fastställts vid 1951 års riksdag, skall för anordnandet av bergrum gemensamma för militära och civila myndigheter tillämpas en centralt uppgjord plan. Samtliga kostnader för ifrågakvarande uppehållsplatser skall redovisas under försvarets fastighetsfond. De medel som för motsvarande ändamål tidigare anvisats på andra fonder har även, i den mån de icke belöper på rent civila anläggningar, överförts till försvarets fastighetsfond.

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 4 000 000 kronor, innebärande en minskning med 2 000 000 kronor. Av anslagsbeloppet torde huvuddelen få avses för militära ändamål. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fullträffsäkra uppehållsplatser* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

[36] Flyttning av Stockholms örlogsbas

	Anslag
1956/57	200 000
1957/58 (förslag)	200 000

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953:200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas har riksdagen beslutat att örlogsbasen skall flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsvarvet skall förläggas till Muskö. För vissa förberedelse- och utredningsarbeten har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t i 1954 och 1956 års statsverkspropositioner anvisat 500 000 kronor respektive 200 000 kronor under förevarande anslag.

Vid behandlingen av det i 1956 års statsverksproposition upptagna anslaget till flyttning av Stockholms örlogsbas beslöt statsutskottet (utl. 1956:41) bland annat föreslå riksdagen att, med bifall till två i ämnet väckta motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att för 1957 års riksdag måtte framläggas en definitiv plan för Stockholms örlogsvarvs utflytt-

ning till Muskö, innefattande med planen förenade konsekvenser i kostnadshänseende. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Genom beslut den 1 juni 1956 uppdrog Kungl. Maj:t åt fortifikationsförvaltningen att i samråd med chefen för marinen och marinförvaltningen utarbete en sådan plan.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i skrivelse den 26 september 1956 en av ämbetsverket i samråd med berörda myndigheter utarbetad plan för utflyttning av örlogsvarvet. Planen ansluter i princip till 1948 års örlogsbasutrednings förslag, enligt vilket huvuddelen av varvet skulle sprängas in i berg på Muskö. Med hänsyn till erfarenheter som vunnits efter 1948 i fråga om utvecklingen av nya anfallsvapen, främst atomstridsmedel, har emellertid beträffande detaljutförandet föreslagits vissa ändringar i jämförelse med det ursprungliga förslaget. Varvets karaktär av krigsreparationsbas har vidare skjutits mer i förgrunden. Kostnaderna för genomförande av förslaget beräknar fortifikationsförvaltningen till sammanlagt 273 miljoner kronor. Ämbetsverket föreslår en utbyggnad av anläggningen i tre etapper under en tidsperiod av sammanlagt femton år. Vid slutförandet av den andra etappen — efter tio år — räknar fortifikationsförvaltningen med att större delen av de av Stockholms örlogsvarv disponerade byggnaderna och områdena i Stockholm icke längre erfordras för marinen. För nästa budgetår hemställer fortifikationsförvaltningen att 15 miljoner kronor anvisas för här ifrågavarande ändamål. — En närmare redogörelse för förslaget torde icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Överbefälhavaren, som yttrat sig över förslaget, anför följande.

En försening av Musköbasens utbyggnad kan komma att medföra krav på avsevärda kapitalinvesteringar för Stockholms örlogsvarvs nuvarande anläggningar. Många förrådsbyggnader är ålderdomliga och eldfarliga och nya lokaler erfordras oundgängligen inom en mycket nära framtid. — Fortifikationsförvaltningens nu framlagda plan för örlogsvarvets flyttning har utarbetats på grundval av de i örlogsbasutredningen angivna riktlinjerna. Modifieringar, motiverade av den vapentekniska utvecklingen, har sålunda endast vidtagits i den mån de kunnat inrymmas inom ramen för dessa riktlinjer. Detta har medfört att den föreslagna anläggningen blivit starkt koncentrerad. Den ökade kännedom om anfallsmedlens utveckling, som erhållits sedan 1948 och som hänför sig till de senaste åren, synes motivera en omprövning av i örlogsbasutredningen angivna riktlinjer. Den lösning som år 1948 ansågs möjlig, nämligen att kombinera kraven på koncentration och driftsekonomi för ett fredsvarv med kraven på hög skyddsnivå för en krigsreparationsbas, kan i dag ifrågasättas och sannolikt än mer då basen kan börja tagas i bruk.

Överbefälhavaren har med anledning härav uppdragit åt chefen för marinen att i samråd med fortifikationsförvaltningen göra en undersök-

ning beträffande örlogsvarvets utflyttning med sikte dels på en central varvsanläggning byggd för freds- och krigsdrift, dels på möjligheterna att anlägga krigsreparationsplatser fördelade till skilda basområden med anknytning till den nämnda centrala anläggningen. Den nya undersökningen beräknas enligt överbefälhavaren kunna genomföras inom loppet av första kvartalet 1957 och utflyttningen bör sålunda kunna påbörjas under budgetåret 1957/58. Med hänsyn härtill tillstyrker överbefälhavaren att 15 miljoner kronor anvisas för nästa budgetår under förevarande anslag.

Departementschefen

Det av fortifikationsförvaltningen nu framlagda förslaget ansluter till de riktlinjer, som angivits av 1948 års örlogsbasutredning. Såsom framgår av vad nyss sagts anser överbefälhavaren att dessa riktlinjer bör omprövas och har därför uppdragit åt chefen för marinen att i samråd med fortifikationsförvaltningen verkställa viss ytterligare utredning beträffande örlogsvarvets utflyttning.

Ett projekt av den storleksordning som fortifikationsförvaltningen föreslagit anser jag icke vara genomförbart med nuvarande begränsningar av den statliga investeringsverksamheten. Det är dock angeläget såväl att krigs- och vissa fredsreparationsmöjligheter erhålles som att marinens varvsanläggning i Stockholm snarast avvecklas. Jag finner det därför lämpligt att en utredning efter de av överbefälhavaren angivna riktlinjerna verkställas. Härvid bör alla möjligheter att nedbringa kostnaderna tillvaratagas. Möjligheterna att tillgodose marinens fredstida varvsbehov genom ett överförande av viss del av varvsarbetena från Stockholms örlogsvarv till marinens övriga nu befintliga anläggningar bör vidare uppmärksammas.

I avvaktan på resultatet av den ifrågavarande utredningen är jag icke nu beredd att tillstyrka att medel anvisas för annat än fortsatta planläggnings- och utredningsarbeten. Jag föreslår att härtill anvisas 200 000 kronor för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att
till *Flyttning av Stockholms örlogsbas* för budgetåret
1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[37] Anläggningar för robotvapen

	Anslag
1956/57	1 000 000
1957/58 (förslag)	650 000

De anläggningar, varom här är fråga, utgöres av batterier och förråd för marinens robotvapen samt förråd för flygvapnets robotvapen.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i medelsäskandena för nästa budgetår att det totala medelsbehovet för här ifrågavarande objekt uppskattas till omkring 70 000 000 kronor. Ämbetsverket hemställer att 1 450 000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1957/58 för detta ändamål.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att mer än 650 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, under erinran om att anslaget minskas med 350 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för robotvapen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

[38] Övriga befästningsarbeten

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 000 000	2 011 522	3 976 440
1956/57	2 250 000		
1957/58 (förslag)	2 500 000		

I det föregående har redogjorts för fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår i den mån de kunnat hänföras till nu upptagna anslag under befästningars delfond. Ämbetsverket har emellertid därutöver äskat medel för ett flertal andra arbeten m. m. av beskaffenhet att böra bestridas av investeringsanslag under denna delfond. Det sammanlagda medelsbehovet under nästa budgetår för dessa ändamål har beräknats till i runt tal 12 000 000 kronor. En närmare redogörelse för förslagens innebörd torde icke böra lämnas till statsrådsprotokollet, utan närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

I den i det föregående omnämnda särskilda skrivelsen (jfr s. 4) hemställer fortifikationsförvaltningen vidare att på tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas 3 600 000 kronor, varav 1 600 000 kronor för reservkraftanläggningar m. m. vid äldre befästningar, 900 000 kronor för modernisering av vissa befästningar samt 1 100 000 kronor för vissa andra befästningsarbeten.

Departementschefen

För att de mest angelägna arbetena skall komma till utförande föreslår jag att för nästa budgetår anvisas 2 500 000 kronor. Härjämte föreslår jag

att på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas 2 700 000 kronor för de arbeten, som angivits i fortifikationsförvaltningens förenämnda skrivelse. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare fördelningen av anslagsmedlen.

Till frågan om anvisande av medel å tilläggsstat återkommer jag i annat sammanhang denna dag. Här får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övriga befästningsarbeten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[39] **Vissa markförvärv för befästningar**

	Anslag
1956/57	1 550 000
1957/58 (beräknat belopp)	200 000

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 10 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

B. FÖRSVARETS FABRIKSFOND

[40] **Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 000 000	2 480 237	4 888 072
1956/57	2 000 000		
1957/58 (förslag)	2 000 000		

Anslaget avses dels för ersättningsanskaffning av maskiner samt den nyanskaffning som erfordras i samband med den fortlöpande rationaliseringen av driften och dels för sådana särskilda nyanskaffningar, som för-anledes av tillkomsten av nya produktionsenheter eller en väsentlig utökning av driften.

Försvarets fabriksstyrelse föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 4 100 000 kronor, varav 3 500 000 kronor för ersättningsanskaffning m. m. av maskiner samt 600 000 kronor för fortsatt anskaffning av maskiner för en reservammunitionsfabrik och en pjäshylsfabrik.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med oförändrat 2 000 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

[41] Försvarets fabriksverks dispositionsanslag

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	100 000	45 852	275 830
1956/57	100 000		
1957/58 (förslag)	200 000		

Anslaget är avsett för smärre byggnadsarbeten föranledda av ändrade tillverkningar eller rationaliseringar av driften.

Försvarets fabriksstyrelse föreslår att anslaget höjes med 100 000 kronor. Fabriksstyrelsen framhåller bland annat, att anslaget hållits oförändrat sedan det upptogs å investeringsstaten för försvarets fabriksfond budgetåret 1946/47 och att byggnadskostnaderna sedan dess avsevärt stigit.

Departementschefen

Jag föreslår i enlighet med fabriksstyrelsens hemställan att anslaget för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslaget med 100 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarets fabriksverks dispositionsanslag* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[42] Diverse byggnadsarbeten

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	2 000 000	2 043 016	776 303
1956/57	900 000		
1957/58 (förslag)	1 400 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1951—1956 års statsverkspropositioner och proposition 1952:2 har riksdagen för detta ändamål för budgetåren 1951/57 anvisat sammanlagt 5 170 000 kronor.

Försvarets fabriksstyrelse beräknar medelsbehovet under förevarande anslag till 4 860 000 kronor för nästa budgetår. Fabriksstyrelsen anför härom bland annat följande.

Kostnaden för utbyggnaden av en ammunitionsreservfabrik med pjäs-hylsfabrik beräknades i medelsäskandena för budgetåret 1955/56 till omkring 10 300 000 kronor (jfr prop. 1955: 1, bil. 25, s. 40—41). Sedan ifrågakarande beräkning gjordes har emellertid kostnaderna för anläggningen ökat på grund av höjda löner och högre materialpriser m. m. och beräknas numera till cirka 11 000 000 kronor. Då hittills 10 200 000 kronor kunnat avsas för detta objekt erfordras 800 000 kronor för att slutföra arbetena.

För följande förut anmälda (prop. 1956: 1, bil. 25, s. 43—44) byggnadsföretag, nämligen krutförråd och provningsanläggning vid ammunitionsfabriken i Karlsborg, nitrocellulosaförråd vid Åkers krutbruk, bergverkstad vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori (etapp I) samt skyddsrum vid ammunitionsfabriken Zakrisdal och centrala torpedverkstaden erfordras för nästa budgetår sammanlagt 3 710 000 kronor.

Personalutrymmena vid den äldre sammansättningsverkstaden vid ammunitionsfabriken Zakrisdal behöver utökas. Kostnaderna härför beräknas till 50 000 kronor.

För tvätt- och reparationsanstalten i Boden erfordras en tillbyggnad för att tvätt skall kunna utföras även för Furunäsets sjukhus vid Piteå i anslutning till det förslag om samordning av den statliga tvättverksamheten m. m., som 1954 framlades av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande. Mellan medicinalstyrelsen och fabriksstyrelsen har överenskommelse träffats om överförande snarast möjligt av sjukhusets tvätt till anstalten i Boden. Genom utbyggnaden beräknas anstaltens kapacitet komma att höjas från nuvarande 6,5 ton vattentvätt per dag till omkring 8 ton per dag. Kostnaden för utbyggnaden beräknas till cirka 300 000 kronor.

För här angivna ändamål äskar fabriksstyrelsen sålunda för nästa budgetår (800 000 + 3 710 000 + 50 000 + 300 000 =) 4 860 000 kronor.

Härjämte äskar fabriksstyrelsen för nästa budgetår dels 700 000 kronor för att inreda ämbetslokaler för styrelsen inom fastigheten Fleminggatan 103 i Stockholm och dels 6 100 000 kronor för en sammansättningsverkstad för ammunition.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att anslaget för nästa budgetår uppföres med högre belopp än 1 400 000 kronor. Anslaget torde i första hand få användas för den fortsatta utbyggnaden av ammunitionsreservfabriken samt för tillbyggnaden av tvättanstalten i Boden. Till förslagen om ombyggnad av fastigheten Fleminggatan 103 och uppförande av en sammansättningsverkstad för ammunition kan jag nu icke taga ställning.

Jag hemställer alltså, under erinran om att anslagshöjningen utgör 500 000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse byggnadsarbeten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kronor.

V. Statens utlåningsfonder

[43] Värnpliktslånefonden

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1955/56	¹ 100 000	300 000	—
1956/57	—		
1957/58 (förslag)	100 000		

¹ Därutöver 200 000 kronor anvisade på tilläggsstat.

Värnpliktslånefonden inrättades enligt beslut av 1945 års riksdag (skr. nr 285) för utgivande av värnpliktslån till värnpliktigt befäl ävensom till visst avgående fast anställt manskap. Med stöd av riksdagens bemyndigande meddelade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 29 juni 1945 (nr 494) bestämmelser angående lån från värnpliktslånefonden. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1947: 143 medgav riksdagen att lån från värnpliktslånefonden skulle få utgå även till under fredsmässig militärtjänstgöring skadade och bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser härom. Sådana bestämmelser har meddelats genom kungörelse den 20 juni 1947 (nr 258) angående ändring i vissa delar av kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 494) angående lån från värnpliktslånefonden. För fondens verksamhet har för budgetåren 1945/53 och 1954/56 anvisats sammanlagt 3 000 000 kronor.

Försvarets socialbyrå hemställer i skrivelse den 14 september 1956 att till värnpliktslånefonden måtte för budgetåret 1957/58 anvisas ett investeringsanslag av 100 000 kronor. Socialbyrån framhåller att antalet befälsutbildade värnpliktiga beräknas öka under nästa budgetår och att något överskott i värnpliktslånefonden icke beräknas föreligga vid ingången av nämnda budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår, i enlighet med socialbyråns hemställan, att 100 000 kronor anvisas för nästa budgetår såsom kapitalinvestering i värnpliktslånefonden. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Värnpliktslånefonden* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Patric Kalling

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler följande under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar för budgetåret 1957/58 och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

[1] Vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Under rubriken Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Byggnadsarbeten m. m. har för innevarande budgetår å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1956 skall byggnadsbeståndet vid de staten tillhöriga ungdomsvårdsskolor som icke tidigare redovisats å statens allmänna fastighetsfond, upptagas till redovisning å denna fond, byggnadsstyrelsens delfond.

Yrkanden

Socialstyrelsen har (skr. 31/8 och 13/11 1956) anmält ett behov av 3 869 950 kronor för nästa budgetår.

1. Ny elevavdelning och nya kontorslokaler vid Eknäs	330 000
2. Gymnastikhus vid Folåsa	231 000
3. Omändring av Gräskärr: nybyggnad av två elevavdelningar samt av fem personalbostäder	625 000
4. Ny specialavdelning vid Långanäs	244 500
5. Tillbyggnad av expeditionslokaler m. m. vid Lövsta; omändring av nuvarande expeditionslokaler till personalbostäder	261 250
6. Inköp av fritidsstuga vid Fagared	15 000
7. Staket kring specialavdelningen vid Forsane	15 000
8. Mekanisk verkstad vid Johannisberg	119 000
9. Svininstall vid Hornö	36 000
10. Ytterligare medel till personalbostäder vid Härsjögården	23 200
11. Standardförbättring i äldre personalbostäder	75 000
12. Nya personalbostäder	1 500 000
13. Ny yrkesskola å Visingsö	395 000
	3 869 950

Motivering

1. De påbörjade åtgärderna för att sätta Eknäs — vars klientel nu består av efterblivna flickor — i stånd att ta emot yngre psykiskt abnorma flickor i behov av specialvård bör fortsätta. Den i 1956 års statsverksproposition förordade successiva utflyttningen ur den nuvarande huvudbyggnaden (V ht s. 82) bör förverkligas. Därför bör nu en sjuk- och observationsavdelning jämte nya kontorslokaler uppföras. Kostnaderna för arbetena beräknas till 330 000 kronor.

2. Motsvarande förslag framlades inför budgetåret 1955/56 (V ht 1955 s. 112).

3. Gräskärr är den skola inom organisationen som har de sämsta lokalerna. Eleverna är förlagda i sovsalar som provisoriskt försetts med mellanväggar och nödortfittigt reparerats. Frågan om ny- och ombyggnad av skolan har länge varit aktuell. Sedan skolan numera omändrats till yrkesskola, är det möjligt att ta ställning till byggnadsfrågorna. Socialstyrelsen har i samråd med skolstyrelsen utarbetat en plan för utrustning av skolan. Enligt denna bör tre elevhem om vardera 8 platser och ett antal personalbostäder uppföras samt den nuvarande elevförläggningen omändras till en intagningsavdelning om 8 platser. Vidare bör verkstadslokaler anordnas i den nuvarande skolbyggnaden. Upprustningen bör ske i etapper. I första etappen bör två elevhem och fem bostadshus byggas, varjämte vissa förändringar bör vidtagas i skolbyggnaden. Kostnaderna för den första byggnadsetappen beräknas till 625 000 kronor, varav för elevförläggningarna m. m. 400 000 och för personalbostäderna 225 000 kronor.

4. Långanäs har sedan hösten 1955 i allt större utsträckning fått ta emot elever, vilkas huvudsakliga anpassningsproblem bottnar i alkoholmissbruk. Dessa utövar ett dåligt inflytande på yngre kamrater, av vilka många aldrig tidigare visat något intresse för alkohol. Om alkoholiserade ungdomar i

fortsättningen skall tillföras anstalten är en differentiering ofrånkomlig. För detta ändamål bör därför en ny elevavdelning av sluten karaktär med plats för 8 elever uppföras. Å avdelningen bör ett par rum anordnas för isolering av berusade permittenter. I samband med inrättande av avdelningen bör elevantalet vid skolans huvudförläggning, f. n. 27, minskas till 19.

5. Ett förslag om tillbyggnad av expeditionslokaler vid Lövsta framlades senast inför innevarande budgetår (V ht 1956 s. 77). Socialstyrelsen har omarbetat det tidigare förslaget. Den nuvarande administrationsbyggnaden skall enligt det nya förslaget byggas om till personalbostäder med plats för ett tiotal befattningshavare i enkelrum och dubletter. Behovet av sådana bostäder vid skolan är synnerligen trängande. Kostnaderna för arbetena beräknas till 261 250 kronor, varav 87 000 kronor för ombyggnad av den nuvarande administrationslokalen till bostadsändamål.

6. Motsvarande förslag lades fram inför innevarande budgetår (V ht 1956 s. 79).

7. I enlighet med lokalstyrelsens önskemål bör staket uppsättas kring specialavdelningen vid Forsane. Förslag härom framställdes inför innevarande budgetår (V ht 1956 s. 77).

8. Ett likalydande förslag lades fram inför innevarande budgetår (V ht 1956 s. 78). Med hänsyn till att byggnadsstyrelsen i sitt remissyttrande över nämnda förslag ifrågasatt om det inte vore fördelaktigt ur ekonomisk synpunkt att utföra verkstadsbyggnaden som monteringsfärdigt standardhus enligt av arbetsmarknadsstyrelsen tillämpade principer, framhåller socialstyrelsen, att byggnaden skall ha vissa gemensamma lokaler och sammanbyggas med en nyligen uppförd verkstadsbyggnad i lättbetong. Vidare måste byggnaden vila på en betongplatta direkt på mark samt ha större takspännvidd än standardhusen. Med hänvisning till dessa skäl vidhåller styrelsen sitt förslag till utformning av ifrågavarande verkstadsbyggnad. Kostnaderna beräknas till 119 000 kronor.

9. Socialstyrelsen upprepar sitt senast inför innevarande budgetår framförda förslag om uppförande av ett svinstall vid Hornö (V ht 1956 s. 79).

10. Vid 1955 års riksdag anvisades 150 000 kronor till uppförande av tre bostadslägenheter vid Härsjögården. För ändamålet anvisade medel har visat sig otillräckliga, då vissa oförutsedda anordningar måste vidtas för att trygga skolans vattenförsörjning.

11. Stort behov föreligger av att upprusta det äldre bostadsbeståndet inom organisationen. Verksamheten härmed bör fortsätta i ökad omfattning.

12. Behovet av personalbostäder uppgår f. n. till 31 familjebostäder, 14 lägenheter à 45 m² samt ca 20 enkelrum och dubletter. Under nästa budgetår bör bostadslägenheter uppföras i följande omfattning.

Skola	Befattningshavare	Storlek m ²	Kostnad
Lövsta	förste läkare	1 × 90	63 000
	assistent och folkskollärare	2 × 90	126 000
Långanäs	assistent	1 × 90	63 000
	två vårdare	2 × 65	95 000

Skola	Befattningshavare	Storlek m ²	Kostnad
Fagared	personal vid specialavd.	5 × 65	260 000
Forsane	två vårdare	2 × 65	95 000
Sundbo	två vårdare	2 × 65	95 000
Ryagården	personal vid specialavd.	5 × 65	265 000
Bistagården	rektor	1 × 90	63 000
	assistent och yrkeslärare	2 × 65	95 000
	två vårdare	2 × 45	70 000
Morängen	två yrkeslärare	2 × 65	100 000
Broby	yrkeslärare och hantverkare	2 × 65	90 000

Summa kronor 1 480 000

(avrundat 1 500 000)

13. Socialstyrelsen har slutit ett preliminärt köpeavtal med AB Svenska The Westcotte Company om förvärv av en fastighet på Visingsö för en köpesumma av 153 000 kronor. Styrelsen avser att i fastigheten anordna en yrkesskola — förslagsvis benämnd Stigby yrkesskola — för pojkar. För att fastigheten skall kunna tas i bruk som yrkesskola erfordras vissa ombyggnads- och reparationsarbeten. Kostnaderna härför beräknas uppgå till 242 000 kronor. Förutom lokaler för skolan erhålles två familjebostäder, en husföreståndaredublett samt tre enkelrum för personal.

Yttrande

Byggnadsstyrelsen anför, att styrelsen i huvudsak inte har något att erinra mot ritningsförslagen, sedan vissa mindre justeringar verkstälts av vederbörande arkitekter i samråd med styrelsen.

Styrelsen anser, att byggnadskostnaderna i flertalet fall är lågt beräknade. Särskilt gäller detta gymnastikhuset vid Folåsa, mekaniska verkstaden vid Johannisberg och svinstallet vid Hornö.

Om det föreslagna staketet kring specialavdelningen vid Forsane är avsett att förhindra rymningar synes den planerade höjden, ca 2 meter, vara otillräcklig.

Vidare erinrar byggnadsstyrelsen, att de uppgivna byggnadskostnaderna för nya personalbostadshus i allmänhet är högre än de belåningsvärden som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 16 december 1955 högst må fastställas av bostadsstyrelsen. Dessa belåningsvärden anses numera böra utgöra riktlinjer även för bostäder av här ifrågakommande slag.

Vad beträffar den föreslagna yrkesskolan å Visingsö har byggnadsstyrelsen inte funnit anledning till erinran mot byggnadernas lämplighet för ändamålet eller i fråga om de angivna kostnaderna för fastighetens förvärv och erforderliga ombyggnadsarbeten.

Departementschefen

Till byggnadsarbeten m. m. har för innevarande budgetår under driftbudgeten anvisats ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor. Jag kommer sena-

re denna dag att föreslå, att 190 000 kronor anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår till återuppförande av vissa ekonomilokaler vid Långanäs i stället för byggnader som förstörts genom brand. Jag kan inte tillstyrka, att anslaget för nästa budgetår uppföres med mer än 1 180 000 kronor.

Den planerade ombyggnaden av Eknäs, som påbörjats innevarande budgetår, bör få fullföljas. Jag biträder därför socialstyrelsens förslag om uppförande av en sjuk- och observationsavdelning jämte nya kontorslokaler vid skolan för en beräknad kostnad av 330 000 kronor. Genom den nya avdelningen tillföres skolan 8 nya elevplatser.

Jag tillstyrker också socialstyrelsens förslag om uppförande av ytterligare en specialavdelning vid Långanäs för en kostnad av 244 500 kronor. Avdelningen bör i första hand avses för alkoholmissbrukare bland eleverna.

Vid Lövsta föreligger stort behov av ändamålsenligare administrationslokaler och av personalbostäder. Jag anser mig därför böra tillstyrka socialstyrelsens förslag om tillbyggnad av expeditionslokaler samt ombyggnad av den nuvarande administrationsbyggnaden till personalbostäder för en kostnad av i runt tal 261 000 kronor.

Vad beträffar personalbostäder vill jag tillstyrka uppförande vid Fagared av fyra lägenheter om vardera 65 m² och vid Ryagården av likaså fyra lägenheter om vardera 65 m², allt för en beräknad kostnad av 321 300 kronor.

Förslaget om inköp av en fastighet på Visingsö, avsedd att användas såsom yrkesskola för pojkar, finner jag i och för sig tilltalande. Med hänsyn till nödvändigheten av att i rådande läge begränsa statens investeringar kan jag dock inte f. n. tillstyrka medelsanvisning för ändamålet.

Vad beträffar övriga i socialstyrelsens anslagsframställning upptagna förslag anser jag mig endast kunna tillstyrka ett belopp av 23 200 kronor till bestridande av vissa kostnadsökningar för personalbostäder vid Härsjögården, för vilkas uppförande medel tidigare beviljats.

För det av mig angivna byggnadsprogrammet erfordras sålunda (330 000 + 244 500 + 261 000 + 23 200 + 321 300) 1 180 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 180 000 kronor.

[2] *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare.* För ifrågavarande ändamål har för budgetåret 1956/57 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisats dels å riksstaten ett reservationsanslag av 400 000 kronor (statsliggaren s. 328) och dels å tilläggsstat I ett reservationsanslag av 455 000 kronor för anordnande av en ny öppen avdelning vid anstalten. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1956 skall byggnadsbeståndet vid anstalten, med visst undantag, fr. o. m. den 1 juli 1957 redovisas å statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond.

Yrkanden

Anstaltsstyrelsen har (skr. 31/8 1956) hemställt, att för budgetåret 1957/58 anvisas ett anslag av 1 320 000 kronor.

1. Påbörjande av två nya förläggningsbyggnader	900 000
2. Vatten- och avloppsledningar, reningsanläggning, värmekulvertar och elektriska ledningar	400 000
3. Inredning av vindsrum i två bostadshus	20 000
4. Omdisposition av ett för uppförande av snickeriverkstad anvisat anslag	—
	1 320 000

Motivering

Styrelsen erinrar om att byggnadsstyrelsen lagt fram förslag till en allmän byggnadsplan för anstalten, innefattande byggnadsarbeten till en beräknad sammanlagd kostnad av 4 600 000 kronor, samt att 1956 års riksdag godkänt huvudlinjerna i planen och till en första etapp av planens genomförande anvisat ett anslag av 400 000 kronor. Anstaltsstyrelsen framhåller, att en medelsanvisning av denna storlek innebär en beklaglig förskjutning av det av byggnadsstyrelsen uppgjorda tidsschemat — enligt vilket planen skulle genomföras under en tid av sex år — samt att den icke medger ett rationellt bedrivande av arbetena. Om oekonomiska dispositioner skall kunna undvikas, är det nödvändigt att medelstillelningen blir sådan att arbetena kan fortgå utan avbrott från ett budgetår till ett annat.

1. Styrelsen föreslår, efter samråd med nykterhetsvårdsutredningen och byggnadsstyrelsen, att de i byggnadsplanen såsom ersättning för nuvarande otidsenliga och otillfredsställande förläggingsanordningar upptagna två nya förläggningsbyggnaderna om tillhoppa ca 100 platser påbörjas sommaren 1957. I planen har kostnaderna för den öppna avdelningens byggnad angivits till 1 175 000 kronor och för den slutna avdelningens byggnad till 725 000 kronor. Dessa beräkningar, som grundar sig på prisläget den 1 juli 1953, har av byggnadsstyrelsen räknats om till prisläget den 1 juli 1956. I enlighet härmed bör kostnaderna upptagas till 1 270 000 resp. 785 000 kronor eller sammanlagt 2 055 000 kronor. Anstaltsstyrelsen hemställer, att för arbetenas påbörjande anvisas ett belopp av 900 000 kronor.

2. I byggnadsplanen har för vatten- och avloppledningar, reningsanläggning, värmekulvertar och elektriska ledningar upptagits 670 000 kronor. Efter av byggnadsstyrelsen gjord omräkning till prisläget den 1 juli 1956 bör kostnaderna upptas till 725 000 kronor. För innevarande budgetår har anvisats 132 000 kronor för en del av dessa arbeten. De planerade åtgärderna för vatten och avlopp samt de elektriska arbetena är till större delen icke beroende av att de i planen upptagna nya byggnaderna utföres utan avser att avhjälpa ledningssystemens bristfälliga beskaffenhet eller ringa kapacitet. Under rådande förhållanden inträffar ständiga avbrott, vilka tvingar till provisoriska och ej sällan kostsamma anordningar. Ifrågavarande arbeten är därför av mycket hög angelägenhetsgrad. För att kunna utnyttja den nya

panncentralens kapacitet bättre än f. n. är möjligt är det vidare angeläget att en del av de värmekulvertar, som är avsedda att dras från centralen till befintliga byggnader, snarast kommer till utförande. Efter samråd med byggnadsstyrelsen hemställer anstaltsstyrelsen att för fullföljande av de planerade arbetena anvisas ett belopp av 400 000 kronor.

3. I byggnadsplanen ingår ett belopp av 20 000 kronor för inredning av vindsrum i bostadshusen 10 och 11, varigenom tre tvårumslägenheter skulle utökas till att vardera omfatta tre rum. Styrelsen hemställer, att beloppet anvisas för nästa budgetår.

4. Enligt byggnadsplanen skall två nya verkstadsbyggnader anordnas, en för den öppna och en för den slutna avdelningen. Den öppna avdelningens verkstad har planerats som en industribetonad snickeriverkstad och den slutna avdelningens för differentierade verksamhetsgrenar av terapeutisk art. Därvid har förutsatts, att även den öppna avdelningens klientel skulle kunna sysselsättas inom sistnämnda verkstad. Riksdagens beslut innebar, att planerna för snickeriverkstaden godkändes, varefter av det för innevarande budgetår anvisade anslaget ett belopp av 268 000 kronor ställts till förfogande för byggandet av densamma. Beträffande den slutna avdelningens verkstad, vilken kostnadsberäknats till 390 000 kronor, beslöt riksdagen att denna fråga borde närmare utredas, då det med hänsyn till bl. a. arbetsförmågan och arbetsviljan hos det för denna avdelning avsedda klientelet kunde ifrågasättas, om inte behovet av sysselsättningsmöjligheter skulle kunna tillgodoses genom en mindre kostsam verkstadsbyggnad.

Med anledning härav har anstaltsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen på nytt utrett frågan om båda verkstäderna. Ur olika synpunkter synes det lämpligast att den slutna avdelningens verkstad avses enbart för denna avdelnings klientel. Från denna utgångspunkt har byggnadsstyrelsen utarbetat ett nytt byggnadsförslag. Kostnaden har härvid kunnat nedbringas till 260 000 kronor. Beträffande den öppna avdelningens verkstad har det ursprungliga förslaget om en industribetonad snickeriverkstad övergivits med hänsyn till den fortgående försämringen av arbetsförhållanden hos klientelet. Det har sålunda befunnits mera realistiskt att även för denna avdelning uppföra en verkstadsbyggnad för mera terapibetonade sysselsättningar. Föreliggande förslag beträffande en sådan verkstad måste emellertid bearbetas ytterligare. Med hänsyn härtill föreslår anstaltsstyrelsen, att det till snickeriverkstaden anvisade beloppet av 268 000 kronor i stället får disponeras för uppförande av verkstad för den slutna avdelningen i huvudsaklig överensstämmelse med det nya byggnadsförslaget.

Yttranden

Statskontoret framhåller, att den nya panncentralen f. n. uppvärmer endast en del av de byggnader, som den är avsedd att betjäna. Ur driftsekonomiska synpunkter är det därför angeläget, att viss förtur ges åt arbeten som avser värmekulvertar från centralen till befintliga byggnader.

Socialstyrelsen har inte funnit anledning till erinran mot anstaltsstyrelsens förslag.

Departementschefen

Enligt den av 1956 års riksdag vid dess vårsession (jfr V ht p. 44) godkända byggnadsplanen för Svartsjöanstalten skall de nuvarande förläggningsutrymmena i slottsbyggnaden ersättas av nya förläggningsbyggnader, den ena anordnad som en sluten avdelning med 40 platser och den andra som en öppen vårdpaviljong med en helt öppen och en halvöppen avdelning, vardera med 30 platser. Kostnaderna för uppförandet av dessa byggnader beräknas till 2 055 000 kronor. Anstaltsstyrelsen har nu hemställt, att av detta belopp 900 000 kronor anvisas för nästa budgetår för påbörjande av de nya förläggningsbyggnaderna. Emellertid har 1956 års riksdag vid sin höstsession med bifall till det i propositionen nr 195 härom framlagda förslaget anvisat medel till uppförande av den helt öppna vårdavdelningen — dock i något annorlunda utformning än tidigare avsetts, innebärande bl. a. att avdelningen skall inrymma 34 platser. Det fortsatta genomförandet av byggnadsplanen beträffande nya förläggningsbyggnader synes mig i första hand böra avse den nya slutna avdelningen. Byggnadskostnaderna för denna har beräknats till 785 000 kronor. Jag förordar, att detta belopp anvisas för nästa budgetår. I princip skall tillkomsten av den nya förläggningsbyggnaden leda till att motsvarande antal vårdplatser i slottsbyggnaden nedlägges. I den nu rådande situationen på nykterhetsvårdens område torde emellertid t. v. den frågan få ställas öppen, huruvida den nya slutna avdelningen bör liksom den beslutade öppna avdelningen utnyttjas för en provisorisk utökning av platsantalet vid anstalten. Om behov av en sådan utökning framdeles befinnes föreligga, bör det ankomma på anstaltsstyrelsen att undersöka övriga förutsättningar för en ökning av platsantalet och lägga fram därav påkallade förslag.

För vatten- och avloppsledningar, reningsanläggning, värmekulvertar och elektriska ledningar kan jag inte förorda större medelsanvisning för nästa budgetår än 200 000 kronor.

I enlighet med anstaltsstyrelsens förslag bör det i byggnadsplanen upptagna beloppet av 20 000 kronor för utökning av vissa personalbostäder anvisas för nästa budgetår.

Det omarbetade förslaget till verkstad för den slutna avdelningen synes mig böra godtagas liksom även förslaget om att uppförandet av en ny snickeriverkstad får anstå t. v. i avvaktan på ytterligare utredning av denna fråga och att det för sistnämnda ändamål för innevarande budgetår anvisade beloppet å 268 000 kronor i stället disponeras för den slutna avdelningens verkstad.

Anslagsbehovet för nästa budgetår uppgår vid bifall till vad jag i det föregående förordat till (785 000 + 200 000 + 20 000) 1 005 000 kronor. De angivna kostnaderna för den slutna avdelningens förläggningsbyggnad och verkstad inbegriper ej kostnader för inventarier. Jag utgår från att medel härför ej skall behövas före utgången av nästa budgetår samt att anstaltsstyrelsen i sin anslagsframställning för budgetåret 1958/59 skall lägga fram erforderliga kostnadsberäkningar och förslag.

Anslag till byggnadsarbeten vid anstalten har hittills anvisats å driftbudgeten men bör till följd av det förut nämnda, av Kungl. Maj:t den 7 december 1956 meddelade beslutet i fortsättningen anvisas under statens allmänna fastighetsfond. Jag föreslår, att anslaget uppföres under benämningen Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 005 000 kronor.

[3] **Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare.** För byggnadsarbeten vid denna anstalt har för innevarande budgetår å driftbudgeten anvisats dels å riksstaten ett reservationsanslag av 240 500 kronor (statsliggaren s. 333) och dels å tilläggsstat I ett reservationsanslag av 275 400 kronor för anordnande av en provisorisk vårdavdelning vid anstalten. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 december 1956 skall byggnadsbeståndet vid anstalten, med visst undantag, fr. o. m. den 1 juli 1957 redovisas å statens allmänna fastighetsfond, byggnadsstyrelsens delfond.

Yrkanden

Anstaltsstyrelsen har (skr. 21/9 1956) hemställt, att anslag till ifrågakörande ändamål för nästa budgetår anvisas med 976 500 kronor.

1. Ombyggnad av gamla paviljongen till personalbostadshus	96 500
2. Ombyggnad av gymnastikhuset till samlings- och fritidslokal	100 000
3. Vatten- och avloppsledning samt reningsverk	780 000
	<hr/>
	976 500

Motivering

1. Kostnaden för ombyggnad av gamla paviljongen beräknades föregående år till 175 000 kronor, varav hälften eller 87 500 kronor anvisats för budgetåret 1956/57. Byggnadsstyrelsen har meddelat, att kostnaderna omräknade till prisläget den 1 juli 1956 blir 184 000 kronor. För fullföljande av arbetet erfordras därför ett belopp av (184 000 — 87 500) 96 500 kronor.

2. Enligt den av byggnadsstyrelsen framlagda allmänna planen för till- och ombyggnader vid Venngarn skulle ett äldre bostadshus, benämnt Ekbacken, omändras till fritidslokaler och gymnastikhuset ombyggas till en tidsenlig samlingssal. Kostnaderna för dessa ombyggnadsarbeten beräknades till 270 000 kronor, vartill skulle komma kostnaderna för två nya familjebostäder. I propositionen 1954: 87 förklarade departementschefen, att han icke kunde tillstyrka dessa åtgärder såsom alltför kostnadskrävande. Byggnadsstyrelsen har nu lagt fram nytt förslag rörande fritidslokaler. En-

ligt detta förslag skall Ekbacken bibehållas såsom bostadshus t. v. och behovet av fritidslokaler tillgodoses genom ombyggnad av gymnastikhuset. Sistnämnda byggnad uppfördes åren 1920—21 och har huvudsakligen tjänat som samlingssal för anstalten. Byggnaden är i sådant skick att det måste anses synnerligen angeläget att arbetena icke vidare uppskjutes. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle kapprum och toaletter, ett enkelt kaffekök, utrymme för idrottsredskap samt omklädningsrum anordnas i en tillbyggnad till huset. Samlingssalen skulle upprustas och förses med förbättrade scenanordningar och biografapparatur. Bibliotek och läsrum skulle inredas en trappa upp. Kostnaderna har beräknats till 210 000 kronor. Anstaltsstyrelsen hemställer, att anslag anvisas för om- och tillbyggnad av gymnastikhuset enligt byggnadsstyrelsens förslag. Arbetena torde kunna utföras i huvudsak med anlåtande av anstaltens egen arbetskraft och påbörjas när ombyggnadsarbetena i gamla paviljongen slutförts. För budgetåret 1957/58 bör av erforderligt anslag anvisas ett belopp av 100 000 kronor.

3. Enligt byggnadsplanen skulle vattenledningsnätet ombyggas och huvudledning för avloppsvattnet anläggas. Avloppsvattnet skulle pumpas genom en ca 900 meter lång tryckledning till ett reningsverk vid Garnsviken. Byggnadsstyrelsen har efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå funnit det angeläget, att reningsverket redan från början utbygges för höggradig rening, vilket icke avsågs i det tidigare förslaget. På grund härav och med hänsyn till bl. a. den allmänna prisstegringen beräknar byggnadsstyrelsen kostnaderna till 850 000 kronor. Härifrån avgår tidigare för omläggning av vissa delar av rörnäten anvisade belopp av (30 000 + 40 000) 70 000 kronor. Arbetet med reningsverket och huvudavloppsledningen är av sådan beskaffenhet, att det icke kan utföras med anstaltens egen arbetskraft. Byggnadsstyrelsen avser att i en entreprenad utbjuda hela objektet, vilket därvid i största möjliga utsträckning kommer att utföras med maskiner. Om arbetet — vilket måste anses angeläget — skall kunna påbörjas under år 1957, erfordras att hela beloppet (850 000 — 70 000) 780 000 kronor anvisas för budgetåret 1957/58.

Yttranden

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anfört, att kostnaden för ett avloppsreningsverk för höggradig rening med biologisk bädd för en anläggning av den storlek, varom här är fråga, vid normala grundläggningsförhållanden torde kunna uppskattas till högst omkring 150 000 kronor, varav ungefärligen hälften motsvarar merkostnaden på grund av att anläggningen utformats för höggradig i stället för låggradig rening. Styrelsen har vidare framhållit, att en uppdelning på etapper av reningsverkets utbyggnad skulle medföra ökad kostnad. Beträffande ledningarna torde en etappuppdelning i mindre grad verka fördyrande. Därest hela arbetet uppdelas i endast två etapper, vilka utföres under på varandra följande budgetår, torde emellertid fördyring av angivet slag kunna undvikas.

Socialstyrelsen har tillstyrkt anstaltsstyrelsens förslag.

Departementschefen

För innevarande budgetår har anvisats ett belopp av 87 500 kronor för påbörjande av ombyggnad av den s. k. gamla paviljongen till personalbostäder. I enlighet med anstaltsstyrelsens förslag bör för nästa budgetår anvisas det belopp av 96 500 kronor, som beräknas erfordras för att slutföra detta byggnadsföretag.

Av byggnadsstyrelsen tidigare framlagt förslag rörande fritidslokaler vid anstalten har avvisats såsom alltför kostnadskrävande. Nytt förslag har nu utarbetats, enligt vilket behovet av fritidslokaler skulle tillgodoses genom om- och tillbyggnad av anstaltens gymnastikhus till en kostnad av 210 000 kronor. Detta förslag, som medför väsentligt lägre kostnad än det tidigare förslaget och även i övrigt synes vara lämpligt, kan jag godtaga. Jag tillstyrker anstaltsstyrelsens förslag att för nästa budgetår ett belopp av 100 000 kronor anvisas för påbörjande av dessa arbeten.

Kostnaderna för fullföljande av den av 1955 års riksdag (XI ht, p. 150) godkända planen för vatten- och avloppsledning samt reningsverk beräknas till 780 000 kronor, varvid dock föreslagits den ändringen av planen, att reningsverket utformas för höggradig i stället för låggradig rening, vilket medför en merkostnad av ca 75 000 kronor. Jag tillstyrker, att reningsverket utformas på nu föreslaget sätt. Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande framgår, att hela ifrågavarande arbete kan utan kostnadsökning uppdelas på två etapper, vilka utföres under två på varandra följande budgetår. I enlighet härmed förordar jag, att för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår anvisas ett belopp av 390 000 kronor, motsvarande hälften av den beräknade kostnaden.

Anslagsbehovet under nästa budgetår för byggnadsarbeten vid anstalten uppgår i enlighet härmed till (96 500 + 100 000 + 390 000) 586 500 kronor.

Anslag till byggnadsarbeten vid anstalten har hittills anvisats å driftbudgeten men bör till följd av det förut nämnda, av Kungl. Maj:t den 7 december 1956 meddelade beslutet i fortsättningen anvisas under statens allmänna fastighetsfond. Jag föreslår, att anslaget uppföres under benämningen Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 586 500 kronor.

Statens utlåningsfonder

[4] **Lånefonden för bostadsbyggande.** För innevarande budgetår har under ifrågavarande anslagsrubrik anvisats ett investeringsanslag av 600 000 000 kronor.

Till bostadsbyggandet har för innevarande budgetår under kapitalbudgeten jämväl anvisats följande investeringsanslag.

Under statens utlåningsfonder

	Belopp kronor
Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien . .	1 000 000

Under fonden för låneunderstöd

Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet	160 000 000
Lån till uppförande och förbättring av lantarbostäder	100

Bostadsstyrelsen har (skr. 30/8 1956) framlagt beräkningar angående medelsbehovet under nästa budgetår i vad det gäller förenämnda anslag. Styrelsen har föreslagit följande anslagsbelopp: lånefonden för bostadsbyggande 715 000 000 kronor, lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien 5 300 000 kronor, tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet 105 000 000 kronor. Därjämte har styrelsen förordat, att för budgetåret 1957/58 inrättas en särskild lånefond för förskottsgivningen m. m. och att till denna fond anvisas ett anslag av 25 000 000 kronor.

Departementschefen. Såsom jag i det föregående framhållit i samband med beräkning av anslag under driftbudgeten (femte huvudtiteln) till bostadsbyggandet har bostadspolitiska utredningen, sedan bostadsstyrelsen framlagt sina anslagsäskanden, den 30 oktober 1956 avlämnat ett betänkande med riktlinjer och förslag beträffande utformningen av statliga lån och bidrag till bostadsförsörjningen. Ställning har ännu icke tagits till nämnda betänkande, vars remissbehandling delvis icke är avslutad.

Då ställningstagandet till de i betänkandet framlagda förslagen kan påverka anslagsbehovet, bör anslag för ifrågavarande ändamål i statsverkspropositionen upptagas med endast preliminärt beräknade belopp. Följande anslag bör härvid upptagas.

Under statens utlåningsfonder

	Belopp kronor
Lånefonden för bostadsbyggande, investeringsanslag	700 000 000
Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien, investeringsanslag	1 500 000

Under fonden för låneunderstöd

Belopp
kronor

Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, investeringsanslag	100 000 000
--	-------------

Ifrågavarande anslagsbelopp har beräknats under beaktande av nu gällande lånevillkor men i huvudsak med bortseende från eventuella, mera betydande förändringar i den takt i vilken utanordningen av lån sker. Det må erinras om att enligt beslut av 1956 års riksdag den speciella långivningen till lantarbetarbostäder skall upphöra. Den för ett slutligt ställningstagande till medelsbehovet i vad det gäller anslagen till lånefonden för bostadsbyggande och till tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet erforderliga bedömningen av bostadsbyggandets storlek under nästa budgetår har jag inte ansett böra göras i förevarande sammanhang. På grund av rådande bostadsbrist, som är särskilt utpräglad i de största städerna, föreligger ett starkt önskemål om en utökning av bostadsproduktionen. En central fråga blir då, hur i praktiken ett större bostadsbyggande skall kunna åstadkommas. Under de senaste åren har bostadsbyggandet omfattat ca 58 000 lägenheter per år. Under år 1956 torde också, enligt vad preliminära uppskattningar ger vid handen, såväl antalet påbörjade som antalet färdigställda bostadslägenheter ha utgjort ca 58 000. Från olika håll har gjorts gällande, att en avveckling av bostadsbristen kan komma till stånd endast om bostadsbyggandet ökas till ca 65 000 lägenheter om året, d. v. s. med drygt 10 procent. Även om det är vanskligt att söka uppskatta det framtida bostadsbehovet, kan det inte förnekas att behovet är mycket stort. Utan att här gå närmare in på frågan hur detta behov skall kunna tillgodoses, vill jag understryka, att en av förutsättningarna för att bostadsbyggandet skall kunna ökas är, att tillgången på krediter för bostadsändamål kan förbättras. Med denna fråga sammanhänger av bostadspolitiska utredningen aktualiserade förslag till jämkningar i villkoren för statliga lån till nya bostadshus. På grund härav bör lämpligen spörsmålet om bostadsbyggandets storlek under nästa budgetår t. v. lämnas öppet och avgöras först i samband med att ställning toges till utredningens ifrågavarande förslag.

Medan jag i det följande under punkterna 5 och 10 gör framställning om beräkning av övriga anslag för ifrågavarande ändamål, hemställer jag här, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 700 000 000 kronor.

[5] **Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin.** Under hänvisning till vad jag anfört i samband med beräkning av anslag till lånefonden för bostadsbyggande (p. 4) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

[6] **Statens bosättningslånefond.** Från fonden utlämnas bosättningslån till trolovade eller äkta makar samt till ogift moder med minderårigt barn. För innevarande budgetår har anslaget uppförts med ett formellt belopp av 100 kronor.

Fullmäktige i riksbanken har (skr. 27/9 1956) anfört, att utlåningen från fonden vid utgången av budgetåret 1955/56 uppgick till 53 153 640 kronor mot 52 893 286 kronor vid budgetårets början. Antalet utestående lån utgjorde vid samma tidpunkter 52 866 resp. 53 871. Under budgetåret 1955/56 har utgivits 9 214 nya lån till ett sammanlagt belopp av 17 951 339 kronor; summan av slut- och avbetalningar uppgick till 17 690 985 kronor. Vid början av innevarande budgetår fanns å fonden ett disponibelt belopp av 5 590 935 kronor.

Enligt fullmäktige har lånens medelbelopp ökat även under budgetåret 1955/56; för lån, som utgivits under nämnda budgetår, uppgick sålunda medelbeloppet till 1 948 kronor mot 1 918 kronor närmast föregående budgetår. Även om medelbeloppet skulle komma att öka något — och ökning äga rum även i fråga om antalet nyutlämnade lån — kan det beräknas, att de till fonden hittills anvisade medlen kommer att förslå till utgången av nästkommande budgetår. Det synes emellertid lämpligt att, i likhet med vad som skett för innevarande budgetår, ett formellt anslag av 100 kronor beviljas.

Departementschefen. Jag har icke något att erinra mot vad fullmäktige anfört. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

[7] **Lånefonden för allmänna samlingslokaler.** För innevarande budgetår har under fonden för låneunderstöd till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler anvisats ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor. Sedan budgetåret 1942/43 t. o. m. innevarande budgetår har tillhoppa anvisats 60 500 000 kronor, varav sammanlagt 12 000 000 kronor å tilläggsstat för budgetåren 1952/53—1955/56.

Gällande bestämmelser

Enligt kungörelsen den 11 december 1942, nr 913, med däri vidtagna ändringar kan lån beviljas bolag, förening eller stiftelse för anordnande av allmänna samlingslokaler genom nybyggnad, ombyggnad eller inköp av äldre byggnad. Kommun kan för angivna ändamål erhålla bidrag. Lån kan även

beviljas bolag, förening eller stiftelse, som äger byggnad, inrymmande allmänna samlingslokaler, men som på grund av ekonomiskt trångmål uppenbarligen har svårigheter att i tillfredsställande ordning hålla lokalerna tillgängliga för föreningslivet.

Med allmänna samlingslokaler förstås enligt nämnda kungörelse för föreningslivet avsedda hörsalar samt rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen såsom apparatrum, biblioteksrum, kök, serveringsrum m. m. samt bostad för tillsyningsman.

Lån utgår med högst 50 % eller, när synnerliga skäl föreligger, med högst 75 % av det belopp, vartill byggnadskostnaderna, köpesumman eller byggnadsvärdet prövas bära beräknas. I beloppet må ej inräknas utgifter för anskaffande av tomt eller inventarier. Skall byggnaden inrymma även andra lokaler än allmänna samlingslokaler, beräknas lånet endast på den del av kostnaderna, som kan anses belöpa å sistnämnda lokaler.

Som regel utgör ena hälften av lånet en räntefri, stående del och andra hälften en amorteringsdel. Dock må i fråga om ombyggnad och vid ekonomiskt trångmål den räntefria, stående delen utgöra högst 4/5.

Amorteringsdelen förräntas efter fast räntefot. Denna fastställs vid lånets beviljande lägst till medelräntan för statens upplåning mot obligationer under det budgetår som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av 1/4 %. Hittills har räntesatsen utgjort 4 %.

Amorteringsdel skall såvitt gäller nybyggnad slutamorteras inom 25 år. Beträffande äldre byggnad bestämmes amorteringstiden med hänsyn till lånets storlek samt byggnadens ålder och beskaffenhet. Vid amorteringstidens utgång avskrivs som regel den stående delen av lånet. Amortering och ränta betalas med fast annuitet.

För lån skall ställas säkerhet, bestående av inteckning i fastigheten eller tomträtten. Inteckningen skall ligga inom 90 % av det värde, som vid lånets utbetalande beräknas kunna åsättas fastigheten (tomträtten). Sökanden måste alltså prestera en egen insats av minst 10 % av totalkostnaden.

Låntagare är skyldig att förvalta samlingslokalerna enligt reglemente, som fastställs av statens nämnd för samlingslokaler. I ett av nämnden utarbetat formulär till normalreglemente — som regelmässigt antages av låntagarna — finnes f. n. intagen föreskrift om att upplåtelse av lokalerna skall ske opartiskt, i skälig omfattning och kostnadsfritt eller mot skälig avgift åt föreningslivet i orten.

Över ansökan om lån skall vederbörande kommuns beslutande organ avge yttrande, som särskilt skall avse behovet av allmänna samlingslokaler i orten.

Av de medel, som årligen blir tillgängliga för utdelning ur *allmänna arvsfonden*, lämnas, efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, bidrag till anordnande av eller ändringsarbeten å lokaler avsedda för ungdomsverksamhet, dock endast under förutsättning att fråga är om ungdom ej över 21 års ålder. Bidrag lämnas oavsett om lokalerna avses för föreningsung-

dom eller ungdom utanför föreningslivet och utgör f. n. i flertalet fall omkring en tredjedel av kostnaderna.

Föreliggande betänkanden

Bostadskollektiva kommittén¹ (i det följande kallad kommittén) har i maj 1955 avlämnat betänkande angående samlings- och fritidslokaler (SOU 1955: 28). Härjämte har byråchefen S. Algott (i det följande kallad utredningsmannen), i egenskap av inom socialdepartementet tillkallad utredningsman, i oktober 1955 avgivit betänkande rörande statsstöd för samlingslokaler (SOU 1955: 39). I det följande torde få lämnas en kortfattad redogörelse för de i betänkandena framlagda förslagen m. m.

Vissa allmänna synpunkter

Kommittén anför, att behovet av samlingslokaler i många orter är illa eller icke alls fyllt. Det är en viktig samhällelig uppgift att tillgodose föreliggande behov. Starkast gör detta sig gällande i de hastigt växande tätorterna, där också behovet av skolor och andra gemensamhetslokaler är stort. Även på landsbygden finns dock betydande otillfredsställda behov. Kommittén framhåller särskilt lokalfrågornas betydelse för ungdomsverksamheten.

Ökningen av lokalbehovet för såväl skolan som fritidslivet gör det angeläget att tillvarata möjligheterna till gemensam användning främst av skolans lokaler för båda ändamålen. En modern skolbyggnad bör därför förläggas och utformas i kontakt med ortens fritidsliv. Uppmärksamhet bör ägnas åt den lämpligaste utformningen av skolans samlingshall i syfte att möjliggöra dess utnyttjande för möten, underhållning, teater och utställningar. Man bör även undersöka möjligheten att utvidga skolbiblioteket till folkbibliotek och att upplåta gymnastiksal och skolbad för allmänhetens behov. Särskilda problem i detta sammanhang erbjuder bespisningslokalerna.

Fritidslokaler i bostadshus berörs också av kommittén, som pekar på behovet av mindre fritidslokaler, som är belägna icke alltför långt från bostaden och som lämpar sig för olika slag av fritidsverksamhet såsom studiecirklar, kurser, sammanträden, hobbyarbete och sällskaplig samvaro.

Kommittén betonar det kommunala ansvaret för lokalfrågornas lösande och anger vissa riktlinjer för kommunernas handlande. Tillgången och behovet av allmänna samlingslokaler bör inventeras med särskild hänsyn till samordningsmöjligheterna. Behovet av samlingslokaler måste vidare beaktas vid bebyggelseplaneringen. Främst gäller detta större samlingslokaler, vilka ofta bildar centralpunkter i bebyggelseplanen, men också mindre fritidslokaler för folkbildningsarbete, hobbies m. m. När det gäller de senare lokalerna är det i första hand ungdomsverksamheten som måste tillgodoses.

Behovet av fritidslokaler bör också beaktas vid uppgörande av stadsplan. Genom komplettering av byggnadsstadgan bör klargöras, att utrymme i

¹ Kommittén har bestått av fil. dr Yngve Larsson (ordförande), rektor Ester Arfwedson, fru Rosa Dyring, f. d. kommunalborgmästaren August Johnson, direktören Sven Kypengren, stadsbyggnadsdirektören Göran Sidenbladh och fil. lic. Brita Åkerman Johansson.

stadsplan bör reserveras för samlingslokalbyggnader, även om dessa kan komma att ägas av annan än kommunen. Eventuellt kan i stadsplanebestämmelserna för visst område intagas föreskrift om att fritidslokaler i viss omfattning skall inredas i bostadsbyggnader.

Lokalbehovet måste slutligen uppmärksammas av kommunen vid projekteringen av byggena. Såsom förmedlingsorgan för statliga bostadskrediter har kommunen tillfälle att pröva bostadsprojekten och kan därvid förhandla med företagen om sättet att anordna gemensamhetslokaler. Kommunal medverkan i form av hyresgaranti eller annat liknande åtagande kan också vara motiverad.

Utredningsmannen ansluter sig till kommitténs uppfattning rörande behovet av samordning vid planeringen av såväl skolor som allmänna samlingslokaler. Han ifrågasätter emellertid, om inte kommittén har skildrat möjligheterna till gemensamt lokalutnyttjande väl optimistiskt.

Utredningsmannen har mot bakgrunden av kommunernas ökade befattning med frågor rörande samlingslokaler diskuterat huvudmannskapet för sådana lokaler. Han finner, att en förvaltning i föreningsregi i flertalet fall är fördelaktigast. I storstäderna liksom i vissa fall på andra orter kan det dock erfordras att samlingslokalerna drivs i kommunal regi.

Statsstödets utformning i fråga om egentliga allmänna samlingslokaler

Kommittén finner det ej sakligt motiverat, att långivningen för anordnande av allmänna samlingslokaler skall vara begränsad till bolag, förening eller stiftelse, medan kommun endast kan erhålla bidrag. Kommittén föreslår därför, att lån skall kunna utgå även till kommun.

I fråga om låneändamålet föreslår kommittén ingen ändring.

Lånevillkoren föreslås bli gynnsammare. Då samlingslokalerna är att anse som nödvändiga bostadskomplement, bör lånevillkoren anslutas till grunderna för de statliga bostadskrediterna, dock med vissa modifikation. Med hänsyn till de svårigheter som kapitalanskaffningen erbjuder bör den övre belåningsgränsen höjas till 95 % av produktionskostnaden eller till samma gräns som gäller för tertiärlån till kooperativt bostadsföretag. Lånens storlek bör generellt utgöra högst 50 % av låneunderlaget, vilket emellertid bör inkludera totkostnaden. Sålunda kan möjligheten att vidga lånet till 75 % av låneunderlaget undvaras. Statslånets räntefria, stående del bör för normalfallen motsvara hälften av lånet, men möjlighet bör fortfarande finnas att höja densamma, när synnerliga skäl föreligger. Den bör alltfört vara maximerad till 80 % av lånet. Såsom skäl för höjning bör gälla behov av renovering eller ombyggnad, ekonomiskt trångmål eller knappa resurser över huvud, allt efter prövning från fall till fall och i relation till företagets angelägenhetsgrad. Höjning bör dock endast komma i fråga i undantagsfall. För amorteringsdelen bör räntesatsen fastställas till 3 %. Härutöver bör införas samma räntegaranti för bottenlån som gäller i fråga om bostadskrediter (när betänkan-

det avgavs 3 %). Även amorteringstiden bör jämkas till vad som gäller för bostadslån och bestämmas till 40 år för nybyggnad av sten och 30 år för annan nybyggnad. För ombyggnad bör amorteringstiden ej utsträckas över 25 år.

Statslånet bör liksom hittills säkerställas av inteckning. Förslaget att höja belåningsgränsen till 95 % har emellertid föranlett kommittén att diskutera frågan, huruvida kommunal borgen bör uppställas som villkor för statslån. Införandet av en sådan regel skulle i flertalet fall ej medföra någon väsentlig utvidgning av de kommunala insatser som faktiskt presteras redan nu. Tanken avvisas av kommittén med motivering att en sådan regel i särskilda fall skulle kunna leda till att föreningslivet komme att ställas under ett icke önskvärt kommunalt förmynderskap. Kommittén kan av hänsyn till föreningslivets frihet icke tillstyrka kommunalt ekonomiskt engagemang som regelmässigt villkor för statslån. Då de föreslagna förbättringarna av lånevillkoren motiverar en vidgad offentlig insyn i lokalernas förvaltning, föreslår kommittén i stället att kommunal representation i lokal-företagets styrelse skall utgöra förutsättning för statslån.

Utredningsmannen föreslår, att bidrag såsom stödform åt kommuner utnönstras. De kommunala initiativen på lokalbyggandets område torde i flertalet fall förverkligas av allmännyttiga bostadsföretag, berättigade till lån. Det är därför icke rationellt med en särskild stödform för kommuner. Vid belåning av byggnad, som skall nyttjas som både skola och allmän samlingslokal, bör lånet lämpligen begränsas till enbart subventionsdelen.

I fråga om låneändamålen anför utredningsmannen, att lån för ekonomisk sanering har varit tämligen sparsamt förekommande. Motivet för införande av denna låneform — att lokalägaren skulle göras mindre beroende av inkomster från nöjestillställningar — kan knappast anses hållbart. Då det emellertid i fråga om vissa statsbelånade lokaler föreligger latent förlustrisker, finns skäl att hålla en utväg öppen att i efterhand stödja lokalägande organisationer. Saneringslånen bör därför behållas. I syfte att eliminera risken för felinvesteringar bör som villkor för sådant lån föreskrivas, att vederbörande kommun lämnar ekonomiskt stöd, som till sitt värde motsvarar viss del av statslånet, förslagsvis 25 % av dess subventionsdel. Villkoret bör kunna helt eller delvis eftergivnas, där kommunen tidigare lämnat företaget ekonomiskt stöd i en omfattning som ej kan anses ringa.

Utredningsmannen anser, i likhet med kommittén, att lånevillkoren behöver liberaliseras men ser inga särskilda skäl att ta bostadskrediterna till mönster härför. Den övre belåningsgränsen bör behållas vid 90 % av produktionskostnaden. Erfarenheten visar nämligen, att det hittillsvarande kravet på egen insats om 10 % ej varit för vittgående. Vid övervägande av frågan har utredningsmannen även beaktat de förslag till fördelaktigare regler rörande statsbidrag till inventarieanskaffning, vilka han framlägger i sitt betänkande och som redovisas i annat sammanhang (Vht s. 275).

I likhet med kommittén finner utredningsmannen, att tomtekostnaden, i den mån den bedöms som skälig, bör inräknas i låneunderlaget. Att

den ej inräknas gör lokalbyggarna benägna att spara på tomtkostnaden, vilket kan leda till en dålig lokalisering av anläggningen.

Maximalt lån har förekommit i åtskilliga fall, särskilt för mindre anläggningar i glesbygder. Under de första verksamhetsåren uppgick lånen i genomsnitt till knappt 50 % av byggnadskostnaden men har fr. o. m. budgetåret 1951/52 stadigt hållit sig mellan 55 och 60 %. Denna utveckling, som bör ses mot bakgrunden av byggnadskostnadernas stegring, torde sammanhånga med att subventionsdelen vid nybyggnad kan motsvara högst hälften av lånet. Lånestorleken har sålunda ofta bestämts mera med hänsyn till subventionsbehovet än till knapphet på bottenkrediter. Om lånervillkoren blir gynnsammare, bör lånemaximum kunna sänkas. Efter att ha övervägt möjligheterna att erhålla bottenkrediter anför utredningsmannen, att lånemaximum bör bestämmas till 60 % av produktionskostnaden. Dock bör maximalt lån ej förekomma annat än när finansieringsbetingelserna gör det nödvändigt. I flertalet fall lär statslånet kunna begränsas till 50 % eller t. o. m. något därunder.

I fråga om statslånets amorteringstid anför utredningsmannen, att en lokalanläggning, som uppförts för 40 å 50 år sedan och som därefter ej undergått annat än enklare reparations- och förbättringsarbeten, numera ej torde kunna tjäna sitt ändamål utan om- eller tillbyggnad i en omfattning, som ungefär motsvarar nybyggnad. Om anläggningens värde efter sagda tid uppskattas till 10 å 20 % av det ursprungliga fastighetskapitalet, bör under loppet av högst 50 år 80 å 90 % av detta kapital kunna amorteras. Emellertid bör nuvarande längsta amorteringstid, 25 år, av andra skäl förlängas. För det första bör staten ej undandraga sig den risk som består i att byggnaden blir äldre. Om lokalägaren får ha kvar den fasta och billiga statskrediten, ökar hans möjlighet att upprusta lokalerna. Vidare torde en förlängning av löptiden förbättra möjligheterna att erhålla bottenlån. Utredningsmannen föreslår, att amorteringstiden utsträcker till 40 år för nybyggnad. För övriga låneändamål bör amorteringstiden vara 25 år i övervägande antalet fall. Endast när synnerliga skäl föreligger (när om- och tillbyggnad är uppenbart mer fördelaktig än nybyggnad) bör längre amorteringstid kunna medges; för ombyggnad dock högst 30 år. Kortare amorteringstid än 25 år bör kunna föreskrivas, om det är motiverat med hänsyn till byggnadens ålder och beskaffenhet. Någon åtskillnad mellan trä- och stenhus är ej behövlig.

Utredningsmannen föreslår, att den nuvarande amorteringsmetoden med jämna annuiteter utbytes mot årlig avbetalning med lika stora delar av den ursprungliga kapitalskulden. Med ett sådant system kommer summan av amortering och ränta att nedgå längs en rät linje, varigenom utrymme skapas för erforderliga amorteringar på underliggande lån. Detta torde öka bottenlångivarnas benägenhet att lämna lån.

I fråga om räntan föreslås en fast räntefot av 3 %. Det ligger enligt utredningsmannen här nära till hands att anknyta till räntan för bostadslånen. Däremot bör räntegaranti på bottenlånen ej införas.

Godtages förslaget om räntan, synes en räntefri stående del, normalt uppgående till 50 à 60 % av statslånet — med rättighet för det lånebeviljande organet till jämkning nedåt, där så prövas kunna ske — kunna medföra den lättnad i finansieringsvillkoren, som ter sig erforderlig. Vad sålunda föreslagits bör gälla samtliga låneändamål. Den nuvarande premieringen av ombyggnads- och saneringslånen anses ej hållbar. Subventionsdelen bör inte fixeras till visst procenttal för alla lån utan bör bestämmas från fall till fall med hänsyn till de inom orten och för företaget rådande allmänna förutsättningarna.

Vad beträffar säkerheten anser utredningsmannen, att kommunal borgen ej bör utgöra generellt lånevillkor. För lån till helkommunalt företag bör dock kommunal borgen godtagas i stället för inteckning. Är byggnaden belägen å ofri grund bör lån utgå, om synnerliga skäl föreligger, dock endast om upplåtelsen gäller minst 40 år från lånets utbetalande och kommunal borgen tecknas för lånet.

Någon skärpning av villkoren beträffande den kommunala insynen i lokalföretagen finner utredningsmannen ej påkallad. Liksom hittills torde kommunalt deltagande i revisionen vara tillfyllest. För att revisionen skall få ökad stadga och enhetlighet bör dock instruktion för revisorerna utfärdas. Denna bör bl. a. innefatta skyldighet att till det lånebeviljande organet anmäla omständigheter, som är av vikt för bedömning av företagets skötsel och ekonomi. Nuvarande förpliktelse för lokalägarna att insända årsredovisningar kan i gengäld slopas.

Beträffande förfarandet i låneärenden föreslår utredningsmannen, att förhandsgranskning av lokalprojekt, avsedda att statsbelånas, bör göras obligatorisk. Lånesökanden bör, då ansökning om förhandsgranskning ingives, ha samrått med eller erhållit yttrande av (1) kommunens beslutande eller verkställande organ eller, om kommunen är huvudman, representanter för föreningslivet i orten, (2) skolstyrelsen och, om erforderligt, folkskolinspektören samt (3) om det kommunala organet så finner lämpligt, det organ som i orten handlägger frågor om ungdomsvård. Kommun, som tillstyrkt statsstöd men själv avböjt att lämna företaget bistånd, bör vara skyldig att motivera detta ställningstagande. Vidare förutsättes obligatoriskt samråd redan på förhandsgranskningstadiet mellan det beslutande eller verkställande kommunala organet och byggnadsnämnden, vilken framförallt bör beakta lokaliseringsfrågan från general- och stadsplanepunkter.

Stödet till lokaler för ungdomsverksamhet

Kommittén anser, att samlingslokalslån bör kunna utgå för lokaler för ungdomsverksamhet, även om de skall användas företrädesvis av icke föreningsansluten ungdom. Då de hyresinkomster som kan inflyta från sådana lokaler vanligen är helt otillräckliga för att täcka kostnaderna, bör vid sidan av lånet bidrag kunna beviljas ur allmänna arvsfonden. Storleken av dylikt bidrag bör liksom hittills bestämmas av Kungl. Maj:t efter fri pröv-

ning i varje särskilt fall. Då frågor om samlingslokalslån och arvsfondsbidrag för ungdomslokaler bör prövas i ett sammanhang, föreslås att yttrande i ärenden rörande sistnämnda slags bidrag alltid inhämtas från den myndighet som handhar långivningen.

Utredningsmannen anser, att ungdomslokaler, avsedda företrädesvis för icke föreningsansluten ungdom, ej bör betraktas som allmänna samlingslokaler. Emellertid kan enligt nuvarande praxis samlingslokalslån även avse kostnad för smärre lokaler för huvudsakligen föreningslös ungdom, vilka lokaler förläggas i direkt anslutning till allmän samlingslokal. Sådana lokaler spelar en obetydlig roll från kostnadssynpunkt. Deras syfte — att »slussa in» föreningslös ungdom i föreningslivet — tillgodoses också genom ungdomskaféer, som anordnas i anslutning till allmänna samlingslokaler. Utredningsmannen finner därför att hobbylokaler, ungdomskaféer m. fl. smärre lokaler som nu sagts bör kunna innefattas i belåningen. Detta bör dock ej gälla lokaler, som uteslutande eller huvudsakligen är avsedda för föreningslös ungdom och som ej är anknutna till allmän samlingslokal. Dessa bör likasom nu vara hänvisade till bidrag ur allmänna arvsfonden.

Ungdomskaféer kan ej beräknas ge någon som helst hyresinkomst. För att täcka det stora behovet av kapitalsubvention föreslår utredningsmannen, att bidrag för deras del skall kunna utgå från arvsfonden parallellt med lån. Bidraget bör motsvara högst hälften av den på kaféet belöpande delen av produktionskostnaden. Därigenom skulle 80 % av produktionskostnaden kunna täckas genom subvention. Resten skulle utgöra räntebärande amorteringslån. Såsom förutsättning för lån skulle i dylikt fall gälla att kommunen åtager sig att svara för de driftsekonomiska bidrag, som erfordras för att ungdomskaféet skall kunna fylla sin uppgift. Ytterligare bör gälla, att kaféet skall vara avsett uteslutande för ungdom; det bör ej få kombineras med kommersiell kaféerörelse, som också vänder sig till vuxen publik. Långivningen till ungdomskaféer föreslås få karaktären av försöksverksamhet.

I detta sammanhang föreslår utredningsmannen, att praxis beträffande arvsfondsbidrag, såvitt gäller andra ungdomslokaler än ungdomskaféer, skall anknytas till de subventionsregler han föreslår i fråga om samlingslokalslån. Utredningsmannen framhåller, att det är angeläget att åstadkomma paritet i detta hänseende, då de väsentligt förmånligare bidragen från arvsfonden i stor utsträckning synes ha kommit lokaler till godo, vilka på grund av egenheter i sin interiör eller sin allmänna prägel — varvid avses t. ex. scoutstugor och frikyrkoklokaler — måhända har en snävare användbarhet än de ungdomslokaler som finansierats med samlingslokalslån.

Statsstödets utformning i vissa specialfall

Kommittén diskuterar frågan om formerna för det statliga stödet för lokaler, som avser en kombination av skola och samlingslokal och nämner, att bidrag till skolbyggnad icke får avse kostnader, som uppkommit genom att lokalen gjorts större eller givits en dyrbarare utrustning än skolans egna behov betingar. Ej heller kan samlingslokalslån utgå

för dylika merkostnader, oaktat de kunnat finansieras med sådant lån om samlingslokaler förlagts till särskild fastighet. De nuvarande grunderna för bidrag till skolbyggnader synes med hänsyn härtill icke tillfredsställande. I bidragsunderlaget bör ingå skolbyggnaden som helhet, sådan den anses böra planeras för att tillgodose sin uppgift att tillika vara en samlingspunkt för bygden. Då emellertid grunderna för bidrag till skolbyggnader håller på att utredas, har kommittén ej ansett sig böra framlägga författningsförslag i ämnet.

Kommittén föreslår, att en samordning av lokalfrågorna skall bli föremål för samråd mellan de berörda intressenterna, nämligen skolöverstyrelsen, det lokalägande föreningslivet, företrätt av nämnden för samlingslokaler, och kommunförbunden. Vidare föreslås att resp. nämnden för samlingslokaler och skolöverstyrelsen alltid beredes tillfälle att avge yttrande över projekt av här avsett slag.

Såvitt gäller samlings- och fritidslokaler, tillkomna i anslutning till bostadsbebyggelse framhåller kommittén, att sådana kombinationer framdeles torde bli vanligare än hittills. Kostnaderna för mindre fritidslokaler, hobbyrum o. d., som i stor utsträckning brukar inrymmas i undervåningarna till bostadshus, bör finansieras med bostadskredit. Där samlingslokaler för en större allmänhet inrymmas i bostadsfastighet, bör däremot samlingslokalslån utgå jämsides med bostadslån, oaktat full kongruens i låneformerna ej uppnås.

Utredningsmannen hänvisar beträffande det statliga stödet för kombinationen skola-samlingslokal till att 1952 års sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område överväger ett system, enligt vilket bidragsunderlaget skulle fastställas direkt med utgångspunkt från elevantalet. Ingen hänsyn skulle då tagas till skolans utformning. Metodens införande skulle leda till att lokaler för annat än skolans behov finge finansieras i särskild ordning. Stödgifningen för allmänna samlingslokaler och för skolor bör därför även framdeles hållas isär. Obligatoriskt samråd mellan de myndigheter som skall handlägga ärenden av det ena och det andra slaget bör dock föreskrivas.

Där det framstår som ändamålsenligt att kombinera bostäder med bl. a. allmänna samlingslokaler, torde belåning efter enhetliga grunder av hela objektet medelst tertiärlån utgöra en smidig form för finansieringen; bl. a. innebär den administrativa fördelar. Bostadsstyrelsens nuvarande praxis beträffande lån för dylika företag bör därför behållas.

Bibliotekslokaler kan, anför utredningsmannen, enligt gällande kungörelse innefattas i begreppet allmänna samlingslokaler, i den mån sådana utrymmen erfordras som ett komplement till huvudlokalen. Det kan ej anses lämpligt att samlingslokalslån tages i anspråk för uppförande av större kommunala folkbibliotek, anser utredningsmannen och föreslår, för att skapa en klar avgränsning mot dessa, att samlingslokalslån för bibliotek skall få ifrågakomma endast i den mån sådana anläggningar innehåller lokaler, direkt avsedda för organiserat studiearbete.

I anslutning till ett av 1948 års kulturfondsutredning framlagt förslag om anordnande av ett lotteri till förmån för teaterändamål föreslår utredningsmannen, att lånestödet till allmänna samlingslokaler vid behov skall kunna kompletteras med bidrag av lotterimedel för bekostande av s c e n u t r u s t n i n g.

Begreppet allmänna samlingslokaler

Kommittén. I anslutning till den utvidgning av området för långivningen som delvis redan har ägt rum och som kommittén vill ytterligare accentuera föreslår kommittén, att utvidgningen skall komma till uttryck i låneförfattningen genom att begreppet allmänna samlingslokaler får en ny bestämning. Enligt förslaget bör med allmänna samlingslokaler förstås »alla för allmänheten avsedda hörsalar och rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen, vilka prövas behövliga för det offentliga livet och de kulturella strävandena i orten, särskilt med hänsyn till föreningslivets behov». Enligt kommitténs mening innefattar den föreslagna bestämningen lokaler för ungdomsvården, även om de är avsedda för föreningslös ungdom. Däremot kan bestämningen ej anses innefatta lokaler, vigda för religiösa ändamål och underkastade särskilda restriktioner i fråga om användning för andra ändamål.

Utredningsmannen anser den av kommittén föreslagna formuleringen i allt väsentligt välfunnen. Dock bör — om begreppets anknytning till föreningslivet på förslaget sätt uttunnas — i en blivande låneförfattning intagas föreskrift om att lokalägare skall vara skyldig att opartiskt, i skälighets omfattning och på skäliga villkor upplåta lokalerna åt envar inom orten verksam organisation. Den förordade definitionen kan enligt utredningsmannens mening ej anses omfatta ungdomslokaler i mera vidsträckt mening.

Anslagsberäkning

Utredningsmannen anser, att de av honom föreslagna villkoren för samlingslokalslån bör föranleda en minskning av lånebehovet med ca 10 %. Detta innebär, att medelsbehovet för sådana lokalbyggen som hittills finansierats länevägen kan, med oförändrad omfattning av lokalbyggandet, beräknas till 8 000 000 kronor. Härtill kommer byggnadsföretag, som nu får statligt stöd i form av bidrag. Det årliga medelsbehovet för bidragsgivningen uppskattas till 500 000 kronor. Övergången till lån kommer att i stort sett medföra en fördubbling av detta behov. För lån till lokalbyggande av samma totala omfattning som under senare år skulle sålunda erfordras ca 9 000 000 kronor. Emellertid skulle en långivning av dylik omfattning ej på långt när förslå för att motsvara det faktiska lånebehovet. Med hänsyn till låneefterfrågan bör anslaget ökas med förslagsvis 1 000 000 kronor. Det samlade medelsbehovet kan därför uppskattas till 10 000 000 kronor.

Behovet av avskrivningsmedel uppskattas till ca 55 % av låncanslaget. Härtill bör läggas det avskrivningsbehov, som föranledes av den föreslagna sänkningen av räntefoten till 3 %. Det sammanlagda avskrivningsbehovet

kommer därefter att uppgå till 66,25 % mot f. n. 65 %. Sistnämnda procenttal synes dock vara något större än som motsvarar det faktiska avskrivningsbehovet.

Under antagande att långivningen för allmänna samlingslokaler ej längre skall vara försöksverksamhet föreslås att medel för lånen anvisas till en fond. Denna bör inrättas under statens utlåningsfonder och förslagsvis benämnas Lånefonden för anordnande av allmänna samlingslokaler.

Yttranden över betänkandena

Över betänkandena har följande myndigheter och organisationer avgivit yttranden:

Socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, byggnadsstyrelsen, statskontoret, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, skolöverstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Jämtlands och Norrbottens län, Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Våra gårdar, riksföreningen för nykterhetsrörelsens allmänna samlingslokaler, Arbetarnas bildningsförbund, Studieförbundet medborgarskolan, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Högerns ungdomsförbund, Svenska missionsförbundets ungdom, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. (H. S. B.), Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Svenska arkitekters riksförbund.

Överståthållarämbetet har till sitt utlåtande fogat yttrande av stadsfullmäktige i Stockholm, varjämte till länsstyrelsernas utlåtanden fogats yttranden av 16 städer och 41 landskommuner.

Allmänna synpunkter

I yttrandena har överlag påtalats bristläget i fråga om samlings- och fritidslokaler samt betonats vikten av ö k a t s t a t l i g t s t ö d för tillkomsten av dylika lokaler. *Arbetsmarknadsstyrelsen* uttalar, att avsaknaden av lämpliga samlings- och fritidslokaler vid sidan av bostadsbristen utgör en bidragande orsak till svårigheterna att rekrytera arbetskraft till företag på vissa orter.

I åtskilliga yttranden betonas samlingslokalernas betydelse för ungdomsvården. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* framhåller sålunda det problem som ungdomens fritidsfråga kommit att utgöra till följd av bostadsbristen och trångboddheten. Fritidsproblemet måste angripas i huvudsak oberoende av bostadsfrågan och så att hemmen kompletteras i fråga om utrymme och utrustning för fritiden. *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* framhåller, att verksamheten i åtskilliga av dess klubbar måst nedläggas till följd av lokalbrist samt att verksamheten i vissa klubbar försvagats på grund av undermåliga lokaler.

Behovet av samordnat utnyttjande av lokalresurserna understrykes allmänt i yttrandena. Synpunkten att användning av skollokaler jämväl för förenings- och fritidsverksamhet bör eftersträvas i högre grad än nu delas i det övervägande antalet yttranden. Överlag betonas att ansvaret för dylik samordning främst vilar på kommunerna. Vissa reservationer göres emellertid. Sålunda är *socialstyrelsen* icke övertygad om lämpligheten av att i den omfattning kommittén ansett önskvärt och möjligt förlägga skolans och fritidslivets verksamhet till samma lokaler. Styrelsen påpekar olägenheterna av att utnyttja klassrum för fritidsverksamhet. Liknande synpunkter anföres av *statens nämnd för samlingslokaler*. Även om ett utrymme i skolbyggnad i och för sig kan begagnas som lokal för samskväm, föreningsmöten eller studiecirkel, får enligt nämndens mening ej bortses från att helt andra standardkrav i fråga om interiören gäller för allmänna samlingslokaler än för exempelvis folkskolans bespisningssalar. De exploateringsekonomiska synpunkterna får ej drivas så långt att syftet med det statliga stödet till föreningslokaler förfelas. *Bygdegårdarnas riksförbund* kan ej stödja tanken att skolorna planeras för att bereda lokaler även för föreningslivet utan anser tvärtom att en bygdegård bör planeras så att den kan komplettera skolan. Bygdegården skulle med fördel kunna användas som t. ex. bespisningslokal och även brukas för skolfilm, skolfester, skolavslutningar, föräldramöten o. d. *Arbetarnas bildningsförbund* anser, att skollokaler ingalunda är någon idealisk lösning av vare sig studiecirkelns eller föreläsningens lokalbehov. Om man redan vid lokalernas uppförande och inredande tar sikte på att de skall fungera väl för både det ena och det andra ändamålet vore emellertid mycket vunnet.

Skolöverstyrelsen framhåller, att de problem som sammanhänger med skollokaler upplåtande som samlings- och fritidslokaler är svårösta. Frågan är av betydande storleksordning från samhällsekonomiska synpunkter. Då under senare år inom kommuner av skiftande struktur vissa skolanläggningar har planerats med hänsyn till önskemålet att även kunna fylla en orts eller stadsdels behov av fritidslokaler, är det av största vikt att de kunna erfarenheterna snarast möjligt bearbetas. Överstyrelsen förordar därför, att genom dess försorg utarbetas en exempelsamling med redogörelse för sådana planlösningar som visat sig lämpliga.

I några yttranden nämns även möjligheter till kombinerad användning av andra lokaler än skolor. *H. S. B.* anför sålunda, att exempelvis en lokal för barnträdgård eller daghem bör kunna nyttjas som samlingslokal på kvällarna. *Bygdegårdarnas riksförbund* uttalar, att bygdegård och församlingshem bör kunna kombineras på flertalet orter.

Såvitt gäller h u v u d m a n n a s k a p e t för samlingslokaler framhåller *länsstyrelsen i Jämtlands län*, att de på frivillighetens grund uppbyggda föreningarna visat sig ha stora förutsättningar att förvalta anläggningarna. Det vore betänkligt om ägandet och förvaltandet av samlingslokaler helt bleve en kommunal angelägenhet. Liknande synpunkter utvecklas av *Våra gårdar* och *Högerns ungdomsförbund*. *Bygdegårdarnas riksförbund* finner det där-

emot vara av mindre vikt, om kommun eller enskild sammanslutning äger lokalen. I sistnämnda fall bör eftersträvas att få såväl kommunen som församlingen som medintressenter. *Svenska landskommunernas förbund* uttalar, att kommunerna numera allmänt betraktar lösandet av ortens lokalfrågor som en kommunal angelägenhet. *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* anför, att samlingslokaler ofta är splittrade på alltför många händer. Frågan om samordning av lokalintressena på en och samma ort bör övervägas, så att bättre överblick kan erhållas över tillgång och behov. *Stadsfullmäktige i Göteborg* anför, att där finns en tydlig tendens att vilja överlåta samlingslokalsverksamheten på staden.

Statsstödets utformning i fråga om egentliga allmänna samlingslokaler

Förslaget om borttagande av bidragen som stödform för kommunerna har mött erinran från *länsstyrelsen i Norrbottens län*, som anför att ändringen kan få en hämmande effekt, enär lån till skillnad från bidrag belastar de kommunala räkenskaperas skuldsida. *Kommunalnämnden i Huddinge* har anfört liknande synpunkter.

I samtliga yttranden där frågan berörts är man ense om att möjligheten till lån för ekonomisk sanering fortfarande bör föreligga. I utredningsmannens förslag om kommunbidrag som förutsättning för dylikt lån instämmer *statens nämnd för samlingslokaler*, *Svenska stadsförbundet* samt *länsstyrelsen i Jämtlands län*, vilken tillfogar, att det för undvikande av felinvesteringar också bör krävas att lokalen är av godtagbar standard. En motsatt uppfattning företräder *Svenska landskommunernas förbund*, som finner det föreslagna villkoret föga motiverat, då kommunerna väl dokumenterat sin vilja att stödja lokalföretagen och saneringslånen är av ringa storlek.

Förslagen att tomtkostnaden skall inräknas i belåningsunderlaget tillstyrkes av samtliga remissorgan som berört frågan utom *statskontoret*. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* förordar, att i tomtkostnad bör inräknas även kostnad för tomtens planering och för anordnande av parkeringsplatser. Vid om- och tillbyggnadsarbeten bör tomtens uppskattade värde läggas till byggnadskostnaden. För sistnämnda förfaringssätt uttalar sig även *Våra Gårdar*.

Beträffande den övre belåningsgränsen är meningarna delade i frågan huruvida denna gräns bör såsom kommittén föreslagit höjas till 95 % av produktionskostnaden eller, enligt utredningsmannens förslag, bibehållas vid nuvarande 90 %. I kommitténs åsikt instämmer *länsstyrelserna i Östergötlands, Kopparbergs och Norrbottens län*, *Socialdemokratiska ungdomsförbundet*, *Svenska stadsförbundet*, *H. S. B.* och *Svenska arkitekters riksförbundet*. I dessa yttranden betonas i regel att stödet åt allmänna samlingslokaler bör bringas i överensstämmelse med grunderna för statliga bostadskrediter. — Utredningsmannens uppfattning delas å andra sidan av *bostadsstyrelsen*, *statens nämnd för samlingslokaler*, *sparbanksinspektionen*, *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kronobergs och Jämtlands län*, *Arbetarnas bildningsförbund*, *Högerns ungdomsförbund* samt *Svenska bankföreningen*. Samma uppfattning har *Folkets husföreningarnas riksorganisa-*

tion som framhåller, att riksorganisationerna på samlingslokalsområdet ofta fått använda sitt inflytande över föreningarna för att hålla tillbaka alltför optimistiska tankegångar beträffande nybyggnadsprojektens storlek. Kravet på egen insats torde i detta avseende utgöra ett återhållande moment samtidigt som det är av vikt ur driftkostnadssynpunkt. *Våra gårdar* anser att en gränsdragning vid 95 % skulle underlätta kapitalanskaffningen men har, om tomtkostnaderna får inräknas i låneunderlaget, intet att erinra mot att nuvarande belåningsgräns bibehållas. *Svenska sparbanksföreningen* framhåller, att en begränsning av egeninsatsen från 10 till 5 % av produktionskostnaden skulle öka ränte- och amorteringskostnaderna. Även för låntagaren är det därför angeläget att kravet på egeninsats ej sättes alltför lågt.

Av de hörda kommunerna har flertalet anslutit sig till utredningsmannens förslag. En högre belåningsgräns förordas dock av *stadsfullmäktige i Norrköping* och *Göteborg*.

Beträffande lånens maximala storlek anför *bostadsstyrelsen*, att kommitténs antagande att 45 % av produktionskostnaden generellt skulle kunna täckas genom bottenlån i öppna marknaden ej torde vara fullt realistiskt. Även ett lånemaximum vid 60 % av produktionskostnaden, såsom utredningsmannen förordat, måste komma att medföra, att många företag på mindre orter ej får erforderlig hjälp med kapitalanskaffningen. En möjlighet till fördjupning motsvarande den som står öppen beträffande egnahemslånen (intill 90 %) bör därför införas. Normalt bör lånet dock utgöra högst 50 % av låneunderlaget. Till den del lån överstiger 50 % av produktionskostnaden, bör det förräntas efter den allmänna lånemarknadsräntan. *Statens nämnd för samlingslokaler* yttrar bl. a., att bottenlån på en del orter överhuvud icke torde kunna erhållas för samlingslokaler. Nämnden har därför övervägt att föreslå införande av möjlighet till fördjupning av statslånet enligt i princip samma regler, som gäller för egnahemslånen. Då det ej torde finnas någon säkerhet för att sådan lättnad enbart skulle komma företag med de svagaste ekonomiska förutsättningarna till godo, har nämnden emellertid ej velat lägga fram förslag av denna innebörd. Nämnden föreslår, att lånemaximum sättes till 70 % av produktionskostnaden för byggnadsföretag i orter, där finansieringsbetingelserna bedömes som särskilt ogynnsamma. Maximalt lån bör komma i fråga endast i undantagsfall. Även *bank- och fondinspektionen* anser, att större fördjupning av statslånet bör vara möjlig än den av utredningsmannen föreslagna. Låneobjekten utgöres av fastigheter inredda för alldeles speciellt ändamål. Deras kommersiella värde och därmed även deras pantvärde är ytterst svårberäkneligt. Möjligheterna att återfå det utlånade kapitalet blir under sådana förhållanden beroende av huruvida kalkylen över förvaltningskostnadernas finansiering håller. *Sparbanksinspektionen* uttalar, att statslån fortfarande bör kunna i vissa fall utgå med belopp intill 75 % av produktionskostnaden. *Statskontoret* och *fem landskommuner* anser, att de nuvarande reglerna om lånens maximala storlek bör behållas. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller, att de förbältringar som föreslås i fråga om låneunderlag, räntefot, amorteringslid

och subventionsdel till stor del går förlorade genom sänkningen av länets maximum. För övervägande delen av de statsbelånade samlingslokalerna i länet har lån utgått med maximibelopp. Detta torde i många fall ha varit en avgörande förutsättning för finansieringen. Därför bör maximigränsen för lånen nu i varje fall ej sättas lägre än 70 %. Av samma uppfattning är *Våra gårdar*. Även *länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Bygdegårdarnas riksförbund* anser, att maximigränsen bör sättas högre än som föreslagits; enligt länsstyrelsens mening vid 75 %. Enligt *Folkets husföreningarnas riksorganisation* bör gränsen i undantagsfall kunna sättas högre än av utredningsmannen föreslagna 60 %. *Arbetarnas bildningsförbund* ifrågasätter, om det ej vore lämpligast att helt överlåta åt det lånebeviljande organet att bedöma hur stor fördjupning av statslånet som i varje särskilt fall är erforderlig.

I fråga om statslånets löptid anför *bostadsstyrelsen*, att det torde få anses ganska osäkert om nu anordnade samlingslokaler alljämt kommer att tillgodose standard- och modernitetskrav efter så lång tid som 40 år. Då det är fråga om att främja ett angeläget socialt och kulturellt ändamål, synes emellertid den föreslagna förlängningen av amorteringstiden försvarlig. *Statskontoret* och *bank- och fondinspektionen* motsätter sig 40-årig amorteringstid. Båda vill godtaga högst 30 år; inspektionen anser dock längre tid motiverad i undantagsfall. *Sparbanksinspektionen* anför vissa principiella synpunkter i frågan och framhåller därvid, att bottenlångivare endast kan vara intresserad av en förlängning av amorteringstiden under förutsättning att låntagarens amorteringar icke minskas utan i stället överföres till bottenlånet. Vad utredningsmannen anför om betydelsen för bottenlångivare av att statens borgenärsintresse kvarstår längre tid förefaller inspektionen föga övertygande. Ju mera fastighetsvärdet tenderar att sjunka mot bottenlånegränsen, desto mindre underlag finns för uppfattningen att staten skulle skydda sitt borgenärsintresse. I stället kan väntas att staten avskriver sin resterande fordran, sedan den icke längre täcks av något realvärde. En förlängning av lånetiden, liksom en minskning av statslänens relativa storlek, kan alltså i och för sig accentuera svårigheterna att placera bottenlån.

Den i betänkandena föreslagna sänkningen av räntesatsen för statslånen till 3 % avstyrkes endast av *statskontoret*, varjämte *bank- och fondinspektionen* ifrågasätter dess lämplighet. I motsats härtill anför *statens nämnd för samlingslokaler*, att den lättnad i kapitalkostnaderna som den föreslagna räntesänkningen medför är så mycket mera påkallad som de i betänkandena föreslagna lånesystemen bl. a. innebär, att en större relativ andel av fastighetskapitalet än f. n. kommer att utgöras av bottenlån och löpa med högre ränta än som nu erlägges å statslänens amorteringsdelar.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, *Svenska stadsförbundet*, *H. S. B.* och *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* ansluter sig till kommitténs uppfattning att länets subventionsdel bör, där särskilda förhållanden så föranleder, få uppgå till högst 4/5 av lånebeloppet. Samma uppfattning har *bostadsstyrelsen*, som dock inte anser ombyggnadsbehov i och för sig utgöra

sådant särskilt förhållande som nyss sagts. Styrelsen anför vidare, att såväl kommitténs som utredningsmannens förslag innebär, att de driftsekonomiska lättnaderna för företagen i normalfallen blir obetydliga, varför det är till fördel, om subventionens relativa storlek kan varieras efter behovet.

Att ombyggnadsföretag ej bör åtnjuta privilegierad ställning i subventionshänseende anser även *statens nämnd för samlingslokaler, Bygdegårdarnas riksförbund* — vilket finner att ej heller behov av ekonomisk sanering bör utgöra skäl för förhöjd subvention — samt *Folkets husföreningarnas riksorganisation* ävensom *stadsfullmäktige i Motala och Malmö*.

Av motsatt uppfattning i fråga om subventionens relativa storlek vid ombyggnadsföretag är *länsstyrelserna i Kronobergs och Jämtlands län* samt *tre landskommuner*, som i detta hänseende ansluter sig till kommitténs förslag.

Utredningsmannens förslag att kapitalsubventionen bör ligga inom 50—60 % av lånebeloppet tillstyrkes av *statens nämnd för samlingslokaler, statskontoret, länsstyrelserna i Stockholms och Östergötlands län, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund* samt *Våra gårdar*.

Det av utredningsmannen framförda förslaget om ändring av den nuvarande amorteringsmetoden tillstyrkes av samtliga remissorgan som berört frågan med undantag av *sparbanksinspektionen*. Denna anser, att ändringen skulle få negativa verkningar på möjligheten att placera bottenlån.

Kommitténs förslag om införande av räntegaranti för bottenkrediten avstyrkes av *bostadsstyrelsen, statens nämnd för samlingslokaler, statskontoret, bank- och fondinspektionen, Högerens ungdomsförbund, Svenska bankföreningen* samt *stadsfullmäktige i Motala, Malmö och Lund*. Bostadsstyrelsen anför, att bottenlånen spelar en jämförelsevis liten roll i samlingslokalernas ekonomi och att de med ränteeftergifterna förenade administrativa olägenheterna knappast uppväges av förmånens värde för lokalägarna.

Åsikten att kommunalborgern — frånsett vissa specialfall — icke bör utgöra obligatoriskt villkor för samlingslokalslån delas av samtliga remissorgan som berört frågan. Det av kommittén föreslagna villkoret om obligatorisk kommunalrepresentation i statsbelånat lokalföretags styrelse avvisas av de remissorgan som behandlat spørsmålet utom av *länsstyrelsen i Norrbottens län* samt *drätselkamrarna i Växjö och Luleå*.

Beträffande förfarandet i låneärenden tillstyrkes allmänt de i betänkandena angivna riktlinjerna för samråd mellan olika myndigheter och intressenter såväl på det lokala som det centrala planet. *Statens nämnd för samlingslokaler* framhåller, att samråd under hand bör ersätta ett formligt remissförfarande där så kan ske utan olägenhet. Ett flertal *länsstyrelser* anser, att länsstyrelserna även framdeles bör utgöra mellaninstanser mellan den kommun, inom vilken samlingslokalsföretag planeras, och det lånebeviljande organet. Sålunda framhåller bl. a. *länsstyrelsen i Östergötlands län*, att samrådet på det lokala planet även bör innefatta börande av läns-

arkitekten, vilket är av vikt med hänsyn till framtida bebyggelse inom det aktuella området, vägplanerandet samt vatten- och avloppsfrågor. Enligt *länsstyrelsen i Kronobergs län* bör yttrande i låneärendena avgivas av vederbörande länsstyrelse. *Länsstyrelsen i Stockholms län* hävdar, i motsats härtill, att länsstyrelserna framdeles mera sällan torde behöva anlitas som remissinstans. Länsarkitektens uppfattning kan vid behov inhämtas genom direktremiss eller under hand, utan att länsstyrelsen yttrar sig.

Svenska stadsförbundet finner det välbetänkt, att förhandsgranskningen görs obligatorisk och får vidgad innebörd ävensom att kommunerna därigenom på ett tidigare stadium än nu får ta befattning med lokalprojekten. *Högerns ungdomsförbund* anser, att samråd rörande lokalprojekt bör äga rum mellan företrädare för föreningslivet och vederbörande kommunala organ innan låneansökan inges. Däremot bör föreskrift icke meddelas om obligatoriskt yttrande av de kommunala myndigheterna. *Svenska missionsförbundets ungdom* betonar, att samrådet mellan kommunen och föreningslivets representanter även bör innefatta de religiösa föreningarna.

Folkets husföreningarnas riksorganisation och *Svenska stadsförbundet* hemställer, att möjlighet till förskottering av beviljade samlingslokalslån införs. Enligt riksorganisationen bör sålunda, till lindrande av kreditivkostnaderna, partiell utbetalning av statslån kunna äga rum, sedan viss del av byggnaden färdigställts. Detta skulle också öka möjligheterna att sätta igång arbetena vid den tidpunkt som arbetsmarknadsmyndigheterna finner lämplig. Även *ett flertal kommuner* anser, att förskottsutbetalning bör kunna äga rum.

Stödet till lokaler för ungdomsverksamhet

I flertalet yttranden där frågan berörs tillstyrkes kommitténs förslag att även fristående lokaler för ungdomsverksamhet skall anses som allmänna samlingslokaler. *Bostadsstyrelsen* anser sålunda, att utredningsmannen betraktat spörsmålet, huruvida fristående lokaler för uteslutande eller övervägande föreningslös ungdom bör anses som allmänna samlingslokaler, ur alltför formalistisk synvinkel. Vid avgörandet om ett utrymme är att anse som allmän samlingslokal bör främst beaktas arten av den där bedrivna verksamheten. Om verksamheten är organiserad i eller utom föreningar är av underordnad betydelse. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* anför, att en fristående, enbart för verksamhet bland ungdom avsedd anläggning, under förutsättning att all ungdom oavsett föreningsstillhörighet äger tillträde till densamma, får anses tillhöra det offentliga livet. Med hänsyn härtill och då utredningsmannen ansett att lånestöd bör ges åt bl. a. i föreningslokaler inbyggda ungdomskaféer, saknas anledning att göra åtskillnad i berörda hänseende. *Arbetarnas bildningsförbund* finner visserligen, att fristående ungdomslokaler snarast hör till den förebyggande ungdomsvården. Ett skäl för att de ändå skulle stödjas efter samma grunder som allmänna samlingslokaler är att den verksamhet som försiggår i dem i hög grad animerar ungdomen att söka sig till föreningsväsendet.

Sparbanksinspektionen anser, att statsstöd för fristående ungdomslokaler bör kunna utgå både som lån och i form av arvsfondsbidrag. Om speciella ungdomslokaler inreds i större komplex för föreningslivets behov under gemensam finansieringsplan synes inspektionen emellertid förutsätta stöd enbart i form av lån. Inspektionen vill likväl ej motsätta sig förslaget att ungdomskaféer i anslutning till föreningslokaler försöksvis får stöd från två håll.

I utredningsmannens avvisande av samlingslokalslån för fristående ungdomslokaler instämmer *Bygdegårdarnas riksförbund*, som anför, att det på den egentliga landsbygden knappast är aktuellt med speciella ungdomslokaler eller ungdomskaféer. På orter, där sådana lokaler erfordras, bör anordnandet utgöra en kommunal angelägenhet. Att så bör vara fallet anser även *Högerns ungdomsförbund*. *Folkets husföreningarnas riksorganisation* uttalar, att man under senare år i allt högre grad inarbetat ungdomslokaler i samlingslokalsfastigheterna. På större orter torde dock även fristående ungdomslokaler behövas. Dessa bör hänvisas till arvsfonden och till kommunalt stöd. *Socialdemokratiska ungdomsförbundet* anser, att den bästa ungdomsvården utövas av föreningarna, varför dessa alltjämt bör sättas i centrum i fråga om tillgodoseende av lokalbehoven. Även *länsstyrelsen i Jämtlands län*, *Våra gårdar* och *H. S. B.* instämmer i utredningsmannens förslag beträffande ungdomslokaler. *H. S. B.* framhåller, att det i fråga om ungdomsvården i första hand är angeläget att stödja föreningslivet.

Statskontoret och *statens nämnd för samlingslokaler* är ännu mera restriktiva än utredningsmannen, i det att de anser även sådana ungdomskaféer som ansluts till allmänna samlingslokaler böra falla utanför långivningen. Enligt nämnden för samlingslokaler bör endast arvsfondsmedel komma i fråga för ungdomskaféerna. Då arvsfonden alltjämt skall lämna stöd till ungdomslokaler, förtjänar det enligt *socialstyrelsen* övervägas, om icke ungdomslokalerna borde helt undantagas från lånestödet. Enligt styrelsens mening behöver det ej befaras, att upprustningen och tillväxten av ungdomslokaler icke tillfredsställande skulle kunna främjas av arvsfonden allena. Skulle motsatsen bli fallet, får framdeles övervägas, huruvida icke stöd till ungdomslokaler kan utgå från en källa, som i fråga om tillförseln av medel är mera stabil än arvsfonden.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som i övrigt tillstyrker kommitténs förslag beträffande ungdomslokaler, anser att stöd ej bör lämnas för anordnande av ungdomskaféer.

Sparbanksinspektionen kan ej dela utredningsmannens åsikt att subventionen för ungdomslokaler bör ha samma storlek, oavsett om den utgår som arvsfondsbidrag eller räntefri, stående del av lån. Subventionsreglerna synes icke nödvändigtvis behöva göras lika för det fall att ändamålen tillfälligt sammanfaller. Lokaler för barns och ungdoms fostran är dessutom av den betydelse att någon ändring i inskränkande riktning av praxis vid tilldelning av arvsfondsbidrag ej bör komma till stånd. Även *socialstyrelsen* och *bostadsstyrelsen* vänder sig mot tanken på en generell sänkning av arvs-

fondsbidragen. Bostadsstyrelsen finner det emellertid önskvärt, att den myndighet som skall handha långivningen för samlingslokaler får yttra sig över ansökningar om arvsfondsbidrag för liknande ändamål.

Önskvärdheten av likställighet mellan ifrågavarande subventionsformer understrykes däremot av *statens nämnd för samlingslokaler*, som även förordar att det långivande organet får yttra sig i arvsfondsärenden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län och *Bygdegårdarnas riksförbund* finner det likaledes önskvärt att de myndigheter som skall handha de två stödformerna samråder i ärenden rörande projekt till vilka såväl lån som bidrag kan ifrågakomma.

Skolöverstyrelsen framhåller, att bidragen från arvsfonden har en avgörande betydelse för ungdomssammanslutningarnas möjligheter att skapa egna lokaler. En bestämd andel av det årligen tillgängliga beloppet bör därför tilldelas dessa sammanslutningar för anordnande av lokaler och för inventarieanskaffning. Överstyrelsen föreslår vidare, att bidragsgivningen överflyttas från Kungl. Maj:t till den myndighet som skall handha stödet för allmänna samlingslokaler. Liknande synpunkter såväl i fråga om medelsbehovet som beträffande ärendenas handläggning anför *Svenska missionsförbundets ungdom*. I dess yttrande föreslås att tillgängliga fondmedel kvoteras så, att exempelvis 2/3 därav utdelas till ungdomssammanslutningar. Även *Högerns ungdomsförbund* framhåller det stora behovet av arvsfondsbidrag för att främja tillkomsten av fritidslokaler. Med hänsyn till de växande ungdomskullarna är det angeläget att detta behov snabbt kan tillgodoses genom en tillfälligt ökad bidragsgivning.

Statsstödet utformning i vissa specialfall

Beträffande samlingslokaler som ingår i centrum anläggningar eller är insprängda i bostadshus har utredningsmannens förslag att dylika lokaler endast bör finansieras medelst de statliga bostadskrediterna allmänt godtagits. *Statens nämnd för samlingslokaler* tillstyrker förslaget men är tveksam och nämner bl. a., att den av kommittén förordade principen om särbelåning av bostäder och samlingslokaler skulle leda till större likställighet mellan här avsedda lokaler och fristående sådana i fråga om kravet på egen kapitalinsats och storleken av den statliga subventionen. *Kommunalnämnden i Täby köping* anser särbelåning med samlingslokalslån vara att föredraga.

I fråga om formen för det statliga stödet till skolbyggnader, avsedda jämväl för samlingslokalsändamål är meningarna delade huruvida en enhetlig stödform bör tillskapas eller den del av byggnadskomplexet som avses för samlingslokalsändamål bör belånas för sig. Den förra meningen företrädes av *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län*, *Svenska stadsförbundet*, *HSB* ävensom *flertalet kommuner*. För särbelåning av samlingslokalerna uttalar sig *statens nämnd för samlingslokaler*, *statskontoret*, *länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Arbetarnas bildningsförbund*, *Hö-*

gers ungdomsförbund, drätselkammaren i Solna samt stadsfullmäktige i Motala och Hälsingborg.

Bostadsstyrelsen m. fl. tar inte ställning i frågan utan hänvisar till det pågående utredningsarbetet rörande statsbidrag till skolbyggnader.

Det i betänkandena föreslagna samrådet i här avsedda fall såväl i de kommunala instanserna som mellan vederbörande statliga myndigheter tillstyrkes i de yttranden vari frågan berörs.

Vad beträffar spörsmålen om statsstödet utformning i fråga om bibliotekslokaler samt i allmänna samlingslokaler anbragta teaterscener har utredningsmannens förslag i stort sett lämnats utan erinran. Skolöverstyrelsen framhåller nödvändigheten av att folkbiblioteken erhåller samma möjlighet till stöd som övriga allmänna samlingslokaler. I fråga om teaterscenerna anför statskontoret, att särskild bidragsgivning för ändamålet ej bör komma i fråga. Kostnader för scenanordningar bör i stället tas i betraktande vid fastställande av statsstödet till allmänna samlingslokaler enligt för dessa eljest gällande regler. Bygdegårdarnas riksförbund anser att kostnad för scen med utrustning bör få inräknas i belåningsunderlaget. Kan besök av turnéteater påräknas, bör scenen motsvara Riksteaterns krav på minimistorlek. Om scen i äldre lokaler ombygges eller utrustas utan att statslån för ombyggnadsarbetet utgår, bör bidrag kunna utgå av lotterimedel.

Begreppet allmänna samlingslokaler

Den i betänkandena föreslagna definitionen på allmänna samlingslokaler tillstyrkes allmänt. Svenska missionsförbundets ungdom anser utredningsmannens avvisande hållning i fråga om lån till ungdomslokaler, förvaltade av organisation med viss ensartad målsättning, som bl. a. finner uttryck i lokalernas beskaffenhet och utstyrsel, innebära en olycklig förträngning av begreppet allmänna samlingslokaler. Även om ej alla slags intressen kan tillgodoses i t. ex. en scoutstuga eller en i frikyrkobyggnad inrymd ungdomslokal, tjänar sådana lokaler dock samhällets ungdomsvårdande verksamhet i allra högsta grad.

Samningslokalnämndens anslagsframställning jämte yttrande däröver.

Statens nämnd för samlingslokaler har (skr. 5/9 1956) anfört, att efterfrågan på statslån till samlingslokaler fortfarande varit betydligt större än tillgången på lånemedel. Till belysning av det faktiska behovet av lånemedel uppges att arbetsmarknadsstyrelsen i september 1956 hade inneliggande ansökningar om byggnadstillstånd avseende allmänna samlingslokaler till en kostnad av inemot 100 000 000 kronor. För flertalet av ifrågavarande byggnadsföretag föreligger behov av statslån.

Nämnden erinrar om att den i yttrande över de i det föregående omnämnda betänkandena med obetydliga modifikationer anslutit sig till de av ut-

redningsmannen föreslagna lånereglerna. Såsom arbetshypotes har i föreliggande framställning antagits att sistnämnda förslag i huvudsak kommer att accepteras, vilket bl. a. innebär att statsstödet för anordnande av allmänna samlingslokaler i fortsättningen endast skall utgå i form av lån. Vidare erinras om att utredningsmannen uppskattat anslagsbehovet för den nya låneverksamheten till 10 000 000 kronor. Detta belopp föreslog nämnden i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår.

Mot bakgrunden av den stora efterfrågan på statslån kan nämnden nu omöjligen föreslå lägre medelsanvisning än den för innevarande budgetår förordade. Den omständigheten, att nämnden i yttrande över betänkanterna ansett erforderligt förordade sådan jämkning av de av utredningsmannen föreslagna lånebestämmelserna att lånemaximum höjes, borde egentligen förleda nämnden att föreslå ett något högre anslag än sagda 10 000 000 kronor. Med hänsyn till givna allmänna direktiv om återhållsamhet i fråga om statsutgifterna begränsar emellertid nämnden sitt anslagsäskande till detta belopp. Anslaget bör anvisas under den av utredningsmannen för ändamålet föreslagna lånefonden. Det framhålles dock uttryckligen, att beloppet icke inkluderar det medelsbehov, som eventuellt kan framträda på grund av sysselsättningssvårigheter inom byggnadsfacket. Skulle sådana svårigheter uppstå eller befaras framträda, bör liksom hittills medel anvisas på tilläggsstat.

Det begärda beloppet skulle möjliggöra viss ökning av den årliga investeringskvot, 15 000 000 kronor, som under senare år stått till förfogande för anordnande av allmänna samlingslokaler (exklusive den extra kvot som av sysselsättningspolitiska skäl fått disponeras). Ett låneanslag av 10 000 000 kronor kan antas motsvara en investeringskvot av inemot 20 000 000 kronor.

Statskontoret anser, att — med hänsyn till möjligheterna att, då sysselsättningspolitiska skäl så påkallar, äska medel å tilläggsstat ävensom i betraktande av de begränsade möjligheter som torde föreligga till utvidgning av investeringskvoten för samlingslokaler — ifrågavarande anslag hör upptagas med oförändrat belopp.

Vidare erinrar statskontoret om att det i sitt yttrande över betänkanterna biträtt utredningsmannens förslag om inrättande av en särskild utlåningsfond för ifrågavarande långivning. Om förslaget bifalles, uppkommer frågan om redovisning av de hittills under fonden för låneunderstöd för ändamålet anvisade anslagsmedlen, vilka vid tiden för den nya fondens inrättande alljämt skall redovisas i form av utestående lån eller som reservation å anslaget. Ämbetsverket förordar, att ifrågavarande lånemedel överföres till gemensam redovisning under den nya fonden. Inflytande amorteringar å äldre lån (för nästa budgetår ca 500 000 kronor) kommer då att stå till förfogande för ny utlåning. Genom förfarandet undvikes för en avsevärd tidrymd redovisning under olika titlar.

Departementschefen

Behovet av samlingslokaler är stort både i städerna och på landsbygden. Ett livligt intresse finnes också för att bygga nya samlingslokaler samt för-

bättra befintliga äldre lokaler. Självfallet måste behovet av samlingslokaler vägas mot andra angelägna investeringsönskemål som anmäler sig, inte minst från kommunalt håll. Det står då klart, att genomförandet av de föreliggande planerna på utbyggnad och förbättring av samlingslokalsbeståndet måste fördelas över en relativt lång tidsperiod. Detta är att beklaga med hänsyn till den betydelse goda samlingslokaler i olika hänseenden har för vårt samhällsliv; inte minst har utvecklingen i fråga om nykterhetsvård och ungdomsvård kommit denna betydelse att framträda.

I detta läge är det viktigt att vid planeringen av lokaler noga beakta föreliggande möjligheter att utnyttja dessa både som samlingslokaler och för andra ändamål. Möjligheten att utnyttja vissa utrymmen i skolor som samlingslokaler har tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Även på annat sätt torde dubbelanvändning av lokaler kunna komma i fråga. Det torde framför allt få ankomma på de kommunala organen att bevaka dessa samordningssynpunkter. I det följande ämnar jag föreslå sådana regler för förfarandet vid prövning av ansökningar om lån för anordnande av allmänna samlingslokaler att samordningsmöjligheterna lättare kan beaktas. Samråd i ifrågavarande spörsmål bör vidare äga rum mellan berörda statliga myndigheter.

Jag har i stort sett ej heller i övrigt något att erinra mot de allmänna synpunkter som framförts i betänkandena. Bostadskollektiva kommitténs förslag att byggnadslagstiftningen skall kompletteras med bestämmelser rörande samlingslokaler kan dock inte upptagas i förevarande sammanhang.

Förslaget att nuvarande bidrag till kommunerna för anordnande av allmänna samlingslokaler skall ersättas med lån kan jag godtaga.

Lån kan nu utgå dels för anordnande av allmän samlingslokal genom nybyggnad, ombyggnad eller inköp av äldre byggnad dels ock i fall då ägare av allmän samlingslokal på grund av ekonomiskt trångmål uppenbarligen har svårigheter att i tillfredsställande ordning hålla lokalerna tillgängliga för föreningslivet (saneringslån). Liksom kommittén och utredningsmannen anser jag, att dessa låneändamål bör vara oförändrade. Utredningsmannen har föreslagit, att som villkor för saneringslån skall föreskrivas att vederbörande kommun lämnar ekonomiskt stöd som till sitt värde motsvarar 25 % av statslånets subventionsdel. Detta förslag finner jag lämpligt. Kommunens stöd bör kunna lämnas i form av bidrag eller lån. I motsats till utredningsmannen anser jag, att undantag från detta villkor ej bör medges av den anledningen att kommunen tidigare lämnat lokalägaren ekonomiskt stöd.

Framför allt kommittén men även utredningsmannen har föreslagit vittgående ändringar av gällande låneregler. Kommitténs strävan har härvid varit att nå en viss grad av samstämmighet med reglerna för de statliga bostadskrediterna. I detta sammanhang bör erinras om att genom beslut av 1956 års riksdag betydelsefulla ändringar av villkoren för tertiärlån till lokaler genomförts. Räntan på statslånet har höjts från 3 till 4 % och eftergift i fråga om ränta och amortering å lånet beviljas ej i vad det gäller utgift för räntor å primär- och sekundärlån. På grund härav har villkoren

för tertiärlån kommit att i betydligt högre grad än tidigare överensstamma med villkoren för samlingslokalslån. Skäl för mera betydande ändringar i villkoren för sistnämnda lån torde därför ej föreligga.

F. n. gäller enligt samlingslokalskungörelsen en övre belåningsgräns av 90 % av fastighetens värde, vilket innebär att det av lokalägaren kräves en egen insats uppgående till 10 % av nämnda värde. Kommittén har velat minska kravet på egen insats till 5 % medan utredningsmannen ansett, att nuvarande bestämmelse bör bibehållas. Jag ansluter mig på denna punkt till utredningsmannens förslag.

Lån kan nu utgå med högst 50 % eller, när synnerliga skäl föreligger, med högst 75 % av låneunderlaget (byggnadskostnaderna, köpesumman resp. byggnadsvärdet). I låneunderlaget får ej inräknas kostnader för anskaffande av tomt eller inventarier. Genomsnittligt uppgår lånestorleken, enligt vad utredningsmannen upplyst, f. n. till 55—60 % av låneunderlaget. Kommittén har föreslagit, att lånet skall få utgöra högst 50 % av låneunderlaget, i vilket tomtkostnaden skall få räknas in. Utredningsmannen har föreslagit högst 60 %, varvid han dock förutsatt att statslånet i flertalet fall skall kunna begränsas till 50 % eller t. o. m. något därunder. Även utredningsmannen anser, att tomtkostnaderna bör få ingå i låneunderlaget. För egen del anser jag, att en ändring av nuvarande bestämmelser i fråga om tomtkostnaderna är ägnad att komplicera handläggningen av låneärendena. Jag förordar alltså, att man alltjämt skall bortse från dessa kostnader vid beräkningen av låneunderlaget. När det gäller statslånets storlek har jag den uppfattningen, att man måste ta hänsyn till att finansieringsbetingelserna uppenbarligen varierar mycket olika orter emellan. Detta gäller såväl möjligheterna att uppbringa erforderligt anskaffningskapital, framför allt i form av bottenkrediter, som möjligheterna att erhålla driftinkomster, som täcker de årliga kapital- och förvaltningsutgifterna. I första hand synes det därför angeläget att erhålla större smidighet i långivningen. På grund härav anser jag, att det högsta belopp, till vilket statslånet får uppgå, bör sättas högre än enligt de framlagda förslagen. I nära anslutning till vad bl. a. nämnden för samlingslokaler föreslagit förordar jag, att detta belopp fastställs till 70 % av låneunderlaget. Detta procenttal bör emellertid inte få betraktas som det normala. Tvärtom bör lån till maximal storlek endast få förekomma undantagsvis. Normalt bör lånet liksom enligt nu gällande bestämmelser få uppgå till högst 50 % av låneunderlaget. I fall då finansieringsbetingelserna är gynnsamma bör lånet understiga sistnämnda procenttal.

På samma sätt som förutsättningarna skiftar i fråga om kapitalanskaffningen, är betingelserna högst olikartade när det gäller driftinkomsterna. Härav följer, att behovet av kapitalsubvention blir mycket varierande. Där en lokalanläggning på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt kan kombineras med vinstgivande kommersiella anordningar föreligger ett tämligen ringa om ens något subventionsbehov. Om man däremot för täckande av årskostnaderna för samlingslokal är beroende enbart av intäkter för uthyrning till ideell

föreningsverksamhet, kan subventionsbehovet ofta vara betydande. Det är därför lämpligt att även i fråga om statslånets räntefria stående del bestämma storleken från fall till fall efter en bedömning av omständigheterna. Fall kan även förekomma då kapitalsubvention överhuvud icke bör utgå. Så kan exempelvis förhållandet bli i fråga om lån till kommun.

En övre gräns för subventionen måste dock finnas. För att undvika att lånets storlek, såsom på senare tid synes ha förekommit, bestämmas med ledning av subventionsbehovet, bör subventionen beräknas i förhållande till låneunderlagets storlek och ej i förhållande till lånets. Den nuvarande maximisubventionen för nybyggnad utgör 37,5 % av låneunderlaget. Jag föreslår, att den räntefria stående delen av statslånet, när det gäller lokaler i allmänhet, skall få uppgå till högst 40 % av låneunderlaget. Härvid bör ej göras skillnad mellan lån för nybyggnad och för andra låneändamål. Även beträffande lånets subventionsdel vill jag framhålla, att det föreslagna procenttalet inte är avsett att gälla i normalfallen utan bör betraktas och tillämpas som en maximigräns.

Några särskilda skäl, vilka regelmässigt skulle föranleda en riklig subvention, torde ej böra anges. Alla omständigheter bör beaktas som kan påverka subventionsbehovet i det enskilda fallet. Som förut sagts bör enbart det förhållandet att fråga är om lån för avhjälpande av ekonomiskt trångmål eller för ombyggnadsföretag icke få utgöra skäl för relativt högre subvention än som skulle ha beviljats för nybyggnadsföretag.

Några ändringar i fråga om räntesats och amorteringstider anser jag mig inte böra tillstyrka. Dock torde bestämmelsen angående räntesatsen böra förtydligas och räntan anknytas till normalräntan för statens fasta upplåning. Ej heller finner jag tillräckliga skäl föreligga för införande av räntegaranti i fråga om bottenkrediter. Under sådana förhållanden anser jag inte heller lämpligt, att det nuvarande systemet med fast annuitet utbytes mot återbetalning med lika stora amorteringar.

I fråga om lånesäkerheten bör nuvarande regler behållas. För lån bör alltså ställas inteckning med förmånsrätt inom 90 % av anläggningens beräknade värde, tomtvärdet inräknat. Med hänsyn till det omfattande kommunala stöd som i olika former ges till de lokalförvaltande organisationerna finner jag det inte påkallat att föreslå kommunalt bidrag eller kommunal borgen som villkor för statslån till föreningsägd samlingslokal. För lån till kommun bör inteckningssäkerhet ej krävas. Ej heller bör sådan säkerhet avfordras helkommunalt företag, för vars lån kommunen ikläder sig borgensansvar såsom för egen skuld. Vad angår lån för byggnad, belägen å mark som upplåtits endast med nyttjanderätt, bör säkerhet ställas i form av borgen av vederbörande kommun.

Jag kan inte tillstyrka bostadskollektiva kommitténs förslag att såsom villkor för lån åt enskild sammanslutning föreskriva kommunal representation i dess styrelse. Liksom hittills bör det räcka med att kommunen antingen är representerad i styrelsen eller deltar i revisionen av lokalföretagets räkenskaper. Det bör ankomma på nämnden för samlingslokaler att utfärda de

anvisningar, som kan erfordras för att revisionen skall få större enhetlighet och effektivitet.

Förfarandet i låneärenden bör anordnas så, att bättre garantier erhålles för ett samordnat tillgodoseende av lokalbehovet. Jag kan därför ansluta mig till utredningsmannens förslag att förhandsgranskning av låneärendena hos samlingslokalsnämnden blir ett obligatoriskt led i ärendebehandlingen. Yttrande över ansökan om förhandsgranskning bör inhämtas av vederbörande kommunala organ. Vidare bör samråd ha ägt rum med företrädare för föreningslivet i orten. Huruvida länsstyrelsens yttrande bör inhämtas eller icke torde böra avgöras av samlingslokalsnämnden.

Jag anser mig inte böra tillstyrka det i vissa yttranden framförda förslaget att möjlighet skulle införas till förskottsutbetalning av lån.

Jag övergår här efter till de i betänkandena behandlade specialfallen av samlingslokaler.

I fråga om lokaler för ungdomsverksamhet har olika uppfattningar framförts. Kommittén har föreslagit, att för dylika lokaler skall kunna lämnas såväl samlingslokalslån som bidrag ur allmänna arvsfonden. Utredningsmannen har förordat, att mindre hobbylokaler liksom nu är fallet skall kunna inräknas i låneunderlaget för samlingslokalslån samt att detsamma skall gälla ungdomskaféer, som anordnas i anslutning till allmänna samlingslokaler. För ungdomskaféer skall enligt förslaget dessutom kunna utgå arvsfondsbidrag. I fråga om andra ungdomslokaler bör enligt utredningsmannen endast bidrag från arvsfonden komma i fråga. Även i remissyttrandena har skilda uppfattningar kommit till uttryck beträffande ungdomslokalerna.

För egen del anser jag mig inte böra tillstyrka en utvidgning av långivningen till samlingslokaler i den omfattning som kommittén föreslagit. Om särskilt inredda ungdomslokaler inrymmes i byggnad, för vilken samlingslokalslån utgår, bör emellertid såsom nu är fallet kostnaderna för ungdomslokalerna kunna räknas in i låneunderlaget. Detta bör kunna bli fallet i större utsträckning än f. n. För ungdomslokalerna bör härvid tillämpas samma regler som beträffande lokalerna i övrigt med det undantaget, att lånets subventionsdel bör kunna uppgå till högst 50 % av den del av låneunderlaget som faller på ungdomslokalerna. När samlingslokalslån sålunda utgår bör anläggningsbidrag ur arvsfonden ej lämnas. Fristående ungdomslokaler bör liksom hittills stödjas genom bidrag från arvsfonden. En dylik avgränsning av områdena för stöd i form av lån och arvsfondsbidrag torde undandröja de administrativa olägenheter, som skulle bli förbundna med statligt stöd från två håll för ett och samma ändamål. Med hänsyn till att lokalbehovet på en ort bör bedömas ur en gemensam synvinkel torde det ofta vara lämpligt att nämnden för samlingslokaler får tillfälle att yttra sig över ansökningar om bidrag ur arvsfonden till ungdomslokaler.

Utredningsmannens synpunkt att bidragen ur allmänna arvsfonden bör göras i subventionshänseende likvärdiga med samlingslokalslånen enbart av det skälet att det i princip rör sig om samma slags lokaler kan jag inte dela. Det bör liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att helt bestämma grun-

derna för dessa bidrag med hänsyn till tillgången på fondmedel och omständigheterna i det enskilda fallet.

Bostadskollektiva kommitténs förslag att i bidragsunderlaget för skolbyggnadsbidrag skall kunna inräknas även vissa samlingslokalskostnader kan inte upptagas i förevarande sammanhang.

I fråga om samlings- och fritidslokaler torde f. n. tillämplad praxis beträffande möjligheten att erhålla tertiärlån samt villkoren härför alltjämt böra gälla. För samlingslokal, som ingår i en centrumanläggning och är dimensionerad för att tillgodose lokalbehovet inom ett större område, bör det ej vara uteslutet att i mån av tillgång på lånemedel bevilja samlingslokalslån. Då sådana lokaler i regel torde tillkomma i kommunal regi torde spörsmålet om ställande av säkerhet för lånet ej behöva medföra komplikationer.

När det gäller bibliotekslokaler ansluter jag mig till vad utredningsmannen anfört. Beträffande teaterlokaler bör någon ändring av nu tillämplad praxis ej komma i fråga.

Det av kommittén framförda och av utredningsmannen tillstyrkta förslaget till ny definition i lånekungörelsen av begreppet allmänna samlingslokaler kan jag godtaga med viss jämkning. Med allmän samlingslokal bör sålunda förstås för allmänheten avsedda hörsalar och rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen, vilka prövas behövliga för det offentliga livet och de kulturella strävandena i orten, särskilt med hänsyn till föreningslivets behov. Såsom utredningsmannen föreslagit bör låneförfattningen samtidigt kompletteras med bestämmelse att samlingslokaler, som tillkommit med stöd av statslån, skall opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåtas åt envar inom orten verksam organisation.

Investeringsanslaget till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler är för innevarande budgetår upptaget med 6 000 000 kronor. Senare denna dag kommer jag att föreslå att av sysselsättningspolitiska skäl å tilläggsstat II till riksstaten för detta budgetår anvisas ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor. Alltsedan budgetåret 1952/53 har till ifrågavarande långivning anvisats 9 000 000 kronor för år, därav 3 000 000 kronor i form av anslag på tilläggsstat. Jag kan inte tillstyrka någon ökning av den årliga medelsanvisningen. Jag föreslår, att för långivningen under budgetåret 1957/58 anvisas ett anslag av 9 000 000 kronor. Härvid förutsätter jag, att något anslag på tilläggsstat för nästa budgetår inte skall anvisas. Skulle emellertid sysselsättningsförhållandena i landet kräva ett större lokalbyggande än anslaget medger, bör medel, anvisade på beredskapsstat, kunna tagas i anspråk för en vidgad långivning under de förutsättningar som i övrigt gäller för anlåtande av medel från beredskapsstat.

Utredningsmannen har föreslagit, att lånemedlen skall anvisas under en för ändamålet särskilt inrättad lånefond under statens utlåningsfonder. Förslaget har icke mött några erinringar under remissbehandlingen, och jag ansluter mig till detsamma. Under den nya fonden bör, såsom statskontoret föreslår, redovisas belopp, som vid utgången av detta budgetår möjligen

kvarstår odisponerat av anslaget. Fonden bör även tillföras inflytande kapitalavbetalningar på utestående lån, varigenom ett belopp av ca 500 000 kronor utom investeringsanslaget kommer att stå till förfogande för långivning under nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig i det föregående förordade ändringar i bestämmelserna om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler;

b) till *Lånefonden för allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Fonden för låneunderstöd

[8] Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare. Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 228 000 kronor. Därjämte har anvisats ett särskilt anslag av 508 000 kronor till lån till anordnande på Alnö av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Yrkanden

Socialstyrelsen har (skr. 24/8 1956) hemställt, att till nybyggnader vid befintliga anstalter samt anordnande av en ny anstalt för nästa budgetår måtte anvisas tillhoppa 1 629 000 kronor.

1. Merkostnader för vissa byggnadsarbeten vid Värnåshemmet och Holmforshemmet	123 000
2. Nya familjebostäder vid Värnåshemmet	156 000
3. Nya familjebostäder vid Västkuåshemmet och Hemmet Älvgården ..	290 000
4. Ny förläggningabyggnad m. m. vid vårdanstalten Östfora	590 000
5. Ny föreståndarbostad och ny förläggningabyggnad vid Holmahemmet	240 000
6. Anordnande av vårdanstalten Pålyckeåhemmet	230 000
	<hr/>
	1 629 000

Motivering

1. De i planen för upprustning av de icke statliga alkoholistanstalterna upptagna nybyggnadsarbetena (prop. 1953: 95) har i flera fall icke kunnat utföras inom ramen för beviljade anslag. Härtill har bidragit dels den fördyring av byggnadskostnaderna med omkring 5 %, som har inträtt sedan februari 1953 då anslagsbeloppen fastställdes, dels ock att igångsättnings-tillstånd beträffande en del anstalter har lämnats för vinterhalvåret. Två vårdanstalter, Värnåshemmet och Holmforshemmet, kan icke beräknas ge-

nomföra de planerade nybyggnadsarbetena utan ytterligare stöd av statsmedel.

Stiftelsen *Vårnäs hemmet* tillerkändes ursprungligen ränte- och amorteringsfria statslån med dels 365 000 kronor för uppförande av en nybyggnad för medicinsk behandling jämte förlägningsrum samt en ny föreståndarebostad, dels ock 78 000 kronor för anläggande av ny brunn och uppförande av en ny rättarbostad. Sedermera har Kungl. Maj:t medgivit, att även det sistnämnda lånet får användas för uppförandet av byggnaden för medicinsk behandling samt föreståndarebostaden. För dessa nybyggnader hade stiftelsen erhållit förmånliga anbud, vilka dock numera förfallit, då igångsättningstillstånd icke beviljats. Stiftelsen beräknar de merkostnader, som kommer att uppstå till följd härav, till 55 000 kronor. Socialstyrelsen finner det synnerligen angeläget, att dessa planerade nybyggnader snarast kommer till utförande.

Stiftelsen *Holmforshemmet* har för uppförande av två förlägningsbyggnader, en byggnad innehållande matsal, kök m. m. samt en personalbostad erhållit ränte- och amorteringsfria statslån, som jämte anstalten tillgodogjord ränta därå uppgår till 868 655 kronor. För nämnda ändamål disponerade anstalten även brandskademedel med 94 000 kronor. Kostnaderna för uppförandet av byggnaderna, vilka numera är färdigställda, har emellertid uppgått till 1 030 755 kronor. Kostnadsökningarna beror väsentligen på att byggnaderna delvis uppförts vintertid. Stiftelsen *Holmforshemmet*, som saknar medel till besridande av de överskjutande byggnadskostnaderna (1 030 755 — 868 655 — 94 000) 68 100 kronor, har hemställt om ytterligare ränte- och amorteringsfritt statslån med 68 000 kronor. Då anstalten måste anses vara i mycket stort behov av det sökta statslånet, tillstyrker socialstyrelsen bifall till dess framställning.

2. Till följd av utökningen av vårdplatsantalet är *Vårnäs hemmet* i behov av ytterligare familjebostäder. Avståndet till tätbebyggelse är fem kilometer och anstalten är relativt liten, varför hela vårdpersonalen måste finnas tillgänglig för jourtjänst. Stiftelsen *Vårnäs hemmet* har hemställt om ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 156 000 kronor för uppförande av tre familjebostäder. Socialstyrelsen kan vitsorda, att anstalten är i behov av dessa personalbostäder och föreslår, att det begärda beloppet anvisas härför.

3. Det förekommer vid flera vårdanstalter, att byggnader inrymmer både familjebostäder och förlägningsrum för interner. En sådan anordning är allmänt otillfredsställande och innebär i fråga om barnfamiljer vissa riskmoment. Vid vårdanstalterna *Västkusthemmet* och *Älvgården* har ansträngningarna att utom anstalterna anskaffa bostäder åt berörda personal slagit slint. Dessa anstalter har därför hemställt om ränte- och amorteringsfria statslån för anordnande av bostäder åt personalen.

Styrelsen för Stiftelsen *Västkusthemmet* har hemställt om ett lån å 180 000 kronor för uppförande av fyra familjebostäder vid vårdanstalten. Vid bifall till denna ansökan kan nuvarande familjebostäder, belägna i den gamla förlägningsbyggnaden, användas såsom förlägningsutrymmen, vil-

ket skulle tillföra vårdanstalten omkring tio nya vårdplatser. De ytterligare erforderliga ombyggnadsarbetena å förläggingsbyggnaderna torde icke erfordra bidrag eller lån i särskild ordning.

Föreningen Hemmet *Älvgården* u. p. a. har hemställt om 110 000 kronor för uppförande av ett familjebostadshus om två trerumslägenheter vid anstalten. Dessa bostäder planeras ersätta familjebostäder, vilka f. n. är inrymda i en förläggingsbyggnad. Det relativt avancerade klientel, som hänvisas till denna anstalt, är mycket störande för befattningshavarna.

Socialstyrelsen tillstyrker bifall till dessa två framställningar om ränte- och amorteringsfria statslån till vårdanstalterna Västkusthemmet och Älvgården å tillhopa 290 000 kronor.

4. Svenska Diakonsällskapet har hemställt om ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 625 000 kronor för uppförande vid vårdanstalten *Östfora* av ytterligare en förläggingsbyggnad om 22 vårdplatser. Denna skulle även inrymma samlings-sal, som f. n. helt saknas å anstalten, verkstäder, tvättstuga m. m. Den 1 januari 1956 tillfördes anstalten 40 nya vårdplatser i två byggnader, vilka uppförts med stöd av dels ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 260 000 kronor, dels ett räntefritt statligt amorteringslån å 178 000 kronor. Diakonsällskapet har därjämte låtit upprusta tre äldre byggnader, varigenom anstalten nu inrymmer sammanlagt 87 vårdplatser. De äldre byggnaderna kan användas under de närmaste åren, men vårdplatserna där bör slopas så snart platstillgången på vårdanstalterna medger detta.

Socialstyrelsen tillstyrker diakonsällskapets förslag om uppförande av en ny förläggingsbyggnad. Styrelsen finner sig däremot f. n. icke böra biträda av sällskapet framlagt förslag till ombyggnad av vissa nuvarande verkstadsutrymmen till personalbostäder och tandläkarmottagning. Kostnaderna för den planerade nybyggnaden beräknas till 590 000 kronor.

5. Erkända vårdanstalten *Holmahemmet* är i behov av en ny föreståndarebostad. Anstaltens huvudman, föreningen Lunds stifts prästers nykterhets- och diakoniförbund, önskar därjämte i huvudsak bibehålla nuvarande platsantal vid anstalten, vilket enligt den år 1953 i princip antagna planen skulle nedskäras från 58 till 45. Detta önskemål avses skola åvägabringas genom uppförande av ytterligare en förläggingsbyggnad med omkring 12 vårdplatser. Dessa båda nybyggnader har preliminärt kostnadsberäknats till sammanlagt 240 000 kronor. I avvaktan på slutlig framställning härom föreslår socialstyrelsen, att nämnda belopp beräknas för dessa byggnader.

Med skrivelse den 10 oktober 1956 har *socialstyrelsen* överlämnat en av föreningen Lunds stifts prästers nykterhets- och diakoniförbund u. p. a. gjord framställning om ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 240 000 kronor för de i det föregående angivna nybyggnaderna vid anstalten. Styrelsen har därvid understrukit behovet av båda de planerade byggnaderna samt tillstyrkt, att det sökta lånet beviljas.

6. För upprättande av en ny vårdanstalt för alkoholmissbrukare, *Pålyckehemmet* i Fridlevstad i Blekinge län, har bildats en särskild stiftelse, vilken har träffat preliminärt avtal med Fridlevstads kommun att såsom gåva få

övertaga kommunens tidigare ålderdomshem. Stiftelsen har emellertid icke möjlighet att genomföra projektet utan bistånd av staten utöver vad som kan utgå såsom bidrag till anordnandet av anstalten från det härför avsedda anslaget. Det belopp som behöver tillskjutas i särskild ordning uppgår enligt preliminära beräkningar till omkring 230 000 kronor.

Yttranden

Statskontoret finner det tveksamt om statliga lån till uppförande av personalbostadshus och förläggingsbyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare bör beviljas i den utsträckning socialstyrelsen föreslagit. Denna tveksamhet gäller framför allt förslagen om anordnande av personalbostäder. I den mån långivning till uppförande av bostadshus kommer i fråga, bör såsom lånevillkor uppställas fordringar på amortering och räntebetaling. Beträffande lån till nya förläggningar vill ämbetsverket ej motsätta sig räntefrihet. Statskontoret, som i detta sammanhang erinrar om 1955 års riksdags beslut angående ett lån å 178 000 kronor till Svenska diakonsällskapet, kan däremot i princip icke tillstyrka amorteringsfrihet i fråga om sistnämnda lån.

Det förnyade förslaget rörande lån till uppförande av ett personalbostadshus vid Hemmet Älvgården kan ämbetsverket icke biträda. Mot bifall till de yrkanden, som sammanhänger med önskemålet att för Vårnåshemmets och Holmforshemmets del kunna fullfölja 1953 års upprustningsplan för de erkända alkoholistanstalterna, har statskontoret intet att erinra. Ämbetsverket vill heller icke motsätta sig förslaget om beviljande av ett ränte- och amorteringsfritt lån för anordnande i Blekinge län av en ny erkänd vårdanstalt för alkoholmissbrukare. För ändamålet erforderliga medel torde emellertid liksom tidigare förekommit vid anordnande av vårdanstalten å Alnö böra anvisas under ett särskilt anslag under fonden till låneunderstöd.

Byggnadsstyrelsen har anfört, att kostnaderna för de föreslagna personalbostäderna enligt föreliggande ritningar överstiger de för bostadsstyrelsens långivning fastställda belåningsvärdena. Ritningarna bör bearbetas så att kostnaderna bringas i närmare överensstämmelse med dessa belåningsvärden.

Den för vissa byggnadsarbeten vid Holmforshemmet redovisade merkostnaden å 68 000 kronor finner byggnadsstyrelsen skälig. Styrelsen har vidare i huvudsak intet att erinra mot de föreslagna nybyggnadsarbetena vid vårdanstalten Östfora men finner byggnadskostnaderna lågt beräknade. Kostnaden för den planerade nya förläggingsbyggnaden vid Holmahemmet har av byggnadsstyrelsen beräknats till 120 000 kronor vid prisläget den 1 juli 1956.

Ett tidigare framlagt förslag till om- och tillbyggnad av ett förutvarande ålderdomshem till vårdanstalt för alkoholmissbrukare, benämnd Pålyckehemmet, har befunnits vara oekonomiskt avvägt till sin storlek. Förslaget har därför omarbetats så att platsantalet ökats från 35—40 till 50, varvid byggnadskostnaderna enligt av anstaltens huvudman framlagda beräkningar skulle uppgå till 600 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har i huvudsak intet

att erinra mot det omarbetade förslaget; styrelsen förordar dock vissa smärre ändringar. De angivna kostnaderna förefaller lågt beräknade och med hänsyn till att vissa utgiftsposter ej medtagits bör beräknas, att ett belopp om ca 125 000 kronor kan tillkomma.

Departementschefen

I enlighet med socialstyrelsens förslag, mot vilket byggnadsstyrelsen inte haft något att erinra, bör för täckande av kostnadsökningar beträffande vissa byggnadsföretag vid Värnåshemmet och Holmforshemmet anvisas 55 000 resp. 68 000 kronor eller tillhoppa 123 000 kronor.

Förslagen om anordnande av nya personalbostadshus kan jag biträda såtillvida, att jag förordar att medel anvisas för följande antal familjebostäder, nämligen två vid Värnåshemmet, fyra vid Västkusthemmet och två vid Hemmet Älvgården. Jag kan sålunda inte tillstyrka, att medel nu anvisas för ytterligare en familjebostad vid Värnåshemmet och för en föreståndarbostad vid Holmahemmet. I anslutning till vad byggnadsstyrelsen anfört rörande anpassning av kostnaderna för bostadshusen till de beläningsvärden, som gäller för bostadsstyrelsens långivning, föreslår jag, att lånen till personalbostäder vid Värnåshemmet och Hemmet Älvgården bestämmes till 100 000 kronor vardera. Styrelsen för Västkusthemmet har upplyst, att anstalten för ifrågavarande byggnadsföretag disponerar över ett belopp av ca 80 000 kronor, utgörande inkomst av engångskaraktär. Då nämnda belopp lämpligen bör tagas i anspråk för de nya personalbostäderna, kan statslånet för ändamålet begränsas till 100 000 kronor. För lån till nya personalbostäder skulle sålunda erfordras tillhoppa 300 000 kronor.

Den föreslagna utbyggnaden av vårdanstalten Östfora med 22 nya vårdplatser och samlingsal m. m. finner jag lämplig och tillstyrker, att det här för begärda beloppet, 590 000 kronor, anvisas. Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört angående kostnaderna för detta byggnadsföretag vill jag framhålla, att det bör ankomma på anstaltens huvudman att i samråd med socialstyrelsen och byggnadsstyrelsen vidtaga de modifieringar i byggnadsplanerna, som kan vara erforderliga för att kostnaderna skall kunna rymmas inom det anvisade beloppet.

Kostnaderna för den föreslagna nya förläggingsbyggnaden vid Holmahemmet beräknas till ca 120 000 kronor. Vid bifall till vad jag förut denna dag (V ht, p. 54) föreslagit i fråga om höjda maximibelopp för bidrag till anordnande av erkända anstalter kan erforderligt statligt stöd till uppförandet av denna byggnad utgå i form av bidrag.

Vad slutligen angår förslaget om anordnande av en ny erkänd vårdanstalt, benämnd Pålycke hemmet, i Fridlevstad i Blekinge län vill jag framhålla, att det synes önskvärt att den permanenta anstaltsorganisationen erhåller det tillskott om 50 platser, som ett förverkligande av förslaget skulle medföra. Den av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaden för anstaltens anordnande uppgår till omkring 725 000 kronor. Härtill kommer kostnader för inventarier m. m. Någon slutlig beräkning av dessa kostnader före-

ligger emellertid inte. Jag föreslår att för anstaltens anordnande beräknas ett belopp av 887 000 kronor, att utgå i form av ränte- och amorteringsfritt statslån. Skulle erforderliga inventarier inte kunna anskaffas inom ramen för detta belopp torde den överskjutande kostnaden få täckas med anordningsbidrag. För ifrågavarande lån bör anvisas ett särskilt anslag under benämningen Lån till anordnande i Fridlevstad av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare.

Lån till nybyggnader vid befintliga erkända vårdanstalter bör som regel vara ränte- och amorteringsfria. Undantag härifrån bör kunna göras i sådana fall, där huvudmannen äger möjlighet att förränta och återbetala lånen utan att kostnaderna härför belastar anstaltens driftstat och därmed täckes av de statliga driftbidragen. Vad angår här ifrågavarande lån synes skäl till sådant undantag föreligga endast i fråga om lånen till personalbostäder, beträffande vilka förräntning bör krävas. Räntesatsen för sistnämnda lån bör bestämmas till 4 %.

Medelsbehovet under förevarande anslag för de av mig förordade nybyggnaderna uppgår till (123 000 + 300 000 + 590 000) 1 013 000 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter angående säkerhet för lånen och de övriga bestämmelser, som kan finnas erforderliga utöver vad jag här föreslagit.

Under nästföljande punkt gör jag framställning om anslag för den planerade nya anstalten i Fridlevstad. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 013 000 kronor.

[9] **Lån till anordnande i Fridlevstad av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare.** Under åberopande av vad jag anfört under nästföregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till anordnande i Fridlevstad av en vårdanstalt för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 887 000 kronor.

[10] **Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Åberopande vad jag anfört i samband med beräkning av anslag till lånefonden för bostadsbyggande (p. 4) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 100 000 000 kronor.

[11] **Lån till anordnande av kollektiva tvätterier.** Från anslaget utgår jämlikt kungörelsen den 1 juni 1956 (nr 334) angående statslån till kollektiva tvätterier m. m. dels lån för anläggande, inköp, utvidgning eller modernisering av tvätterier till kommun eller landstingskommun, till aktiebolag eller stiftelse, vari kommun eller landstingskommun är huvudintressent, samt till ekonomisk förening under förutsättning att vederbörande kommun är representerad i föreningens styrelse (tvätterilån) dels ock — fr. o. m. innevarande budgetår — lån för att främja kommunal utlåning till anskaffning och installation av maskinell tvättutrustning för gemensamt bruk av 4—12 hushåll (lån för utlämnande av tvättekellån). För nu nämnda ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 30/8 1956) anfört, att 1 209 800 kronor disponerades under budgetåret 1955/56 för beviljande av lån till kollektiva tvätterier. Vid utgången av budgetåret kvarstod ett odisponerat belopp av 1 602 860 kronor. Hos styrelsen innelåg vid slutet av augusti 1956 ansökningar om lån till ett sammanlagt belopp av ca 200 000 kronor. För preliminära beslut i dessa ärenden och i de ärenden avseende tvätterilån, som kan väntas inkomma under året, ävensom för höjningar i samband med slutliga beslut om tvätterilån beräknas tillhoppa 1 200 000 kronor komma att disponeras. För lån till utlämnande av tvättekellån beräknas högst 300 000 kronor. Det kvarstående odisponerade beloppet vid utgången av innevarande budgetår beräknas sålunda till (1 802 860 — 1 500 000) 300 000 kronor i avrundat tal. För budgetåret 1957/58 beräknar styrelsen medelsbehovet till sammanlagt 1 800 000 kronor, varav för lån till utlämnande av tvättekellån 300 000 kronor. Anslagsbehovet beräknas alltså till (1 800 000 — 300 000) 1 500 000 kronor.

Departementschefen. Jag kan inte tillstyrka höjning av anslaget med högre belopp än 500 000 kronor. Anslaget bör sålunda uppföras med 700 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Karin Wickström

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson, och statsrådet Hjalmar Nilson redogör för de under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärendena angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, därvid departementschefen anmäler de under avsnitt 1—15 upptagna ärendena och statsrådet Hjalmar Nilson de under avsnitt 16 upptagna ärendena.

Föredragandena yttrar därvid följande.

I. Investeringsplan för kommunikationsverken

I 1956 års statsverksproposition (bil. 27) framlades investeringsplaner för huvuddelen av de under kommunikationsdepartementet hörande kapitalfonderna, nämligen postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. En motsvarande redovisning för dessa fonder gällande budgetåren 1955/56—1957/58 lämnas i det följande.

Investeringsutfallet under budgetåret 1955/56

I tabell 1 redovisas de anslagsmedel, som under det gångna budgetåret stått till förfogande och den omfattning, i vilken de tagits i anspråk. Enligt beräkningarna våren 1956 skulle medelsförbrukningen på kommunika-

tionsverkens investeringsanslag uppgå till ca 941 milj. kr. under budgetåret 1955/56. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna har emellertid, som tabellen visar, stannat vid ca 923 milj. kr. och således underskridit de beräknade utgifterna med ca 18 milj. kr.

Tabell 1

	B u d g e t å r e t 1 9 5 5 / 5 6				
	Ingående behållning	Anvisade anslag	Medelsförbrukning beräknad våren 1956	faktisk	utgående behållning
<i>Rambegränsade investeringar</i>					
Postverket	5,6	10,5	11,1	6,8	9,3
Televerket	30,5	220,4	245,0	245,0	5,9
Statens järnvägar	98,1	266,7	300,0	299,7	65,1
Vattenfallsverket	86,4	306,5	335,0	328,1	64,7
Luftfartsverket	3,9	6,7	7,0	6,3	4,4
Förrådsfonden	19,9	29,7	33,0	27,1	22,4
Summa	244,4	840,5	931,1	913,0	171,8
<i>Övriga investeringar</i>					
Postverket	0,9	1,4	1,4	1,4	0,9
Statens järnvägar	4,0	—	1,7	1,8	2,2
Vattenfallsverket	—	5,0	5,0	5,0	—
Förrådsfonden	2,0	—	2,0	2,0	—
Summa	6,9	6,4	10,1	10,2	3,1
Totalsumma	251,3	846,9	941,2	923,2	174,9

De största avvikelserna i absoluta tal mellan beräknad och faktisk medelsförbrukning faller på de ramreglerade investeringarna för postverket (— 4,3 milj. kr.), vattenfallsverket (— 6,9 milj. kr.) och förrådsfonden (— 5,9 milj. kr.). Vad angår postverket har den lägre medelsförbrukningen förklarats till väsentlig del bero på att byggnadsverksamheten bl. a. till följd av den stränga vintern inte kunnat genomföras i avsedd omfattning. Avvikelsen beträffande vattenfallsverket är inte större än vad som normalt kan uppstå vid en investeringsomslutning av denna storleksordning. Eftersläpningen i investeringarna inom förrådsfonden förklaras liksom föregående år väsentligen ha berott på det genom kungörelsen 1954: 745 införda beställningsstoppet.

Genom att den faktiska medelsförbrukningen under budgetåret nära avslutar sig till den beräknade belastningen på investeringsanslagen har anslagsbehållningarna kunnat nedbringas med ej mindre än i runt tal 76 milj. kr.

Budgetåret 1956/57

I fjolårets investeringsplan konstaterades, att den överfulla sysselsättningen, det ansträngda läget på kapitalmarknaden och över huvud det rå-

dande inflationstrycket manade till sträng återhållsamhet vid ianspråktagande av landets produktiva resurser. Den restriktiva ekonomiska politik, som ansetts böra läggas till grund för 1956 års finansplan, måste därför få återverkningar även på kommunikationsverkens investeringar. I enlighet därmed förordades en sänkning av verkens totala investeringsanslag, så att den ramreglerade medelsförbrukningen skulle få utgöra högst 908 milj. kr. exkl. medelsförbrukningen för en eventuell storflygplats. För övriga investeringar beräknades en medelsförbrukning av 2,3 milj. kr., vartill senare kom 0,33 milj. kr. för televisionsanläggningar. Hur dessa belopp fördelades på de olika verken framgår av första kolumnen i tabell 2. I tabellen redovisas även den medelsförbrukning, som verken beräknat i samband med *petita* för budgetåret 1957/58, och vidare de ändringar, som föredragandena ansett motiverade.

Tabell 2

	Medelsförbrukning 1956/1957		
	Beräknat våren 1956	Verkens förlag hösten 1956	Förordat av före- dragan- dena
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	8,0	8,0	8,0
Televerket	250,0	259,0	250,0
Statens järnvägar	287,0	287,0	287,0
Vattenfallsverket	326,0	326,0	326,0
Luftfartsverket	6,0	6,0	6,0
Förrådsfonden	31,0	31,0	31,0
	Summa	908,0	917,0
<i>Övriga investeringar</i>			
Televerket	0,3	0,3	0,3
Statens järnvägar	0,3	—	—
Vattenfallsverket	2,0	2,0	2,0
	Summa	2,6	2,3
	Totalsumma	910,6	919,3
			910,3

Telestyrelsen har i samband med sina *petita* för budgetåret 1957/58 hemställt om en utökning av den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen från 250 till 259 milj. kr., d. v. s. med 9 milj. kr. Vid bifall härtill skulle investeringsverksamheten volymmässigt sett få en omfattning, som ungefärligen skulle ha motsvarat den fastställda ramen vid oförändrat penningvärde. Samtidigt har styrelsen äskat 7,5 milj. kr. på tilläggsstat för att täcka medelsförbrukningen vid förutsatt ram. Om investeringsramen ej höjes skulle detta enligt telestyrelsen innebära i förhållande till föregående års beräkningar minskade möjligheter att koppla in nya abonnenter och att tillgodose den starkt växande rikstrafiken. På grund av den långsiktiga plan-

läggning, som måste föregå televerkets anläggningsarbeten, skulle dessutom en sådan i praktiken reell beskärning av investeringsvolymen medföra så stora svårigheter för verket, att styrelsen ifrågasätter om den över huvud är genomförbar. — Järnvägsstyrelsen har äskat 6,1 milj. kr. på tilläggsstat, vilket belopp avsetts tillföras dispositionsanslaget. Beloppet erfordras för att vid oförändrad ram av 287 milj. kr. möjliggöra förutsatta förstärkningar av vissa anslag.

Sådana tendenser i samhällsekonomien, vilka i förra årets finansplan ansågs motivera åtgärder av kredit- och finanspolitisk art, föreligger alltjämt. Någon lättnad i dessa åtgärder har icke ansetts möjlig i nuvarande läge utan snarare har en ytterligare skärpning tett sig erforderlig. Mot bakgrunden härav synes någon ökning av medelsförbrukningen för kommunikationsverken under innevarande budgetår utöver vad som var förutsatt vid riksdagsbehandlingen under våren 1956 icke böra ske. Jag kan alltså icke tillstyrka någon höjning av det för televerkets investeringar fastställda investeringstaket eller någon medelsanvisning på tilläggsstat. Vad statens järnvägar angår synes förutsättningar finnas att utan tilläggsanslag möjliggöra ett fullt utnyttjande av den för budgetåret fastställda investeringsramen. En närmare redogörelse härför lämnas under statens järnvägars fond.

För de rambegränsade investeringarna skulle sålunda någon förändring icke ske under innevarande budgetår. Dessa investeringar upptages därför oförändrat till totalt 908 milj. kr. Beträffande de icke ramreglerade investeringarna förutsattes inte längre någon medelsförbrukning under statens järnvägars fond. På grund härav kan posten övriga investeringar nedräknas med 0,3 milj. kr. och uppföras med totalt 2,3 milj. kr. Totalt för kommunikationsverken upptages alltså ett belopp av $(908 + 2,3)$ 910,3 milj. kr.

Verksstyrelsernas långtidsprognoser rörande investeringsutvecklingen

I det av 1955 års långtidsutredning insamlade materialet för bedömning av investeringarna för tiden fram till 1965 föreligger även av kommunikationsverken lämnade investeringsprognoser. Ehuru en bedömning av dessa icke kan ske annat än i samband med utredningens hela material, anser jag lämpligt att här lämna en kortfattad redogörelse för de av verksstyrelserna redovisade investeringsbehoven på längre sikt.

Verksledningarna framhåller genomgående angelägenheten av att investeringsvolymen ökas. Den nuvarande kapacitetsbristen inom statens järnvägar och televerket erfordrar för ett avhjälpande avsevärt höjd medelstillgång, om den alltjämt stegrade efterfrågan på verkens tjänster skall kunna tillgodoses. Inom vattenfallsverket bedöms utsikterna att undvika risk för ransoneringar som små, om inte investeringstakten ökas väsentligt. De omfattande och tidskrävande vattenkraftsutbyggnaderna kräver en planering på längre sikt, varför en nedpressad investeringsvolym endast kan tolereras på kort sikt vid ett exceptionellt finansiellt läge. Luftfartsverket bedömer ett ökat behov av investeringsmedel vara ofrånkomligt, om verket skall ha möjlighet att tillgodose den ökande efterfrågan på transporter inom in-

rikesflygets område. Även postverket förutser en ökning av investeringsvolymen för fullgörande av dess uppgifter.

En sammanställning av verkens beräknade investeringsutgifter för budgetåren 1956/57—1964/65 torde få redovisas såsom bihang till detta statsrådsprotokoll.

Budgetåret 1957/58

För budgetåret 1957/58 har verksstyrelserna räknat med att investeringsutgifterna skall komma att uppgå till ca 1 162 milj. kr., vilket i jämförelse med de nu redovisade beräkningarna för löpande budgetår skulle innebära en stegring av investeringsutgifterna med ca 251 milj. kr. Av ökningen faller ca 195 milj. kr. på de ramreglerade anslagen och ca 56 milj. kr. på övriga anslag. Av ökningen i förhållande till den nu förordade ramen för löpande budgetår faller i runda tal 1 milj. kr. på postverket, 48 milj. kr. på televerket, 70 milj. kr. på statens järnvägar, 64 milj. kr. på vattenfallsverket, 3 milj. kr. på luftfartsverket och 10 milj. kr. på förrådsfonden. Av ökningen på övriga anslag faller 8 milj. kr. på televerket och 48 milj. kr. på vattenfallsverket.

Vid den prövning av verksstyrelsernas äskanden, som verkställt inom kommunikationsdepartementet, har en höjning av den totala ramen för verkens investeringar framstått som i och för sig angelägen, dels för att möjliggöra en höjning av verkens kapacitet till en nivå, som bättre än den nuvarande står i överensstämmelse med efterfrågan på verkens tjänster, dels för att kompensera de prisstegringar, som ägt rum sedan fjolårets statsverksproposition avlämnades.

Ett utmärkande drag för de ifrågavarande affärsverken är, att den fortgående ökningen i efterfrågan på verkens prestationer i förening med en eftersläpning i investeringshänseende har framhävt kö-problem och ransoneringsmoment. — Vad gäller televerket försiggår förutom den årliga ökningen av abonnentstocken — under de sista åren uppgående till 5 à 6 % — en ständig stegring av trafiken i och för sig genom en ökad telefoneringsfrekvens. Trots att en avmattning av antalet nytillkommande abonnenter på sistone skett, är alltjämt kön av abonnenter, som väntar på att få telefon inkopplad, onormalt stor. Vissa rikstelefonvior är överbelastade, vilket leder till långa väntetider för samtal. — Godstrafiken på järnvägarna har under en längre följd av år ökat med i genomsnitt 2,5 % per år. Samtidigt har en koncentration av trafiken till vissa huvudlinjer ägt rum. Persontrafiken har visserligen totalt sett minskat något, men även för denna trafik är det påtagligt, att en koncentration har skett till vissa huvudlinjer, vilka alltså visar en starkt ökad trafikbelastning. Den kapacitetsreserv, som statens järnvägar tidigare haft på dessa linjer, är nu sedan något eller några år tillbaka förbrukad. Konsekvenserna av det nuvarande trycket mot kapacitetstaket leder till att befördrat gods får längre transporttider genom överansträngning av de större bangårdarna. Omloppshastigheten för godsvagnarna blir lägre och bristsituationen inom detta område skärps. Svårigheterna att avveckla den på huvudlinjerna ökande persontrafiken accentueras. De

utåt mest uppmärksammade tecknen på järnvägarnas överbelastning är den serie olyckor, som inträffade under första halvåret 1956 samt de ofta återkommande tågförseningarna. Andra följder är att järnvägens konkurrenskraft försvagas, vilket leder till — förutom sämre ekonomi för statens järnvägar — risk att transportarbetet på ett ur samhällsekonomisk synpunkt ofördelaktigt sätt övergår på andra transportmedel. — För vattenfallsverket kännetecknas läget av en fortlöpande årlig stegring i elkonsumtionen om 6 å 7 %. Situationen i dag och för de närmaste åren i fråga om kraftproduktionen är sådan, att en betydande insats av värmekraft kräves redan under normalår. Därmed följer en stor förbrukning av kol och olja samt ansenliga fördyringar av kraftproduktionen. Under år med mindre god vattentillgång ökas bränsleförbrukningen och kostnaderna kraftigt. Ransonering av ett eller annat slag kan behöva tillgripas vissa år. — Inom luftfartens område har resandeströmmen under de senaste åren ökat med i genomsnitt ca 15 % per år. Ökade investeringar kräves för att ge markorganisationen möjligheter att utan eftersättande av trafiksäkerheten och utan allvarliga friktioner avveckla den expanderande flygtrafiken. Den förestående övergången till readrift i större omfattning påkallar även uppmärksamhet i sammanhanget.

Även för nästa budgetår måste den restriktiva ekonomiska politiken få återverkningar på kommunikationsverkens investeringar. Ehuru ur dessa synpunkter en betydande nedskärning i förhållande till äskandena eftersträvat, har behovet för affärsverken att fullfölja sina åtaganden gentemot allmänheten samt inträdda kostnadsstegringar ansetts kräva en uppräknig av de rambegränsade investeringarna för nästa budgetår i förhållande till det nu löpande. Som totalt rambelopp föreslås en summa av 945 milj. kr. Häri ingår dock icke investeringar för utbyggnad av rundradioverksamheten; medelsförbrukningen härför har nämligen ansetts böra fr. o. m. nästa budgetår föras utanför de ramreglerade investeringarna. Innevarande budgetårs totalram exklusive rundradioanläggningar uppgår till 897,9 milj. kr. Ökningen av rambeloppen för nästa budgetår kan således sägas utgöra i runt tal 47 milj. kr.

Denna ökning har väsentligen ansetts böra läggas på investeringar, som utgör en nödvändig förutsättning för en stegrad industriproduktion och därmed ett fortsatt allmänt framåtskridande i samhället, nämligen investeringarna i kraftverksbyggnaderna och järnvägarna. För vattenfallsverket, statens järnvägar, televerket och luftfartsverket upptages ökningen i förhållande till de för innevarande budgetår förutsatta ramarna med resp. 34, 13, 3 och 1 milj. kr. För postverket och väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond föreslås minskningar om 1 resp. 3 milj. kr.

Vid sidan av investeringsramarna har, förutom investeringar i rundradio om 10,5 milj. kr., tagits upp anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen om 10 milj. kr., till förberedelsearbeten för ett atomkraftvärmeverk om 2 milj. kr. samt preliminära belopp om 3,9 milj. kr. för televisionsradioanläggningar, 7 milj. kr. för förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m. och 25 milj. kr. för utbyggnad av storflygplats.

Den sålunda för budgetåret 1957/58 förordade investeringsverksamheten framgår av tabell 3. Beträffande televerket ingår i den för 1956/57 föreslagna medelsförbrukningen för rambegränsade investeringar liksom också i verkets förslag för 1957/58 investeringar för rundradioanläggningar, medan för 1957/58 investeringar för detta ändamål förts under posten för övriga investeringar.

Tabell 3

	1956/57 Förordad av föredragan- dena	1957/58 Verkens förslag	1957/58 Förordad av föredragan- dena
Miljoner kronor			
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	8,0	9,0	7,0
Televerket	250,0	297,8	243,0
Statens järnvägar	287,0	356,6	300,0
Vattenfallsverket	326,0	390,0	360,0
Luftfartsverket	6,0	9,0	7,0
Förrådsfonden	31,0	40,6	28,0
Summa	908,0	1 103,0	945,0
<i>Övriga investeringar</i>			
Televerket	0,3	8,6	14,4
Statens järnvägar	—	—	7,0
Vattenfallsverket	2,0	50,0	12,0
Luftfartsverket	—	—	25,0
Summa	2,3	58,6	58,4
Totalsumma	910,3	1 161,6	1 003,4

Kommunikationsverkens totala medelsförbrukning skulle alltså för nästa budgetår uppgå till 1 003,4 milj. kr., att jämföras med 910,3 för innevarande budgetår.

Anslagsberäkningarna och anslagsgrupperingen för budgetåret 1957/58

I de tabeller, som i de följande avsnitten redovisas under resp. anslagsrubriker, har utöver verkens egna förslag beträffande medelsförbrukning och anslagsanvisning även redovisats, hur medelsförbrukningen beräknas fördela sig på de olika anslagen vid de förordade investeringsramarna. Anslagen har i princip beräknats så, att de jämte förutsedda behållningar motsvarar angivna medelsförbrukningsbelopp. Den anslagsreserv, som bedömes erforderlig för att verken skall beredas viss valfrihet mellan olika investeringsobjekt, har lagts på dispositionsanslagen.

Den valfrihet mellan olika investeringsobjekt, som detta system otvivelaktigt har medfört för verken, synes nu behöva kompletteras i vad avser kraftverksanslagen. Flera skäl talar för ett sammanförande av dessa till ett kollektivt anslag. Härigenom skulle vinnas den fördelen, att medelstilled-

ningen kunde hållas snävare än vad nu är fallet. Det har nämligen visat sig, att medelstillgången på varje anslag bör vara av sådan storleksordning, att en omDispositionering i de under respektive anslag redovisade arbetsplanerna under alla omständigheter kan genomföras. För tryggande av arbetena kräves därför ur budgetteknisk synpunkt som regel anslagsreserver, som vid den storlek av arbeten det här är fråga om binder avsevärda summor. Ytterligare skulle vinnas fördelen av större valfrihet mellan påbörjandet och utförandet av olika beslutade investeringsobjekt. På senare år har betydelsen härav ökat, då handläggningen vid vattendomstolarna till följd av arbetsbelastningen torde nödvändiggöra omDispositionering av arbetena i större utsträckning än vad hittills varit fallet. Fördelarna med ett sammanförande till ett kollektivt anslag av alla kraftverksanslagen finner jag mot bakgrunden härav vara så framträdande, att jag nu förordar ett sådant. Härvid förutsättes, att vattenfallsstyrelsen för framtiden i sina petita framlägger specificerade investeringsplaner, så att de i anslaget ingående olika delprojekten även i fortsättningen lätt kan särskiljas. Det nya kollektivanslaget torde lämpligen kunna benämnas Kraftverksbyggnader m. m.

Sammanfattning

En sammanställning över anvisade resp. förordade anslagsummor samt beräknad anslags- och medelsförbrukning under budgetåren 1956/57 och 1957/58 ges i tabell 4.

Tabell 4

	Behållning 1.7.56	Anslag 1956/57	Medelsförbr. 1956/57	Anslag 1957/58	Medelsförbr. 1957/58
Miljoner kronor					
<i>Ramreglerade investeringar</i>					
Postverket	9,3	4,6	8,0	2,9	7,0
Televerket	5,9	255,0	250,0	254,5	243,0
Statens järnvägar	65,1	234,3	287,0	310,3	300,0
Vattenfallsverket	64,7	294,0	326,0	348,0	360,0
Luftfartsverket	4,4	4,0	6,0	5,4	7,0
Förrådsfonden	22,4	16,8	31,0	21,3	28,0
Summa	171,8	808,7	908,0	942,4	945,0
<i>Övriga investeringar</i>	1,1	2,3	2,3	58,4	58,4
Totalsumma	172,9	811,0	910,3	1 000,8	1 003,4

Anslagsbehållningarna per den 1 juli 1956 uppgick till ca 173 milj. kr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag, ca 811 milj. kr., utgör den för budgetåret disponibla anslagssumman ca 984 milj. kr. Med nu föreslagna investeringsramar och med förutsatt ianspråktagande av de anslag, som icke innefattas i ramregleringen, kommer medelsförbrukningen under innevarande budgetår att uppgå till totalt ca 910 milj. kr. De

vid budgetårets slut förefintliga reservationerna kommer därmed att utgöra icke fullt 74 milj. kr., varav drygt 2 milj. kr. beräknas komma att indragas.

De för nästa budgetår beräknade anslagsbeloppen avser att jämte reservationerna från nu löpande budgetår täcka den förutsatta medelsförbrukningen och därutöver ge vissa marginaler. Den förordade totala anslagsanvisningen, inklusive anslag utanför ramregleringen, uppgår till ca 1 001 milj. kr. Tillsammans med de beräknade till budgetåret ingående reservationerna kommer den under detta budgetår tillgängliga anslagssumman att uppgå till ca 1 073 milj. kr. Då medelsförbrukningen beräknas till ca 1 003 milj. kr., utgör anslagsreserven ca 70 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte bereda riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av vad sålunda anförts.

Statens affärsverksfonder

2. Postverket

Av balansräkningen per den 30 juni 1956 för postverkets fond framgår, att postverkets tillgångar uppgår till sammanlagt 523 milj. kr., varav 116,5 milj. kr. belöper på fast egendom, huvudsakligen posthus, 25,7 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel minskade under budgetåret 1955/56 med 1,1 milj. kr. och utgör vid utgången av budgetåret 106 milj. kr. Exklusive balanserade överskottsmedel är kapitalbehållningen 102,8 milj. kr., vilket innebär en ökning under budgetåret 1955/56 med 3 milj. kr.

Generalpoststyrelsen

I skrivelse den 30 augusti 1956 har generalpoststyrelsen framlagt sina petita för budgetåret 1957/58. I skrivelsen redovisas följande sammanställning av de under postverkets fond anvisade anslagen för budgetåren 1954/55—1956/57 jämte styrelsens äskanden för nästa budgetår.

	1954/55	1955/56	1956/57	Äskanden 1957/58
	tusental kronor			
Posthus m. m.	8 000	4 000	1	2 000
Förvärv av fastigheter	1 800	1 395	300	400
Anskaffning av automobiler m. m.	100	1 500	1 100	700
Postverkets diligenstrafik				
Garagebyggnader m. m.	800	1 800	200	600
Anskaffning av bilmateriel	1 200	1 500	1 100	1 200
Förvärv av billinjer	700	1 000	900	500
Postverkets dispositionsanslag	200	700	1 000	—
Summa	12 800	11 895	4 601	5 400

Av styrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter inhämtas följande beträffande de olika anslagsändamålen.

2:1 Posthus m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 140 000	4 000 000	3 479 000
1956/57	3 661 000	1 000	2 100 000*
1957/58 styrelsen	1 562 000	2 000 000	2 400 000*
dep.ch.	1 562 000	500 000	2 000 000*

Av de byggnadsföretag, som i princip godkänts av statsmakterna, beräknas posthusen i Kålltorp och Stenungsund kunna påbörjas innevarande budgetår. Tillbyggnaden av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda kan icke igångsättas förrän under nästa budgetår samt posthuset i Lidköping först senare. För de tidigare planerade posthusen i Arvika och Boden föreligger numera helt andra förutsättningar för vilka redogöres i det följande.

På grund av eftersläpningen i medelsförbrukningen under föregående budgetår och den eftersträfvade begränsningen av investeringarna anmäler styrelsen icke något nytt byggnadsföretag i årets petitaskrivelse.

Generalpoststyrelsen framlägger följande investeringsplan för posthusbyggnader. På styrelsens begäran har byggnadsstyrelsen med anledning av de kostnadsändringar på byggnadsmarknaden, som inträtt under budgetåret 1955/56, verkställt omprövning av tidigare beräknade kostnader för de olika byggnadsföretagen, varvid hänsyn jämväl tagits till sådana ändringar i byggnadsprogrammen, vilka beslutats under arbetenas gång.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad	
			1956/57	1957/58	
t u s e n t a l k r o n o r					
I. Företag, påbörjade före 1. 7. 1956					
Posthus i Eskilstuna	3 405	3 405	3 329	76	—
» i Luleå	2 720	2 720	2 655	65	—
» i Ängelholm	745	746	732	14	—
» i Sundsvall	4 915	4 915	4 734	160	21
» i Nässjö	2 360	2 400	2 106	200	94
» i Västerås	3 550	3 895	3 578	250	67
» i Landskrona	2 525	2 625	1 907	600	118
Summa I	20 220	20 706	19 041	1 365	300
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1956/57					
Posthus i Kålltorp	1 100	1 125	—	350	700
» i Stenungsund	510	535	—	385	150
Summa II	1 610	1 660	—	735	850
III. Företag, avsedda att påbörjas under 1957/58					
Tillbyggnad av postverkets in- dustrianläggningar i Ulvsunda	3 900	3 900	—	—	1 250
Summa III	3 900	3 900	—	—	1 250

* Preliminärt belopp.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad	
			tusental kronor		
IV. Övriga beslutade byggnadsföretag					
Posthus i Arvika	1 800	1 800	—	—	—
» i Boden	2 100	2 100	—	—	—
» i Lidköping	1 600	1 600	—	—	—
Summa IV	5 500	5 500	—	—	—
Totalsumma	31 230	31 766	19 041	2 100	2 400

Beträffande sådana i planen upptagna byggnadsföretag, vilka icke påbörjats, meddelar styrelsen i huvudsak följande.

Posthus i Göteborg (Kålltorp)

Byggnadsprojektet behandlades senast i föregående års statsverksproposition. Sedan styrelsen efter samråd med byggnadsstyrelsen funnit det angeläget att nedskära vissa av byggnadens utrymmen, har den planerade huskroppen minskats, varefter styrelsen ånyo begärt byggnadsnämndens i Göteborg yttrande över ritningarna.

Posthus i Stenungsund

Kungl. Maj:t har den 13 april 1956 bemyndigt styrelsen att ta i anspråk 510 000 kr. för uppförande av posthus i Stenungsund. Generalpoststyrelsen beräknar, att byggnadsföretaget skall kunna igångsättas under innevarande budgetår. Enligt byggnadsstyrelsens senaste kostnadsberäkningar kommer företaget att kosta 535 000 kr.

Tillbyggnad av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda

Beträffande detta byggnadsföretag har det visat sig nödvändigt att utöka programmet för ombyggnadsarbetena inom de nu befintliga byggnaderna. Det har även befunnits ofrånkomligt att uppföra ett kallförråd för lagring av gods. Dessa ändrade dispositioner medför en kostnadsökning för byggnadsprojektet. Styrelsen har med anledning härav tillsatt en utredning med uppdrag att göra en översyn av byggnadsföretagets planering i syfte att nedbringa byggnadskostnaderna. Resultatet av denna utredning kan väntas föreligga inom kort. I avvaktan härpå har byggnadskostnaderna upptagits till oförändrat belopp 3,9 milj. kr.

På grund av gällande stadsplanebestämmelser har styrelsen anhållit om dispens från rådande byggnadsförbud m. m., varvid Stockholms stads byggnadsnämnd haft smärre erinringar att göra mot vissa utrymmens planering och disponering. På grund härav och med hänsyn till gällande investeringsbegränsning räknar generalpoststyrelsen med att igångsättningen av byggnadsföretaget kan ske tidigast vid nästkommande budgetårsskifte.

Posthus i Arvika

Enligt åtagande i ett med Arvika stad ingånget köpekontrakt rörande den för det nya posthuset avsedda tomten skall byggnaden ges en sådan höjd, att relativt stora utrymmen måste disponeras för uthyrning. I 1956 års statsverksproposition meddelades, att preliminär överenskommelse träffats med en hyresspekulant om förhyrande av större delen av de för uthyrning disponibla utrymmena inom rubricerade posthus, varigenom en ekonomiskt tillfredsställande avkastning av fastigheten skulle kunna förväntas. Denna hyresspekulant har emellertid numera förklarat sig icke längre vara intresserad av ett förhyrande. Styrelsen har gjort en framställning till Arvika stad om ändring av köpekontraktet i syfte att förbilliga anläggningen. Stadens myndigheter har icke ansett sig kunna bifalla denna framställning men har i stället erbjudit sig att inköpa tomtområdet av postverket. Erforderliga postlokaler skulle i så fall få förhyras av postverket i en blivande nybyggnad på tomten. Styrelsen har för avsikt att efter erforderlig utredning framdeles i särskild skrivelse återkomma i ärendet.

Posthus i Boden

Frågan om nytt posthus i Boden har kommit i ett annat läge sedan det numera visat sig möjligt att hyra lokaler för postdirektionen i en av Bodens stad planerad nybyggnad. Tillräckliga lokaler med möjligheter till framtida utvidgning för postkontoret synes kunna erhållas genom en tillbyggnad av telestationshuset i Boden, där postkontoret f. n. är inrymt. Enligt de preliminära förhandlingar, som förts i ärendet mellan tele- och postverken, torde en överenskommelse om en dylik tillbyggnad kunna träffas inom den närmaste tiden. Under sådana förhållanden kan uppförandet av ett nytt posthus ställas på framtiden.

2:2 Inköp av fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	773 000	—	123 000
1956/57	650 000	300 000	600 000*
1957/58 styrelsen	350 000	400 000	600 000*
dep.ch.	350 000	1 000	300 000*

Medelsåtgången för markförvärv under budgetåret 1957/58 kan icke nu närmare beräknas. Styrelsen äskar med hänsyn till vikten av att anslaget icke tilltages för snävt 400 000 kr. för budgetåret 1957/58.

Styrelsen har lämnat en redogörelse för de fastighetsförvärv, som genomförts under budgetåret 1955/56. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

* Preliminärt belopp.

2:3 Anskaffning av automobiler m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	6 000	1 500 000	1 018 000
1956/57	488 000	1 100 000	1 100 000*
1957/58 styrelsen	488 000	700 000	1 200 000*
dep.ch.	488 000	700 000	1 100 000*

Under nästa budgetår räknar styrelsen med att behöva anskaffa bilar för 1 100 000 kr. samt truckar och traktorer för 100 000 kr.

2:4 Postverkets diligenstrafik

a. Garagebyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 073 000	1 800 000	484 000
1956/57	2 389 000	200 000	1 500 000*
1957/58 styrelsen	1 089 000	600 000	1 600 000*
dep.ch.	1 089 000	500 000	1 500 000*

Medelsförbrukningen under budgetåret 1955/56 har blivit avsevärt mindre än som beräknats. Orsaken härtill är att uppförandet av revisionsverkstad och garage i Lycksele försenats på grund av den stränga vintern. Det planerade garaget i Åsele, vars uppförande tidigare beräknats kunna påbörjas vid årsskiftet 1956/57, har ytterligare försenats och kan igångsättas tidigast den 1 april 1957.

Generalpoststyrelsen har framlagt följande investeringsplan för garagebyggnader.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad	
			1956/57	1957/58	
t u s e n t a l k r o n o r					
I. Företag, påbörjade före 1.7. 1956					
Garage i Malåträsk	625	625	560	60	5
» i Pajala	580	580	575	5	—
» i Bastuträsk	195	195	170	25	—
Garage och revisionsverkstad i Lycksele	2 535	2 635	325	1 310	995
Summa I	3 935	4 035	1 630	1 400	1 000

* Preliminärt belopp.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad för 1956/57	Beräknad för 1957/58
t u s e n t a l k r o n o r					
II. Företag, avsett att påbörjas under 1956/57					
Garage i Åsele	700	700	—	100	600
Summa II	700	700	—	100	600
III. Företag, avsedda att påbörjas under 1957/58					
Summa III	—	—	—	—	—
Totalsumma	4 635	4 735	1 630	1 500	1 600

b. Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	196 000	1 500 000	1 232 000
1956/57	464 000	1 100 000	1 300 000*
1957/58 styrelsen	264 000	1 200 000	1 400 000*
dep.ch.	264 000	1 200 000	1 400 000*

I den av postdiligensrörelsen disponerade fordonsparken ingår f. n. 249 bussar och 25 lastbilar. För normal ersättning behöver under budgetåret 1957/58 ett 20-tal fordon anskaffas för en kostnad av sammanlagt 1 400 000 kr.

c. Förvärv av billinjer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	128 000	1 000 000	267 000
1956/57	861 000	900 000	1 000 000*
1957/58 styrelsen	761 000	500 000	1 200 000*
dep.ch.	761 000	1 000	200 000*

Preliminär överenskommelse angående förvärv av en enskild linjetrafikrörelse för ett belopp av 479 000 kr. har träffats. Förberedande undersökningar har igångsatts beträffande ytterligare ett antal linjeförvärv. Sålunda har bl. a. underhandlingar upptagits beträffande förvärv av två större företag inom övre Norrland varjämte undersökning pågår rörande ett förvärv inom Jämtlands län, som skulle medföra samordning av linjetrafiken inom ett större område i länet. För förvärv av berörda företag skulle erfordras uppskattningsvis 2 000 000 kr. Från ett antal mindre trafikföretag föreligger

* Preliminärt belopp.

även erbjudanden om överlåtelse av billinjer. De begärda köpeskillingarna uppgår till sammanlagt ca 1 000 000 kr. I vilken omfattning ytterligare erbjudanden om linjeförvärv är att emotse under detta och följande budgetår kan nu svårigen bedömas.

Med hänsyn till kravet på sträng återhållsamhet med statsutgifterna anser sig styrelsen icke böra för nästa budgetår ifrågasätta högre medelsförbrukning än 1 200 000 kr.

2: 5 Postverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	261 000	700 000	169 000
1956/57	792 000	1 000 000	400 000*
1957/58 styrelsen	1 392 000	—	600 000*
dep.ch.	1 392 000	1 000	500 000*

Den beräknade medelsförbrukningen å anslaget för innevarande budgetår avser, förutom mindre omfattande arbeten å fastigheter, täckande av skador, som uppkommit genom eldsvådor, och andra oförutsedda utgifter.

Styrelsen räknar med att vid utgången av innevarande budgetår skall finnas så stor anslagsbehållning, att medelsbehovet kommer att vara tillgodosett även för budgetåret 1957/58, och anser sig fördenskull icke böra framlägga förslag om anvisande av ytterligare medel.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1955/56. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett gemensamt utlåtande över generalpoststyrelsens, telestyrelsens, vattenfallsstyrelsens och luftfartsstyrelsens framställningar om anslag på kapitalbudgeten anfört i huvudsak följande.

Arbetsmarknaden kännetecknas f. n. av en tämligen god balans. Tillgängligt prognosmaterial täcker dock ej 1957/58. De uttalanden, som styrelsen gör, förutsätter därför, att arbetsmarknadsläget utveckling under tiden icke medför större avvikelser i förhållande till det nuvarande. Med hänsyn till den långt gående rationaliseringen inom anläggningsverksamheten torde de utökningar av investeringsverksamheten, som föreslagits av de affärsdrivande verken, innebära en kvantitativt jämförelsevis ringa utökning av de direkt i anläggningsarbeten sysselsatta arbetarna. Å andra sidan har fordringarna på arbetskraftens kvalifikationer beträffande yrkesskicklighet och specialisering successivt skärpts, vilket medför att vissa svårigheter att finna lämplig personal kan komma att uppstå.

* Preliminärt belopp.

En mindre utökning av de statliga beställningarna torde icke i och för sig medföra svårigheter att inom den närmast berörda industrien få erforderlig arbetskraft.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig icke böra göra någon gradering, avsedd för avvägning av storleken av olika slags investeringar vid en allmän investeringsbegränsning.

Departementschefen

Vid sin beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1957/58 har generalpoststyrelsen förutsett, att den för innevarande budgetår gällande investeringsramen om 8 milj. kr. i stort sett kommer att utnyttjas, varvid de vid budgetårets utgång kvarstående reservationerna kommer att uppgå till ca 5,9 milj. kr. För nästa budgetår har styrelsen föreslagit en medelsförbrukning av 9,0 milj. kr. och äskat nya investeringsanslag om sammanlagt 5,4 milj. kr.

Såsom framgår av den investeringsplan för kommunikationsverken, som jag redovisat under avsnitt 1, har jag räknat med en medelsförbrukning för innevarande budgetår av 8,0 milj. kr. och för nästa budgetår av 7,0 milj. kr. Av följande sammanställning framgår, hur beloppen i stort sett fördelar sig på de olika anslagsändamålen.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Posthus m. m.	3,5	2,1	2,4	2,0
2. Anskaffning av bilar m. m.	1,0	1,1	1,2	1,1
3. Postverkets diligenstrafik	2,0	3,8	4,2	3,1
4. Dispositionsanslaget m. m.	0,3	1,0	1,2	0,8
Summa milj. kr.	6,8	8,0	9,0	7,0

Medelsförbrukningen under anslaget till Posthus m. m. har sålunda tagits upp med ett belopp, som är 400 000 kr. lägre än vad styrelsen äskat. Nedskärningen torde komma att gå ut över den beslutade tillbyggnaden av postverkets industrianläggningar i Ulvsunda, för vars påbörjande under nästa budgetår styrelsen beräknat ett belopp av 1 250 000 kr. Tiden för byggnadsarbetenas påbörjande får alltså förskjutas något under budgetåret. De övriga begränsningar, som ansetts nödvändiga för att postverkets investeringar skall kunna hållas inom den förordade ramen för nästa budgetår, har fördelats med 300 000 kr. på anslaget Inköp av fastigheter, 100 000 kr. på anslaget till Anskaffning av automobiler, 100 000 kr. på anslaget till Garagebyggnader m. m., 1 000 000 kr. på anslaget till Förvärv av billinjer samt 100 000 kr. på dispositionsanslaget.

Anslagsbeloppen för nästa budgetår har bestämts med ledning av den uppskattade medelsförbrukningen jämte beräknad ingående behållning på de olika anslagen. Anslagen till Inköp av fastigheter, Förvärv av billinjer samt Postverkets dispositionsanslag har därvid kunnat uppföras med en-

dast formella belopp. De av mig förordade anslagen uppgår totalt till 2,9 milj. kr.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1957/58 under postverkets fond anvisa följande investeringsanslag nämligen

a) <i>Posthus m. m.</i>	500 000 kr.
b) <i>Inköp av fastigheter</i>	1 000 »
c) <i>Anskaffning av automobiler m. m.</i>	700 000 »
d) <i>Postverkets diligenstrafik:</i>	
1. <i>Garagebyggnader m. m.</i>	500 000 »
2. <i>Anskaffning av bilmateriel för diligenströrelsen</i>	1 200 000 »
3. <i>Förvärv av billinjer</i>	1 000 »
e) <i>Postverkets dispositionsanslag</i>	1 000 »

3. Televerket

Av balansräkningen den 30 juni 1956 för televerkets fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 3 078,4 milj. kr., varav 2 856,1 milj. kr. belöper på fast egendom, 104,6 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell art.

Kapitalbehållningen, inklusive balanserade överskottsmedel, uppgick den 30 juni 1956 till 1 433,6 milj. kr. Under budgetåret 1955/56 har den ökat med 46,0 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 5,2 under budgetåret 1955/56 mot 6,8 under budgetåret 1954/55.

Telestyrelsen m. fl.

I skrivelse den 31 augusti 1956 har telestyrelsen hemställt om anslag för budgetåret 1957/58. Styrelsen har därjämte i en särskild skrivelse nämnda dag gjort framställning om vissa medel på tilläggsstat för budgetåret 1956/57.

Luftfartsstyrelsen har i skrivelse den 28 augusti 1956 äskat anslag för budgetåret 1957/58 till Radioanläggningar för luftfarten.

3:1. Utvecklingen av televerkets rörelse. I 1956 års statsverksproposition har för budgetåren 1949/50—1954/55 lämnats uppgifter rörande utvecklingen av televerkets rörelse, mätt i antalet telefonapparater, telexabonnemang, radiolicenser samt taxerade samtal, telegram och telexskrivningar. Televerket har till komplettering av dessa uppgifter, till vilka i detta sammanhang torde få hänvisas, lämnat följande uppgifter rörande utvecklingen av nämnda verksamhetsgrenar under budgetåret 1955/56.

	Antal	Ökning	
		Absolut	i %
Telefonapparater	2 273 000 ¹	107 300	5,0
Telexabonnemang	979 ¹	169	20,9
Radiolicenser	2 495 900 ¹	65 600	2,7
Telefonsamtal med periodavgift	125 810 000 ²	—	— 0,6 ³
Taxerade telegram ⁴	7 931 500 ²	—	0,5
Telexskrivningar			
inländska	6 345 500	—	32,5
utländska	1 114 600 ²	—	31,7

¹ Vid budgetårets utgång.

² Preliminär siffra.

³ Ökningen uppgår till 5,1 % om hänsyn lages till automatiseringen av rikstrafiken.

⁴ Exkl. utländska telexskrivningar.

Under budgetåret 1955/56 har rapporterna över nytecknade och annullerade telefonabonnemang visat nedgång i nettoökningen. Denna nedgång har gjort sig märkbar under senare hälften av budgetåret. Sålunda nytecknades under denna tid 64 000 abonnemang mot 95 000 under motsvarande tid ett år tidigare. En av anledningarna till nedgången är den i december 1955 beslutade höjningen av inträdesavgiften för huvudabonnemang från 200 till 300 kr. Men även frånsatt denna höjning torde man med hänsyn till avtagande befolkningsökning och småningom inträdande mättnad på telefonområdet ha att förutse en viss nedgång gentemot det rekordartat stora antalet under tidigare år.

Utvecklingen i fråga om antalet anmälda nya abonnemang, som vid olika tidpunkter icke kunnat inkopplas inom tre månader på grund av för liten stationskapacitet, brist på lokalkablar o. s. v., belyses av efterföljande uppgifter. Siffran per den 1 juli 1956 har fördelats på grupper med olika väntetider.

	1951	1952	1953	1954	1955	1956
1/1	17 200	17 800	16 100	14 000	23 900	29 100
1/4	18 900	17 700	15 400	15 600	24 800	26 700
1/7	20 000	19 400	15 300	20 800	30 000	21 700
1/10	19 100	18 800	14 100	23 000	30 400	19 400

Datum	Väntetid						Antal
1/7 1956	fr. o. m.	3 mån.	intill	6 mån.		7 900
	» » »	6 »	»	9 »		5 200
	» » »	9 »	»	12 »		2 900
	» » »	12 »	»	18 »		3 100
	» » »	18 »	»	24 »		1 500
	» » »	24 »	»	36 »		800
	över	36 »				300
							21 700

Trots den nedgång i antalet väntande abonnenter, som på sista tiden gjort sig märkbar, måste alltså ett onormalt stort antal nya abonnenter vänta alltför länge på inkoppling. Även förut befintliga abonnenter, som på grund av flyttning önskar få sin telefon uppsatt på annan plats, drabbas av rådande svårigheter och kan få vänta lika länge som nya abonnenter på att återfå sin telefon.

Av trafikciffrorna framgår, att telefontrafiken fortfarande visar ökning. Om hänsyn toges till att den successivt pågående helautomatiseringen av rikstrafiken medför, att förut periodavgiftsbelagda samtal blir registrerade på abonnenternas samtalsmätare i stället för att debiteras med samtals-specifikationer och därför ej längre ingår i det statistiskt redovisade antalet samtal, har den verkliga ökningen under budgetåret 1955/56 varit 5,1 %.

Genom de nya rikskablar och bärfrekvensanläggningar, som kunnat tagas i bruk under de senaste budgetåren, har de tidigare långa väntetiderna

för beställda rikssamtal på vissa vior kunnat avsevärt nedbringas, och på flera viktiga vior kan beställda samtal som regel expedieras omedelbart. På andra vior åter, beträffande vilka behovet av utökad antal förbindelser ännu ej kunnat tillgodoses genom nyanläggningar, är väntetiderna fortfarande alltför långa och kan under bråd tid stiga till 1 à 2 timmar och därutöver.

Vad telegramtrafiken beträffar har en mindre ökning inträtt under budgetåret 1955/56. Härvid är också att märka, att efter tillkomsten av telexrörelsen utländska telegram i stor utsträckning har ersatts av direkta skrivingar mellan telexabonnenter i Sverige och utlandet. Telexrörelsen har fortgående snabbt utvecklats.

Beträffande det i 1956 års statsverksproposition framlagda förslaget till införande av en SOS-organisation meddelar telestyrelsen i huvudsak följande.

Sedan Kungl. Maj:t i skrivelse den 27 april 1956 uppdragit åt telestyrelsen att införa en SOS-organisation i enlighet med de riktlinjer, som angavs i 1956 års statsverksproposition, har styrelsen sedermera beslutat, att den första SOS-centralen i landet skall inrättas i Göteborg, vilket beräknas ske under december månad 1956 i samband med att 1957 års upplaga av rikstelefonkatalogen utkommer. Det SOS-område, som kommer att betjänas av denna central, avses tills vidare omfatta de automatiserade områdena Göteborg, Hindås, Kungsbacka, Kungälv och Lerum. I SOS-området ingår delar av Göteborgs och Bohus, Hallands och Älvsborgs län. Televerket förbereder sedan en tid tillbaka lösandet av de organisatoriska och tekniska problem, som sammanhänger med inrättandet av SOS-centralen i Göteborg. Sålunda har kontakt tagits i frågor, som berör de i SOS-organisationen ingående hjälporganen. Förhandlingar pågår f. n. om olika i sammanhanget aktuella frågor.

Sedan erfarenhet vunnits från SOS-centralen i Göteborg kommer styrelsen att i så snabb takt som resurserna medger inrätta SOS-centraler även för övriga delar av landet. Erforderliga belopp för investeringar härför under budgetåret 1957/58 ingår i det av styrelsen begärda anslaget till telefon- och telegrafstationer.

3: 2. Anvisade och äskade anslag. En sammanställning av telestyrelsens äskande å tilläggsstat för innevarande budgetår och å riksstat för budgetåret 1957/58 med de för budgetåren 1954/55—1956/57 anvisade anslagen visar följande belopp.

	1954/55	1955/56	1956/57		1957/58 äskanden
			anvisat å riksstat	äskat å tilläggsstat	
t usental kronor					
Telefonstationsbyggnader m. m.	7 300	7 500	7 700	—	11 800
Förrådsbyggnader m. m.	1 400	—	1 000	—	1 600
Inköp av fastigheter	—	100	300	—	1 800
Telefon- och telegrafanläggningar	191 000	192 200	227 800	7 500	260 150

	1954/55	1955/56	1956/57		1957/58 äskanden
			anvisat å riksstat	äskat å tilläggsstat	
tusental kronor					
Radioanläggningar för televerket	5 400	10 850	11 450	—	16 850
Radioanläggningar för luftfarten	500	500	1 070	—	2 800
Försvarsberedskap vid televerket	950	2 700	1 650	—	4 050
Televerkets dispositions- anslag	—	6 500	4 000	—	6 500
Övrigt	—	—	330 ¹	—	4 000 ²
Summa	206 550	220 350	255 300	7 500	309 550

Styrelsen understryker de svårigheter, som uppkommit — och som för varje år på senare tid förvärrats — genom att investeringarna vid televerket efter kriget icke har kunnat hålla jämna steg med abonnent- och trafikökningen. Vid bedömandet av styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 måste hänsyn tagas till att det uppdämda behovet av nyanläggningar undan för undan blivit allt större. I likhet med vad som skett under de närmast föregående åren framhåller styrelsen även att de kostnader, som nedlägges på den pågående automatiseringen av telefontrafiken, förutom den standardförbättring som den innebär, utgör en mycket fördelaktig kapitalplacering. I detta sammanhang erinrar styrelsen om att televerket kunnat bära de generella höjningar av de anställdas löner som genomförts under de två senaste åren och som uppgått till nära 50 miljoner kronor per år, utan att taxorna därför behövt höjas. Att så kunnat ske måste i hög grad tillskrivas den fortgående rationalisering av telefondriften, som automatiseringen innebär. Avlöningar till telefonister och växelstationsföreståndare har numera stigit så mycket, att televerket gör mycket betydande förluster på den lokala telefonrörelsen vid manuella stationer. Inom sådana centralstationsområden, där flertalet abonnenter är anslutna till manuella stationer, går den lokala telefonrörelsen numera med en förlust av 50—150 kronor per apparat och år. De största förlusterna uppstår vid manuella växelstationer, d. v. s. på landsbygdsabbonenter. Dessa siffror ger en antydning om vilka taxehöjningar, som skulle ha varit nödvändiga, om man inte genom automatisering av stationerna kunnat förbättra det ekonomiska resultatet av den lokala telefonrörelsen.

Genom de stora avskrivningar, som göres på televerkets anläggningar, har lånemedel endast i relativt ringa utsträckning behövt tagas i anspråk för finansiering av televerkets anläggningsarbeten. Under de senaste fem åren har lånemedel endast behövt anlitas intill 38, 40, 36, 32 resp. 26 % för täckande av de totala anläggningskostnaderna.

För budgetåret 1956/57 beräknas motsvarande andel komma att sjunka

¹ Avser televisionsanläggningar.

² Exklusive televisionsanläggningar.

till under 20 %. Även vid bifall till styrelsens nu föreliggande anslags-
 äskanden kommer televerket självt att kunna finansiera omkring två tred-
 jedelar av de totala investeringarna.

Av styrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter framgår
 följande beträffande de olika anslagsändamålen.

3: 3. Telefonstationsbyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 495 000	7 500 000	9 037 000
1956/57	1 958 000	7 700 000	9 850 000*
1957/58 styrelsen	(— 192 000) ¹	11 800 000	11 800 000*
dep.ch.	(— 192 000) ¹	9 000 000	9 000 000*

Telestyrelsen meddelar, att till följd av stegrade byggnadskostnader den
 tidigare till 1 250 000 kr. beräknade kostnaden för telefonstationsbyggnad
 i Karlstad, vilket byggnadsföretag numera blivit slutredovisat, har över-
 skridits med 200 000 kr.

Den fördyring av byggnadskostnaderna med 5 å 6 %, som inträtt under
 det senaste året, medför, att tidigare anmälda kostnader för husbyggnader,
 som pågår eller är avsedda att påbörjas, kommer att i motsvarande mån
 ökas.

För vissa redan för riksdagen anmälda byggnadsföretag måste man vi-
 dare räkna med ytterligare kostnadsstegringar av andra anledningar. Här-
 om anför styrelsen i huvudsak följande.

Såsom redan i föregående års statsverksproposition anmäldes, tillkom-
 mer avsevärda kostnadsökningar genom att det visat sig behövt att åt
 skyddsrummen för särskilt viktiga reservstationer ge en kraftigare kon-
 struktion än tidigare förutsetts. För innevarande budgetår beräknades des-
 sa merkostnader uppgå till ett belopp av 520 000 kr. I den beräknade me-
 delförbrukningen å anslaget för 1957/58 ingår sammanlagt 850 000 kr. för
 samma ändamål.

Andra kostnadsstegringar uppkommer till följd av att stadsplanerna på
 vissa håll lägger hinder i vägen för uppförande av byggnader, som -- be-
 dömda endast ur teleteknisk synpunkt -- är de mest ekonomiska. Av så-
 dana skäl har den tidigare redovisade påbyggnaden av telefonstationsfas-
 tigheten i Borlänge inte ansetts böra komma till stånd utan i stället en
 helt ny byggnad uppföras. Av hänsyn till gällande stadsplan har telefon-
 stationsfastigheten i Umeå ansetts böra uppföras i tre i stället för tidigare
 planerade två våningar. Merkostnaderna för dessa båda projekt uppgår
 till 600 000 kr. resp. 500 000 kr., vari dock inräknats av andra orsaker steg-
 rade byggnadskostnader. Telefonstationsbyggnaderna i Biskopsgården i
 Göteborg och i Årsta i Stockholm har vidare ansetts böra utvidgas på grund
 av tekniska skäl. Merkostnaderna härför uppgår till 200 000 kr. resp.
 385 000 kr.

Slutligen har, sedan numera fullständiga ritningar för om- och tillbygg-
 nad av telefonstationsfastigheten i Sundsvall föreligger, detta projekt kost-
 nadsberäknats till 3 300 000 kr. eller 500 000 kr. mera än tidigare angivits.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsättes täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

På grund av telefonväsendets utveckling behöver nya byggnader eller tillbyggnader uppföras för telefonstationerna i Boden, Flen, Gudhem, Karlstad, Kristianstad, Malmö (kv. Skvalperup), Ängby i Stockholm samt Växjö. Den sammanlagda byggnadskostnaden för dessa byggnadsföretag har beräknats till 5 500 000 kr.

I följande sammanställning redovisas styrelsens investeringsplan för telefonstationsbyggnader m. m.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad för 1956/57	1957,58
t usental kronor					
I. Företag, påbörjade före 1. 7. 1956					
Vissa äldre byggnadsföretag.	—	—	—	1 280	—
Arboga, nybyggnad	660	660	120	400	140
Höganäs, nybyggnad	500	500	—	250	90
Kalmar, tillbyggnad	400	400	—	250	150
Kristianstad, tillbyggnad ...	500	630	40	400	190
Lund, tillbyggnad	400	400	20	300	80
Norrköping, tillbyggnad	2 700	3 000	80	1 000	1 200
Skövde, ombyggnad	560	560	80	400	80
Stockholm, kv. Jericho, till- byggnad	2 650	2 800	700	1 000	900
Sundsvall, nybyggnad	2 800	3 300	700	900	300
Summa I	11 170¹	12 250¹	1 740	6 180	3 130
II. Företag avsedda att påbörjas under 1956/57					
Borlänge, nybyggnad	500	1 100	—	500	600
Falun, tillbyggnad	3 250	3 500	—	400	1 000
Göteborg, Biskopsgården, ny- byggnad	500	700	—	330	370
Stockholm, Årsta, nybyggnad	500	885	—	400	485
Strängnäs, nybyggnad	800	950	—	400	415
Säffle, nybyggnad	750	800	—	500	300
Trelleborg, nybyggnad	500	640	—	340	300
Vetlanda, nybyggnad	750	800	—	400	300
Vimmerby, nybyggnad	750	820	—	400	400
Summa II	8 300	10 195	—	3 670	4 170
III. Företag avsedda att påbörjas under 1957/58					
Askersund, nybyggnad	600	600	—	—	200
Boden, tillbyggnad	—	750	—	—	300
Filipstad, nybyggnad	1 100	1 300	—	—	400
Finspång, tillbyggnad	450	500	—	—	400
Flen, nybyggnad	—	500	—	—	400
Gudhem, tillbyggnad	—	700	—	—	300
Karlstad, tillbyggnad	—	650	—	—	350
Kristianstad, påbyggnad ...	—	300	—	—	200
Ljungby, nybyggnad	600	600	—	—	300
Malmö, kv. Skvalperup, gårds- överbyggnad	—	1 000	—	—	300
Stockholm, Ängby, tillbygg- nad	—	400	—	—	300
Umeå, tillbyggnad	950	1 450	—	—	800
Vaxjö, "	—	1 200	—	—	250
Summa III	3 700	9 950	—	—	4 500
Totalsumma	23 170¹	32 395¹	1 740	9 850	11 800

¹ Exkl. vissa äldre byggnadsföretag.

Såsom motivering för de tidigare ej anmälda byggnadsobjekten anför styrelsen följande.

Tillbyggnad av post- och telefonstationsbyggnaden i Boden

Televerkets stationsbyggnad i Boden uppfördes under åren 1936—1937 på tomten nr 8 inom kvarteret Mimer i Boden.

Befintliga utrymmen för lokalstationen medger blott en mindre utökning, som är tillräcklig till medio av år 1958, medan ytterligare utbyggnad av närtrafikstationen icke är möjlig. Utökning av lokalerna kan erhållas genom till- och ombyggnad av befintligt hus, varvid även av postverket disponerade lokaler i våningen en trappa måste tagas i anspråk för televerkets behov.

Även för postverkets räkning kräves utökade lokaler. Generalpoststyrelsen har hemställt, att inom byggnaden även måtte anordnas lokaler för stadens postkontor. Generalpoststyrelsen erinrar om att man tidigare planerat ett nytt posthus i Boden, inrymmande lokaler för såväl postdirektionen i Övre norra distriktet som stadens postkontor. Sedan emellertid möjlighet numera yppat sig att förhyra lokaler för postdirektionen på annat håll i staden och utredning visat, att tillräckliga lokaler för postkontoret kan erhållas genom en tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Boden, har generalpoststyrelsen ansett angeläget, att postkontoret snarast beredes ändamålsenliga lokaler genom en tillbyggnad av denna.

Telefonstationsbyggnad i Flen

Den nuvarande telefonstationen i Flen är inrymd i ett äldre tvåvånings trähus, som förvärvades av televerket år 1916. Lokalerna är trånga och den befintliga manuella stationsutrustningen är starkt försliten. Med nuvarande abonnentökning beräknas stationens nummerkapacitet vara helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1957/58. Genom provisoriska åtgärder kan stationen emellertid utökas därhän att kapaciteten räcker till medio av år 1959, då således ny automatstation måste tagas i bruk. Lokaler härför kan endast erhållas genom en nybyggnad, vars uppförande måste påbörjas under år 1957 för att stationen i tid skall hinna färdigställas.

Tillbyggnad av stationsbyggnaden i Gudhem

Televerkets nuvarande byggnad för överdragsstation i Gudhem uppfördes år 1921.

För automatisering av den långväga rikstrafiken vid de inom Västergötland befintliga centralstationsområdena Falköping, Lidköping, Skara, Skövde m. fl. erfordras en automatisk förmedlingsstation i Gudhem vid Falköping. Härigenom kan även investeringarna i samband med automatisering av stationerna Karlsborg, Tidaholm, Mariestad och Töreboda m. fl. minskas med ca 500 000 kr.

Inbesparade driftkostnader vid övergång till helautomatisk koppling beräknas till omkring 500 000 kr. per år.

För förmedlingsstationen erfordras en tillbyggnad av nuvarande stationsfastighet. Tillbyggnaden bör vara färdig under hösten 1958.

Tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Karlstad

Televerkets stationsfastighet i Karlstad förvärvades år 1908 och har sedermera om-, på- och tillbyggt.

Nuvarande lokaler för den automatiska förmedlingsstationen beräknas täcka behovet till årsskiftet 1958/59, då montagearbetet för en utökning av stationen måste påbörjas i nya lokaler. Genom stationens utökning erhålles

möjlighet att införa ytterligare hel- och halvautomatisk rikstrafik berörande Karlstads förmedlingsområde.

Vid genomförande av projektet kommer ca 500 000 kr. i driftkostnader att årligen kunna inbesparas.

Erforderliga nya lokaler kan erhållas genom en gårdsöverbyggnad.

Påbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Kristianstad

Televerkets stationsbyggnad i Kristianstad uppfördes år 1942.

I föregående års statsverksproposition anmäldes, att en tillbyggnad för utökning av stationens teletekniska utrustning erfordras. Denna tillbyggnad är f. n. under uppförande. Vidare angavs, att ökat utrymme de närmaste åren kommer att krävas för de olika administrativa avdelningar, som är förlagda inom byggnaden.

För att tillgodose behovet av ökade utrymmen för sistnämnda ändamål bör en påbyggnad av den del av stationshuset, som vätter mot S. Kaserngatan, komma till stånd. I samband härmed bör viss ombyggnad av befintliga lokaler äga rum. Dessa byggnadsplaner bör förverkligas omedelbart efter det att pågående arbete med tillbyggnaden för den teletekniska utrustningen avslutas.

Gårdsöverbyggnad inom kvarteret Skvalperup i Malmö

Televerkets stationshus i kvarteret Skvalperup uppfördes under åren 1884—1885 och har sedermera om- och tillbyggt upprepade gånger.

För att telefonstationen i Malmö skall kunna fylla sin uppgift som förmedlingsstation för den hel- och halvautomatiska rikstrafiken berörande kringliggande centralstationsområden måste utrymme anskaffas för härför erforderlig stationsutrustning.

Som en första etapp måste en gårdsöverbyggnad i flera våningar utföras på tomt nr 10 inom kvarteret. Denna överbyggnad bör vara färdig i medio av år 1958.

Telestyrelsen har för avsikt att till 1958 års riksdag inkomma med framställning rörande anslag för en andra byggnadsetapp, omfattande bl. a. tillbyggnad på tomt nr 3 och gårdsöverbyggnad på tomt nr 8.

Tillbyggnad till telefonstationsbyggnaden i Ängby inom Stockholm

Den byggnad, som inrymmer telefonstationen inom stadsdelen Ängby i Stockholm, uppfördes under åren 1939—1940.

Enligt föreliggande prognoser beräknas stationens teletekniska utrustning bli helt tagen i anspråk under år 1957. Genom att vidta vissa provisoriska åtgärder kan abonnenter dock mottas till början av år 1958. För att undvika abonnentstopp måste den teletekniska utrustningen utökas, vilket förutsätter en tillbyggnad till den befintliga stationsbyggnaden.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Växjö

Televerkets station i Växjö är inrymd inom riksbankshuset. Tidigare har även postkontoret och televerkets ingenjörskontor varit förlagda till byggnaden. De efter dessa förvaltningars avflyttning ledigblivna lokalerna har tagits i anspråk för utökning av telefonstationen.

Den befintliga stationsutrustningen kan endast utökas med 900 nummer i nuvarande lokaler. För att undvika abonnentstopp och besvärande spärrningar i den automatiska telefontrafiken måste nya lokaler iordningställas

i en tillbyggnad på intilliggande tomt, som äges av televerket. Byggnadsprojektet måste vara genomfört vid årsskiftet 1958/59. Tillbyggnaden är även avsedd att inrymma en automatisk förmedlingsstation, som fordrar ett utrymme av ca 360 m². Inbesparade driftkostnader vid genomförande av projektet beräknas till ca 300 000 kr. per år.

3: 4. Teleteknisk byggnad (laboratoriebyggnad) i Farsta

I 1953 års statsverksproposition (kapitalbudgeten bil. 27 s. 36—37) har i stora drag redogjorts för televerkets behov av en laboratoriebyggnad i Stockholm. Främst beroende på av Stockholms stadsplanereglering betingade husraserings- och gatuarbeten i de kvarter å nedre Norrmalm, inom vilka telestyrelsens fastigheter är belägna, har förverkligandet av planerna på uppförande av ifrågavarande teletekniska byggnad nu i hög grad aktualiserats. Förhandlingar pågår för närvarande med Stockholms stad om inköp av för byggnadsföretaget behövlig tomt i Farsta. Till tomtens förvärv samt till påbörjande av byggnadsarbetet beräknar styrelsen medelsförbrukningen under budgetåret 1957/58 till ca 4 000 000 kr. Styrelsen hemställer, att förenämnda belopp icke inräknas bland de ramreglerade investeringarna.

I en särskild skrivelse den 31 oktober 1956 har telestyrelsen närmare redogjort för projektet.

3: 5. Förrådsbyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 592 000	—	773 000
1956/57	1 819 000	1 000 000	1 900 000*
1957/58 styrelsen	919 000	1 600 000	2 500 000*
dep.ch.	919 000	1 000 000	1 900 000*

Kostnaden för den i föregående års statsverksproposition redovisade nya förrådsbyggnad i Nynäshamn, vilken då beräknades till 3 360 000 kr., har nu upptagits till 4 600 000 kr. För den ursprungliga kostnadsberäkningen hade grundundersökning ej kunnat företagas under hela byggnadsplatsen, därför att befintliga byggnader låg hindrande i vägen. Det har numera visat sig, att grundläggningen blir betydligt svårare än beräknat till följd av att den under markytan liggande berggrunden varierar starkt i höjd. En befintlig stödmur, som man räknade med skulle kunna bibehållas, måste därför rivras och ersättas med en annan ur grundläggningssynpunkt fullt tillfredsställande konstruktion. I det ursprungliga förslaget hade man vidare räknat med lättbetongväggar och puts, vanliga träfönster och galvaniserad plåt på taken, under det att man i samråd med byggnadsstyrelsen nu har valt helt underhållsfritt material till fasader, fönster och tak. Den pågående utvecklingen inom transport- och materialhanteringstekniken har slutligen gi-

* Preliminärt belopp.

vit impulser till vissa ändringar av de ursprungliga konstruktionerna. Till de av dessa förhållanden förorsakade kostnadsökningarna kommer dessutom den stegring av byggnadskostnaderna, som inträtt under det senaste året.

Telestyrelsen redovisar följande investeringsplan för förrådsbyggnaderna. Denna omfattar endast tidigare anmälda projekt.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1956	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1956	Beräknad för	
	tusental kronor				
I. Företag påbörjade före 30. 6. 1956					
Vissa äldre byggnadsföretag	—	—	—	100	—
Västanfors, varmförråd och kontor	1 365	1 400	410	700	290
Nynäshamn, förrådsbyggnad	3 360	4 600	160	1 100	2 210
Summa I	4 725	6 000	570	1 900	2 500
II. Företag i reserv					
Vänersborg, utökning av verkstadsavdelningen	300	—	—	—	—
Totalsumma	5 025¹	6 000¹	570	1 900	2 500

3: 6. Inköp av fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	217 000	100 000	194 000
1956/57	123 000	300 000	300 000*
1957/58 styrelsen	123 000	200 000	300 000*
dep.ch.	123 000	200 000	300 000*

Styrelsen meddelar, att större delen av det belopp, som står till styrelsens disposition för innevarande budgetår, beräknas åtgå under detsamma, varför för nästa budgetår bör anvisas ett nytt anslag å 200 000 kr.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av anslaget under budgetåret 1955/56. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna ställs till vederbörande utskotts förfogande.

3: 7. Inköp av fastighet i Älvsjö

För sitt största huvudförråd, beläget i Älvsjö i Stockholm, disponerar televerket dels en egen tomt om 19 000 m², dels en förhyrd tomt om 10 200 m².

* Preliminärt belopp.

¹ Exkl. vissa äldre byggnadsföretag.

På grund av den ständiga expansionen av televerkets rörelse har området med åren blivit otillräckligt för sitt ändamål. Det ökade utrymmesbehovet har fått provisoriskt tillgodoses genom förhyrning av förrådslokaler på olika platser inom och utom Stockholm. Den härigenom uppkomna splittningen av förrådsverksamheten är självfallet både opraktisk och oekonomisk. Telestyrelsen har därför undersökt möjligheterna att få den nuvarande förrådstomten utvidgad och har i detta syfte inlett förhandlingar om förvärv av ett angränsande område med en areal av 22 400 m², vari den förhyrda tomten ingår med 10 200 m². Vid värdering har markområdet åsatts ett värde av 1 598 000 kr. Telestyrelsen anser för sin del priset vara acceptabelt.

Pågående förhandlingar om förvärv av området har ännu icke hunnit slutföras, varför styrelsen avser att återkomma i frågan så snart preliminärt köpekontrakt blivit upprättat. I avvaktan härpå äskar styrelsen ett belopp av 1 600 000 kr. för ändamålet. Styrelsen hemställer, att beloppet icke inräknas bland de ramreglerade investeringarna.

3: 8. Telefon- och telegrafanläggningar. Till Telefon- och telegrafanläggningar äskar telestyrelsen för nästa budgetår 260 150 000 kr. samt därjämte å tilläggsstat 7 500 000 kr. I anslagsäskandet till Riks- och landskablar är inräknat ett belopp om 3 000 000 kr., avseende sjökabel mellan Sverige och England. Styrelsen hemställer, att detta belopp icke måtte inräknas i de rambegränsade investeringarna.

a. R i k s- o c h l a n d s k a b l a r m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	17 593 000	44 700 000	65 746 000
1956/57	(—3 453 000) ¹	61 700 000	
styrelsen		+ 3 700 000 ²	65 400 000*
1957/58 - » -	—	92 300 000	92 300 000*
1956/57 dep.ch.			65 400 000*
1957/58 »	(—3 700 000) ³	74 300 000	70 600 000*

Telestyrelsen har redovisat följande investeringsprogram för riks- och landskablar m. m. För redan pågående arbeten avser den angivna totalkostnaden beräknad återstående kostnad per den 1 juli 1957.

* Preliminart belopp.

¹ Underskottet täckt genom en permanent anvisning från den vid ingången av budgetåret 1955/56 förefintliga behållningen å dispositionsanslaget.

² Beloppet äskat å tilläggsstat.

³ Underskottet förutsattes täckt genom tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

	Total kostnad	Därav under 1957/58
	tusental kronor	
a. <i>Större fjärrförbindelseanläggningar</i> (rikskablar eller radiolänkar)		
Mohed—Sundsvall	1 800	1 800
Karlstad—Trollhättan	3 400	3 400
Luleå—Boden	800	800
(Boden—)Murjek—Gällivare—Kiruna	2 000	2 000
Falun—Mora	2 100	2 100
Västerås—Eskilstuna	1 350	1 350
Eskilstuna—Katrineholm—Norrköping	4 700	4 700
Stockholm—Norrköping	6 000	400
Karlstad—Hagfors	5 000	5 000
(Östersund—)Häggenås—Strömsund	1 950	1 950
Gällivare—Porjus	500	500
Summa a	29 600	24 000
b. Därav förskottsbetalat under 1956/57	— 1 500	— 1 500
Förskottsbetalning av 1958/59 års rikskablar under 1957/58	3 500	3 500
Summa b	2 000	2 000
c. Sjökabel Sverige—Storbritannien (förskott)	10 000 ¹	3 000 ¹
d. <i>Mindre rikskablar, gemensamma med andra myndigheter</i>		
Söderhamn—Sundsvall	800	800
Sala—Tillberga—Ramnäs	250	250
Ludvika—Ramnäs	200	200
Frövi—Ludvika	1 400	1 400
Forsa—Ljusdal	2 500	2 500
Summa d	5 150	5 150
e. <i>Landskablar och mindre rikskablar</i>	28 000	26 000
f. <i>Utökning av telefon- och telegrafutrustning på överdragsstationer</i>	13 600	13 600
g. <i>Bärfrekvensutrustningar för kablar m. m.</i>	18 550	18 550
Totalsumma	106 900	92 300

Beträffande de i sammanställningen upptagna företagen meddelar styrelsen följande.

Fjärrförbindelseanläggningarna Mohed—Sundsvall, Karlstad—Trollhättan, Luleå—Boden och Murjek—Gällivare—Kiruna samt Falun—Mora är under utförande och de upptagna beloppen avser återstående kostnader för dessa arbeten.

Fjärrförbindelseanläggningarna Västerås—Eskilstuna, Eskilstuna—Katrineholm—Norrköping och Stockholm—Norrköping är behövliga för utökning av antalet riksförbindelser i samband med automatisering av rikstrafik. Anläggningen Karlstad—Hagfors föreslogs av telestyrelsen till utförande redan för budgetåret 1955/56 men den måste då anstå, eftersom tillräckliga anslagsmedel ej kunde ställas till styrelsens förfogande. Framkomstmöjligheterna från Hagfors och andra större industriorter i denna del av Värmland till landet i övrigt har emellertid nu blivit så dåliga, att kabelanläggningen ej längre bör uppskjutas. Anläggningen Häggenås—Strömsund, som utgör fortsättning av tidigare utlagd kabel Östersund—Häggenås, erfordras för

¹ Sveriges andel.

kablifiering av blanka ledningar i samband med behövlig utökning av antalet förbindelser. Mellan Gällivare och Porjus måste en rikskabel läggas i anledning av att befintliga blankledningar måste raderas till följd av kraftledningsbygge.

Mindre rikskablar, gemensamma med andra myndigheter, avser televerkets andel av kostnaderna för kablar, som till följd av järnvägslektrifiering måste läggas av SJ eller TGOJ. Styrelsen framhåller, att kostnadsbesparingar ernås för såväl televerket som vederbörande järnvägsförvaltning vid dylik samordning av ledningsbehoven. Samtliga upptagna anläggningar utom Forsa—Ljusdal är redan under arbete.

Att ersätta blanka lands- och riksledningar med förbindelser i landskablar och mindre rikskablar har med hänsyn till den undan för undan stegrade belastningen på stolplinjerna med därav följande risk för stolpras vid ogynnsamma väderleksförhållanden för varje år blivit allt mer trängande. Stora summor måste nu årligen utläggas på reparation av stolplinjer efter ras. Dessa kostnader skulle om ledningarna varit kablifierade ha inbesparats. Flera anläggningar framtingas dessutom av kraftledningsbyggen.

Utökningen av utrustningen på överdragsstationer samt av bärfrekvensutrustningar för kablar nödvändiggöres av den fortskridande automatiseringen av rikstrafik och den starkt stegrade rikstrafiken. I detta sammanhang nämnes, att antalet rikssamtal efter automatisering av sådan trafik som regel nära nog fördubblas. Vidare erfordras utökning av programledningsförstärkare m. m. i samband med utbyggnad för dubbelprogrammet för rundradio.

I styrelsens anslagsäskande för budgetåret 1957/58 ingår slutligen ett belopp av 3 000 000 kr. såsom förskott på en sjökabel mellan Sverige och England. Förhandlingar pågår för närvarande mellan telestyrelsen och General Post Office i London om att utlägga en dylik kabel. Eftersom denna omläggning faller utanför ramen för televerkets vanliga investeringar och en kabel av detta slag med tillhörande undervattensförstärkare icke kan tillverkas i Sverige hemställer styrelsen, att beloppet icke medräknas i de rambegränsade investeringarna.

I särskild skrivelse den 31 augusti 1956 har telestyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att med brittiska post- och teleförvaltningen (General Post Office, London) träffa avtal om anskaffning och utläggning på samfällid bekostnad av nyssnämnda direkta sjökabel. Av skrivelsen framgår bl. a. följande:

F. n. ombesörjes större delen av Sveriges telegramtrafik med Storbritannien och vissa bortomliggande länder medelst två direkta telegrafkablar mellan Marstrand och Newbiggin-at-Sea (utlagda år 1880 respektive 1890). Vidare finns mellan Danmark (Fanö) och England (Weybourne) en år 1950 utlagd kabel av modern koaxialtyp, som förmedlar telextrafik mellan Sverige och Storbritannien. Kablarna äges och drives av Det Store Nordiske Telegraf-Selskab i Köpenhamn. I slutet av 1954 framfördes till telestyrelsen av detta bolag en begäran att mellan Sverige och England få utlägga en direkt kabel av liknande beskaffenhet som den sistnämnda. Denna kabel

skulle dels ersätta de nämnda äldre telegrafkablar och dels tillgodose det hastigt växande behovet av telexförbindelser Sverige—Storbritannien. Bolaget avsåg även att, eftersom i den tilltänkta kabeln kunde inläggas ett relativt stort antal teleföbindelser, på kabeln få befordra svensk telefontrafik med och i transit över Storbritannien.

Efter ett flertal förhandlingar i frågan beslöt man från svensk och brittisk sida att avslå bolagets framställning. Det syntes nämligen ur ekonomiska synpunkter de båda förvaltningarna lämpligare att gemensamt utlägga en undervattentelefonkabel Sverige—Storbritannien med utrymme även för telex- och telegrafförbindelser. Sådana förberedelser för projektets genomförande syntes böra träffas för att möta den ökande trafiken att kabeln om möjligt kunde läggas under sommaren 1959 och tagas i bruk år 1960.

Telefontrafiken Sverige—Storbritannien och Irland, som för budgetåret 1955/56 uppgick till 410 000 avgående och 420 000 ankommande taxeminuter, torde för år 1960 kunna uppskattas till 450 000 taxeminuter i vardera riktningen. Även telextrafiken beräknas öka starkt. Denna uppgick till 305 000 avgående och 315 000 ankommande taxeminuter för budgetåret 1955/56 och beräknas stiga till 600 000 taxeminuter i vardera riktningen år 1960.

Kostnaden för kabelns anskaffning och utläggning samt för tillhörande stationsutrustning beräknas till 20 milj. sv. kr. Hälften härav eller 10 milj. kr. avses bestridas av svenska och hälften av brittiska förvaltningen.

Årskostnaderna för den svenska andelen av kabeln har uppskattats till 770 000 kr.

Nettovinsten år 1960 kan beräknas till 980 000 kr. Vid denna tidpunkt beräknas kabeln vara utnyttjad till cirka 75 % av sin totala kapacitet. Vid full utnyttjning skulle sålunda nettovinsten komma att uppgå till cirka 1 300 000 kr. per år.

b. Telefon- och telegrafstationer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	(— 4 311 000) ¹	72 100 000	72 147 000
1956/57	(— 4 358 000) ²	76 500 000	
styrelsen		+ 3 800 000 ³	80 300 000*
1957/58 »	(— 4 358 000) ⁴	82 600 000	82 600 000*
1956/57 dep.ch.			80 300 000*
1957/58 »	(— 8 158 000) ²	86 000 000	77 800 000

Telestyrelsen har redovisat följande plan för medelsförbrukningen å anslaget till telefon- och telegrafstationer under budgetåret 1957/58. Den för redan pågående arbeten angivna totalkostnaden avser beräknad återstående kostnad per den 1 juli 1957.

* Preliminärt belopp.

¹ o. ² Underskotten förutsättes täckta genom tillfälliga anvisningar från dispositionsanslaget.

³ Beloppet äskat å tilläggsstat.

⁴ Underskottet förutsättes täckt genom en permanent förstärkning från dispositionsanslaget.

	Total- kostnad	Därav under 1957/58
a. <i>Större telefonstationer:</i>		
fullföljande av automatiseringar	22 500 000	20 100 000
påbörjande » »	25 400 000	7 300 000
fullföljande av utökningar	40 400 000	24 100 000
påbörjande » »	32 400 000	14 100 000
b. <i>Mindre telefonstationer:</i>		
automatiseringar	5 000 000	5 000 000
utökningar	6 500 000	6 500 000
c. <i>Övriga smärre stationsarbeten</i>		
	1 500 000	1 500 000
d. <i>Telegrafutrustningar</i>		
	4 000 000	4 000 000
	Summa 137 700 000	82 600 000

Det för fullföljande av automatiseringar av större telefonstationer upptagna beloppet avser bl. a. stationerna i Arboga, Arvika, Höganäs, Hörby, Karlskrona, Skövde och Strängnäs, under det att beloppet för påbörjande av automatiseringar avser bl. a. stationerna i Trelleborg, Vara, Vetlanda och Vimmerby.

Telestyrelsen erinrar liksom tidigare år om att de för automatisering avsedda stationerna till största delen är stationer, vilkas nuvarande slutkapacitet är uppnådd och för vilka man i bästa fall endast genom dyrbara andra åtgärder kan åstadkomma utökning av lokaler och manuell utrustning. En reduktion av anslagsförbrukningen kan endast ske till priset av en ökning av antalet väntande abonnenter och en försämring av möjligheterna att avveckla trafiken. Styrelsen understryker härtill, att eftersom telefonanläggningarnas automatisering är en med hänsyn till såväl driftkostnadsminskning som serviceförbättring starkt motiverad åtgärd, anslagsbehoven under denna rubrik är av mycket hög angelägenhetsgrad.

c. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 583 000	75 400 000	81 904 000
1956/57 styrelsen	(— 3 921 000) ¹	89 600 000	85 450 000*
1957/58 »	229 000	85 250 000	85 450 000*
1956/57 dep.ch.			76 650 000*
1957/58 »	9 029 000	65 600 000	74 550 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsattes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

3 Bihang till riksdagens protokoll 1957. 1 saml. Nr 1. Bil. 27

Av den av styrelsen för budgetåret 1957/58 avsedda medelsförbrukningen å 85 450 000 kr. är 37 500 000 kr. avsedda för nya abonnemang, 43 950 000 kr. för därmed sammanhängande nätarbeten, 3 100 000 kr. för nya blanka lands- och riksledningar samt 900 000 kr. för rörliga abonnentanläggningar i bilar och mindre fartyg. Det begärda anslagsbeloppet avser den totala kostnaden för förenämnda arbeten.

Det begärda belopp kan beräknas räcka till inkoppling av 70 000 å 80 000 nya apparater. Därvid har räknats med en högre genomsnittskostnad per telefonabonnemang än tidigare år. Telestyrelsen har nämligen räknat med att i större utsträckning än tidigare anordna telefonförbindelser till personer, som bor mera avlägset från telefonstation.

3: 9 Radioanläggningar för televerket

För nästa budgetår äskar telestyrelsen 15 000 000 kr. för Rundradioanläggningar och 1 850 000 kr. för Radioanläggningar för kommersiell trafik.

I enlighet med vad som föreslås i det följande torde rubriken på förutnämnda anslag böra ändras till Ljudradioanläggningar i överensstämmelse med terminologien i gällande författningar rörande radioanläggningar.

a. Ljudradioanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	—	10 000 000	9 907 000
1956/57	93 000	10 100 000	10 100 000*
1957/58 styrelsen	93 000	15 000 000	15 100 000*
dep.ch.	93 000	10 500 000	10 500 000*

I propositionen 1955: 146 förordades bl. a., att kostnaderna för rundradions utbyggnad skulle bestridas genom självfinansiering inom ramen för licensintäkterna. Förutom radiotjänsts kostnader för programproduktionen och televerkets kostnader för driften av distributionsnätet m. m. skulle sålunda även utgifter för avskrivning till 100 % av investeringarna för rundradionätet samt för eventuella radiohus rymmas inom de för varje budgetår beräknade licensinkomsterna. Riksdagen godkände vad härutinnan föreslagits.

I det följande lämnas en redogörelse för de anslagsframställningar, som i dessa olika hänseenden framlagts. Vidare redogöres för förslag rörande höjning av licensavgiften för ljudradio.

Radiotjänsts driftkostnader för budgetåret 1957/58

I skrivelse den 28 augusti 1956 har radiotjänsts styrelse beräknat programproduktionens medelsbehov för budgetåret 1957/58 till 33 500 000 kr.

* Preliminärt belopp.

vid tillämpning av 30 % avskrivning på inventarier samt till 34 600 000 kr. om inventarierna avskrivs med 100 %.

För innevarande budgetår förutser styrelsen en sändningstid i riksprogrammet av 6 100 timmar. Som grundval för budgeten 1957/58 ligger en planerad sändningstid av 7 330 timmar, d. v. s. en utökning med 1 230 timmar eller 20 %. Sändningstiden beräknas öka med 525 timmar i program 1 och 705 timmar i program 2, varvid program 1 kommer att omfatta 5 700 timmar och program 2 1 630 timmar.

Under budgetåret 1957/58 förutses en fortsatt upprustning på det tekniska området för att en ytterligare utökning av sändningstiden i enlighet med i dubbelprogramutredningen angiven utbyggnadsplan skall möjliggöras.

Styrelsen anför vidare, att lokalfrågans definitiva lösning för radiotjänst är av central betydelse. Skulle igångsättande av byggnadsarbetena på radiohuset i Stockholm icke kunna ske under hösten 1957 och därigenom kontorsbyggnaden icke kunna tagas i bruk under våren 1959 kullkastas såväl de ekonomiska som de programmässiga planerna för rundradions utveckling. Dyrbara nödlösningar måste f. n. tillgripas och kostnaderna härför ingår i budgeten med avsevärda belopp trots att alla ansträngningar gjorts och göras för att icke mer än oundgängligt föregripa investeringar i ett radiohus i Stockholm.

Radiotjänsts budgetberäkning innebär i sammandrag följande.

Specifikation	1956/57 (Programtid 6 100 tim)	1957/58 (Programtid 7 330 tim)
A. Gemensamma omkostnader		
Styrelse, radionämnd och revisorer	57 800	158 500
Ofördelade personalkostnader (ers. till avgången personal, sjukförsäkring, läkar- och sjukvård m. m.) kostnader för utveckling, public relations och kommunikationer	969 600	1 209 000
Avskrivningar:		
30 % å summan av ing. bokfört värde	663 010	746 160
30 % på årets inköp	402 930	475 500
(alt. 100 % på årets inköp)	(1 343 100)	(1 585 000)
Div. adm. utgifter (sändningsrätter, STIM, musikerförbundet, T. T. m. fl.)	1 804 000	1 849 000
Skatter m. m.	283 200	283 200
Marginal	396 060	1 000 000
	4 576 600	5 721 360
B. Allmänna omkostnader		
Personal (inkl. pensionsavgifter)	9 199 000	11 945 300
Lokaler och förbrukningsmateriel m. m.	2 135 000	2 370 000
Teknisk förbrukningsmateriel, underhåll och installationer ...	836 000	1 125 000
Centrala kansliet, central programledning, orkestrar och körer m. m.	3 225 850	3 709 700
Provinsen (telefon, porto, transporter, hyror, inredningar m. m.)	412 075	528 075
	15 807 925	19 678 075
C. Programkostnader	6 408 725	8 108 625
D. Förlagsverksamhet och övriga inkomster	— 298 250	— 3 250
Summa vid 30 % avskrivning	26 500 000	33 499 810
» » 100 % »	27 440 170	34 600 810

Av de totala utgifterna utgör kostnaderna för kortvågssändningar till utlandet och väderleksrapporter samt halva kostnaden för skolradio ca 1 400 000 kronor för 1956/57 och 2 050 000 kronor för 1957/58.

Investeringar i rundradioanläggningar

Telestyrelsen har i sin skrivelse den 31 augusti 1956 efter samråd med radiotjänst redovisat följande investeringsprogram för rundradioanläggningar för budgetåret 1957/58.

Ny rundradiostation i Östersund	450 000
Ny rundradiostation i Motala	3 450 000
Vissa rundradioanläggningar	1 200 000
Trådradioanläggningar	5 500 000
FM-anläggningar	4 500 000
	Summa kronor 15 100 000

Beträffande de i investeringsplanen upptagna företagen meddelar styrelsen följande.

Uppförandet av den nya rundradiostationen i Östersund befinner sig nu i sitt slutskede och stationen beräknas kunna tas i bruk våren 1957.

För den nya rundradiostationen i Motala har upptagits ett belopp av 3 450 000 kr., vilket beräknas bli behövligt för delikvider vid leverans av sändare och master, uppförande av stations- och antennhus samt anläggande av vägar m. m.

Det för vissa rundradioanläggningar upptagna beloppet 1 200 000 kr. är avsett att användas till sändare för överföring av rundradioprogram via högspänningsledningar samt till moderniserings- och kompletteringsarbeten vid befintliga rundradiostationer.

För trådradioanläggningar beräknat belopp, 5 500 000 kr., avser — utom kompletterande utbyggnad inom befintliga trådradioområden — fortsatt utbyggnad inom Kalmar, Värmlands, Gävleborgs, Jämtlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Det för FM-anläggningarna upptagna beloppet är avsett att användas för provisoriska stationer i Boden, Bäckeфорs, Hörby, Halmstad, Nässjö, Skövde, Uppsala och Västervik samt till återstående likvider för de stationer, som beräknas tas i bruk under budgetåret 1956/57 i Borlänge, Borås, Gävle, Hälsingborg, Norrköping, Sundsvall, Varberg, Västerås och Östersund.

Självfinansieringsplan för budgetåren 1957/58 och 1958/59

I skrivelse den 1 september 1956 har telestyrelsen efter samråd med radiotjänst framlagt förslag till självfinansieringsplan för rundradiorörelsen för budgetåret 1957/58. Därvid har även framlagts överslagsberäkningar för budgetåret 1958/59. Kostnaderna säges vara baserade på nuvarande pris- och lönenivå.

I planen har i vad avser budgetåret 1957/58 tagits upp för radiotjänsts driftkostnader förenämnda 34,6 milj. kr. (alternativt 33,5 milj. kr. vid 30 % avskrivning), för telestyrelsens driftkostnader 14,5 milj. kr. samt för 100 % avskrivning av investeringar i rundradioanläggningar förenämnda 15,1 milj.

kr. och av investeringar i radiohus 3 milj. kr. Sistnämnda belopp motsvarar vad byggnadsstyrelsen äskat såsom investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond för påbörjande av radiohus i Stockholm och Göteborg.

En sammanställning av dessa belopp jämte de för budgetåret 1958/59 gjorda överslagsberäkningarna utvisar följande.

	1957/58	1958/59
	milj. kr.	
Driftkostnader		
Radiotjänst	34,6	39,0
Televerket	14,5	15,2
Avskrivning av investeringskostnader		
Televerket	15,1	18,4
Byggnadsstyrelsen	3,0	7,5
	Summa 67,2	80,1

I radiotjänsts och televerkets beräknade driftkostnader är inräknade kostnaderna för kortvågssändningar till utlandet, skolradio, radiomottagare för skolor, väderleksrapporter samt för fria licenser (blindlicenser). Telestyrelsen erinrar om att dessa kostnader enligt ett av 1947 års riksdag — vid behandlingen av 1943 års rundradioutrednings förslag i ämnet — gjort principuttalande icke bör belasta radiolicensinkomsterna utan bestridas från särskilda anslag från riksstaten. Förevarande kostnader beräknas för budgetåret 1957/58 till 3 170 000 kr., varav 2 050 000 kr. belöper på radiotjänst och 1 120 000 kr. på televerket, samt för budgetåret 1958/59 till 3 500 000 kr. Telestyrelsen föreslår, att särskilda anslag för dessa ändamål uppföres på riksstaten. Utgifterna av radiolicensmedel skulle vid bifall härtill minska till 64 030 000 kr. resp. 76 600 000 kr. för de båda budgetåren.

Medelantalet licenser för budgetåren 1957/58 och 1958/59 beräknar telestyrelsen till 2,54 resp. 2,60 miljoner. Med utgångspunkt härifrån skulle radiolicensinkomsterna uppgå till följande belopp i milj. kr. vid angivna licensavgifter och tidpunkter för en avgiftshöjning.

Tidpunkt för avgiftshöjning	25 kronor		30 kronor		32 kronor	
	57/58	58/59	57/58	58/59	57/58	58/59
1. 7. 1957	58,1	65,0	65,5	78,0	68,2	83,2
1. 10. 1957	56,5	65,0	62,2	78,0	64,3	83,2
1. 1. 1958	54,2	64,2	57,6	76,4	59,0	81,3

Styrelsen har därjämte redovisat motsvarande inkomstbelopp vid licensavgifter om 27 och 28 kr. I dessa hänseenden torde få hänvisas till handlingarna.

Om kortvågssändningarna inkluderas i utgifterna skulle alltså radiolicensavgiften behöva höjas till 32 kr. från den 1 juli 1957 för att inkomsterna skall täcka utgifterna under budgetåret 1957/58, varvid överskottet skulle uppgå till 1,0 milj. kr. För budgetåret 1958/59 skulle med samma licensavgift överskottet bli 3,1 milj. kr.

Därest särskilt anslag anvisas på riksstaten för kortvågssändningarna m. m. skulle man behöva höja avgiften till 30 kr., varvid överskottet skulle bli 1,5 milj. kr. för budgetåret 1957/58 och 1,4 milj. kr. för budgetåret 1958/59.

Vid en höjning av licensavgiften till ett belopp, som med säkerhet beräknas ge täckning för utgifterna, måste man räkna med att visst överskott kan komma att uppstå. Då emellertid anläggningstillgångarnas återstående icke avskrivna värde den 30 juni 1956 uppgår till ca 11,5 milj. kr., kan överskotten tills vidare användas till avskrivningar, som förr eller senare måste äga rum.

Efter samråd med radiotjänst föreslår telestyrelsen, att radiolicensavgiften höjes till 30 kr. fr. o. m. budgetåret 1957/58.

Femårsprognos för rundradiorörelsen

Med skrivelse den 24 november 1956 har radiotjänsts styrelse överlämnat en inom företaget verkställd prognos för radiotjänsts kostnader under femårsperioden 1957/58—1961/62 samt en av särskild utredningsman gjord utredning rörande radiorörelsens framtida budget- och utbyggnadsfrågor.

Förstnämnda prognos säges bygga på i huvudsak följande allmänna förutsättningar.

Sändningstiden antages öka från ca 6 400 timmar 1956/57 till ca 9 600 timmar 1961/62, varvid huvuddelen av ökningen faller på program 2. Denna plan för utbyggnaden av sändningstiden utvisar inga nämnvärda avvikelser från vad som föreslogs av dubbelprogramutredningen, vilken förordade en successiv utbyggnad av sändningstiden under en fyraårsperiod från 5 100 timmar per år till ca 8 000 timmar. Utbyggnaden började under 1955/56, och det fjärde utbyggnadsåret i dubbelprogramutredningens fyraårsperiod blir sålunda 1958/59. Den nu redovisade sändningsplanen utvisar för detta budgetår totalt 8 092 sändningstimmar. Den nya planen sträcker sig emellertid tre år utöver 1958/59 och såsom radiotjänst förutsatte i dubbelprogramutredningen har här en vidare utbyggnad projekterats.

En viktig faktor vid utarbetandet av prognosen har varit radiohusen i Stockholm och Göteborg. I fråga om dessa har i avsaknad av definitiva uppgifter vissa antaganden måst göras. Sålunda har antagits att kontorsdelen till radiohuset i Stockholm blir inflyttningsfärdig i början av budgetåret 1960/61. I fråga om radiohuset i Göteborg har antagits att detta bl. a. på grund av finansieringssvårigheter ej kommer att påbörjas under den femårsperiod det här är fråga om, eller i varje fall så sent under perioden att kostnaderna inte i nämnvärd grad påverkas.

Som en arbetsförutsättning har antagits en årlig ökning av den allmänna pris- och lönenivån med 3 à 4 %.

I fråga om avskrivningarna på inventarier har i prognosen räknats med 30 % räknenskapsenlig avskrivning per år.

I följande tabell har de beräknade kostnaderna för radiotjänst sammanställts med rundradiorörelsens övriga kostnader under perioden. I fråga om televerkets kostnader har de i den förra året framlagda 6-årsplanen uppgivna siffrorna begagnats, varvid dock beträffande investeringarna vissa omfördelningar gjorts mellan de olika budgetåren. Byggnadsstyrelsens medels-

behov för radiohus har angivits för 1957/58 till 3 milj. kr., för 1958/59 till 7,5 milj. kr. och för de följande tre åren till 10 milj. kr. per år. Vid beräkningen av licensinkomsterna har utgångspunkten varit de i telestyrelsens 6-årsplan angivna licenstalen. Vidare har antagits att licensavgiften fr. o. m. 1 juli 1957 kommer att uppgå till 30 kr. för att sedan bibehållas oförändrad under femårsperioden.

	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Licenstal	2,54	2,60	2,64	2,68	2,72
Licensintäkt milj. kr.	65,5	78,0	79,2	80,4	81,6
Kostnader milj. kr.					
Telestyrelsen					
Drift	14,5	15,2	15,8	16,9	17,1
Investeringar	12,7	19,3	17,1	13,9	9,0
Byggnadsstyrelsen	3,0	7,5	10,0	10,0	10,0
Radiotjänst	33,6	39,1	42,5	46,3	49,0
Summa kostnader	63,8	81,1	85,4	87,1	85,1
Över- resp. underskott	+ 1,7	— 3,1	— 6,2	— 6,7	— 3,5

Av slutresultatet framgår att radiotjänsts totala kostnader under perioden stiger med över 40 % när sändningstiden ökas med 26 %. Det framhålles, att man även med oförändrad sändningstid måste på grund av automatiska kostnadsstegringar räkna med att radiotjänsts medelsbehov kommer att öka år från år. Enligt gjord överslagsberäkning skulle omkring hälften av kostnadsstegringarna vara att hänföra till automatiska kostnadsökningar. Om sålunda sändningstiden skulle bibehållas oförändrad vid nuvarande nivå under hela den femårsperiod det här är fråga om, skulle radiotjänsts medelsbehov under periodens sista år 1961/62 uppgå till 42 à 43 milj. kr.

I den omnämnda särskilda utredningen rörande radiorörelsens framtida budget- och utbyggnadsfrågor har bl. a. behandlats radiorörelsens finansieringsfråga under åren fram t. o. m. 1961/62. Utredningsmannen har därvid granskat läget vid olika licensavgifter samt olika alternativ i fråga om finansiering av utlandsprogram m. m. och radiohusen.

I fråga om kostnaderna för programproduktionen har utredningsmannen utgått från siffrorna i förenämnda femårsprognos, dock att även en alternativ beräkning med 100 % avskrivning av alla nyinvesteringar framlagts. Utredningsmannen erinrar härvid om, att riksräkenskapsverket hos Kungl. Maj:t i utlåtande den 29 maj 1956 över radiotjänsts framställning om förskott å på budgetåret 1956/57 belöpande radiomedel förordad avskrivning med 100 % av företagets samtliga investeringar. Vad gäller televerkets driftkostnader, investeringar i rundradioanläggningar och radiohus samt beräkningen av licensantalet baseras utredningsmannens kalkyler på uppgifterna i femårsprognosen.

Alternativa beräkningar har lagts fram dels för det fall att särskilt stats-

anslag beviljas för kortvågssändningar till utlandet m. m., dels för den hittills gällande ordningen att kostnaderna för sådana program bestrides av licensintäkter.

En utgångspunkt för utredningsmannen har varit, att driftkostnads kalkylerna för radiotjänst och televerket utgör ett fast underlag i de olika diskuterade finansieringsalternativen. Televerkets och byggnadsstyrelsens investeringskostnader blir däremot beroende av vad som vid olika alternativ återstår, sedan behovet av medel för driftkostnaderna tillgodosetts. Därvid har utredningsmannen dock förutsatt, att utbyggnaden av driftapparaten skall fullbordas under den tid, som återstår intill utgången av budgetåret 1961/62.

Vad beträffar radiohusen, som icke torde hinna färdigställas till utgången av budgetåret 1961/62 och för vilka en kostnadsplan ännu icke utlagts, har gjorts uppskattningsmässiga antaganden om medelsbehovet under de kommande fem budgetåren.

Sju alternativ för licenshöjningar med olika belopp och vid skilda tidpunkter har framlagts av utredningsmannen och presenterats i olika tabeller. I det följande redovisas två av alternativen, nämligen licenshöjning fr. o. m. den 1/7 1957 till 25 kr. resp. 30 kr.; siffrorna avser det fall, att kostnaderna för utlandsprogram etc. inkluderas i driftkostnaderna och att inventarierna avskrivs med 100 %. I tabellen tages jämväl upp det i 5-årsprogrammet beräknade investeringsbehovet för rundradioanläggningar och radiohus under perioden.

Beloppen anges i milj. kr.

	Driftutgifter			Inkomster		Återstår till investeringar		Investeringsbehov		
	Ra- diotj.	Telest.	S:a	Licens 25 kr.	Licens 30 kr.	Vid licens 25 kr.	Vid licens 30 kr.	Telest	Bygg- stn.	S:a
1957/58	34,7	14,5	49,2	58,1	65,5	8,9	16,3	12,7	3,0	15,7
1958/59	40,1	15,2	55,3	65,0	78,0	9,7	22,7	19,3	7,5	26,8
1959/60	43,2	15,8	59,0	66,0	79,2	7,0	20,2	17,1	10,0	27,1
1960/61	46,3	16,9	63,2	67,0	80,4	3,8	17,2	13,9	10,0	23,9
1961/62	49,1	17,1	66,2	68,0	81,6	1,8	15,4	9,0	10,0	19,0
	213,4	79,5	292,9	324,1	384,7	31,2	91,8	72,0	40,5	112,5

Beträffande övriga alternativ torde få hänvisas till handlingarna.

Utredningsmannen konstaterar, att om driftapparaten utbyggnad och uppförandet av de erforderliga radiohusen skall med full, omedelbar avskrivning ske genom ianspråktagande av radiomedel och under förutsättning tillika, att staten icke finansierar utlandssändningar, skolradio (hälften), radioapparater till skolradion, blindlicenser och väderleksrapporter kräves icke endast att licensavgiften höjes till 30 kronor fr. o. m. den 1 juli 1957 utan även att den åter blir föremål för höjning omkring år 1960, nämligen till 35 kronor. För sådant fall skulle — vid tillämpning av 100 % avskrivning — återstå för investeringar under perioden 1957/58—1961/62 totalt 115,1 milj. kr. mot erforderliga 112,5 milj. kr. Därest statsmakterna åtager sig att be-

strida kostnaderna för utlandssändningarna m. m., kan licenshöjningen begränsas till 30 kronor fr. o. m. den 1 juli 1957 utan förnyad höjning senare under femårsperioden. För investeringar under denna period skulle då 112,2 milj. kr. vara tillgängliga. Utredningsmannen ifrågasätter, om icke självfinansieringsprincipen bör frångås såtillvida, att radiohusen får uppföras med av staten upplånade medel på sätt som normalt sker i fråga om övrig statlig byggnation. Skulle så ske, kunde statsmakterna begränsa licenshöjningen till 25 kronor den 1 juli 1957 och 30 kronor senast den 1 juli 1959, om kostnaderna för utlandsprogram m. m. fortfarande skall belasta radiobudgeten.

För övrigt förordas i utredningen bl. a., att en särskild fond för rundradio-medlen inrättas. Medlen å denna fond, som skulle förvaltas av statskontoret, skulle efter beslut av Kungl. Maj:t disponeras för rundradiorörelsens behov.

I förenämnda skrivelse den 14 november 1956 har radiotjänsts styrelse anfört bl. a. att den i nuvarande läge icke anser sig kunna frångå självfinansieringsprincipen. Styrelsen finner utredningen ge vid handen, att licensavgiften bör höjas till 30 kr. den 1 juli 1957. Därest statsmakterna fr. o. m. nästa budgetår icke övertar kostnaderna för utlandsprogrammet, hälften av skolradion, radiomottagare för skolor, väderleksrapporter och fria blindlicenser, torde en ytterligare höjning av licensavgiften till 35 kr. komma att aktualiseras omkring 1960. Styrelsen betonar angelägenheten av att fonderingsmöjligheter skapas för rundradiorörelsen.

b. Radioanläggningar för kommersiell trafik

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	308 000	850 000	1 158 000
1956/57	—	1 350 000	1 450 000*
1957/58 styrelsen	(—100 000) [†]	1 850 000	1 850 000*
dep.ch.	(—100 000) [†]	1 500 000	1 450 000*

Telestyrelsen beräknar medelsförbrukningen för radioanläggningarna för kommersiell trafik under nästa budgetår till 1 850 000 kr. Härav avses 1 200 000 kr. för fartygsstationer, 450 000 kr. för moderniserings- och kompletteringsarbeten på de fasta stationerna för radiotelegraf- och radiotelefontrafik med andra länder samt 200 000 kr. för utbyggnad av Göteborgs kustradiostations mottagarstation i Onsala samt för övriga moderniserings- och kompletteringsarbeten på kuststationerna för radiotrafik med fartyg på havet.

Det angivna behovet av investeringsmedel för fartygsstationer är baserat på rederiernas och skeppsvarvens uppgifter om kontraherade fartygsleveranser samt på av redarna framställda, berättigade krav på vissa äldre

* Preliminärt belopp.

[†] Underskottet förutsättes täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

stationers utbyte mot moderna stationer. Utbyggnaden av mottagarstationen i Onsala, som avser såväl stationshus som teknisk utrustning, har blivit nödvändig på grund av den ständigt ökade radiotelegram- och radiotelefontrafiken vid denna station.

3: 10 Radioanläggningar för luftfarten

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	160 000	500 000	647 000
1956/57	13 000	1 070 000	1 100 000*
1957/58 styrelsen	(— 17 000) ¹	2 800 000	2 800 000*
dep.ch.	(— 17 000) ¹	2 100 000	2 100 000*

I skrivelse den 28 augusti 1956 meddelar luftfartsstyrelsen, att det investeringsprogram, som fastställts för innevarande budgetår, möjliggör påbörjandet av den upprustning av radioanläggningarna för luftfarten, som nu icke längre kan uppskjutas. Det är emellertid av största vikt, att denna upprustning kan fortsättas och slutföras inom rimlig tid. Den avsevärda ökning av flygverksamheten, som redan ägt rum, understryker ytterligare behovet av snabba åtgärder i dessa hänseenden. Det är därför nödvändigt att under nästkommande budgetår ytterligare öka arbetstakten.

Styrelsen föreslår härför ett från innevarande budgetår avsevärt utökat anskaffnings- och arbetsprogram, vars genomförande nu måste anses oundgängligen erforderligt med hänsyn till lufttrafikens snabba utveckling. Ett uppskjutande av dessa åtgärder kan enligt luftfartsstyrelsens uppfattning icke längre anstå utan allvarliga vådor för den tekniska och säkerhetsmässiga utvecklingen.

I föregående års *petita* anmälde luftfartsstyrelsen, att en preliminär plan uppgjorts för att förse Sverige med ett navigeringssystem för ultrakortvåg, bestående av allriktade *ultrakortvågsfyrrar* (VOR). Enligt planen skulle i första hand luftleden Stockholm—Malmö förse med VOR-fyrrar. Luftfartsstyrelsen föreslog, att ett belopp av 660 000 kr. skulle anvisas för denna utbyggnadsetapp, vilket även blev statsmakternas beslut.

De VOR-stationer och markeringsfyrrar, som skall ingå i navigeringssystemet i luftleden Stockholm—Malmö, är nu under leverans och beräknas till största delen kunna uppsättas på sina platser under innevarande höst. Erfarenheterna från detta anläggningsarbete tillsammans med utländska erfarenheter av systemet har varit så gynnsamma, att enligt styrelsens och telestyrelsens mening resterande del av programmet omedelbart bör realiseras efter den nu snart färdigställda etappen.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsattes täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

Luftfartsstyrelsen föreslår därför, att medel upptages för en andra byggnadsetapp enligt den tidigare preliminära arbetsplanen, omfattande erforderliga VOR-stationer och markeringsfyrar för fullständig täckning av luftleden Göteborg—Stockholm samt luftleden Stockholm—Helsingfors, till den del denna framgår över svenskt territorium. Kostnaderna härför beräknas uppgå till ett belopp av 900 000 kr.

Den starkt ökade flygtrafiken i förening med övergång till readrift även inom den civila luftfarten kommer att för trafikledningsändamål nödvändiggöra en snabb uppbyggnad av system för radarövervakning av trafikerat luftrum. Ett dylikt system kompletterat med utrustning för automatisk eller halvautomatisk behandling av genom radarsystemet erhållna data kommer att bli mycket kostnadskrävande. Då delvis motsvarande behov föreligger för flygvapnets del pågår för närvarande utredning inom luftfartsstyrelsen och flygvapnet angående möjligheterna att så långt ske kan tillgodose bådads behov genom ett samordnat system. I avvaktan på resultatet av denna utredning måste emellertid med hänsyn till trafikutvecklingen snara åtgärder vidtas för att förse den civila trafikledningen i Stockholm, Göteborg och Malmö med *övervakningsradar*. Trots de särskilda anordningar, som vidtagits, och det samarbete mellan civila och militära myndigheter, som äger rum, är situationen i dessa områden nu sådan, att av flygsäkerhetsskäl en dylik anskaffning ej längre kan uppskjutas. Dylika anläggningar kommer under alla förhållanden att utgöra integrerande delar av ovan berörda, mera omfattande radarsystem; en anskaffning av de nu aktuella anläggningarna föregriper sålunda inte resultatet av förenämnda utredning.

Vid Stockholm—Bromma flygplats finnes för närvarande en provisorisk radaranläggning, vilken dock ej fyller de krav på räckvidd och driftsäkerhet m. m. som måste ställas på en effektiv radaranläggning. Möjlighet finnes emellertid att för trafikledningsändamål utnyttja en flygvapnet tillhörig radarstation i stockholmstrakten. Radarbilden måste därvid överföras till Bromma flygplats, vilket lämpligast sker genom anordnande av en s. k. radiolänk. Kostnaderna härför uppgår till cirka 300 000 kr., vilket innebär avsevärt mindre kostnader än vad som skulle blivit fallet, därest en fullständig radaranläggning skulle uppföras.

Möjlighet att inom de närmaste åren på motsvarande sätt utnyttja någon av flygvapnets stationer i göteborgsområdet beräknas ej föreligga, varför medel bör avses för en särskild radaranläggning för trafikledningsändamål inom detta område. För Göteborg—Torslanda flygplats beräknas kostnaderna för en dylik anläggning med erforderliga prestanda uppgå till ett belopp av 2 000 000 kr. Kostnaderna bör lämpligen uppdelas på två budgetår; för budgetåret 1957/58 erfordras därför ett belopp av 1 000 000 kr.

I fråga om *kommunikationsanläggningar* måste i föregående års statsverksproposition omförmälda åtgärder för att förbättra radiotelefoniförbindelserna med flygplan fortsätta. Under budgetåret 1957/58 är det sålunda nödvändigt att företaga en viss komplettering av systemet för ultrakortvågsanläggningar med hänsyn till störningar, som visat sig inträda vid de större

flyghöjder, som numera i allt högre grad kommer till användning. Kostnaderna härför beräknas uppgå till ett belopp av 100 000 kr.

Den pågående och beräknade ökningen av den regelbundna inrikes lufttrafiken medför behov av ytterligare utbyggnad av radiohjälpmedel för kommunikation och navigation vid de mindre trafikflygplatserna. I första hand bör dock sådan utrustning anskaffas endast för två flygplatser, därvid emellertid anläggningar för instrumentinflygning tills vidare anses kunna undvaras. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 150 000 kr.

Med anledning av den nyligen öppnade flygförbindelsen mellan Stockholm och Moskva har radiosändare, som ursprungligen avsetts för andra ändamål, måst tagas i anspråk för att provisoriskt tillgodose de uppkomna behoven av radioförbindelser för rysslandstrafiken. För anskaffning av ersättning för dessa ibruktagna radiosändare erfordras 100 000 kr.

För diverse smärre *kompletterings- och ombyggnadsarbeten* på såväl kommunikations- som navigationsanläggningar erfordras ett belopp av 250 000 kr.

De redovisade arbetena drar en sammanlagd kostnad av (900 000 + 300 000 + 1 000 000 + 100 000 + 150 000 + 100 000 + 250 000 =) 2 800 000 kr.

Scandinavian Airlines System har i yttrande till luftfartsstyrelsen tillstyrkt styrelsens förslag.

3:11 Försvarsberedskap vid televerket

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	5 000	2 700 000	2 705 000
1956/57	—	1 650 000	1 750 000*
1957/58 styrelsen	(— 100 000) ¹	4 050 000	4 050 000*
dep.ch.	(— 100 000) ¹	3 500 000	3 500 000*

Telestyrelsen hemställer, att dels till Försvarsberedskap vid televerket för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 4 050 000 kr., och dels att ett lika stort belopp anvisas å driftbudgeten till avskrivning av investeringarna.

Den närmare motiveringen till det för nästa budgetår föreslagna investeringsanslaget har styrelsen lämnat i en särskild skrivelse den 31 augusti 1956. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon närmare redogörelse för innehållet i densamma inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsättes täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

3: 12 Televerkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medels- förbrukning
t u s e n t a l k r o n o r					
1955/56	3 571	6 500	4 311 ¹	11 732 ²	750
1956/57 styrelsen	1 900	4 000	8 279 ³	4 767 ⁴	1 200*
1957/58 »	8 212	6 500	4 358 ⁴	—	2 000*
1956/57 dep.ch.				12 267 ⁵	1 200*
1957/58 »	712	11 300	11 858 ⁶	—	1 800*

Dispositionsanslaget är avsett att användas dels för sådana arbeten i televerkets fastigheter, som inte kan räknas till normalt underhåll, dels för oförutsedda arbeten. Vidare tages det i anspråk för att täcka brister å övriga investeringsanslag.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1955/56. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

Yttranden

Vad *arbetsmarknadsstyrelsen* anfört rörande kommunikationsverkens investeringar har redovisats under postverkets fond.

Över telestyrelsens förslag om anvisande av medel till en teleteknisk byggnad i Farsta har yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Arbetsmarknadsstyrelsen finner det vara nödvändigt, att lokaliseringsfrågan tages upp till noggrannare prövning, innan beslut fattas i byggnadsfrågan.

Byggnadsstyrelsen, som i huvudsak ej har något att erinra mot telestyrelsens framställning, understryker den principiella ståndpunkten, att Stockholms stad synes vara skyldig att ställa ersättningslokaler till förfogande för sådan verksamhet, som genom stadens regleringsåtgärder måste beredas

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet har återförts från anslaget till Telefon- och telegrafstationer.

² Härav beräknas 3 453 000 kr. bli taget i anspråk för permanent förstärkning av anslaget till Riks- och landskablar m. m., 4 358 000 kr. och 3 921 000 kr. för tillfälliga förstärkningar av anslagen till Telefon- och telegrafstationer resp. Nya abonnentanläggningar etc.

³ De under not 2 angivna tillfälliga förstärkningarna förutsättes återförda under 1956/57.

⁴ Beloppet avser permanenta förstärkningar av anslagen till Telefonstationsbyggnader 192 000 kr., Radioanläggningar för kommersiell trafik 100 000 kr., Radioanläggningar för luftfarten 17 000 kr. och Försvarsberedskap vid televerket 100 000 kr. samt tillfällig förstärkning av anslaget till Telefon- och telegrafstationer 4 358 000 kr., vilket belopp förutsättes återfört under 1957/58.

⁵ Utöver de under not 4 angivna förstärkningarna avser beloppet tillfälliga förstärkningar av anslagen Riks- och landskablar m. m. 3 700 000 kr. samt Telefon- och telegrafstationer 3 800 000 kr.

⁶ De under not 4 och 5 angivna tillfälliga förstärkningarna förutsättes återförda 1957/58.

plats på annat håll. I detta fall synes dock en för ändamålet anpassad nybyggnad vara motiverad med hänsyn till verksamhetens art och till den utrustning som kräves. De ersättningslokaler, som staden kan erbjuda, synes därvid kunna användas för att tillgodose annat statligt lokalbehov.

Enligt byggnadsstyrelsens mening bör resultat av förhandlingar i markfrågan föreligga innan slutlig ställning toges till frågan om uppförande av laboratorieanläggningen i Farsta. Det synes därför lämpligt att riksdagen fattar principbeslut i frågan och att det sedermera skall ankomma på Kungl. Maj:t att därest godtagbar uppgörelse kan erhållas i markförvärvet taga slutlig ställning till ärendet.

Departementschefen

Innan jag går in på telestyrelsens rambegränsade investeringar vill jag behandla frågan om utgifter och inkomster för ljudradion.

I propositionen 1955: 146 angående införande av ett andra program i den svenska rundradion m. m. förordades, att av radiolicensmedlen skulle bestri- das icke endast årskostnaderna för produktion och distribution av rundradio- programmen, utan även investeringarna för radiorörelsen. Finansieringsmeto- den, som innebär att anläggningskostnaderna omedelbart avskrivs till 100 %, skulle omfatta investeringar i såväl radioanläggningar som radiohus. I pro- positionen föreslogs vidare en höjning av radiolicensen med 5 kr. till 20 kr. Denna höjning sades vara tillräcklig för en första etapp, omfattande arbeten under de första tre åren av utbyggnadsprogrammet. Vad i propositionen sålunda föreslogs föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

De för nästa budgetår framlagda anslagsframställningarna om medel för rundradiorörelsen omfattar utgifter om tillhoppa 67,2 milj. kr., medan li- censkostnaderna vid oförändrad licensavgift beräknats uppgå till 50,8 milj. kr. En höjning av licensavgiften till 30 kr. fr. o. m. den 1 juli 1957 har föreslagits för att utgifterna skall kunna finansieras.

Orsaken till att utgifterna nu beräknas till ett avsevärt högre belopp, än som var förutsett då förslaget om den nu gällande licensavgiften lades fram, är delvis att söka i de prisstegringar, som ägt rum sedan den s. k. dub- belprogramutredningen gjorde sina kalkyler. Därjämte har radiotjänst an- sett sig böra ikläda sig vissa utgifter, som inte ingick i utredningens beräk- ningar, t. ex. för ökade kostnader för personalens pensionering samt för upp- rustning och förnyelse av företagets materiel och organisation. Slutligen har radiotjänst ansett nödvändigt att ge program 2 en högre kvalitativ stan- dard än vad som var förutsett i dubbelprogramutredningen, som räknade med att detta program huvudsakligen skulle bestå av reprisur ur rikspro- grammet. Lyssnarundersökningar och spontana reaktioner inför program- met gav enligt radiotjänst vid handen, att detta var nödvändigt för att pro- grammet skulle slå igenom och lyssnarintresset icke dödas.

Även om några nedskärningar synes kunna göras i vissa av de kalkyle- rade utgiftsposterna, så är det uppenbart att en höjning av licensavgiften

måste ske redan vid ingången av nästa budgetår, för att icke radiorörelsen skall åsamkas allvarligt avbräck. Jag utgår då från att självfinansieringsprincipen ej bör uppgivas. De skäl, som åberopades för införandet av denna princip — nämligen att rundradioinvesteringarna icke skulle kunna genomföras utan alltför stor tidsutdräkt om de skulle konkurrera om investeringsutrymmet med andra statliga investeringsändamål av hög angelägenhetsgrad — gäller alltså med oförminskad styrka.

Vid avvägningen av licenshöjningens storlek bör hänsyn tas till behoven under en längre tid än det allra närmaste budgetåret. Den femårsprognos, som lagts fram av radiotjänst, torde därvid kunna tas som utgångspunkt för ett resonemang. Vissa allmänna förutsättningar av principiell natur måste först preciseras.

Enligt ett uttalande av 1947 års riksdag borde kostnaderna för kortvågs-sändningar till utlandet, skolradio, väderleksrapporter och fria blindlicenser i princip bestridas från anslag på riksstaten; frågan om överflyttning av utgifterna borde dock anstå, så länge licensmedlen lämnade överskott. Något sådant överflyttande har ej skett, utan ifrågavarande utgifter har hittills bekostats av radiolicensmedel. Frågan har nu aktualiserats av telestyrelsen och radiotjänst. För egen del anser jag, att licensavgiften nu — liksom varit fallet vid de två hittills gjorda licenshöjningarna efter år 1947 — bör höjas till sådant belopp, att kostnaderna för ifrågavarande verksamhetsgrenar av radiorörelsen kan rymmas inom ramen för licensinkomsterna.

Radiotjänst tillämpar f. n. den metoden för avskrivning av sina inventarier, att 30 % av det ingående bokförda värdet och av årets anskaffning årligen avskrivs. Riksräkenskapsverket har ansett, att anskaffningskostnaderna bör i sin helhet omedelbart påföras bolagets rörelse och bestridas av radiolicensmedel. Jag delar denna uppfattning. I enlighet härmed bör det årliga medelsbehovet för ny- och reinvesteringar i princip täckas av de löpande inkomsterna. Vid övergången till den nya avskrivningsmetoden kvarstår äldre inventarier till ett bokfört värde av 2,3 milj. kr. oavskrivna.

En ytterligare förutsättning vid diskussionen om licensavgiften bör vara, att de överskott, som kan uppstå vissa år, reserveras för rundradiorörelsens behov under andra år, då de löpande inkomsterna ej förslår till att täcka utgifterna.

För de närmaste fem budgetåren skulle driftutgifterna för programproduktion och distribution, beräknade enligt femårsprognosen under nyssnämnda förutsättningar, uppgå till sammanlagt (213,4 + 79,5) 293 milj. kr. Radiotjänst har därvid räknat med en fortsatt successiv utökning av programtiden utöver de 8 000 timmar, som dubbelprogramutredningen tagit upp för slutåret i sina kalkyler, så att den 1961/62 skulle uppgå till över 9 600 timmar. Televerkets investeringar i rundradioanläggningar har förts upp med inalles 72 milj. kr. Investeringar för radiohus i Stockholm och Göteborg, vilka kostnadsberäknats till totalt 50 resp. 6 milj. kr., har för femårsperioden beräknats till 40,5 milj. kr. De totala utgiftsbehoven av radio-

licensmedel skulle alltså uppgå till $(293 + 72 + 40,5)$ 405,5 milj. kr. Licensinkomsterna har beräknats till ca 324 milj. kr. vid en avgift om 25 kr. och ca 385 milj. kr. vid en avgift om 30 kr.

Vad angår utgiftssidan vill jag först uttala min anslutning till att ett radiohus i Stockholm kommer till utförande med början redan under nästa budgetår. Däremot torde radiohuset i Göteborg få anstå ännu en tid. För det förstnämnda projektet torde det icke vara realistiskt att räkna med större medelsförbrukning under perioden än inemot 30 milj. kr. Även beträffande televerkets investeringar synes en överskattning av investeringsmöjligheterna föreligga. En medelsförbrukning för perioden av storleksordningen 60—65 milj. kr. torde bättre motsvara de resurser, som kan väntas stå till buds för dessa arbeten. Med dessa justeringar skulle utgifterna hållas inom gränsen för en avgift av 30 kr. Det bör emellertid påpekas, att löne- och prisstegringar endast inkalkylerats i viss del av kostnadsramen, nämligen när det gäller radiotjänsts driftkostnader.

Mot bakgrunden av det anförda vill jag biträda förslaget om en höjning av licensavgiften till 30 kr. den 1 juli 1957. Någon ytterligare höjning till 35 kr. mot slutet av femårsperioden, såsom radiotjänst förutsatt, anser jag dock ej böra ställas i utsikt. Rörelsen bör i stället anpassa sig under det tak, som den nya licensavgiften i förening med den fortgående ökningen av licensantalet kan ge. Endast om förändringar i penningvärdet, som mera väsentligt avviker från vad radiotjänst kalkylerat med, skulle inträffa, bör enligt min mening licensavgiften tas upp till omprövning. Det sagda innebär bl. a., att jag ej utan vidare vill sanktionera den fortsatta utveckling av sändningstidens längd, med vilken radiotjänst kalkylerat. Utrymmet inom ramen för licensinkomsterna och den inbördes avvägningen de olika behoven emellan får bli bestämmande för takten i utvecklingen av rörelsens olika grenar. Härvid måste, för att erforderlig stadga skall ernås i tillämpningen av självfinansieringsprincipen, enligt min mening förutsättas, att den hittills gällande ordningen för bestridande av kostnaderna för utlandsprogrammen etc. blir bestående.

För nästa budgetår beräknar jag i förevarande sammanhang utgifterna till följande belopp:

radiotjänsts programproduktion	34,0 milj. kr.
televerkets programdistribution	14,5 » »
televerkets investeringar	10,5 » »
byggnadsstyrelsens investeringar i radiohus	1,5 » »
Summa	60,5 milj. kr.

Då inkomsterna vid den föreslagna licensnivån kan beräknas till 65,5 milj. kr., skulle för nästa budgetår ett överskott av radiolicensmedel om 5 milj. kr. föreligga. I avbidan på ett slutligt ställningstagande till radiotjänsts för-

slag rörande formerna för en fondering, vilket förslag f. n. är föremål för remissbehandling, förordar jag, att överskottet i televerkets räkenskaper redovisas som en separat post och icke inlevereras till statskontoret tillsammans med verkets andra överskottmedel, utan balanseras över till följande budgetår.

Det torde som vanligt få ankomma på Kungl. Maj:t att slutligt fastställa storleken av radiotjänsts och televerkets driftkostnader för rundradiorörelsen.

I och med att radiorörelsens budget i enlighet med det anförda ges fastare former och närmast får karaktären av en specialbudget, synes det under televerkets fond uppförda anslaget — vars rubrik torde ändras från Rundradioanläggningar till Ljudradioanläggningar — fr. o. m. nästa budgetår böra räknas vid sidan av televerkets investeringsram. Anslaget om 10,5 milj. kr. torde förslå bl. a. till provisoriska sändare i fem å sex av de återstående åtta planenliga FM-stationerna.

Till frågan om anslag till radiohuset i Stockholm återkommer jag i det följande vid anmälan av byggnadsstyrelsens äskanden under statens allmänna fastighetsfond.

Jag övergår nu till att behandla televerkets rambegränsade investeringar för nästa budgetår.

Televerkets investeringsram för innevarande budgetår är fastställd till 250 milj. kr. Häri ingår beräknad medelsförbrukning å anslaget till Rundradioanläggningar med 10,1 milj. kr. Såsom redovisats i samband med investeringsplanen för kommunikationsverken har telestyrelsen hemställt, att televerkets ram för löpande budgetår måtte få utvidgas till 259 milj. kr. och i samband därmed föreslagit, att på tilläggsstat anvisas anslag om tillhoppa 7,5 milj. kr. Av redogörelsen i investeringsplanen framgår vidare, att jag icke ansett mig kunna biträda styrelsens framställning i dessa avseenden.

För budgetåret 1957/58 har telestyrelsen begärt en utökning av medelsförbrukningsramen från 250 till 297,75 milj. kr. Med borträknande av de för ljudradioanläggningar avsedda beloppen innebär telestyrelsens framställning en ökning från 239,9 till 282,65 milj. kr. Dessutom har styrelsen hemställt om tillhoppa 8,6 milj. kr. vid sidan om de ramreglerade investeringarna till påbörjande av en sjökabel till England samt för inköp av vissa tomter m. m. Såsom framgått av det tidigare har jag tillstyrkt en medelsförbrukningsram om 243 milj. kr., innebärande ett med 3,1 milj. kr. förhöjt belopp. Jag har därvid förutsatt, att medelsförbrukningen för nämnda sjökabel får ingå i rambeloppet. Hur medelsförbrukningen på de ramreglerade anslagen ungefärligt kommer att fördela sig under nästa budgetår framgår av följande sammanställning. Av denna framgår även utfallet för budgetåret 1955/56 och den beräknade medelsförbrukningen 1956/57 på motsvarande anslag — alltså exklusive anslaget till Rundradioanläggningar.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Telefonstationsbyggnader	9,0	9,8	11,8	9,0
2. Förrådsbyggnader	0,8	1,9	2,5	1,9
3. Riks- och landskablar	65,7	65,4	89,3	70,6
4. Telefon- och telegrafstationer	72,1	80,3	82,6	77,8
5. Nya abonnentanläggningar m. m..	81,9	76,6	85,5	74,5
6. Radioanläggningar	1,8	2,6	4,7	3,6
7. Försvarsberedskap	2,7	1,8	4,1	3,5
8. Övriga anslag	1,0	1,5	2,3	2,1
	235,0	239,9	282,8	243,0

Den nu förordade investeringsramen — som på grund av inträdda kostnadsstegringar innebär en mindre volymmässig nedskärning i förhållande till innevarande budgetårs ram — nödvändiggör, att vissa av de projekt, som upptagits i styrelsens petita, måste uppskjutas. Av de i investeringsplanen för telefonstationsbyggnaderna upptagna tretton nya företagen torde sålunda sex få tills vidare anstå. I fråga om anslaget till Riks- och landskablar måste arbetena med de utökade teleförbindingerna Stockholm—Norrköping—Katrineholm—Eskilstuna samt kabeln Häggenås—Strömsund uppskjutas, varjämte vissa andra arbeten måste begränsas till sin omfattning. Inkoppling av nya abonnentanläggningar torde inte kunna ske i hela den utsträckning, som styrelsen förutsatt. Beträffande anslaget till Radioanläggningar för luftfarten, för vilket en minskning med 700 000 kr. i förhållande till luftfartsstyrelsens äskande beräknats, torde nedskärningen komma att gå ut över en för Torslanda flygplats avsedd radaranläggning. Kostnaden för denna, 2 milj. kr., skulle enligt luftfartsstyrelsen lika fördelas på två budgetår. För att icke någon väsentlig försening i leveransen av denna för trafiksäkerheten viktiga anläggning skall behöva uppstå, bör luftfartsstyrelsen vara oförhindrad att lägga ut beställning på anläggningen för leverans under budgetåret 1958/59.

Beträffande sjökabeln till England har telestyrelsen begärt bemyndigande att med brittiska post- och teleförvaltningen träffa avtal om anskaffning och utläggning av densamma. Kabeln har kostnadsberäknats till 20 milj. svenska kronor, varav Sverige skulle betala hälften. Jag har ej något att erinra mot att telestyrelsen ingår det ifrågasatta avtalet.

Vad angår de vid sidan om investeringsramen begärda anslagen till inköp av vissa områden i Älvsjö och Farsta m. m. om tillhoppa 5,6 milj. kr. är jag — i avbidan på resultatet av pågående förhandlingar rörande dessa frågor — icke beredd att tillstyrka någon medelsanvisning för ändamålen.

För televisionsverksamhet är på innevarande budgetårs riksstat anslag uppförda om tillhoppa 5 milj. kr., varav 330 000 kr. anvisats under televerkets fond till Televisionsanläggningar. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande

den 11 maj 1956 tillkallades två sakkunniga med uppgift att skyndsamt framlägga förslag rörande utbyggnaden av ett distributionsnät för överföring av televisionsprogram. Dessa sakkunniga — 1956 års televisionsutredning — har den 21 november 1956 framlagt ett betänkande med förslag till sådan utbyggnad. Beredningen av detta ärende är ännu ej avslutad. I avbidan på en särskild proposition i ämnet torde därför anslagen till televisionsverksamheten få uppföras med preliminärt beräknade belopp. För ändamålet beräknar jag sammanlagt 11 milj. kr. Därav torde 3 900 000 kr. avses för utbyggnaden av distributionsnätet. Rörande detta belopp, som bör uppföras under rubriken Televisionsradioanläggningar, gör jag hemställan under denna punkt. Anslagen till Lån för inköp av televisionsutrustning och Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader beräknar jag till 2 400 000 resp. 4 700 000 kr. Rörande dessa gör jag hemställan i annat sammanhang.

Anslagsbeloppen under televerkets fond har jag beräknat med utgångspunkt från, att de jämte vid ingången av nästa budgetår förefintliga reserverationer skall jämnt täcka medelsförbrukningen, dock att dispositionsanslaget upptagits till ett belopp, som inbegriper en med hänsyn till anslagets ändamål skälig marginal. De av mig förordade anslagsbeloppen under fonden uppgår sammanlagt till 268,9 milj. kr.

Investeringarna i försvarsberedskap vid televerket torde som vanligt böra avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag för detta ändamål tillstyrkt ett avskrivningsanslag på driftbudgeten om 3 500 000 kr.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

I. bereda riksdagen tillfälle att avge yttrande i anledning av vad jag anfört rörande radiolicensavgiften

II. föreslå riksdagen att för budgetåret 1957/58 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag nämligen

a) Telefonstationsbyggnader m. m.	9 000 000 kr.
b) Förrådsbyggnader m. m.	1 000 000 »
c) Inköp av fastigheter	200 000 »
d) Telefon- och telegrafanläggningar:	
1. Riks- och landskablar m. m.	74 300 000 »
2. Telefon- och telegrafstationer	86 000 000 »
3. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningarna	65 600 000 »
e) Radioanläggningar för televerket:	
1. Ljudradioanläggningar	10 500 000 »
2. Radioanläggningar för kommersiell trafik	1 500 000 »

Statsverkspropositionen år 1957: Bil. 27:

- f) *Radioanläggningar för luftfarten* 2 100 000 kr.
- g) *Försvarsberedskap vid televerket* 3 500 000 »
- h) *Televerkets dispositionsanslag* 11 300 000 »

III. föreslå riksdagen att, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1957/58 under televerkets fond till *Televisionsradioanläggningar* beräkna ett investeringsanslag av 3 900 000 kr.

4. Statens järnvägar

Av balansräkningen per den 30 juni 1956 för statens järnvägars fond framgår, att tillgångarna uppgår till sammanlagt 4 937,8 milj. kr., varav 2 936,6 milj. kr. belöper på fast egendom, 1 629,7 milj. kr. på rullande materiel och fartyg m. m., 145,0 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel uppgick per den 30 juni 1956 till 1 722,7 milj. kr. Under budgetåret 1955/56 har statens järnvägars fond ökat med 99,9 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 0,6 under budgetåret 1955/56 mot 1,6 under budgetåret 1954/55.

Järnvägsstyrelsen

I skrivelse den 8 oktober 1956 har järnvägsstyrelsen framlagt sina anslags-
äskanden för nästa budgetår. Styrelsen har därjämte i skrivelse den 18 oktober 1956 gjort framställning om vissa medel på tilläggsstat för budgetåret 1956/57.

Beträffande storleken av det vid nu gällande pris- och lönenivå föreliggande anslagsbehovet erinrar styrelsen om den tioårsplan för investeringarna inom statens järnvägar, som redovisats i skrivelse till 1955 års långtidsutredning. I denna plan, som omfattar perioden 1955/56—1964/65, har styrelsen förutsatt en medelförbrukning av 379 milj. kr. för budgetåret 1957/58. Därtill har styrelsen upptagit ett belopp av 20 milj. kr. för sådana nya järnvägsanläggningar och ombyggnader av smalspårslinjer m. m. som eventuellt kan bli aktuella, ehuru i så fall ur andra synpunkter än rent järnvägsekonomiska. Dessa medel har inte ansetts böra inräknas i investeringsramen. Efter en noggrann omprövning av möjligheterna att i dagens läge av full sysselsättning kunna utföra arbeten och utlägga beställningar, har styrelsen bedömt en medelförbrukning om ca 357 milj. kr. vara mera realistisk och möjlig att genomföra.

Styrelsen framhåller, att ökningen från innevarande budgetårs investeringsram 287 milj. kr. till 357 milj. kr. kan synas stor. Om hänsyn emellertid tages till att medelförbrukningen under budgetåret 1953/54 uppgick till ca 326 milj. kr., torde den nu föreslagna ökningen vara mindre än vad som motsvarar pris- och lönestegringarna sedan dess.

Styrelsen framhåller i år liksom föregående år, att trafikapparaten är behäftad med allvarliga kvantitativa och kvalitativa brister. Sålunda är kapaciteten hos vissa bansträckor och bangårdar alltjämt otillräcklig, sedan trafiken bestående nått en omfattning mycket väsentligt överstigande den, för

vilken de dimensionerats. Vidare medför den bristande bangårdskapaciteten ökade uppehållstider för tågen och bidrager därigenom bl. a. till bristen på godsvagnar. Slutligen återverkar kapacitetsbristen även på tågföringen och säkerheten.

Styrelsen erinrar fortsättningsvis om de oregelmässigheter i tågföringen, som inträffade vid jultrafiken 1955. Dessa förvärrades genom att statens järnvägar även normalt arbetar tätt under kapacitetsgränsen och att stockningar därför lätt uppkommer. Bangårdar, anläggningar för lokens och vagnarnas översyn samt vissa enkelspåriga sträckor har blivit flaskhalsar, som vid ökande trafik allt oftare vållar komplikationer. Detta är i och för sig förståeligt, då många av järnvägens anläggningar har planerats och utförts vid en tid, då trafiken ej kunde förutses bli av sådan omfattning, som nu är fallet. Inte blott ur företagets utan även ur samhällets synpunkt är det därför synnerligen angeläget att snarast möjligt avlägsna eller åtminstone minska olägenheterna av de nyssnämnda bristerna i transportkapaciteten.

En snabb upprustning av statens järnvägars trafikapparat är nödvändig även för att kunna hålla driftkostnaderna nere. Bl. a. kommer den planerade arbetstidsförkortningen att kräva väsentligt större rationaliseringsinvesteringar i kostnadsreducerande syfte. En särskild undersökning vintern 1955—56 utvisade, att ett genomförande av 45-timmars arbetsvecka skulle medföra behov av en personalökning vid statens järnvägar, motsvarande omkring 3 000 man. Kostnadsökningen härför skulle komma att uppgå till ca 45 milj. kr. per år. Då redan från juni månad 1956 en viss reglering av arbetstidsförhållandena överenskommits med Svenska järnvägsmannaförbundet som förskott på en kommande generell arbetstidsförkortning, har redan nu en del av den angivna kostnadsstegringen realiserats. Kan kostnadssänkande investeringar ej kompensera ifrågavarande kostnadsökningar måste de ökade driftkostnaderna slå igenom i höjda taxor. Man riskerar då, att efterfrågan på järnvägens tjänster sjunker avsevärt under den förefintliga kapaciteten genom att trafiken söker sig till andra kommunikationsmedel medförande samhällsekonomiskt olämplig fördelning av trafiken och ökade kostnader bl. a. för vägväsendet.

En sammanställning av de för budgetåren 1954/55—1956/57 anvisade samt de för nästa budgetår äskade investeringsanslagen under statens järnvägars fond, fördelade på huvudgrupper, visar följande.

	1954/55	1955/56	1956/57	Åskanden 1957/58
	tusental kronor			
Byggnader och anläggningar	142 600	106 200	106 400	161 300
Rullande materiel	120 000	120 300	104 900	155 250
Sjöfartsmateriel	800	10 000	—	7 800
Biltrafik	9 200	9 200	9 100	9 330
Övrigt	18 200	21 000	20 000 ¹	23 500
Summa	290 800	266 700	240 400 ¹	357 180

¹ Härav har 6 100 000 kr. äskats å tilläggsstat.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 14 september 1956 bemyndigat järnvägsstyrelsen dels att för permanent förstärkning av vissa investeringsanslag taga i anspråk sammanlagt högst 6 499 000 kr. av den vid ingången av budgetåret 1955/56 förefintliga behållningen å statens järnvägars dispositionsanslag och dels att för tillfällig förstärkning av vissa investeringsanslag taga i anspråk sammanlagt högst 8 302 000 kr. av de under budgetåret 1955/56 tillgängliga medlen å dispositionsanslaget. De tillfälliga anvisningarna, som utnyttjats intill ett belopp av 8 301 000 kr. har återförts till dispositionsanslaget med anlitande av för budgetåret 1956/57 anvisade anslag.

Styrelsen räknar med att även under innevarande budgetår brister skall uppstå å ett antal anslag. Vid beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår utgår styrelsen från att förstärkningarna skall återföras till dispositionsanslaget.

Av järnvägsstyrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter framgår följande beträffande de olika anslagsändamålen.

4: 1 Byggnader och anläggningar

Järnvägsstyrelsen äskar för nästa budgetår tillhopa 161 300 000 kr. i anslag till byggnader och anläggningar.

Styrelsen hemställer vidare, att för avskrivning av investeringarna för ombyggnad av blekingelinjerna måtte anvisas ett anslag å driftbudgeten med ett belopp motsvarande nu äskat investeringsanslag.

a. B a n g å r d a r

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 167 000	10 300 000	15 866 000
1956/57	(— 4 399 000) ¹	13 500 000	17 201 000*
1957/58 styrelsen	(— 8 100 000) ²	30 100 000	22 000 000*
dep.ch.	(— 8 100 000) ³	18 000 000	18 000 000*

Med hänsyn till den stora betydelse, som utökningen av bangårdarnas kapacitet måste tillmätas, anser styrelsen det nödvändigt att för budgetåret 1956/57 planera arbeten motsvarande en medelsförbrukning av cirka 17,2 milj. kr. Härtill kommer en återföring till dispositionsanslaget av ett tillfälligt anvisat belopp, varför en anslagsbrist av 8 100 000 kr. skulle uppstå vid utgången av budgetåret 1956/57. Styrelsen förutsätter att en eventuell brist regleras via dispositionsanslaget. För erforderlig återföring av nämnda belopp har anslaget för budgetåret 1957/58 uppräknats med ett motsvarande belopp.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet skall återföras till detta anslag per den 1 juli 1956.

² Underskottet förutsättes täckt genom en anvisning från dispositionsanslaget.

³ Underskottet förutsättes täckt till 6 100 000 kr. genom överföring från anslaget till Ny tåg-färja och till 2 000 000 kr. genom permanent förstärkning från dispositionsanslaget.

Den av styrelsen för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen, 22 000 000 kr., fördelar sig med 12 475 000 kr. på arbeten, som pågår eller beräknas bli påbörjade under innevarande budgetår, samt med 9 525 000 kr. på under budgetåret 1957/58 planerade nya arbeten enligt följande sammanställning.

	Total- kostnad	Härav under 1957/58
	tusental	kronor
Hälsingborg, fortsatt utbyggnad av rangerbangården	1 000	1 000
Boden, utbyggnad av rangerbangården	3 000	1 000
Gävle, ny gods- och rangerbangård	8 000	1 000
Mjölby, ombyggnad av bangården	2 000	500
Göteborgs norra, Luleå och Kimstad, ombyggnad och utökning av spårsystemet	1 600	800
Gångbroar och gångtunnlar	1 200	300
Förlängning av mötesspår, anordnande av tredje tågväg och nya mötesplatser	3 100	2 400
Mindre bangårdsombyggnader och diverse bangårdsanordningar	2 525	2 525
Summa	22 425	9 525

Som motivering för de föreslagna nya arbetena anför styrelsen följande.

Den fortsatta utbyggnaden av rangerbangården i Hälsingborg ingår i den plan för ordnandet av bangårdsförhållandena där, varom avtal träffats mellan järnvägsstyrelsen och Hälsingborgs stad. Av den på statens järnvägar belöpande andelen av totalkostnaden för bangårdsombyggnaden, som tidigare angivits till 12 000 000 kr., har hittills anvisats 2 500 000 kr.

I föregående års petita uttalade styrelsen önskemål om att successivt utbygga även övriga större rangerbangårdar för att därigenom snabbare kunna avveckla den under senare år ökade godstrafiken genom att förbättra tågföringen, påskynda vagnomloppet och sålunda minska godsvagnsbehovet. I detta syfte anmälde medelsbehov för rangerbangårdarna vid Hallsberg och vid Sävenäs i Göteborg. I utbyggnadsplanen ingår därjämte rangerbangården i Boden.

Bangårdsanordningarna vid Gävle har sedan länge varit otillräckliga. Utöver den förbättring av spår och plattformsutrymmena för persontrafiken, som under senare tid genomförts, kräves en omfattande utbyggnad av spår-anordningarna för såväl den lokala som den genomgående godstrafiken. Enligt ett mellan järnvägsstyrelsen och Gävle stad träffat, av Kungl. Maj:t godkänt avtal angående reglering av bangårds- och spårförhållandena samt därmed sammanhängande markfrågor skall bl. a. en ny gods- och rangerbangård anläggas invid Gävle norra station. Arbetet härmed avses komma att påbörjas under budgetåret 1957/58.

De nuvarande bangårdsanordningarna i Mjölby är otillräckliga för att på ett tillfredsställande sätt avveckla den livliga gods- och persontrafik, som ledes över denna station i dess egenskap av föreningsstation mellan den starkt trafikerade södra stambanan och stambanan Krylbo—Mjölby. En mera omfattande om- och utbyggnad av spårsystemet m. m. bör därför snarast komma till stånd.

Vid Göteborgs norra kräver trafikomfattningen, att stickspår m. m. vid magasinet för avgående gods förlänges. Utökningen av spårsystemet vid Luleå avser en andra etapp av den omfattande ombyggnad av bangården, för vilken styrelsen anmält medelsbehov i sin petitaskrivelse 1952. För trafiken på smalspårsnätet i Östergötland har såväl Norsholm som Kimstad tidigare tjänat som övergångsstationer men i rationaliseringssyfte skall övergångstrafiken nu koncentreras till Kimstad. För att tillfredsställande kunna ombesörja den ökade trafiken över sistnämnda station erfordras att bangården ändras och utökas.

Slutligen erfordras i likhet med tidigare år anslag till gångbroar och gångtunnlar, förlängning av mötesspår, anordnande av tredje tågväg och nya mötesplatser samt till mindre bangårdsombyggnader och diverse bangårdsanordningar. I det för dessa ändamål beräknade beloppet, 5 225 000 kr., har bl. a. inräknats ca 1 000 000 kr. till förlängning av mötesspår på bandelarna Krylbo—Ånge och Bräcke—Mellansel i avsikt att undanröja de olägenheter i tågföringshänseende, som särskilt under den senast förflutna vinterns starka trafik blivit alltmer kännbara.

b. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	(— 6 783 000) ¹	29 300 000	21 215 000
1956/57	1 302 000	15 000 000	16 302 000*
1957/58 styrelsen	—	16 000 000	16 000 000*
dep.ch.	—	14 000 000	14 000 000*

Under budgetåret 1955/56 har linjesträckorna Torp—Alingsås, Vislanda—Enerya, Osby—Hästveda och Hovsta—Frövi, sammanlagt 47 km, öppnats för dubbelspårstrafik. Under innevarande budgetår beräknas ytterligare 65 km kunna färdigställas, nämligen sträckorna Vingåker—Kilsmo, Katrineholm—Strängsjö, Enerya—Älmhult och Killeberg—Osby.

För dubbelspårsarbetena beräknas under budgetåret 1957/58 ett medelsbehov av 16 000 000 kr. vara erforderligt. Härav avses 13 500 000 kr. för huvudlinjerna till Göteborg och Malmö. Återstoden av beloppet erfordras för att påbörja och bedriva i styrelsens petitaskrivelse 1951 och 1955 anmälda arbeten på sträckan Spånga—Kungsängen samt linjen söder om Ånge. Vad särskilt beträffar sistnämnda linjesträcka har under den senare tidens intensiva trafik sådana svårigheter i tågföringen uppstått att anläggning av dubbelspår på stationssträckorna Ramsjö—Norrhög—Mellansjö och Alby—Ånge framstår som en synnerligen angelägen åtgärd. Av denna anledning har styrelsen för avsikt att redan under innevarande budgetår påbörja dubbelspårsarbeten på dessa sträckor inom ramen för de anslagsmedel, som står till förfogande.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till detta anslag per den 1 juli 1955.

c. Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	2 118 000	3 000 000	5 326 000
1956/57	(— 208 000) ¹	5 000 000	5 000 000*
1957/58 styrelsen	—	5 000 000	5 000 000*
dep.ch.	—	2 500 000	2 500 000*

Till dessa arbeten har t. o. m. innevarande budgetår anvisats sammanlagt 34 000 000 kr. Utöver de arbeten, som bedrivits av statens järnvägar under budgetåret 1955/56 har vissa terrasseringsarbeten utförts och bekostats av arbetsmarknadsstyrelsen.

För innevarande budgetår räknar styrelsen med att bedriva arbetena så att normalspårstrafik skall kunna upptagas på linjen Karlshamn—Karlskrona under andra halvåret 1957.

Under hänvisning till 1955 års riksdags beslut om avskrivning av de investeringsanslag, som anvisats för blekingenätets ombyggnad, äskar styrelsen för nästa budgetår ett avskrivningsanslag å driftbudgeten motsvarande det för budgetåret föreslagna investeringsanslaget, d. v. s. 5 000 000 kr.

d. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	2 182 000	18 500 000	18 247 000
1956/57	2 435 000	12 500 000	14 935 000*
1957/58 styrelsen	—	22 000 000	22 000 000*
dep.ch.	—	20 000 000	20 000 000*

Anslaget är avsett dels för utbyten i längre följd av förslitna eller med hänsyn till nuvarande trafik för klena räler, dels för inläggning av underläggsplattor, varigenom en förbättring av spåret och minskade underhållskostnader uppnås.

Till följd av den under senaste årtiondet ökade trafiken är spåröverbyggnadens tillstånd på stora delar av huvudlinjerna nu sådant, att en intensifierad förstärkning och modernisering måste genomföras för att kunna tillgodose kraven på ett stabilt och säkert spår och för att kunna hålla banunderhållskostnaderna på en rimlig nivå. En höjd spårstandard utgör även en av förutsättningarna för ett bättre spårsläge. Den slitna spårmateriel, som frigöres från huvudlinjerna genom inläggning av tyngre och längre räler,

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet har täckts genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

underläggsplattor samt stabilare rälsbefästningar, kan i viss utsträckning efter justering användas till en välbehövlig förstärkning av mindre starkt trafikerade linjer, där den svaga spåröverbyggnaden på många håll inskränker möjligheterna att framföra fullt lastade godsvagnar.

Styrelsen bedömer förstärkningsåtgärderna synnerligen angelägna och anser en medelsförbrukning för nästa budgetår om 22 000 000 kr. erforderlig.

e. Broar m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 075 000	4 650 000	2 998 000
1956/57	3 727 000	600 000	3 527 000*
1957/58 styrelsen	800 000	3 200 000	4 000 000*
dep.ch.	800 000	2 200 000	3 000 000*

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen 4 000 000 kr. avser 2 800 000 kr. arbeten, vilka anmälts i tidigare petita, samt 1 200 000 kr. ett antal planerade broombyggnader av mindre storleksordning.

f. Husbyggnader

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	10 768 000	—	11 606 000
1956/57	(— 838 000) ¹	9 300 000	12 100 000*
1957/58 styrelsen	(— 2 800 000) ²	15 800 000	13 000 000*
dep.ch.	(— 2 800 000) ²	12 300 000	9 500 000*

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen, 13 000 000 kr. avser 7 500 000 kr. arbeten, vilka anmälts i tidigare petita, samt 5 500 000 kr. planerade nya arbeten enligt följande sammanställning:

	Total kostnad	Därav under 1957/53
	tusental	kronor
Stockholm C, nybyggnad för resgodsmagasin, personallokaler, ställverk och trafikledning m. m.	4 500	2 000
Linköping och Halmstad, nya godsmagasin	2 000	600
Gällivare, ombyggnad av befintliga personallokaler m. m.	800	500
Nya bostadshus	300	300
Förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd	800	800
Diverse mindre husbyggnadsarbeten	1 300	1 300
Summa	9 700	5 500

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

² Underskottet förutsättes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

Järnvägsstyrelsen meddelar, att mellan vänthallen och det östligaste genomgående spåret vid Stockholms C finns efter bangårdens omändring plats för en byggnad med cirka 2 000 m² byggnadsyta. Styrelsen har ansett sig böra tillvarata denna möjlighet att skapa erforderliga ökade utrymmen för tjänstelokaler m. m. samt nya personallokaler i ersättning för de nuvarande otidsenliga lokalerna och avser därför att på berörda plats uppföra en nybyggnad, i första hand i två våningar med källarutrymmen under hela byggnaden. Med Stockholms stad har styrelsen upptagit förhandlingar om medgivande att med avsteg från gällande stadsplan få uppföra ytterligare våningar med personal- och kontorslokaler. En sådan påbyggnad beräknas öka kostnaden med 2 200 000 kr.

Vad gäller förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd meddelade styrelsen i föregående års petita, att en femårsplan för modernisering i första hand av de lägenheter, som är att betrakta som egentliga tjänstebostäder, upprättats inom styrelsen, men att investeringsläget tyvärr icke tillät att för budgetåret 1956/57 hela det belopp upptogs, som ett fullföljande av nämnda plan skulle kräva. Av samma skäl finner styrelsen det beklagligtvis inte möjligt att för budgetåret 1957/58 föreslå högre belopp än 800 000 kr. till dessa i och för sig angelägna förbättringsarbeten.

Beträffande motiveringen för de i sammanställningen upptagna företagen i övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

För slutlig reglering av det vid ingången av budgetåret 1957/58 beräknade underskottet bör anslaget uppräknas med 2 800 000 kr. utöver den egentliga medelsförbrukningen.

g. Signalsäkerhetsanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	(— 1 762 000) ¹	7 850 000	9 990 000
1956/57	(— 3 902 000) ²	9 000 000	9 498 000*
1957/58 styrelsen	(— 4 400 000) ³	16 900 000	12 500 000*
dep.ch.	(— 4 400 000) ⁴	11 500 000	11 500 000*

Det är oundgängligen nödvändigt att upprusta järnvägsdriften på signalsäkerhetsens område för att möta de krav som ställs på säkerhet och punktlighet i tågföringen samt höjning av banlinjernas kapacitet. För ändamålet bör därför så mycket medel ställas till förfogande som motsvaras av resurser i personal och material. Järnvägens och leverantörernas resurser medger utan svårighet en medelsförbrukning av 12 500 000 kr. under budgetåret

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet återfört till detta anslag per den 1 juli 1955.

² Underskottet täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

³ Underskottet förutsättes av styrelsen täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

⁴ Underskottet förutsättes täckt genom en permanent förstärkning från dispositionsanslaget.

1957/58, varav 8 400 000 kr. till arbeten, som anmälts i tidigare petita och 4 100 000 kr. till nya arbeten. För slutlig reglering av det vid ingången av budgetåret 1957/58 beräknade underskottet bör anslaget för detta budgetår uppräknas med 4 400 000 kr.

Rörande arten av här ifrågavarande arbeten meddelar styrelsen, att avsikten är att fortsätta med utbyggnad av den automatiska linjeblockeringen på dubbelspårssträckorna för att erhålla bästa möjliga säkerhet och största tänkbara kapacitet ävensom att förse nya sträckor med fjärrblockering. Nya ställverksanläggningar är vidare avsedda att uppföras på ett 30-tal stationer. Dessutom planeras införande av automatisk tågkontroll. Detta säkerhets-system innebär att tåg, som framföres utan tillbörlig hänsyn till restriktiv signal, automatiskt nödbromsas. Medelsbehovet för att införa ett sådant system beräknas bli av storleksordningen 50 milj. kr. För en provinstallation beräknas ett belopp av 500 000 kr. bli erforderligt under budgetåret 1957/58.

h. V ä g s k y d d s a n l ä g g n i n g a r

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	(— 1 367 000) ¹	5 200 000	4 808 000
1956/57	(— 975 000) ²	6 500 000	6 000 000*
1957/58 styrelsen	500 000	6 000 000	6 500 000*
dep.ch	500 000	5 000 000	5 500 000*

I föregående års petita framhöll styrelsen, att behovet av skyddsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg ökat till följd av den starkt växande vägtrafiken. Anläggningsverksamheten för vägskydd har visserligen också ökat, men trots detta kräves ytterligare ansträngningar för att nedbringa balansen av erforderliga arbeten. Vad sålunda för ett år sedan uttalades gäller alltjämt. Med hänsyn till tillgängliga resurser beräknas en medelsförbrukning av 6 500 000 kr. för nästa budgetår.

i. T e l e f o n a n l ä g g n i n g a r m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 727 000	3 050 000	6 801 000
1956/57	(— 24 000) ²	6 500 000	6 500 000*
1957/58 styrelsen	—	8 000 000	8 000 000*
dep.ch	—	6 000 000	6 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet har täckts genom tillfälliga anvisningar från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till detta anslag per den 1 juli 1955.

² Underskottet har täckts genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen, 8 000 000 kr., avser 4 880 000 kr. arbeten, som anmälts i tidigare petita, samt 3 120 000 kr. nya arbeten.

Sistnämnda arbeten innefattar bl. a. fortsättning av statens järnvägars telefonkabel Stockholm—Göteborg, utbyggnad av fjärrskriftsnätet, utrustning för maskinbokning av sovplats- och sittplatsbiljetter, linjeselektering på diverse sträckor, snabbtelefonanläggningar, tågradio (provanläggningar) m. m.

j. Anläggningar för elektrisk tågdrift

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	113 000	7 500 000	8 298 000
1956/57	(— 685 000) ¹	8 200 000	8 200 000*
1957/58 styrelsen	—	10 700 000	10 700 000*
dep.ch.	—	8 700 000	8 700 000*

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen, 10 700 000 kr., avser 8 750 000 kr. arbeten, som anmälts i tidigare petita, samt 1 950 000 kr. arbeten, som planeras bli påbörjade under 1957/58.

Styrelsen återkommer nu till det redan 1953 anmälda önskemålet om uppförande av två omformarstationer å malmbanans norra del. Härom anför styrelsen:

De nuvarande anläggningarna för matning av denna del av malmbanan tillkom i huvudsak år 1915. De är sålunda nu omkring 40 år gamla. Denna tid motsvarar normal avskrivningstid för den i anläggningen ingående överföringsledningen. För de maskinella utrustningarna är den normala avskrivningstiden endast ca 25 år. I detta fall är alltså den normala avskrivningstiden betydligt överskriden. Isolationsmaterialet i Porjustransformatorerna är också starkt föråldrat. Härtill kommer att de elektriska anläggningarnas nuvarande kapacitet nätt och jämnt är tillräcklig för en tänkt transportmängd över Narvik av 12 milj. ton malm per år. Man skulle för genomförande av transporter av denna storleksordning inte ha någon reserv och erforderligt kraftutbyte med Norge skulle endast kunna åga rum i begränsad omfattning. Trots att transportbehovet ännu inte är så stort, anser sig järnvägsstyrelsen på nytt böra ta upp förslaget att slutgiltigt slopa enfas-systemet vid Porjus och därmed övergå till omformardrift på hela malmbanan. Härför erfordras ytterligare två inmatningspunkter norr om Kiruna, nämligen en vid Stenbacken och en i trakten av Tornehamn. Kostnaderna uppgår för statens järnvägars del till sammanlagt 4,2 milj. kr.

Omläggningen av strömsystemet föreslås med hänsyn till medelsförbrukningen utsträckt över en tidsperiod av fyra år.

Bland övriga planerade arbeten må nämnas fortsatt ombyggnad av omformarstationer, anskaffning av en ny transportabel omformare, elektrifie-

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet har täckts genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

ring av utvidgade bangårdar i bl. a. Hälsingborg och Malmö, kontaktledningsarbeten på ett antal platser, ställverk, transformatorer m. m. för kraftdistribution till belysning av bangårdar etc.

k. Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	5 473 000	10 000 000	19 035 000
1956/57	(— 3 562 000) ¹	12 500 000	12 500 000*
1957/58 styrelsen	—	12 500 000	12 500 000*
dep.ch.	—	10 500 000	10 500 000*

Under budgetåret 1955/56 pågick elektrifieringsarbeten på linjerna Söderhamn—Hudiksvall—Sundsvall, Sundsvall—Härnösand—Långsele, Tillberga—Ludvika och Ljusdal—Hudiksvall. Linjesträckorna Söderhamn—Hudiksvall och Hudiksvall—Sundsvall öppnades för elektrisk drift den 28 november 1955 respektive den 24 maj 1956. Bandelarna Tillberga—Ludvika och Sundsvall—Härnösand beräknas kunna öppnas för eldrift under innevarande budgetår samt Härnösand—Långsele och Ljusdal—Hudiksvall under budgetåret 1957/58. Den hittills beslutade elektrifieringen av statsbanenätet skulle därmed vara färdigställd.

Frågan huruvida ytterligare bandelar därefter skall elektrifieras och vilka som i så fall närmast bör ifrågakomma måste därför snarast tas under övervägande. Ett principbeslut om eventuell utvidgning av elektrifieringsprogrammet till att omfatta ytterligare någon eller några linjer bör om möjligt föreligga redan under nästkommande år. Något ökat anslagsbehov för budgetåret 1957/58 erfordras däremot inte som följd av ett sådant beslut.

Bland de i detta sammanhang aktuella elektrifieringsprojekten intar linjen Borås—Alvesta främsta platsen med hänsyn till dess förhållandevis goda trafikunderlag och till dess läge mellan andra redan elektrifierade bandelar. Elektrifieringen av denna linje utgör en naturlig fortsättning på den tidigare genomförda elektrifieringen av linjerna Alvesta—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar, Göteborg—Borås och Varberg—Borås—Herrljunga. Genom elektrifiering av linjen Borås—Alvesta erhålles enhetlig driftform för trafiken mellan å ena sidan Göteborg och Borås och å andra sidan Växjö, Karlskrona och Kalmar. Det blir då inte längre nödvändigt att för de genomgående tågen byta lok i Borås och i Alvesta. Möjligheterna att på hela linjen från Göteborg till Karlskrona och Kalmar utnyttja loken blir betydligt bättre än för närvarande. Detta bidrar till att göra projektet lönsamt. En jämförelse mellan de båda driftformerna eldrift och dieseldrift har också visat att den elektriska driften för linjen Borås—Alvesta är den

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

förmånligaste. Styrelsen föreslår därför att linjen Borås—Alvesta elektrifieras.

Kostnaden härför inklusive banförbättringsarbeten beräknas till 23,0 milj. kr. Häri ingår kostnaderna för lok, kontaktledningar och en med televerket gemensam telefonkabel.

1. Lokstations- och driftverkstadsanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	5 372 000	4 400 000	6 099 000
1956/57	3 673 000	3 200 000	6 073 000*
1957/58 styrelsen	800 000	7 200 000	8 000 000*
dep.ch.	800 000	5 200 000	6 000 000*

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen, 8 000 000 kr., avser 4 725 000 kr. arbeten, som anmälts i tidigare petita och 3 275 000 kr. planerade arbeten enligt följande sammanställning:

	Total- kostnad	Därav under 1957/58
	tusental	kronor
Borås, ny lokstation	5 000	500
Sävenås lokstation, ombyggnad av värmecentral	700	700
Nässjö och Vännäs, om- och tillbyggnad av lokstationerna ..	1 450	550
Uddevalla och Lidköping, garage och verkstäder för rälsbussar	725	525
Diverse mindre arbeten	1 000	1 000
Summa	8 875	3 275

Beträffande motiveringen för de nya företagen torde få hänvisas till handlingarna.

m. Anläggningar vid huvudverkstäder

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 987 000	1 350 000	3 993 000
1956/57	344 000	4 000 000	4 344 000*
1957/58 styrelsen	—	5 700 000	5 700 000*
dep.ch.	—	4 600 000	4 600 000*

Av den för budgetåret 1957/58 beräknade medelsförbrukningen 5 700 000 kr., hänför sig 2 700 000 kr. till arbeten, som anmälts i tidigare petita. Resterande belopp, 3 000 000 kr., är avsett förutom för diverse fortlöpande ersättningsarbeten och nya anläggningar, som erfordras för rationalisering

* Preliminärt belopp.

av verkstadsdriften, även för vissa arbeten för att förbättra brandskyddet och utöka bangårdsutrymmena för revisionsmässiga vagnar vid huvudverkstaden i Göteborg.

n. Anläggningar vid förrådsavdelningen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 777 000	1 100 000	2 728 000
1956/57	2 149 000	600 000	2 749 000*
1957/58 styrelsen	—	2 200 000	2 200 000*
dep.ch.	—	1 700 000	1 700 000*

De större nya arbeten, som är avsedda att påbörjas budgetåret 1957/58, är till- och ombyggnad av förrådslokalerna i Örebro, ombyggnad av det gamla och otidsenliga järnförrådet i Malmö samt nybyggnad av ett par centrala lager för dieselolja.

4: 2. Rullande materiel

Järnvägsstyrelsen äskar för budgetåret 1957/58 sammanlagt 155 250 000 kr. i anslag till rullande materiel.

a. Anskaffning av lok och lokomotorer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	17 864 000	28 000 000	39 619 000
1956/57	6 245 000	31 050 000	37 195 000*
1957/58 styrelsen	100 000	40 900 000	41 000 000*
dep.ch.	100 000	31 000 000	31 000 000*

Av den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen, 41 000 000 kr., avser 13 000 000 kr. likvider å redan utlagda beställningar av elektrolok och lokomotorer samt 28 000 000 kr. förskottslikvider vid nybeställningar av diesellok, elektrolok och lokomotorer.

Lok. Styrelsen anför, att sedan nu större diesellok levererats och insatts i linjetjänst torde man under budgetåret 1957/58 ha vunnit så pass omfattande praktiska erfarenheter, att det är möjligt att med tillräcklig säkerhet ta ställning till frågan om lämpligheten av fortsatt beställning av dylika större lok. Styrelsen har även för avsikt att beställa ytterligare diesellok för växlingstjänst ävensom ett antal elektrolok. För sålunda planerad anskaffning erfordras under budgetåret 1957/58 till dellikvider 25 000 000 kr. Till dellikvider för tidigare kontraherade elektrolok erfordras 10 500 000 kr.

* Preliminärt belopp.

Lokomotorer. För anskaffning av lokomotorer har upptagits dels 500 000 kr. till likvider för äldre beställningar dels 2 000 000 kr. för beställningar, som beräknas bli utlagda under innevarande budgetår och dels 3 000 000 kr. till förskottslikvider för nybeställningar under nästa budgetår.

b. Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 929 000	24 550 000	23 584 000
1956/57	2 895 000	17 500 000	20 270 000*
1957/58 styrelsen	125 000	23 000 000	23 125 000*
dep.ch.	125 000	21 200 000	21 200 000*

För den femårsbeställning av rälsbussfordon, som lagts ut enligt 1952 års bemyndigande, erfordras under budgetåret 1956/57 20 270 000 kr. Enligt planen skulle järnvägsstyrelsen få beställa 125 rälsbussar om året. Hittills har 312 fordon levererats. Återstående del av planen, 313 fordon, väntas i huvudsak fullföljas under år 1958.

För budgetåret 1957/58 erfordras till dellikvider för rälsbussbeställningarna 19 725 000 kr., för slutlikvidering av tre förut beställda förortstågsätt 2 400 000 kr. och för dellikvider för nybeställningar av motorvagnar 1 000 000 kr.

c. Anskaffning av person-, resgods- och postvagnar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	5 322 000	10 200 000	9 049 000
1956/57	6 473 000	4 650 000	9 573 000*
1957/58 styrelsen	1 550 000	23 150 000	24 700 000*
dep.ch.	1 550 000	17 200 000	18 700 000*

Styrelsen framhåller, att det nu är nödvändigt med hänsyn till personvagnsparkens sammansättning, tillstånd och åldersfördelning, att ett inom järnvägsstyrelsen uppgjort program för nyanskaffning av stålvagnar får fullföljas för att möjliggöra ökad trafiksäkerhet och ökade tågastigheter. Ett sådant program skulle för nästa budgetår lämpligen innefatta utläggande av beställningar på ett 50-tal kombinerade första och andra klass sittvagnar samt ett 100-tal andra klass sittvagnar. I detta antal kan eventuellt inrymmas några restaurangvagnar. Till förskottslikvider för dessa beställningar erfordras under budgetåret 1957/58 12 000 000 kr. Till slutlikvidering av vagnsbeställningar, som anmälts i tidigare petita, erfordras 12 700 000 kr.

* Preliminärt belopp.

d. Anskaffning av godsvagnar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 817 000	47 650 000	43 835 000
1956/57	5 632 000	47 800 000	51 292 000*
1957/58 styrelsen	2 140 000	60 200 000	62 340 000*
dep.ch.	2 140 000	56 300 000	58 400 000*

Bristen på öppna godsvagnar är alltså allvarlig. Även vagnställningen för slutna godsvagnar är fortfarande dålig. Statens järnvägar har på grund av denna bristsituation varit oförmögen att vid av trafikanten önskad tidpunkt i tillräcklig omfattning kunna tillhandahålla vagnar. Härigenom har åtskilliga angelägna och värdefulla transporter tvingats över till andra trafikmedel. Den trafik, som järnvägen härigenom förlorar, blir i dagens hårda konkurrensläge ytterst svår att återvinna. Härtill kommer att den fortgående produktionsökningen inom näringslivet skapar nya och ökade transportbehov. Järnvägens förmåga att konkurrera om denna nytillkommande trafik beror på möjligheten dels att öka kapaciteten på linjer och bangårdar, vilket endast kan ske på längre sikt, dels att som en mera närliggande åtgärd öka godsvagnsparken. Vad järnvägsstyrelsen i förra årets petita anförde i fråga om behovet av att öka antalet godsvagnar är alltså i dagens läge fortfarande aktuellt.

Medelsbehovet för nya godsvagnsbeställningar under budgetåret 1957/58 beräknas av styrelsen enligt följande sammanställning:

	Total kostnad kronor	Därav under 1957/58 kronor
Slutna och öppna godsvagnar	56 500 000	14 500 000
Specialvagnar	2 100 000	1 590 000
Summa	58 600 000	16 090 000

Till dellikvider och slutlikvider för sådana beställningar, vartill bemyndigande redan erhållits, beräknas under budgetåret 1957/58 46 250 000 kr. samt till dellikvider för de angivna nya beställningarna 16 090 000 kr., d. v. s. sammanlagt 62 340 000 kr.

e. Ombyggnad av rullande materiel

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 085 000	9 900 000	9 794 000
1956/57	1 191 000	3 900 000	5 091 000*
1957/58 styrelsen	—	8 000 000	8 000 000*
dep.ch.	—	8 000 000	8 000 000*

* Preliminärt belopp.

För fortsatta moderniseringsarbeten, innefattande bl. a. utbyte av glidlager mot rullager på godsvagnar, inbyggnad av motorer med större effekt på äldre elektrolok samt andra därmed jämförliga arbeten, beräknas en medelsförbrukning under nästa budgetår av 8 000 000 kr.

4: 3. Sjöfartsmateriel

Ny tåg färja

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	5 897 000	10 000 000	4 695 000
1956/57	11 202 000 ¹	—	4 702 000*
1957/58 styrelsen	6 500 000	7 800 000	14 300 000*
dep.ch.	400 000	14 000 000	14 300 000*

Den nya tåg färjan beställdes i april 1956 och skall enligt kontraktet levereras i april 1958. Till förskottslikvid beräknas ca 4 700 000 kr. under innevarande budgetår. Återstoden av kontraktssumman torde komma att erläggas under budgetåret 1957/58. Dessutom har styrelsen att erlægga likvid för vissa effekter, som statens järnvägar själv skall tillhandahålla. Inklusive sistnämnda likvid beräknas medelsbehovet för nästa budgetår uppgå till 14 300 000 kr. Utöver tidigare anvisade anslagsmedel om sammanlagt 16 000 000 kr. skulle alltså för budgetåret 1957/58 erfordras en medelsanvisning av 7 800 000 kr.

4: 4. Biltrafik

För nästa budgetår äskar järnvägsstyrelsen anslag om sammanlagt 9 330 000 kr. till statens järnvägars biltrafik.

a. Garage- och verkstadsbyggnader

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 781 000	1 600 000	1 582 000
1956/57	2 799 000	1 200 000	2 729 000*
1957/58 styrelsen	1 270 000	4 530 000	5 800 000*
dep.ch.	1 270 000	3 600 000	4 800 000*

Biltrafikens verkstäder, garage, busstationer och andra serviceanläggningar är i stor utsträckning provisoriska och otillräckliga samt på grund härav ur drifts- och underhållssynpunkt oekonomiska eller otillfredsställande. Till följd av den framför allt på landsbygdslinjerna sjunkande resandefrekvensen måste biltrafiken genom kraftig rationalisering anpassas till ett nytt inkomstläge. Även i detta hänseende betyder ett ändamålsenligt utformande av de fasta anläggningarna mycket för möjligheterna att sänka

* Preliminärt belopp.

¹ Departementschefen föreslår, att 6 100 000 kr. härav överföres till anslaget för Bangårdar.

drifftkostnaderna. Även ur arbetshygienisk synpunkt är en förbättring av befintliga anläggningar angelägen.

För här planerade arbeten, vilka bl. a. innefattar en mycket angelägen verkstads- och garagebyggnad i Solna, beräknas för budgetåret 1957/58 en medelsförbrukning av 5 800 000 kr.

b. Anskaffning av bilmateriel

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	454 000	5 600 000	6 258 000
1956/57	(— 204 000) ¹	7 400 000	6 700 000*
1957/58 styrelsen	700 000	4 800 000	5 500 000*
dep.ch.	700 000	4 800 000	5 500 000*

Statens järnvägars motorfordonspark för yrkesmässig trafik omfattar för närvarande i runt tal 1 650 vägbussar, 170 last- och personbilar samt 380 släpfordon. För nödvändig ersättningsanskaffning under budgetåret 1957/58 av ca 80 vägbussar beräknas åtgå 5 500 000 kr.

c. Förvärv av billinjer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 651 000	2 000 000	2 005 000
1956/57	1 646 000	500 000	200 000*
1957/58 styrelsen	1 946 000	—	200 000*
dep.ch.	1 946 000	1 000	200 000*

Den återhållsamhet i inköp av privata bussföretag, som föranleds av de nedåtgående konjunkturerna inom busstrafiknäringen, medför, att behovet av förvärvsmedel under budgetåret 1957/58 torde rymmas inom behållningen på anslaget. Något nytt medeltillskott anses sålunda inte erforderligt.

4: 5. Övriga anslag

För nästa budgetår äskar järnvägsstyrelsen 3 500 000 kr. till Försvarsberedskap vid statens järnvägar, 10 000 000 kr. till Inventarier samt 10 000 000 kr. till Statens järnvägars dispositionsanslag. Styrelsen hemställer, att för avskrivning av investeringarna för försvarsberedskap måtte anvisas ett anslag å drifbudgeten av likaledes 3 500 000 kr.

a. Försvarsberedskap vid statens järnvägar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 680 000	100 000	3 755 000
1956/57	25 000	3 500 000	3 525 000*
1957/58 styrelsen	—	3 500 000	3 500 000*
dep.ch.	—	3 000 000	3 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

I särskild skrivelse den 22 oktober 1956 har järnvägsstyrelsen redovisat de planerade investeringarna för försvarsberedskapsändamål. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon redogörelse för innehållet icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

b. Inventarier m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 831 000	7 900 000	9 661 000
1956/57	2 070 000	7 400 000	9 470 000*
1957/58 styrelsen	—	10 000 000	10 000 000*
dep.ch.	—	9 000 000	9 000 000*

Anslaget belastas med kostnaderna för anskaffning av sådan för drifttjänstens olika grenar erforderlig materiel, som enligt gällande bokföringsprinciper skall avskrivas under en längre följd av år.

Vidmakthållandet och den av ekonomiska och drifttekniska skäl betingade fortlöpande upprustningen av statens järnvägars stora inventariestock, såsom verkstadsmaskiner, snöröjningsmaskiner, mätvagnar och spårundersökningsvagnar samt transportfordon för ban- och trafiktjänsten, ställer betydande krav på medelstillgång för anskaffning av inventarier.

c. Statens järnvägars dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medels- förbrukning
tusental kronor					
1955/56	6 564	13 000	9 912 ¹	14 797 ²	5 702
1956/57 styrelsen ...	8 977	9 100 ³	8 301 ²	15 300 ⁴	11 000*
1957/58 » ...	78	10 000	7 200 ⁴		10 000*
1956/57 dep.ch.	8 977	3 000	8 301	9 200 ⁵	11 000*
1957/58 »	78	20 000	2 800 ⁵		4 400*

* Preliminärt belopp.

¹ Detta belopp, som under budgetåret 1954/55 utnyttjats för tillfällig förstärkning av andra anslag, har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1955.

² Härav avses 6 496 000 kr. som permanent förstärkning av anslagen till Vägskyddsanläggningar (975 000 kr.). Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona m. fl. (208 000 kr.), Husbyggnader (838 000 kr.), Telefonanläggningar (24 000 kr.), Anläggningar för elektrisk tågdrift (685 000 kr.), Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet (3 562 000 kr.) samt Anskaffning av bilmateriel (204 000 kr.). Beloppet i övrigt, 8 301 000 kr., avser tillfälliga förstärkningar av anslagen till Signalsäkerhetsanläggningar och Bangårdar med resp. 3 902 000 kr. och 4 399 000 kr. De tillfälliga anvisningarna förutsattes återförda till dispositionsanslaget per den 1 juli 1956.

³ Härav avses 3 000 000 å riksstat och 6 100 000 å tilläggsstat.

⁴ Härav avses ett belopp om 8 100 000 kr. som permanent förstärkning av anslaget till Bangårdar och återstoden, 7 200 000 kr., som tillfällig förstärkning av anslagen till Signalsäkerhetsanläggningar (4 400 000 kr.) och Husbyggnader (2 800 000 kr.). De tillfälliga förstärkningarna förutsattes återförda till dispositionsanslaget per den 1 juli 1957.

⁵ Permanenta förstärkningar av anslagen till Bangårdar 2 000 000 kr. och Signalsäkerhetsanläggningar 4 400 000 kr. Tillfällig förstärkning av anslaget till Husbyggnader 2 800 000 kr., som återföres 1957/58.

En förutbedömning av behovet av medel å ifrågavarande anslag är enligt styrelsen mycket vanskelig på grund av anslagets speciella karaktär. För nästa budgetår uppskattar styrelsen medelsåtgången till 10 milj. kr. Ett nytt anslag av motsvarande storleksordning erfordras, då en viss reserv för oförutsedda arbeten bedömts ändamålsenlig.

Styrelsen har lämnat en specificerad redogörelse för dispositionsanslagets användning under budgetåret 1955/56. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har hänvisat till vad styrelsen anfört om arbetsmarknadsläget i sitt yttrande rörande de övriga affärsdrivande verken. I övrigt har styrelsen anfört följande.

Det torde icke föranleda några svårigheter att genomföra det för husbyggnader och bananläggningar föreslagna arbetsprogrammet. Styrelsen förutsätter dock att tidpunkten för byggnadsföretagens påbörjande får prövas av arbetsmarknadsmyndigheterna i huvudsak enligt nu gällande ordning.

I fråga om rullande materiel och sjöfartsmateriel m. m. berör beställningarna, i den mån de kommer att förläggas inom landet, en industrigren, som präglas av hög sysselsättning. Arbetsmarknadsläget, som f. n. kännetecknas av god balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft, är emellertid samtidigt labilt i så måtto, att ganska små förändringar i konjunkturerna torde kunna ge relativt stora utslag på arbetsmarknaden. F. n. är det därför inte möjligt att göra något uttalande om lämpligheten ur arbetskraftssynpunkt av den av järnvägsstyrelsen föreslagna investeringsökningen för nästa budgetår.

Departementschefen

Till en början vill jag anmäla, att för budgetåret 1955/56 vissa omdisponeringar ansetts nödvändiga inom medelsförbrukningsramen. Sålunda har nio anslag på sätt som framgår av det föregående fått förstärkas totalt ca 14,8 milj. kr. genom dispositionsanslaget. De absolut och relativt sett största medelsöverföringarna har kommit anslagen till Bangårdar och Signalsäkerhetsanläggningar till del; dessa har förstärkts med 4,4 resp. 3,9 milj. kr. Att en forcering av arbetena under dessa anslag ansetts erforderlig sammanhänger dels med den starkt ökade godstrafiken, dels med de under budgetåret inträffade tågolyckorna och förseningarna.

För budgetåret 1956/57 har järnvägsstyrelsen inte ifrågasatt någon ändring av den till 287 milj. kr. fastställda investeringsramen. Dock anser styrelsen även för detta budgetår förstärkningar av vissa anslag erforderliga. För att möjliggöra de ifrågasatta omdispositionerna har styrelsen begärt ett medelstillskott om 6,1 milj. kr. till dispositionsanslaget genom anvisande av medel på tilläggsstat. För egen del vill jag tillstyrka att järnvägsstyrelsen ges möjligheter till omdisponeringarna. Detta synes dock kunna ske utan an-

visning på tilläggsstat genom att ett belopp om 6,1 milj. kr. överföres från den vid ingången av budgetåret 1956/57 å anslaget till Sjöfartsmateriel: Ny tågfarja förefintliga behållningen — vilken icke torde komma att fullt utnyttjas under detta budgetår — till motsvarande behållning på anslaget till Bangårdar.

För nästa budgetår föreslår järnvägsstyrelsen en medelsförbrukningsram om 356,6 milj. kr. och en total anslagssumma om 357,2 milj. kr. Såsom framgått av den tidigare redovisade investeringsplanen har jag ansett mig kunna tillstyrka en investeringsram om 300 milj. kr., innebärande en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 13 milj. kr. Avvägningen emellan olika anslag inom den av mig förordade ramen har gjorts efter samråd under hand med järnvägsstyrelsen. Av följande sammanställning framgår, hur fördelningen utfallit på de olika anslagsgrupperna.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall		Styrelsen	Dep.ch.
Byggnader och anläggningar	140,2	124,9	148,1	121,5
Rullande materiel	125,9	123,5	159,2	137,3
Sjöfartsmateriel	4,7	4,7	14,3	14,3
Biltrafik	9,8	9,6	11,5	10,5
Övriga anslag	19,1	24,0	23,5	16,4
Summa milj. kr.	299,7	286,7	356,6	300,0

För anslagsgruppen Byggnader och anläggningar redovisas således en mindre minskning i förhållande till innevarande budgetår. Inom denna grupp har emellertid medelsförbrukningen på vissa anslag av särskild betydelse för kapaciteten och säkerheten ansetts böra ökas, såsom Bangårdar, Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden och Signalsäkerhetsanläggningar. Under gruppen Rullande materiel, som ökar med ca 14 milj. kr., redovisas betydande ökning på anslagen till personvagnar m. m. och godsvagnar, medan anslaget till anskaffning av lok minskar. Anslagsbehovet för Sjöfartsmateriel ökar med ca 10 milj. kr. på grund av betalningsutfallet för den under byggnad varande tågfarjan. En mindre ökning redovisas för anslagen till Biltrafik. Beträffande gruppen Övriga anslag beror minskningen om ca 7 milj. kr. i huvudsak på, att den direkta medelsförbrukningen på dispositionsanslaget beräknats till ett mindre belopp än för innevarande budgetår.

Järnvägsstyrelsen har, utan att för nästa budgetår taga upp medel för ändamålet, fört fram ett nytt elektrifieringsprojekt för principbeslut, nämligen sträckan Borås-Alvesta. Jag är för närvarande icke beredd att tillstyrka detta företag.

För förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m. torde, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, ett preliminärt belopp om 7 milj. kr. böra beräknas vid sidan av de ramreglerade investeringarna.

De anslag, som blir erforderliga under budgetåret 1957/58, har under hän-

synstagande dels till de förutsatta behållningarna vid ingången av budgetåret och dels till de förutsatta förstärkningarna av vissa anslag beräknats på grundval av de i föregående sammanställning upptagna medelsförbrukningsuppgifterna och uppgår sammanlagt till 317,3 milj. kr. För att ge järnvägsstyrelsen ökad frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har därvid räknats med en förstärkning av dispositionsanslaget med 20 milj. kr.

De föreslagna investeringarna avseende breddning av blekingejärnvägarna och försvarsberedskap, för vilka upptagits anslag om resp. 2 500 000 och 3 000 000 kr., bör i enlighet med av riksdagen godkända grunder omedelbart avskrivas. Härjämte bör ett belopp av 209 000 kr., vilket genom överföring från dispositionsanslaget tagits i anspråk för permanent förstärkning av anslaget till breddning av blekingejärnvägarna, på enahanda grunder avskrivas. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag tillstyrkt här för erforderliga anslag å driftbudgeten.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) *Byggnader och anläggningar:*

1. Bangårdar	18 000 000 kr.
2. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar	14 000 000 »
3. Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö	2 500 000 »
4. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden	20 000 000 »
5. Broar m. m.	2 200 000 »
6. Husbyggnader	12 300 000 »
7. Signalsäkerhetsanläggningar	11 500 000 »
8. Vägskyddsanläggningar	5 000 000 »
9. Telefonanläggningar m. m.	6 000 000 »
10. Anläggningar för elektrisk tågdrift	8 700 000 »
11. Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet.	10 500 000 »
12. Lokstations- och driftverkstadsanläggningar	5 200 000 »
13. Anläggningar vid huvudverkstäder	4 600 000 »
14. Anläggningar vid förrådsavdelningen	1 700 000 »

b) *Rullande materiel:*

1. Anskaffning av lok och lokomotorer	31 000 000 »
2. Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar	21 200 000 »
3. Anskaffning av person-, resgods- och postvagnar	17 200 000 »
4. Anskaffning av godsvagnar	56 300 000 »
5. Ombyggnad av rullande materiel	8 000 000 »

c) Sjöfartsmateriel:		
Ny tåg färja	14 000 000	kr.
d) Biltrafik:		
1. Garage- och verkstadsbyggnader	3 600 000	»
2. Anskaffning av bilmateriel	4 800 000	»
3. Förvärv av billinjer	1 000	»
e) Övriga anslag:		
1. Försvarsberedskap vid statens järnvägar ...	3 000 000	»
2. Inventarier m. m.	9 000 000	»
3. Statens järnvägars dispositionsanslag.....	20 000 000	»

II. att, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1957/58 under statens järnvägars fond till *Förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m.* beräkna ett investeringsanslag av 7 000 000 kr.

5. Statens vattenfallsverk

Av balansräkningen per den 30 juni 1956 för statens vattenfallsverks fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 3 030,0 milj. kr., varav 2 727,2 milj. kr. belöper på naturtillgångar och anläggningar, 139,3 milj. kr. på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel uppgår till 2 416,4 milj. kr. Under budgetåret 1955/56 har behållningen ökat med 288,0 milj. kr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 3,6 under budgetåret 1955/56 mot 5,3 under budgetåret 1954/55.

Vattenfallsstyrelsen

I skrivelse den 31 augusti 1956 med hemställan om anslag till kraftstationer och regleringar för budgetåret 1957/58 anför vattenfallsstyrelsen följande.

5:1 **Kraftförsörjningen.** Nederbörden under budgetåret 1955/56 utgjorde endast 93 % av den normala räknat som genomsnitt för hela landet. Nederbördens fördelning var någorlunda gynnsam ur kraftproduktionssynpunkt. Tillrinningen till de kraftproducerande älvarna var till följd av den ringa nederbörden mindre än normal och vattenkraftproduktionen uppgick till ca 94 % av motsvarande vid normala vattenförhållanden. Vid budgetårets början var magasinerna fyllda till 64 %, men fyllnadsgraden steg därefter snabbt till ett högsta värde av 79 % en månad senare. Därefter började den hastigt sjunka på grund av den ringa nederbörden. Den torra sommaren och hösten i förening med den underutbyggnad i vattenkraft, som föreligger, nödvändiggjorde, att landets samtliga värmekraftresurser måste mobiliseras och att dessutom betydande belopp kondenskraft måste importeras från Danmark. Tack vare kontraktsevenliga avkopplingar och propaganda för frivilligt sparande kunde kraftförsörjningen dock klaras utan tvångsmässiga ingripanden. Värmekraftproduktionen i landet och importerad vär-

mekraft uppgick sammanlagt till inte mindre än 3 700 milj. kilowattimmar (MkWh) under budgetåret, vilket är det högsta hittills noterade värdet. Kostnaden för denna kraft beräknas ha uppgått till drygt 150 milj. kr.

Utvecklingen av kraftproduktion och belastning inom statens vattenfallsverks distributionsområden belyses av följande uppgifter om kraftomsättningen inklusive energiförluster i ledningsnäten under de senaste tio budgetåren.

Budgetår	Primabelastning	Ökning av primabelastning från föregående år	Sekundaleveranser (elångpannor och elexport)	Egen vattenkraft och fast kontrakterad inköpt kraft	Egen ångkraft	Tillfälligt inköpt kraft	Summa belastning resp. produktion
	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh	MkWh
1946/47 ...	5 781	372	65	5 038	120	688	5 846
1947/48 ...	5 591	— 190	53	4 645	266	733	5 644
1948/49 ...	6 220	629	79	5 518	112	669	6 299
1949/50 ...	6 710	490	126	6 244	99	493	6 836
1950/51 ...	7 160	450	196	7 071	55	230	7 356
1951/52 ...	8 034	874	144	8 019	151	8	8 178
1952/53 ...	8 851	817	180	8 492	291	248	9 031
1953/54 ...	9 592	741	261	9 706	97	50	9 853
1954/55 ...	10 727	1 135	126	9 857	314	682	10 853
1955/56 ...	11 821	1 094	142	9 981	833	1 149	11 963

Primabelastningen ökade sålunda under budgetåret 1955/56 med ej mindre än 1 094 MkWh eller ungefär samma värde som under föregående budgetår, trots att avkopplingar och frivilligt sparande förekommit. Denna stora belastningsökning har kunnat tillgodoses endast tack vare rekordhöga belopp egen ångkraftproduktion och tillfälligt inköpt kraft. Av den senare utgjorde 650 MkWh värmekraft. Totala värmekraftandelen uppgick till inte mindre än 1 510 MkWh och merkostnaden härför relativt ett normalt vattenår rör sig om 90 milj. kr.

För budgetåret 1955/56 påverkades omkostnaderna för värmekraft ogynnsamt av förefintlig underutbyggnad i fråga om moderna värmekraftverk med låg specifik bränsleförbrukning. För att klara värmekraftproduktionen måste även äldre och oekonomiska värmekraftanläggningar anlitas.

Belastningsutvecklingen inom de viktigaste konsumentgrupperna framgår av nästa tabell. Uppgifterna är hämtade från vattenfallsstyrelsens kraftförsäljningsstatistik och avser den till konsumenterna levererade elektriska energin, d. v. s. exklusive överföringsförluster och är därför totalt ca 15 % lägre än den producerade energin. Medan produktionsstatistiken i föregående tabell avser budgetår, är konsumtionsstatistiken uppgjord för kalenderår. I den sista kolumnen anges de genomsnittliga ändringarna per år under den tid ifrågakommande serie finnes genomförd i nuvarande utformning.

K o n s u m e n t g r u p p	Elkonsumtion	Ökning eller	
	år 1955	minskning (—) per år	
	MkWh	1954—55	4-års- perioden 1951—55
<i>Industri</i>	4 011	464	378
Malmbrytning och metallindustri	1 745	236	159
Jord- och stenindustri	295	— 2	32
Träindustri	159	13	15
Massa- och pappersindustri	1 126	148	113
Kemisk-teknisk industri	410	44	29
Övrig industri	276	25	30
<i>Samfärdsel</i>	1 227	76	35
därav SJ malmbanan	139	18	3
<i>Återdistributörer</i>	4 434	486	385
<i>Detaljförbrukare</i>	277	40	29
	Summa	9 949	1 066
Frivillig kraft	148		
varav export till Danmark		46	
Elpannekraft	46		
Total konsumtion exkl. överföringsförluster	10 143		

Den senaste registrerade årsökningen är denna gång inte fullt representativ för genomsnittstendensen. Vattenbristen under andra halvåret 1955 föranledde nämligen, att abonnenter med egna vattenkraftstationer tog ut extra energi inom sina abonnenmang från vattenfallsstyrelsen. Inflytandet härav överväger relativt verkningarna av avkopplingar och frivilligt sparande. Detta inverkar särskilt för storindustri- och återdistributörsgrupperna.

Elförbrukningen totalt inom den svenska industrin ökade med endast ca 6 % under kalenderåret 1955 mot 9 % under 1954, vilket tyder på en viss avmattning, huvudsakligen lokaliserad till grupperna massa- och pappersindustri samt kemisk industri. Vattenfallsstyrelsens direkta industrileveranser under 1955 ökade med ej mindre än ca 13 %. Denna stora ökning härrör huvudsakligen från grupperna malmbrytnings- och metallindustri, massa- och pappersindustri samt kemisk-teknisk industri, beträffande vilka vattenfallsstyrelsen sammanlagt svarat för ca 70 % av totala ökningen i landet.

Gruppen jord- och stenindustri uppvisar en minskning av elförbrukningen under 1955 beroende på att Svenska Skifferoljeaktiebolaget i samband med kraftbristen minskat sin konsumtion.

Ökningen inom gruppen samfärdsel under 1955 var något större än under närmast föregående år, vilket förklaras av att godstransporterna, i synnerhet vid malmbanan, ökat på grund av högkonjunkturen.

Konsumentgruppen återdistributörer utgöres av sådana abonnenter, som i sin tur distribuerar kraften till slutliga förbrukare, huvudsakligen industrier och detaljkonsumenter. Ökningen inom denna grupp under 1955 var ca 12 %.

Vattenfallsstyrelsens direkta distribution till detaljförbrukare uppvisade under 1955 en ökning motsvarande 17 %. Detta får anses vara normalt med hänsyn till den överflyttning från indirekt till direkt landsbygdsdistribution, som skett.

Under budgetåret 1955/56 ökade den prima elförbrukningen i hela landet med 1 780 MkWh mot 2 048 MkWh under närmast föregående budgetår. Den verkliga belastningsökningen har, trots att förbrukningen under året begränsats av kontraktsenliga avkopplingar och frivilligt sparande, därmed överstigit de förutsägelser, som centrala driftledningen (CDL) redovisade år 1955. Enligt denna undersökning på vilken det senaste årets utbyggnader av nya kraftstationer baserats har den årliga belastningsökningen fram till 1961 angetts till 1 700 MkWh. Avvikelsen gentemot prognosen faller helt på detaljförbrukningen, medan industrins totala elkonsumention stämmer väl med densamma.

Trots att sålunda de senaste årens förbrukningsökning ligger högre än prognosens värde, anser vattenfallsstyrelsen det icke motiverat att i år frångå de förutsägelser, som förra året lades till grund för utbyggnadsprogrammet. Bland annat påverkades nämligen belastningen under budgetåret 1955/56 av en ovanligt kall vinter samt sannolikt av en tillfällig anhopning av de för prognosperioden förutsedda industriutvidgningarna.

Vattenfallsstyrelsens andel av den totala belastningsökningen har under de senaste åren inte obetydligt överstigit de 50 %, som förutsetts. Detta har föranlett ingående undersökningar om orsakerna härför och om den sannolika utvecklingen i fortsättningen. Resultatet av de gjorda undersökningarna ger vid handen, att det framstår som motiverat att för vattenfallsstyrelsens del fortfarande räkna med samma andel av den totala kraftproduktionsökningen som tidigare. Avvikelserna hittills synes nämligen framförallt ha berott på onormala nederbördsförhållanden. Styrelsen understryker emellertid, att grunderna för det nu uppgjorda utbyggnadsprogrammet kan väsentligen komma att rubbas, om styrelsen till följd av inskränkning i planerade utbyggnader inom den enskilda och kommunala sektorn skulle tvingas övertaga leveranser därifrån.

Vid utbyggnadsplaneringen i år är det med hänsyn till den långa byggnadstiden för vattenkraftstationer nödvändigt att beakta jämväl belastningsförhållandena under de närmaste åren efter 1961. Härför finnes ännu ej någon prognos med samma noggrannhet som den till 1961 utarbetade. I samband med 1955 års CDL-prognos gjordes en första preliminär uppskattning av utvecklingen under perioden 1961—1965. Den pekade mot en årlig ökning av elförbrukningen under denna period om ca 2 200 MkWh för hela landet, varav 1 100 MkWh skulle falla på vattenfallsstyrelsen. Denna utveckling har beaktats vid styrelsens planering innevarande år.

De sedan föregående år vunna erfarenheterna om torrårsförhållanden har medfört vissa förskjutningar i bedömningen av belastningsutvecklingen vid torrår. Det är inte längre möjligt att bedöma utgångsläget i fråga om belastningen och möjligheterna att få hjälp från små värmekraftanläggningar lika

gynnsamt som tidigare. Det utbyggnadsprogram, man ännu för ett halvår sedan räknade med, framstår numera som otillräckligt för de närmaste åren för att eliminera följderna av sådan svår vattenbrist, som kan uppträda vart tionde år eller oftare.

5:2 Verkan av investeringsbegränsningar. Med anledning av att styrelsen ålagts redovisa alternativa investeringsprogram anför styrelsen, att den inte med hänsyn till den uppgift, styrelsen fått sig ålagd, kan lägga fram utbyggnadsförslag, som förutsätter oförändrad investeringsvolym flera år i följd, och givetvis än mindre ytterligare nedskurna program. Liksom i flertalet andra industriländer stiger kraftförbrukningen i Sverige i snabb takt. Ökningen uppgår till 6 å 7 % per år. Ingenting tyder på att man inte för överskådlig framtid har att räkna med en fortsatt snabb ökning i kraftförbrukningen, om man bortser från ingripanden av tvångsnatur. Tillgodoseendet av det i geometrisk progression stigande kraftbehovet kräver i princip en genomsnittligt i samma progression ökande årlig investeringsvolym, fastän reella kostnadsändringar kan mera långvarigt, speciella omständigheter tillfälligt, påverka tidsförloppet. En nödtvungen och inte blott kortvarig begränsning eller nedskärning av kraftinvesteringarna måste tämligen snart — förutom sämre driftförhållanden — medföra nedsatt konkurrensförmåga för exportindustrin och utgöra ett hinder för den produktionsökning, rationalisering och automation inom industrin i allmänhet, som är en förutsättning för en höjning av levnadsstandarden.

Den nu verkställda genomgången av pågående utbyggnader och behövligen nya sådana visar, att medelsbehovet fr. o. m. budgetåret 1957/58 stegras med 20 å 30 % relativt nivån under budgetåren 1955/56 och 1956/57. Därvid har inte medräknats medelsförbrukningen för de förberedelser för utnyttjandet av atomenergi för kraftförsörjningen, som snarast bör komma i gång. Nedskärningen i medelsförbrukningen för innevarande budgetår från av vattenfallsstyrelsen angivet önskvärt belopp om 353,7 milj. kr. till 326 milj. kr. har ansetts godtagbar på grund av relativt måttlig omfattning och förutsedda möjligheter till forcering under närmast följande år. En fortsättning av restriktionerna även under budgetåret 1957/58 eliminerar emellertid sistnämnda möjlighet. En så låg investeringsram som 326 milj. kr. skulle, om pågående relativt långt komna arbeten får fortgå orubbade, komma att medföra, att avsedda tre nya vattenkraftstationer inte skulle kunna påbörjas under budgetåret 1957/58. Även arbetena på den beslutade anläggningen vid Pors i Luleälven skulle behöva inställas helt. Därmed skulle det vara ogörligt att under budgetåret 1960/61 och de närmast följande åren få ett produktionssystem, som ens någorlunda fyller sin uppgift. Om i stället redan nu pågående kraftstationsarbeten reduceras under budgetåret 1957/58 skulle, vilka byggen som än utväljs, ofrånkomliga förseningar av färdigställandet försämra även tillgången på elektrisk kraft under åren 1958 och 1959. Då krafttillgången dessa år redan vid ostörd utbyggnadsverksamhet blir otillfredsställande, måste ett sådant ingrepp mot ses med stora farhågor. Om

en nedskärning av medgiven medelsförbrukning skulle behöva göras med 10 %, alltså cirka 33 milj. kr., kommer en sådan åtgärd att verka lika skadligt var den än sättes in.

Som vattenfallsstyrelsen redan föregående år anförde, bör kraftindustrin vad beträffar såväl den statliga som den enskilda och kommunala sektorn vid en bristsituation på kreditmarknaden ha företräde till kapital. Under det gångna året har allvarliga farhågor framkommit för att de enskilda och kommunala kraftföretagen på grund av svårigheterna att erhålla erforderliga lån skall bli förhindrade att fullfölja sina kraftstationsutbyggnader. Man torde sålunda inte kunna räkna med möjligheten att utan kvalitetsförsämring m. m. för kunderna klara en nedskärning av vattenfallsstyrelsens investeringar medelst överföring av delar av den statliga kraftdistributionen till de enskilda företagen. Bristförhållanden inom den enskilda sektorn av kraftförsörjningen kommer på grund av samkörningen att påverka det statliga kraftsystemet ogynnsamt; detta blir följderna även om det statliga kraftsystemet i och för sig erhåller tillräckliga produktionsresurser. Vattenfallsstyrelsen kan givetvis avböja att gå utanför styrelsens hittillsvarande försörjningsområden vad gäller såväl försäljning av kraft till de företag, vilka i princip bygger på egen produktion, som övertagande av leveranser och distribution från dem. Varje bristläge kommer emellertid att föranleda störningar på riksnätet. Såväl statens som de enskilda företagens abonnenter kommer därvid att drabbas utan åtskillnad.

Vattenfallsstyrelsen har med hänsyn till de angivna förhållandena och det ansvar för kraftförsörjningen, som påvilar styrelsen, ansett sig böra framlägga ett utbyggnadsprogram, som bygger på att nya kraftanspråk skall tillgodoses, kvantitativt och kvalitativt, på det hittills som självklart ansedd sättet. Målsättningen har därvid begränsats till att avse styrelsens nuvarande försörjningsområden trots de betänkligheter, som kan riktas häremot med hänsyn till riskerna för otillfredsställande produktion inom den enskilda och kommunala kraftförsörjningssektorn.

I fortsättningen diskuterar styrelsen investeringsbegränsningars återverkningar inom kraftindustrin. Styrelsen framhåller härvid som sin mening, att investeringsingripanden, som kan medföra en bestående brist på elkraft, bör åtföljas av en deklaration från statsmakternas sida om syftemål och konsekvenser, så att man inom olika delar av näringslivet får möjlighet att anpassa sig därefter. Det finns väsentligen endast två alternativ att möta en genom investeringsbegränsningar beskuren och därigenom otillräcklig kraftproduktion. Man kan sålunda låta kraftförsäljningen fortsätta rätt ostörd och åstadkomma den tid efter annan återkommande behövliga reduktionen av förbrukningen genom ransoneringar. En sådan ransonering skulle då kunna åstadkommas antingen genom företagen själva på grund av kraftkontraktens bestämmelser eller av staten. Det andra alternativet skulle vara att tillämpa mer eller mindre långtgående försäljningsstopp. De båda alternativen har sina fördelar resp. nackdelar. Motiven för en mera permanent ransoneringslag är i stort sett desamma i år som förra året, fastän styrkan

av dem något reduceras, ju mera alternativet med försäljningsstopp kommer i förgrunden. Då åtminstone under några år framåt riskerna för att ransonering behöver tillgripas under belastningssäsongen bör kunna bedömas redan tidigt under hösten, synes en statlig elransonering kunna baseras på en för varje belastningssäsong under riksdagens höstsession stiftad lag.

5:3 Pågående och beslutade kraftstationsutbyggnader. Under budgetåret 1955/56 har tre nya kraftstationer tagits i bruk i Indalsälven, nämligen Näverede (2 aggregat), Bergeforsen (3 aggregat) och Stugun (1 aggregat). Dessutom har ett nytt aggregat i Midskogs kraftstation färdigställts. Hösten 1956 blir det andra aggregatet i Stugun driftklart. Under budgetåret 1956/57 beräknas därjämte Lasele kraftstation i Ångermanälven bli driftklar. Även utvidgningen av Forsmo i samma älv beräknas bli färdig med två aggregat. Stationerna Umluspen och Grundfors i Umeälvens övre del skall enligt planerna bli färdigställda under 1957 resp. 1958. Vid Stornorrfors kraftstation väntas ett första aggregat bli färdigställt hösten 1958 och ytterligare två aggregat under första halvåret 1959. Under sistnämnda år, beräknas dessutom Järkvissle kraftstation i Indalsälven, ett första aggregat i Långbjörn i Ångermanälven och ett fjärde aggregat i Bergeforsen öka produktionsresurserna. Långbjörns andra aggregat beräknas bli klart år 1960. Samma år torde även Stensele kraftstation i Umeälven färdigställas. Enligt planerna förutsattes vidare den av 1956 års riksdag beslutade Porsi kraftstation i Luleälven bli driftklar under budgetåret 1960/61.

Utöver ovannämnda utbyggnader av vattenkraftstationer pågår kompletteringen av vattenfallsstyrelsens värmekraftresurser. Gasturbinen i Västerвик beräknas sålunda bli driftklar under hösten 1958, och i det nya ångkraftverket i Stenungsund blir enligt planerna ett aggregat färdigställt hösten 1959 och ett sommaren 1960.

5:4 Planerade utbyggnader. Målsättningen för vattenfallsstyrelsen har hittills varit en utbyggnadsgrad av 110 % för vattenkraften. I förening med värmekraftresurser, lämpligt avvägda med hänsyn till torrår, erhålles då en ur ekonomisk synpunkt optimalt dimensionerad produktionsapparat. På grund av oväntat stor belastningsstegring och investeringsbegränsningar har hittills nämnda mål icke uppnåtts. Även för den tidsperiod, som beröres av det nu föreliggande utbyggnadsprogrammet, synes det med hänsyn till otillräcklig tillgång på personal och materiel omöjligt att uppnå en utbyggnadsgrad av 110 %. Att kraftförsörjningen under torrår likväl kommer att klaras med en utbyggnadsgrad av endast ca 105 % vid slutet av den nu aktuella perioden beror på att värmekraftresurserna kommer att vara något större än vad som skulle gälla för ett optimalt planerat produktionssystem.

Det föreliggande utbyggnadsprogrammet innebär förutom ett fullföljande av pågående och beslutade arbeten utbyggnad av sju nya vattenkraftstationer, för vilka namn och data angivs i följande sammanställning.

N a m n	Vattendrag	Tidpunkt för färdigställande av första aggregatet	Genomsnittlig energi- produktion MkWh/år
Tuggen	Umeälven	Hösten 1961	420
Stalon	Ångermanälven	Hösten 1961	550
Messaure	Luleälven	Hösten 1963	1 800
Vargforsen	Skellefteälven	Hösten 1961	400
Gardforsen	Umeälven	Hösten 1962	275
Rusforsen	Umeälven	Hösten 1962	180
Edeforsen	Luleälven	Hösten 1962	750

De första tre anläggningarna är sådana, för vilka beslut och anslag behövs begäras av 1957 års riksdag, under det att de fyra övriga inte måste eller inte kan påbörjas förrän under budgetåret 1958/59. Vid det slutliga ställningstagandet beträffande de sistnämnda fyra anläggningarna kommer sålunda även belastningsutvecklingen m. m. under innevarande budgetår att kunna beaktas. Med ledning av erfarenheterna av torråret 1955/56 har sålunda viss utökning av tidigare angivet program vidtagits. Byggnadstiden för Stalons kraftstation har förutsatts bli förkortad med ett år genom forcering, varjämte Edeforsens kraftstation medtagits. För den sistnämnda räknades tidigare med en omkring två år senare utbyggnad, så att arbetena med den skulle avlösa arbetena med Porsi. Det är att märka, att ingen av de båda forceringsåtgärderna påverkar medelsbehovet under budgetåret 1957/58.

På grundval av det så utformade programmet beräknas torrårsbalansen för det statliga kraftsystemet för budgetåren 1959/60—1962/63 enligt följande sammanställning. Om torrår inträffar 1959/60 och om endast det redan beslutade utbyggnadsprogrammet realiserar, måste styrelsen, såsom framgår av tabellen, genom ransonering begränsa konsumtionen med 750 MkWh, motsvarande 5 % av totalbelastningen. Motsvarande siffror vid en dylik ogynnsam situation 1960/61 blir 100 MkWh eller 0,6 %, 1961/62 750 MkWh eller 4 % och 1962/63 1 850 MkWh eller 10 %.

<i>Belastning</i>	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
primabelastning	15 200	16 050	17 050	18 150
oundvikliga överskottsleveranser	200	250	300	300
Summa belastning	15 400	16 300	17 350	18 450
<i>Krafttillgång</i>				
från befintliga och beslutade anläggningar				
vattenkraft	13 200	14 000	14 400	14 400
ångkraft	950	1 600	1 600	1 600
möjliga inköp från andra kraftföretag ..	500	600	600	600
Summa tillgång	14 650	16 200	16 600	16 600
Brist	750	100	750	1 850

Möjligt krafttillskott till följd av	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
vattenkraftutbyggnader föreslagna för beslut av 1957 års riksdag	—	—	650	900
vattenkraftutbyggnader, som tänkas bli beslutade av 1958 års riksdag föreslagna värmekraftåtgärder	—	—	300	1 100
	50	50	50	50
<i>Kvarstående brist</i>	700	50	—	—
Utbyggnadsgrad, procent ¹	102	103	106	106

Beträffande de för nästa budgetår föreslagna anläggningarna framhålls följande.

Tuggens kraftstation i Umeälven är den anläggning, som med hänsyn till ekonomi och byggnadstid bör komma närmast efter redan beslutade kraftstationer. Till den tid, då Tuggenanläggningen blir färdig, kommer Umeälven nedanför Storuman att i övrigt vara så gott som helt utbyggd och avtrappad. Vid samma tid kommer vattendraget att vara väl reglerat.

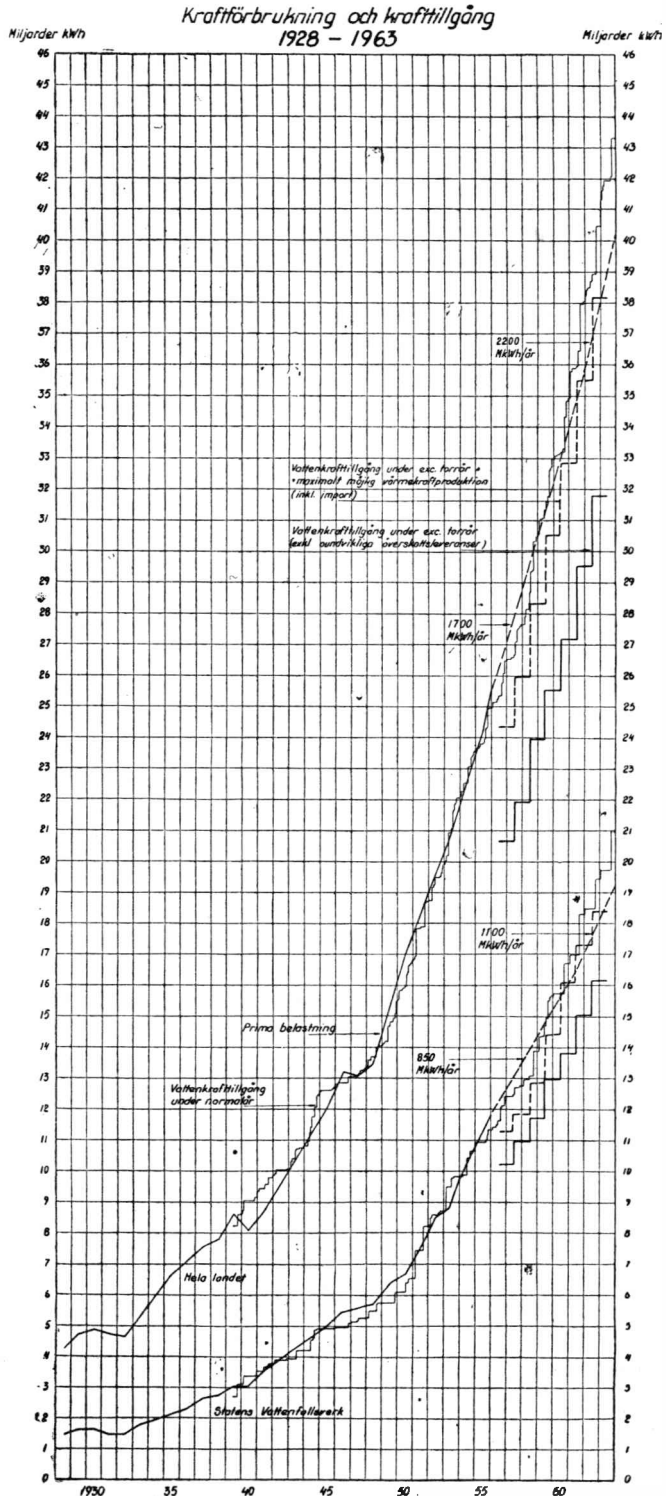
Redan för två år sedan gjorde vattenfallsstyrelsen framställning rörande utbyggnad av Stalon mellan Kultsjön och Malgomaj i Kultsjöån. Man önskade då få en med hänsyn till långa tunnlar, arbetsplatsernas belägenhet i glest bebodd byggd m. m. lämpligt utsträckt byggnadstid. Förslaget föranledde inte någon framställning i 1955 års statsverksproposition och förra året avstod vattenfallsstyrelsen från att på nytt framföra det, då mera snabbt utbyggbara anläggningar ansågs böra ha företräde. Det är emellertid nu nödvändigt att Stalonprojektet upptas i programmet och att man härvid beräknar en betydligt kortare arbetstid än som från början avsågs. Detta kan visserligen inte undgå att fördyra anläggningen men å andra sidan reduceras ränteförlusterna under byggnadstiden.

I förra årets petita anmälde vattenfallsstyrelsen, att vid utbyggnaden av vattenkraften i Luleälven en anläggning vid Messaure mellan Ligga och Porsi vore närmast i angelägenhetsgrad. Stationen ger ett stort krafttillskott och är billig men kräver på grund av den mycket stora jorddamm, som skall byggas, lång byggnadstid. Den kan sålunda inte påverka kraftbalansen under åren 1960—1962. Då det emellertid är klart, att Messaureanläggningen, som kräver en byggnadstid av sex år, är det lämpligaste utbyggnadsobjektet för att klara belastningsökningen efter 1962 måste utbyggnaden påbörjas under budgetåret 1957/58.

De nyss angivna torrårsbalanserna förutsätter att arbetena med Stenungsunds ångkraftstation fortsätts i avsedd takt och att anskaffningar och arbeten för den av årets riksdag beslutade gasturbinanläggningen vid Västervik igångsattes snarast.

Förra året föreslog vattenfallsstyrelsen förnyelse av vissa äldre ångpan-

¹ Utbyggnadsgrad avser förhållandet mellan vattenkrafttillgången under ett normalår i kilowattimmar och belastningen i kilowattimmar per år på grund av obligatoriska leveranser.

nor i Västerås ångkraftstation med en ny panna för 90 ton ånga per timme. Anslag för ändamålet upptogs emellertid inte i statsverkspropositionen. Med hänsyn till det stora ianspråktagande av ångkraftverken, som får förutses bli behövt fram emot år 1960 och tiden närmast därefter, har angelägenheten av denna i och för sig billiga förstärkning av resurserna ökat. Styrelsen anser det nödvändigt att åtgärden genomföres snarast möjligt.

Redan föregående år berördes frågan om atomenergins användning för kraftproduktion. Styrelsen förklarade sig komma att utnyttja atomenergi för framställning av elektrisk kraft, så snart detta vore tillrådligt och gynnsamt för kraftförsörjningen. Styrelsen framhöll att atomkraften säkerligen för en tid framöver skulle vara betydligt dyrare än nyutbyggd vattenkraft men att det vore av betydelse att bygga någon atomanläggning så tidigt som möjligt för att vinna erfarenheter och utbilda personal.

Styrelsen har numera utarbetat ett program för de första atomenergiåtgärderna i kraftförsörjningens intresse. Detta innefattar dels en atomvärmestation, i identifieringssyfte kallad Adam, dels en atomkraftstation, kallad Eva.

Stationen Adam bör placeras i Västerås och utnyttjas för den värmeleverans, som styrelsen sedan ett par år fullgör till Västerås stad för en av staden utbyggd fjärrvärmedistribution. Överenskommelse har nyligen träffats med staden om ett fortsättande av leveransen under 1960-talet och en väsentlig ökning av den. Atomvärmestationen avses få en produktionsförmåga av 75 000 kilowatt värmeeffekt och bör kunna färdigställas till år 1960. Enligt vattenfallsstyrelsens mening är det av betydande fördel att för det första utvinnandet av erfarenheter om konstruktion, byggande och drift av atomanläggningar kunna utnyttja en utrustning, avsedd enbart för värmeleverans. En sådan anläggning blir nämligen lätthanterligare än en atomkraftstation på grund av lägre krav i fråga om tryck och temperatur. Redan vid provdriften kan huvudparten av det alstrade värmets få nyttig användning för värmeleveransen till staden. Anläggningen bör vidare, bortsett från oförutsedda felfunktioner, kunna permanent utnyttjas för det angivna ändamålet, även sedan den tjänstgjort färdigt för provning och utbildning.

Förberedandet av ett mera omfattande utnyttjande av atomenergin erfordrar emellertid i sista hand utbyggnad av en atomkraftstation med inte alltför liten kapacitet. Styrelsen har därför upptagit byggandet av anläggningen Eva i programmet. Dess placering är ännu inte fastställd. Givetvis skall den dock förläggas i södra eller mellersta Sverige, så att dess kraftproduktion avlastar även överföringen mellan Norrland och Mellansverige. Produktionsförmågan avses bli 100 000 kilowatt elektrisk effekt, vilket motsvarar ungefär 400 000 kilowatt värmeeffekt. Anläggningen är planerad för färdigställande till år 1963.

5:5 **Anslagsgrupperingen.** Vattenfallsstyrelsen har tidigare anfört att den detaljerade anslagsuppdelningen har föga uppgift att fylla, när ändock

maximibelopp för total investering per år fastställs. Denna uppfattning bekräftas alltmer av erfarenheten.

För Lasele och Långbjörns kraftstationer anvisades redan i år gemensamt anslag under rubriken Ytterligare kraftstationer i Ångermanälven. Anslaget bör även kunna användas för Stalon som likaledes är en Ångermanälvsstation. Samma byggnadsorganisation kommer visserligen inte att ha hand om samtliga anläggningar men man vinner med ett gemensamt anslag den fördelen, att förskjutningar mellan de olika byggena kan inträda eller genomföras utan att begränsad anslagstillgång per budgetår reellt påverkar arbetena eller att de relativt omständliga tillskottsanvisningarna ur dispositionsanslaget behöver tillgripas.

Anslaget till Ytterligare kraftstationer i Luleälven avser tillsvidare endast Porsi men skall enligt förutsättningarna användas för ytterligare ett antal stationer efter nu och senare framlagda förslag.

I Umeälven har de pågående arbetena med Umluspens, Stensele och Grundfors kraftstationer upptagits under ett gemensamt anslag till Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken. I år hemställs om anslag till Tuggen i Umeälven och nästa år torde förslag framläggas om ytterligare två anläggningar, Gardfors och Rusfors, i samma vattendrag. Styrelsen föreslår i första hand gemensamt anslag för dessa senare tre anläggningar med rubriken Ytterligare kraftstationer i Umeälven. På grund av de praktiska fördelarna av ett sammanförande av detta anslag med anslaget till de tre förstnämnda anläggningarna, synes ett sådant sammanförande böra ske.

Styrelsen anser vidare, att så starka skäl talar för ett intagande av samtliga värmekraftanläggningar i ett gemensamt anslag, att hemställan om sådan ändring göres. Detta anslag med rubriken Ytterligare värmekraftanläggningar kommer att under budgetåret 1957/58 avse Stenungsunds ångkraftstation, gasturbinanläggning i Västervik och eventuellt den föreslagna nya ångpannan i Västerås ångkraftstation.

Slutligen anser styrelsen, att motiv finnes för att till värmekraftstationerna jämväl hänföra atomkraftanläggningarna. Då medelsförbrukningen för dessa förutsättes ligga utanför ramregleringen, torde emellertid ett särskilt anslag vara lämpligast. Detta bör vara gemensamt för båda de nu föreslagna stationerna.

5:6 Medelsförbrukningen under budgetåren 1955/56—1957/58. Vattenfallsstyrelsens investeringsutgifter under *budgetåret 1955/56* uppgick till 328,2 milj. kr., vilket innebär att den fastställda ramen underskreds med 6,8 milj. kr. Underskridandet är inte större än vad man normalt måste räkna med vid en investeringsvolym av denna storleksordning. Utanför de ramreglerade investeringarna erlades till Stockholms stad en köpeskilling om 5 milj. kr. för det markområde i Räcksta, där styrelsens nya förvaltningsbyggnad skall uppföras.

För *budgetåret 1956/57* är föreskriven en investeringsram av 326 milj. kr. Styrelsen räknar med att hålla investeringarna inom denna ram. Styrelsen

törutsätter härvid, att Bergeforsens Kraftaktiebolag under innevarande budgetår dels får ett förlagslån om minst 15 milj. kr., dels på avsett sätt överför fiskekostnader på andra kraftstationer. I den mån delbelopp belöper på styrelsens kraftstationer i Indalsälven, torde erforderliga anslagstillskott få göras över dispositionsanslaget. Även i övrigt visar sig vissa förskjutningar och omflyttningar inom den fastställda ramen vara nödvändiga eller lämpliga, vilket beräknas medföra, att så gott som hela den nu förefintliga behållningen på dispositionsanslaget blir tagen i anspråk. Sålunda har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande 2,5 milj. kr. överförts från dispositionsanslaget till anslaget Gasturbinanläggning vid Västervik. Denna anvisning, som ansetts nödvändig för forcering av arbetena med gasturbinanläggningen, har definitiv karaktär. Utanför ramregleringen ligger en beräknad förbrukning av 2 milj. kr. för förberedelser för den nya förvaltningsbyggnaden.

Kostnaderna för genomförande av det reguljära programmet under budgetåret 1957/58 beräknas till 390 milj. kr., varvid liksom för budgetåret 1956/57 förutsattes, att kostnaderna för förvaltningsbyggnad lägges utanför ramen. Därjämte förutsätter styrelsen, att kostnaderna för atomkraftstationer inte inräknas i det rambegränsade investeringsbeloppet. Det angivna beloppet överstiger ramen för innevarande budgetår, 326 milj. kr., med 64 milj. kr. Höjningen är motiverad av flera orsaker, bl. a. har en viss höjning av kostnadsläget för nya kraftstationer ägt rum. Vidare kommer stora arbeten för såväl vattenkraftstationer som värmekraftanläggningar att sammanfalla under budgetåret. Man har även att räkna med att arbeten i sådant stadium, att medelsbehovet per år ligger vid toppvärde, kommer att sammanfalla i viss utsträckning. Slutligen kan inte för styrelsens arbeten påräknas samma stora medelstillskott som tidigare från den allmänna kreditmarknaden genom upplånat kapital eller från enskilda företag genom inbetalningar av kapitalbidrag för ersättningskraft.

Styrelsen har lämnat följande sammanställning av de för budgetåren 1954/55—1956/57 anvisade anslagen och de för nästa budgetår äskade.

	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
	Mkr	Mkr	Mkr	Mkr
R a m r e g l e r a d e a n s l a g				
Kraftstationer	159,5	163,0 ¹	171,5	241,0
Regleringsföretag	13,0	20,0	13,0	33,0
Distributionsanläggningar	166,0	112,0 ¹	97,0	95,0
Kraftöverföring till Gotland	2,5	—	—	—
Diverse anslag	5,5	11,5	12,5	22,0
Summa	346,5	306,5	294,0	391,0
Ö v r i g a a n s l a g				
Förvaltningsbyggnad i Stockholm	—	5,0	2,0	10,0
Atomkraftanläggningar	—	—	—	40,0

¹ Från anslaget till Distributionsanläggningar har överflyttats 8 milj. kr. till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

5:7 Kraftstationer m. m. För nästa budgetår hemställer styrelsen om anslag till följande företag

	Beräknad kostnad	Tidigare anvisat	Äskade anslag 1957/58
tusental kronor			
Ytterligare värmekraftanläggningar			
Stenungsunds ångkraftstation	173 000	54 000 ¹⁾	46 000
Gasturbinanläggning vid Västervik	16 000	3 500 ²⁾	
Ångpanna i Västerås ångkraftstation	4 500	— ³⁾	
Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsetet och Gesunden			
	117 000	115 500	1 500
Kraftstation vid Järkvissle	74 000	27 000 ⁴⁾	17 000
Ytterligare kraftstationer i Ångermanälven ..	254 000	91 000	31 500
Ytterligare kraftstationer i Umeälven			
Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken			
	200 000	139 000	44 000
Tuggens kraftstation	80 000	—	
Stornorrfors kraftstation	156 000	89 000 ⁵⁾	39 500
Lån till AB Umeforsen	32 700 ⁶⁾	16 000	11 500
Ytterligare kraftstationer i Luleälven	397 000 ⁶⁾	10 000	50 000
Summa tusental kronor 241 000			

a. Ytterligare värmekraftanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Förstärkning från andra anslag	Medelsförbrukning
1955/56	— 630 000 ⁷⁾	7 000 000	14 000 000 ⁸⁾	20 321 000
1956/57	49 000	34 000 000 ⁹⁾	2 500 000 ¹⁰⁾	38 549 000*
1957/58 styrelsen	— 2 000 000 ¹¹⁾	46 000 000		44 500 000*
dep.ch.				44 500 000*

* Preliminärt belopp.

¹⁾ Beloppet inkluderar en permanent anvisning om 6 milj. kr. från dispositionsanslaget och en överföring om 8 milj. kr. från anslaget till Distributionsanläggningar m. m.

²⁾ Beloppet inkluderar en permanent anvisning om 2,5 milj. kr. från dispositionsanslaget.

³⁾ Framställning om tillskott ur dispositionsanslaget under budgetåret 1956/57 torde komma att göras.

⁴⁾ Beloppet inkluderar en permanent anvisning från dispositionsanslaget om 2 milj. kr.

⁵⁾ Beräknad på grundval av nu sannolikt begynnelsebeteiligung av Umeå stad.

⁶⁾ Hårtill kommer kostnader för fiske.

⁷⁾ För 1955/56 avses endast anslaget till Stenungsunds ångkraftstation. Underskottet täckt genom tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

⁸⁾ Härav 6 milj. kr. från dispositionsanslaget och 8 milj. kr. från anslaget till Distributionsanläggningar m. m. för förstärkning av anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

⁹⁾ Avser anslagen till Stenungsunds ångkraftstation och Gasturbinanläggning vid Västervik.

¹⁰⁾ Beloppet avser permanent förstärkning av anslaget till Gasturbinanläggning vid Västervik genom anvisning från dispositionsanslaget.

¹¹⁾ Underskottet förutsattes av styrelsen täckt genom anvisning från dispositionsanslaget.

Stenungsunds ångkraftstation

Redogörelser för utbyggnaden har lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23), i propositionen 1954:185 samt i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, pt 5:8). Enligt dessa skall i en första byggnadsetapp installeras två ångturbinaggregat för tillsammans 280 000 kW samt vidare byggas hamn, oljeupplag, transporttunnlar och transportanordningar för bränsle och aska, tunnlar och kanaler för kylvatten, järnvägsspår och vägar samt anordningar för tillförsel av sötvatten. Anläggningskostnaden har beräknats till 173 milj. kr. vid 1955 års prisnivå.

Byggnadsarbetena har nu fortskridit så långt, att de provisoriska anläggningarna i huvudsak färdigstälts. Sprängningsarbetena för tillfarts- och transporttunnlarna till maskinstationen är slutförda och utsprängningen av de båda maskinsalarna har påbörjats. Kontrakt har tecknats om leverans av turbogeneratorerna och ångpannorna för de två aggregaten.

Sedan under budgetåret 1955/56 erhållits tillskott med 6 000 000 kr. ur statens vattenfallsverks dispositionsanslag samt 8 000 000 kr. genom överföring från anslaget till distributionsanläggningar, var vid nämnda budgetårs slut så gott som hela anslagstillgången utnyttjad. Det för innevarande budgetår anvisade anslaget beräknas räcka. För budgetåret 1957/58 beräknas medelsbehovet till 39 000 000 kr.

Gasturbinanläggning vid Västervik

För anläggningen har redogörelse lämnats i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, pt 5:8). En gasturbin för 40 000 kW skall installeras och kostnaden har beräknats till 16 milj. kr. vid 1955 års prisnivå.

Beställningar för anläggningen har gjorts och förberetts. Några byggnadsarbeten har ännu icke påbörjats.

Det har visat sig, att en begränsning av medelsförbrukningen under innevarande budgetår till det anvisade anslaget, 1 milj. kr. kommer att rätt betydligt försena färdigställandet. Vattenfallsstyrelsen har därför gjort särskild framställning om ett tillskott av 2,5 milj. kr. ur dispositionsanslaget. Denna framställning har bifallits. Ett ytterligare tillskott på 0,5 milj. kr. kan visa sig erforderligt. För budgetåret 1957/58 beräknas medelsbehovet till 4 000 000 kr.

Ångpanna i Västerås ångkraftstation

Motiven för en ny ångpanna som ersättning för en del äldre pannor har redovisats i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, pt 5:8). Pannan skall få en kapacitet av 90 ton per timme och har kostnadsberäknats till 4 500 000 kr. Styrelsen anser det nödvändigt, att denna förnyelse nu kommer till stånd. Beslutes åtgärden av 1957 års riksdag behövs ett tillskott från dispositionsanslaget om 1,5 milj. kr. redan under innevarande budgetår för att möjliggöra omedelbara beställningar. För budgetåret 1957/58 beräknas medelsbehovet till 3 000 000 kr.

Sammanlagt för det av styrelsen föreslagna gemensamma anslaget till ytterligare värmekraftanläggningar beräknas sålunda medelsbehovet för budgetåret 1957/58 till (39 000 000 + 4 000 000 + 3 000 000) 46 000 000 kr.

b. Kapitaltillskott till Bergeforsens kraftaktiebolag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	18 560 000	20 000 000	33 052 000
1956/57	5 508 000	—	— 4 500 000*
1957/58 styrelsen	10 008 000	—	2 000 000*
dep.ch.			2 000 000*

För innevarande budgetår beräknades i föregående års statsverksproposition en medelsförbrukning under detta anslag av 8 000 000 kr. Någon medelsförbrukning förutses numera inte för innevarande budgetår. I stället kommer anslaget att tillföras ett beräknat belopp av 4 500 000 kr., som utgör återbetalning på av vattenfallsstyrelsen till Aktiebolaget Bergeforsen lämnade lån.

c. Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsalet och Gesunden

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 000	23 000 000	22 073 000 ¹
1956/57	49 000	7 000 000	7 000 000*
1957/58 styrelsen	49 000	1 500 000	1 500 000*
dep.ch.			1 500 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaderna har lämnats i 1952 års statsverksproposition (bil. 27, pt 24). Inom en fallsträcka med sammanlagt 46 m höjd kompletteras den befintliga Midskogs kraftstation med ett tredje aggregat och nybygges Näverede och Stuguns kraftstationer. Utbyggnadsvattenföringen blir 600 m³ per sekund och åtgärderna beräknas ge ett tillskott om sammanlagt 148 000 kW i maximieffekt och 580 M kWh per år i genomsnittlig produktionsförmåga. Sammanlagda anläggningskostnaden har sommaren 1955 beräknats till 115,5 milj. kr. Enligt nu genomförda kalkyler torde totalkostnaden komma att uppgå till 117 milj. kr., vilket belopp kan komma att något minskas på grund av inbetalningar från falldelägare, vilka önskar ersättningskraft från anläggningarna.

I alla tre anläggningarna är arbetena i huvudsak klara. I Midskog och Näverede har de nya aggregaten tagits i bruk. I Stugun har det första aggregatet färdigställt och montaget av turbin och generator pågår för det andra aggregatet.

* Preliminärt belopp.

¹ Härtill kommer återföring till dispositionsanslaget av ett som förstärkning tillfälligt anvisat belopp av 879 000 kr.

Den 30 juni 1956 var det tillgängliga anslaget i det närmaste helt utnyttjat. För innevarande budgetår tillgängligt anslag beräknas räcka. För budgetåret 1957/58 erfordras för täckning av återstående kostnader intill ovan angivna totalbelopp ett anslag av 1 500 000 kr.

d. Kraftstation vid Järkvissle

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 000 000 ¹	7 000 000	8 497 000
1956/57	503 000	18 000 000	18 500 000*
1957/58 styrelsen	3 000	17 000 000	17 000 000*
dep.ch.			17 000 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23). Fallhöjden blir 13,7 m och utbyggnadsvattenföringen 720 m³ per sekund, fördelad på två maskinaggregat. Maximieffekten blir därvid 85 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 420 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 74 milj. kr. vid prisnivån sommaren 1955.

För stationen har utförts provisoriska vägar och bostäder samt diverse provisoriska anläggningar och den första fångdammen. Jordschaktnings- och sprängningsarbetena har påbörjats.

Under innevarande budgetår tillgängligt anslag beräknas räcka. För budgetåret 1957/58 erfordras ett anslag av 17 000 000 kr.

e. Ytterligare maskinaggregat i Forsmo kraftstation

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	2 089 000	15 000 000	7 558 000
1956/57	9 531 000	7 500 000	11 500 000*
1957/58 styrelsen	5 531 000	—	3 400 000*
dep.ch.			3 400 000*

För den under detta anslag redovisade anläggningen har kostnaden, inefattande ett belopp för fiskodlingsanstalt, angivits till 44 000 000 kr., under det att hittills i anslag anvisats 43 500 000 kr. Totalkostnaden beräknas nu bli lägre, beroende dels på att tack vare gott berg endast obetydliga förstärkningar erfordrats för den nya avloppstunneln, dels på något minskad storlek på fiskodlingsanstalten. Redan tillgängligt anslag räcker därför och torde dessutom lämna något överskott.

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet utgör en per den 1 juli 1955 definitivt överförd anvisning från dispositionsanslaget.

f. Ytterligare kraftstationer i Ångermanälven

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 634 000 ¹	25 000 000 ¹	25 685 000 ²
1956/57	949 000	5 000 000 ²	5 600 000 ^{2*}
1957/58 styrelsen	349 000	31 500 000 ³	31 800 000 ^{3*}
dep.ch.			23 800 000 *

Kraftstation vid Lasele

Arbetet med anläggningen, för vilken närmare redogörelse senast lämnats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27, pt 23) har fortskridit planenligt. Aggregaten beräknas kunna tagas i bruk den 1 september 1956 resp. vid årsskiftet 1956/57.

Kraftstation vid Långbjörn

För utbyggnaden har närmare redogörelse lämnats i 1955 års statsverksproposition (bil. 27, pt 6: 5). Bruttofallhöjden blir 33,4 m och utbyggnadsvattenföringen 275 m³ per sekund. Maximieffekten blir därvid 80 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan efter slutlig reglering av vattendraget 390 M kWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 73 milj. kr. vid 1954 års prisnivå.

Under år 1956 har arbeten med vägar, provisoriska byggnader, damm och permanenta tjänstebostäder påbörjats.

Stalons kraftstation

För anläggningen har redogörelse lämnats i 1955 års statsverksproposition (bil. 27, pt 6: 5). Fallhöjden blir 200 m. Utbyggnadsprojektet har ändrats något; maskinstationen placeras längre ned, så att tilloppstunneln ökas till 18 km och avloppstunneln minskas till 0,8 km. Utbyggnadsvattenmängden begränsas till 60 m³ per sekund, varvid maximieffekten blir 100 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 550 M kWh per år. Åtgärderna för nedbringande av anläggningens inverkan på de naturliga förhållandena har utökats; bland annat avses att permanent behålla viss tappning i älvfåran. Anläggningskostnaden beräknas till 105 milj. kr. vid 1956 års prisnivå.

Arbetena med anläggningen bör igångsättas under budgetåret 1957/58.

Tillsammans med reservationer jämte de kapitalandelsbetalningar, som erhålles för Lasele-stationen, beräknas det för budgetåret 1956/57 anvisade anslaget räcka. Eventuellt kommer en mindre reservation att förefinnas vid budgetårets slut. För budgetåret 1957/58 erfordras i medeltillskott 31 500 000 kr., varav 8 000 000 kr. för de första arbetena för Stalons kraftstation.

* Preliminärt belopp.

¹ Avser endast Lasele.

² Avser Lasele och Långbjörn.

³ Inkluderar anslag resp. medelsförbrukning för kraftstation vid Stalon.

g. Ytterligare kraftstationer i Umeälven

Kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	86 000	38 000 000	37 883 000
1956/57	203 000	53 000 000	53 200 000*
1957/58 styrelsen	3 000	44 000 000 ¹	44 000 000 ^{1*}
dep.ch.			38 000 000 ^{1*}

För kraftstationer i Umeälven mellan Storuman och Blåviken har närmare redogörelser lämnats i 1953 års statsverksproposition (bil. 27, pt 27). En fallsträcka med en sammanlagd fallhöjd av 86 m utnyttjas i tre anläggningar, benämnda Umluspens, Stensele och Grundfors kraftstationer. Den sammanlagda maximieffekten blir 220 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 1 050 MkWh per år. Anläggningskostnaden beräknas enligt 1953 års prisnivå till 200 milj. kr.

I Umluspens pågår betongarbetena på intaget och i maskinsalen. En stor del av arbetena i avloppstunnel och avloppskanal är slutförda. I Grundfors har sprängningsarbetena för de underjordiska utrymmena för maskinstation och transformatorsal avslutats och betongarbetena påbörjats. På dammen är större delen av utskovspartiet färdiggjuttet och arbetena med jorrdammen och sänkningskanalen pågår. I Stensele har endast vissa förberedande arbeten genomförts.

Vid utgången av budgetåret 1955/56 var tillgängligt anslag så gott som helt utnyttjat. Det för budgetåret 1956/57 anvisade anslaget beräknas räcka. För budgetåret 1957/58 erfordras ett medelstillskott av 39 milj. kr.

Kraftstation vid Tuggen

Vattenfallsstyrelsen föreslår anläggandet av en ny kraftstation, benämnd Tuggen, med påbörjande under budgetåret 1957/58. Stationen skall utnyttja en fallsträcka med 26,5 m höjd, belägen i Umeälven närmast nedanför Hällforsen vid Lycksele. Staten äger ca 85 procent av den ianspråktagna naturkraften.

Enligt föreliggande utbyggnadsförslag förlägges dammen över älven i Tuggenforsen ca 17 km nedströms Lycksele. Härvid kommer en mindre dämning i ovanförliggande sel att göras. Maskinstationen placeras på vänstra älvstranden i anslutning till dammen och förses med två aggregat med kaplanturbiner. Från turbinerna återledes vattnet genom en kort avloppskanal till älven omedelbart nedströms Tuggenforsen. Härifrån utföres rensningar i älvfåran på en sträcka av ca 7 km. Medelst dessa rensningar utvinnes ca 7,5 m av den totala fallhöjden. För flottgodsets transport förbi kraftstationen utföres en flottsgränna.

* Preliminärt belopp.

¹ Inkluderar anslag resp. medelsförbrukning för kraftstation vid Tuggen.

Nettofallhöjden blir ca 25,5 m och utbyggnadsvattenföringen 420 m³ per sekund. Maximieffekten kommer därvid att uppgå till 90 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan beräknas till 420 MkWh per år. Anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 80 milj. kr. vid prisnivån i mars 1956. Under budgetåret 1957/58 erfordras 5 000 000 kr.

Sammanlagt för det av vattenfallsstyrelsen förordade gemensamma anslaget till ytterligare kraftstationer i Umeälven blir det behövliga medelstillskottet (39 000 000 + 5 000 000) 44 000 000 kr. för budgetåret 1957/58.

h. Stornorrfors kraftstation samt Lån till Aktiebolaget Umeforsen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
Stornorrfors kraftstation			
1955/56	3 023 000	18 000 000	20 990 000
1956/57	33 000	30 000 000	36 500 000 ^{1*}
1957/58 styrelsen	33 000	39 500 000	39 500 000*
dep.ch.			39 500 000*
Lån till Aktiebolaget Umeforsen			
1955/56	6 500 000	—	6 500 000
1956/57	—	7 000 000	7 000 000*
1957/58 styrelsen	—	11 500 000	11 500 000*
dep.ch.			11 500 000*

En närmare redogörelse för utbyggnaden och för samarbetet med Umeå stad och Aktiebolaget Umeforsen har lämnats i propositionen 1953:65. Den utnyttjade bruttofallhöjden blir 75 m, utbyggnadsvattenföringen 600 m³ per sekund, maximieffekten 375 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 2 200 MkWh per år vid fullt genomförd reglering. Anläggningskostnaden har beräknats till 200 milj. kr. vid den prisnivå, som rådde under sommaren 1952. Senare har fastställts, att tre maskinaggregat skall installeras.

Byggnadsarbetena har i stort sett framskridit planenligt. Sålunda har schaktning och sprängning för tilloppskanal, intag och tilloppstuber pågått ävensom sprängning för maskinsal och transformatorsal. I den 4 000 m långa avloppstunneln har utsprängts en takort, varefter uttagning av bottenpallarna påbörjats. Schaktnings- och sprängningsarbetena för avloppskanalen har pågått.

Vid utgången av budgetåret 1955/56 var tillgängliga anslag så gott som helt utnyttjade. De under innevarande budgetår tillgängliga anslagen blir

* Preliminärt belopp.

¹ Styrelsen förutsätter att en permanent anvisning från dispositionsanslaget på 6,5 milj. kr. sker 1956/57.

otillräckliga, om arbetet skall bedrivas i den takt, som nu är möjlig och även behövlig för att säkra färdigställandet av ett aggregat till högbelastningstiden vintern 1958/59, under vilken kraftläget även därmed måste befaras bli synnerligen vanskligt. Då såvitt nu kunnat utrönas medelsförbrukningen kan ökas utan att fastställd investeringsram överskrides, räknar styrelsen med ett tillskott ur dispositionsanslaget för att klara medelsförbrukningen fram till den 1 juli 1957. Det erforderliga tillskottsbeloppet kan bli av storleksordningen 6 500 000 kr. För budgetåret 1957/58 erfordras ett anslag av 39 500 000 kr. till kraftstationsanslaget och 11 500 000 kr. till läneanslaget.

i. Ytterligare kraftstationer i Luleälven

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1956/57	—	10 000 000 ¹	10 000 000 ^{1*}
1957/58 styrelsen	—	50 000 000 ²	50 000 000 ^{2*}
dep.ch.			40 800 000 ^{2*}

Kraftstation vid Porsi

Beträffande denna anläggning har redogörelse lämnats i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, pt 5: 8). Projektet har sedermera något omarbetats med förläggning av damm och maskinsal längre nedströms m. m. varmed följt vissa ändringar av stationens data. Bruttofallhöjden blir sålunda 35 m. Jorddammen med utskovsparti och intag samt maskinstation i anslutning därtill placeras ca 2,1 km nedströms om sammanflödet mellan Stora Lule älv och Lilla Lule älv. Vattnet återföres till älven medelst en kort kanal och älvsträckan fördjupas nedanför kanalmyningen på en sträcka av 1,7 km. För flottgodset bygges en flottningsränna. Maskinstationen planeras för tre aggregat men tillsvidare installeras endast två. Utbyggnadsvattenföringen blir därvid 500 m³ per sekund, maximieffekten 160 000 kW och genomsnittliga produktionsförmågan 960 MkWh per år vid det regleringsstadium, som beräknas föreligga år 1960. Anläggningskostnaden har beräknats till 122 milj. kr. vid 1956 års prisnivå. Härtill kommer kostnader för de åtgärder och ersättningar för fiske, som blir bestämda av vattendomstol. Endast smärre förberedelsearbeten har hittills utförts.

Kraftstation vid Messaure

Vattenfallsstyrelsen föreslår byggande av en ny kraftstation, benämnd Messaure, med påbörjande av arbetena under budgetåret 1957/58. Stationen skall utnyttja en fallhöjd av 86,5 m i Stora Lule älv mellan Ligga kraft-

* Preliminärt belopp.

¹ Avser kraftstation vid Porsi.

² Inkluderar anslag resp. medelsförbrukning för kraftstation vid Messaure.

station och Suppatsalet. Huvudparten av den utnyttjade naturkraften äges av staten. Återstoden tillhör häradsallmanningen.

Enligt föreliggande utbyggnadsförslag placeras dammen, som blir en jorddam med osedvanligt stora dimensioner, ca 25 km nedanför Ligga. I anslutning därtill förlägges intag och maskinstation på vänstra älvsidan. Från turbinerna ledes vattnet medelst en ca 1 km lång avloppstunnel till älven, i vilken rensningar utföres på en sträcka av ca 5,5 km. För flottgodset i älven bygges en flottningsränna förbi anläggningen. Maskininstallationen kommer att bestå av tre aggregat med francisturbiner. Utbyggnadsvattenföringen blir 440 m³ per sekund, maximieffekten 320 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 1 800 MkWh per år. Anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 275 milj. kr. vid 1956 års prisnivå. Härtill kommer andel i gemensamma kostnader för fiske på samma sätt som för Porsi.

Det för budgetåret 1956/57 anvisade anslaget beräknas vara tillräckligt för de begynnelsearbeten på Porsistationen, som medhinnas därunder. För budgetåret 1957/58 erfordras ett medelstillskott av 50 000 000 kr., varav 15 000 000 kr. för de första arbetena med Messaure kraftstation.

5: 8 Atomenergianläggningar

Atomvärmestationen Adam skall placeras vid Västerås och för densamma får förvärfvas ett markområde om 20 å 30 hektar. Med hänsyn till säkerhet och försvarsberedskap förlägges reaktor och värmeväxlare med hjälputrustning samt kontroll- och manöverutrustning, personalrum m. m. i berg, under det att kontor, förråd och garage förlägges ovan jord. Anläggningen beräknas för en värmeeffekt av 75 000 kW. Reaktorn avses bli utförd med uran som utgångsmaterial för bränslet och tungt vatten som moderator. Anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 42 milj. kr. vid prisnivån våren 1956. Ansökan om koncession har ingivits under hösten 1956.

För *atomkraftstationen Eva* är förläggningen ännu icke fastställd. Även den kommer att till huvudparten placeras i berg med endast administrations- och förrådsbyggnader ovan jord. Ett markområde om 70 å 80 hektar erfordras för stationen. Till en början torde naturligt uran bli utgångsmaterial för reaktionsbränslet och tungt vatten väljas som moderator. I fråga om reaktorernas kylning pågår utredningar för såväl Adam som Eva beträffande lämpligaste utförande med hänsyn till det utnyttjande av atomenergi inom kraftförsörjningen, som får förutses bli behövligt. Även i övrigt inriktas konstruktiv utformning m. m. på att klarlägga de bästa utvecklingslinjerna för att nå fram till de efter svenska förhållanden bäst lämpade anläggningarna.

Eva avses få en elektrisk effekt av 100 000 kW, vilket motsvarar ca 400 000 kW värmeeffekt hos reaktorn. Anläggningen planeras för en senare flerdubbling av effekten, när antingen sådana metoder och konstruktioner framskapats, att atomkraften blir likställd med nyutbyggd vattenkraft i

kostnadshänseende eller eljest utnyttjning av denna energikälla framtvings av den begränsade tillgången på vattenkraft. Anläggningskostnaden för den första utbyggnaden har preliminärt beräknats till 180 milj. kr. Ansökan om koncession torde komma att ingivas under våren 1957.

För utförandet av de båda här nämnda stationerna beräknas ett anslag av 40 000 000 kr. vara behövt för budgetåret 1957/58, om stationerna skall kunna färdigställas till 1960 resp. 1963. Vattenfallsstyrelsen anser, att medelsförbrukningen för detta ändamål bör ligga utanför de ramreglerade investeringarna, då anläggningarna är av betydelse för forskning och utveckling av kraftproduktionen på längre sikt.

5: 9 Regleringsföretag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	7 396 000	20 000 000	18 893 000 ¹
1956/57	8 134 000	13 000 000	21 134 000*
1957/58 styrelsen	—	33 000 000	33 000 000*
dep.ch.	—	30 000 000	30 000 000*

Vattenfallsstyrelsen redovisar följande sammanställning avseende vattenfallsverkets kostnader för olika regleringsföretag. Beträffande kostnaderna för i dessa ingående delprojekt torde få hänvisas till handlingarna.

	Beräknad total- kostnad	Medelsförbrukning		
		faktisk t. o. m. 30. 6. 56	beräknad för 1956/57	beräknad för 1957/58
t u s e n t a l k r o n o r				
Dalälvens flodområde	1 300	—	—	100
Indalsälvens flodområde	28 836	17 733	5 416	5 687
Gimåns flodområde	8 800	7 676	306	818
Ångermanälvens flodområde inkl. Faxälven	141 746	97 138	9 463	9 895
Umeälvens flodområde	63 000	9 385	5 000	15 400
Skellefteälvens flodområde			100	300
Luleälvens flodområde		3 715	650	600
Övrigt			200	200
Summa			21 135	33 000

Den ökning av medelsförbrukningen under budgetåret 1957/58 relativt 1956/57, som nu förutses, beror på att vattendomstolsutslag, innebärande dels slutligt ordnande av ersättningsfrågor, dels tillstånd till regleringsarbeten, väntas i ökad omfattning. Detta gäller särskilt beträffande regleringarna inom Indalsälvens, Ångermanälvens och Umeälvens flodområden.

* Preliminärt belopp.

¹ Härtill kommer en återföring till dispositionsanslaget av en tillfällig anvisning om 369 000 kr.

Indalsälvens flodområde

Sedan domstolsutslag erhållits, kommer betydande arbeten att utföras för Landösjöns andra reglering samt för regleringar i Storån och Hårkan. I övrigt erfordras rätt stora medelsbehov för väntade ersättningsbetalningar till följd av domstolstillstånd för permanent reglering.

Gimåns flodområde

Vissa ytterligare ersättningar väntas bli utdömda.

Ångermanälvens flodområde

Regleringen av Ransaren har slutförts. De väsentligaste arbetena i fortsättningen avser reglering av Malgomaj samt regleringarna av Kultsjön och Rörströmssjön, vilka senare dock är beroende av tillstånd av vattendomstolen.

Umeälvens flodområde

Arbetena med Storumans reglering, för vilken redogörelser lämnats i 1953, 1954 och 1955 års statsverkspropositioner (bil. 27, pt 8, bil. 27, pt 24, bil. 27, pt 6:6), beräknas öka i omfattning, sedan laga tillstånd erhållits. För de avsedda regleringarna av Gardiken m. fl. sjöar och Storjuktan har redogörelse lämnats i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, pt 5:9). Domstolstillstånd väntas i sådan tid, att arbetena kan påbörjas under budgetåret 1957/58.

Luleälvens flodområde

Omfattande undersökningar om regleringsmöjligheterna pågår. Ytterligare regleringar bör otvivelaktigt genomföras inom den närmaste framtiden. Vattenfallsstyrelsen är dock inte nu beredd att framlägga konkreta förslag.

5:10 Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	32 586 000 ¹	120 000 000	117 770 000
1956/57	26 816 000	97 000 000	111 000 000*
1957/58 styrelsen	12 816 000	95 000 000	107 000 000*
dep.ch.	12 816 000	92 000 000	104 000 000*

I skrivelse den 7 september 1956 har vattenfallsstyrelsen äskat 95 000 000 kr. till distributionsanläggningar.

Anledningen till att medelsförbrukningen för innevarande och nästa budgetår är lägre än under närmast föregående budgetår sammanhänger dels

* Preliminärt belopp.

¹ Härav har 8 000 000 kr. överförts till anslaget till Stenungsunds ångkraftstation.

med vissa uppskov och uteslutanden i fråga om utvidgning av stamlinjenätet m. m. med hänsyn till föreliggande föreskrifter och önskemål om investeringsbegränsning, dels med tillkomsten under åren 1958—1959 av vissa värmekraftanläggningar i nätets sydligare delar.

Av de båda budgetårens medelsförbrukning avser resp. 70 och 55 % stamlinjeanläggningar för 380 och 200 kV. Ungefär hälften av dessa är betingade av transiteringen för andra företags räkning.

Av den av styrelsen för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen, 107 000 000 kr., avser 66 012 000 kr. sådana företag, som redan påbörjats eller beräknas bli igångsatta under innevarande budgetår, samt 40 988 000 kr. nya arbeten, vilka beräknas bli påbörjade under budgetåret 1957/58.

Beträffande sådana i 1956 års statsverksproposition icke anmälda företag, som avses bli påbörjade redan innevarande budgetår, meddelar styrelsen, att åtgärder nu bör vidtagas för att ersätta den nuvarande enfasmatningen på malmbanan sträckan Kiruna—riksgränsen med trefasmatning. I anledning därav bör en 130 kV ledning Kiruna—Vassijaure byggas jämte transformatorstation i Stenbacken och Vassijaure. Totalkostnaden uppgår till 6 075 000 kr. Belastningsstegringen kräver också förstärkningar av ledningar och transformatorer på flera platser i landet. I Norrbottens kustland erfordras sålunda större transformatoreffekt i Piteå, Boden och Kalix. Ledningen Stadsforsen—Hallsberg bör förses med linor med större area än de nuvarande för att öka överföringsförmågan. En ny 200 kV station behövs vid Gävle, en transformator i Finnsletten och tomt för en 380 kV station på Södertörn. Slutligen bör förstärkning av primärnätet ske i Bohuslän och Göteborgstrakten. Totalkostnaden för dessa arbeten uppgår till 28 200 000 kr.

I följande sammanställning redovisas de distributionsanläggningar m. m., som styrelsen avser att igångsätta under nästa budgetår.

	Total kostnad	Härav under 1957/58
	tusental kronor	
130 kV ledning Porsj—Luleå jämte transformatorstation i Porsj	7 000	1 000
200 kV ledning Långbjörn—Stalon jämte transformator- station i Långbjörn	18 200	1 000
Ställverk i Motala	1 800	500
Utökning av transformatoreffekten i Hallsberg	15 000	3 000
Ny 70 kV förbindelse till Tierp	2 000	400
Förstärkning av matningen till Stallbacka	1 000	1 000
Synkronkompensator i Söderåsen	4 500	1 000
Inköp och upprustning av nät i övre Norrland	4 500	4 500
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen ..	40 308	7 795
Bygde- och ortsanläggningar	22 252	18 393
Diverse distributionsanläggningar	4 200	2 400
Summa	120 760	40 988

Beträffande motiveringen för de i sammanställningen intagna företagen meddelar styrelsen bl. a. följande.

Förra året angavs, att utbyggandet av ytterligare kraftstationer i Luleälven erfordrade en förstärkning av 380 kV systemet mellan Luleälven och Ängermanälven. Undersökningarna om den lämpligaste åtgärden var då icke avslutade men som en trolig första komplettering framstod en ny ledning mellan Porsi och Grundfors. De fortsatta undersökningarna har visat, att Porsi kraftstation lämpligen bör anslutas till 130 kV systemet i Norrbotten samt att ytterligare 380 kV ledningar söderut bör kunna senareläggas något år.

Utbyggnaden av Stalons kraftstation, för vilken nu begynnelseanslag begärts, har som konsekvens att det för anslutning av stationen till primärnätet erfordras en 200 kV ledning mellan Stalon och Långbjörn.

Den metallurgiska och kemisk-tekniska industri, som är stationerad i Trollhättan, kommer att öka sin kraftförbrukning, varför matningen till Stallbacka industriområde behöver förstärkas.

För att öka överföringsförmågan på 380 kV ledningen till Skåne är det erforderligt att installera en synkronkompensator i Söderåsen.

Beträffande motiveringen för övriga arbeten i sammanställningen torde få hänvisas till redogörelsen i föregående års statsverksproposition.

För inköp och upprustning av nät i övre Norrland i enlighet med det förslag, som framlades i 1954 års statsverksproposition, har styrelsen upptagit 4 500 000 kr. Med hänvisning till 1954 års riksdags beslut hemställer styrelsen om ett avskrivningsanslag motsvarande 80 % av beloppet, d. v. s. 3 600 000 kr.

5:11 Övriga anslag. I särskild skrivelse den 31 augusti 1956 äskar styrelsen 1 000 000 kr. till Inköp av vattenfall och fastigheter, 1 000 000 kr. till Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet, 10 000 000 kr. till Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen samt 20 000 000 kr. till Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Styrelsen har i skrivelsen lämnat en redogörelse för användningen under 1955/56 av dessa anslag. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

a. Inköp av vattenfall och fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	168 000	2 000 000	997 000 ¹
1956/57	1 066 000	1 000 000	1 000 000*
1957/58 styrelsen	1 066 000	1 000 000	1 000 000*
dep.ch.	1 066 000	500 000	1 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Härtill kommer återföring till dispositionsanslaget av en tillfällig anvisning om 105 000 kr.

Åtskilliga förvärv av vattenrätt är under behandling och andra planeras. Det är av vikt, att medel finns tillgängliga för lämpliga kompletteringar av statens vattenfallsinnehav. Styrelsen anser det därför önskvärt, att anslaget får ett tillskott av 1 000 000 kr. under budgetåret 1957/58.

b. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	1 839 000	1 500 000	2 407 000
1956/57	932 000	1 500 000	1 500 000*
1957/58 styrelsen	932 000	1 000 000	1 000 000*
dep.ch.	932 000	500 000	1 000 000*

Föregående år anfördes, att svårigheterna under de närmaste åren beträffande detaljdistributionen inom vissa landsbygdsområden torde bli bäst lösta genom anlitanande av detta anslag. Uttalandet äger alltså giltighet. Styrelsen anser därför ett anslagstillskott av 1 000 000 kr. för budgetåret 1957/58 vara önskvärt.

c. Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	—	5 000 000 ¹	5 000 000
1956/57	—	2 000 000	2 000 000*
1957/58 styrelsen	—	10 000 000	10 000 000*
dep.ch.	—	10 000 000	10 000 000*

En redogörelse för valet av förläggningssort för förvaltningsbyggnaden samt de förberedande arbetenas omfattning har lämnats i proposition 1956: 130.

Byggnadens utformning och utseende har ännu inte fastställts. Förundersökningar och planering pågår. Sådana preliminära beräkningar av byggnadskostnaderna, som kan göras i nuvarande stadium, ger vid handen, att de totala kostnaderna kommer att uppgå till omkring 35 milj. kr.

Enligt föreliggande tidsplan för byggnadens uppförande skall under budgetåret 1957/58 såväl planerings- och konstruktionsarbetena som bergsprängning och gjutning av grund samt iordningställandet av skyddsrum vara avslutade. Dessutom skall entreprenadarbetet på själva byggnadskroppen påbörjas under våren 1958. För dessa ändamål beräknas ett belopp av 10 000 000 kr. vara erforderligt. Enligt vad som fastställts i anslutning till hittills anvisade anslag skall medelsförbrukningen för ändamålet anses ligga utanför de ramreglerade investeringarna.

* Preliminärt belopp.

¹ Anvisat å tilläggsstat.

d. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Medels- förbrukning
		t usental kronor			
1955/56	9 341	8 000	1 983 ¹	8 000 ²	2 098
1956/57	9 226	10 000		11 000 ³	8 000*
1957/58 styrelsen	226	20 000	2 000 ³		2 800*
dep.ch.	226	18 000	2 000		2 000*

Vid bedömningen av storleken av det för budgetåret 1957/58 erforderliga anslaget måste hänsyn tagas till att under innevarande budgetår förstärkningar av andra anslag och begynnelsebelopp för påbörjande av nya arbeten kan möjliggöras via anvisningar från dispositionsanslaget. Sålunda synes anslaget till Gasturbinanläggning vid Västervik behöva förstärkas med 3 milj. kr. Härav har styrelsen redan bemyndigats taga i anspråk 2,5 milj. kr. Vidare måste anslaget till Stornorrfors kraftstation förstärkas med i runt tal 6 500 000 kr.; för beställningar till ångpanna i Västerås ångkraftstation bör disponeras 1,5 milj. kr. För mindre kompletterings- och förnyelsearbeten torde åtgå ca 2 000 000 kr. För erläggande av för styrelsens kraftstationer i nedre Indalsälven belöpande andelar i kostnaderna för fiskeanordningar vid Bergforsens kraftstation enligt föreliggande älvplan åtgår därjämte ett stort belopp. Under innevarande budgetår tillgängliga medel torde därför i sin helhet komma att behöva tagas i anspråk. Med hänsyn till de behov, som visat sig föreligga att medelst dispositionsanslaget klara lämpliga eller framtvingade förskjutningar mellan olika arbeten inom den per budgetår gällande investeringsramen, anser styrelsen ett anslag av 20 000 000 kr. vara önskvärt.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen. Styrelsens yttrande, som avgivits gemensamt för kommunikationsverken utom statens järnvägar, har redovisats under postverkets fond. Här torde få hänvisas till vad under nämnda fond avgivits.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har bl. a. påpekat, att en nödvändig förutsättning för anläggandet av en kraftstation vid Stalon enligt de föreliggande planerna är, att Kultsjön regleras. Ansökan om tillstånd till sådan

* Preliminärt belopp.

¹ Avser återföring av tillfälliga anvisningar till Stenungsunds ångkraftstation 630 000 kr., till Kraftstationer i Indalsälven mellan Litsalet och Gesunden 879 000 kr., till Regleringsföretag m. m. 369 000 kr. samt till Inköp av vattenfall och fastigheter 105 000 kr.

² Härav avses 6 milj. kr. som permanent förstärkning av anslaget till Stenungsunds ångkraftstation och 2 milj. kr. som permanent förstärkning av anslaget till Kraftstation vid Järkvissle.

³ Härav avses 2,5 milj. kr. som permanent förstärkning av anslaget till Gasturbinanläggning vid Västervik och 6,5 milj. kr. som permanent förstärkning av anslaget till Stornorrfors kraftstation. Beloppet i övrigt, 2,0 milj. kr., förutsättes av styrelsen få tagas i anspråk för förstärkning av anslagen till Ångpanna i Västerås kraftstation (1,5 milj. kr.) och Gasturbinanläggning vid Västervik (0,5 milj. kr.). De tillfälliga anvisningarna förutsättes återförda till dispositionsanslaget under 1957/58.

reglering har ingivits till Mellanbygdens vattendomstol. Enligt länsstyrelsens mening är det icke lämpligt, att arbetena på anläggandet av Stalons kraftstation påbörjas, innan det föreligger lagakraftgående dom rörande frågan om och i vilken utsträckning reglering av Kultsjön får ske.

Delegationen för atomenergifrågor har avgivit ett gemensamt yttrande över dels vattenfallsstyrelsens förevarande pelita, dels Aktiebolaget Atomenergis anslagsframställning, vari bl. a. framförts förslag om uppförande av en reaktor R 3 för kombinerad produktion av värme- och mottryckselkraft. Delegationen, som förordar att i första hand sistnämnda reaktor snarast möjligt kommer till stånd, tillstyrker att vattenfallsstyrelsen beviljas anslag för påbörjande av ett atomvärmeverk i Västerås. Då det är önskvärt att den andra reaktorn i det svenska atomenergiprogrammet ges en från R 3-reaktorn avvikande konstruktion, förutsätter delegationen, att fortsatta överväganden sker beträffande projektets lämpligaste utformning ur reaktorteknisk utvecklingssynpunkt. Det torde vidare enligt delegationens mening vara tveksamt, huruvida tillgängliga personalresurser räcker till för att genomföra västeråsprojektet helt samtidigt med R 3-reaktorn. Därtill kommer, att det för tillgodogörandet av erfarenheter från konstruktion och tillverkning torde vara riktigare att placera utförandet av de första anläggningarna något efter varandra i tiden. Med hänsyn till dessa omständigheter förordar delegationen, att västeråsprojektet förskjutes något framåt i tiden, varigenom det för budgetåret 1957/58 erforderliga anslaget torde kunna reduceras från 22 till 10 milj. kr.

Beträffande det av vattenfallsstyrelsen framförda projektet att uppföra en atomdriven elkraftstation föreligger f. n. mycket ofullständiga hållpunkter i de flesta avseenden. Delegationen föreslår, att man tills vidare uppskjuter ställningstagandet till frågan om nästa utvecklingssteg i riktning mot ett större elkraftverk. Ett sådant uppskov kan ske utan att möjligheterna att färdigställa en dylik anläggning till 1960-talets mitt äventyras.

Vattenfallsstyrelsen har, efter att ha tagit del av delegationens yttrande, inkommit med en särskild skrivelse och därvid bl. a. anført. Styrelsen har sedan flera år tillbaka i ständigt växande omfattning levererat värmeenergi till Västerås stad. Avtal har träffats mellan styrelsen och staden om en väsentlig utökning av dessa värmeleveranser. Styrelsen måste därför senast 1960 vidtaga särskilda dispositioner för att uppfylla sin del av avtalet. Tillkomsten av en atomreaktor driven fjärrvärmeanläggning skulle innebära avsevärd besparing av importerad eldningsolja. En försening av fjärrvärme-reaktorn skulle för att säkerställa stadens värmebehov framtvinga andra åtgärder, som kan komma att påverka kraftförsörjningen. — I prognosarbetet för kraftförsörjningen efter 1962 har styrelsen hittills räknat med atomkraftstationen Eva med en årlig produktion av upp till 500 MkWh. Det är angeläget för att styrelsen skall kunna bedriva en teknisk-ekonomiskt invändningsfri, långsiktig planering, att ett principbeslut snarast fattas rörande den föreslagna atomkraftstationen. Om ett sådant beslut inte kan erhållas, så att anläggningen kan byggas till den föreslagna tidpunkten 1963,

måste styrelsen vid prognosarbetet planera utbyggnad av motsvarande mängd vattenkraft.

Departementschefen

Till grund för vattenfallsstyrelsens program för utbyggnad av statens vattenkrafttillgångar ligger en av centrala driftledningens år 1955 uppgjord prognos över förbrukningen av elektrisk kraft. Enligt denna förutsägelse skulle belastningsökningen för hela landet under perioden 1954—1961 uppgå till i genomsnitt 1 700 MkWh per år och för tiden därefter fram till 1965 årligen ca 2 200 MkWh. Ehuru elförbrukningen under de båda senast förflutna budgetåren ökat med resp. 2 050 och 1 780 MkWh och sålunda överstiger prognosens genomsnittssiffror — för budgetåret 1955/56 trots vissa kontraktsenliga avkopplingar och frivilligt sparande — anser styrelsen det icke motiverat att frångå prognosen. Belastningen under sistnämnda budgetår kan nämligen ha påverkats av den ovanligt kalla vintern samt av en tillfällig anhopning av industriutvidgningar. Styrelsen räknar med att ungefär hälften av den årliga belastningsökningen faller på den statliga och hälften på den privata sektorn. Detta betyder, att den årliga belastningsökningen inom vattenfallsverkets distributionsområden genomsnittligt skulle utgöra 850 MkWh fram till 1961 och 1100 MkWh för en därpå följande tidsperiod.

Vattenfallsstyrelsen har i sina tidigare utbyggnadsplaner strävat efter en sådan ökning av vattenkraftproduktionen, att den icke endast täcker den årliga belastningsökningen utan även ger upphov till en marginal mellan vattenkraftproduktion och belastning om ca 10 % vid normal vattentillgång. En sådan utbyggnadsgrad om 110 % skulle nämligen vara den, som i genomsnitt ger det ur drifteknisk synpunkt mest förmånliga resultatet.

Situationen för kraftförsörjningen idag och för de närmaste åren är den, att vid normal vattentillgång endast 95—97 % av den beräknade elkraftförbrukningen kan täckas med vattenkraft. En betydande insats av värmekraft erfordras således även vid normalår. Om vattentillgången under något av dessa år skulle bli mindre god, ökar behovet av tillskottskraft ytterligare och risk för ransonering av elkraft är även för handen.

Denna divergens mellan målsättning och resultat är primärt beroende på att elförbrukningens ökning under de senaste åren varit betydligt starkare, än vad man förutsåg i de tidigare till grund för utbyggnadsprogrammet liggande prognoserna. För tiden fr. o. m. budgetåret 1958/59 har även de under budgetåren 1954/55 och 1955/56 av statsmakterna gjorda begränsningar i vattenfallsverkets investeringar inverkat. Trots dessa begränsningar skulle det utbyggnadsprogram, som omfattar de redan beslutade kraftstationsutbyggnaderna, leda till en successiv förbättring av kraftförsörjningsläget mot slutet av 1950-talet, så att utbyggnadsgraden för åren 1959/60 och 1960/61 skulle uppgå till 102—103 %. Enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar skulle dock icke heller för dessa år en betryggande marginal vid torrår finnas, utan vid ett exceptionellt torrår, då vattentillgången endast uppgår till 85 % av den normala, skulle för dessa år — trots de ökade möjligheter till värmekraftproduktion, som ångkraftverket i Stenungsund och gas-

turbinanläggningen i Västervik då ger — en energimängd av 750 resp. 100 MkWh behöva bortransoneras inom den statliga sektorn. För de båda därpå följande åren skulle, om inga nya kraftverk beslutas av 1957 års riksdag, bristen under ett sådant torrår uppgå till 750 resp. 1 850 MkWh.

Det nya utbyggnadsprogram, som vattenfallsstyrelsen lägger fram i samband med anslagsäskandena för nästa budgetår, tar närmast sikte på att för budgetåren 1961/62 och 1962/63 uppnå en utbyggnadsgrad om ca 106 %, vilket skulle innebära, att vattenkraftproduktionen skulle överstiga belastningen med 1 000—1 200 MkWh vid normalår. Under exceptionellt torrår skulle då den maximalt möjliga elproduktionen överstiga belastningen med 150—250 MkWh. För att detta mål skall ernås, begär styrelsen medel till att under budgetåret 1957/58 påbörja två nya vattenkraftstationer, vilkas första aggregat skulle kunna tas i drift hösten 1961, nämligen Tuggens kraftstation i Umeälven och Stalons kraftstation i Ångermanälven. Den genomsnittliga produktionsförmågan för dessa båda kraftverk beräknas uppgå till 420 resp. 550 MkWh per år vid normal vattentillgång. Styrelsen förutsätter därvid, att under budgetåret 1958/59 utbyggnad av ytterligare fyra nya vattenkraftverk får igångsättas, av vilka ett med en energiproduktion om 400 MkWh per år skulle tas i drift hösten 1961 och de tre återstående om tillhoppa 1 205 MkWh per år hösten 1962. Dessutom hemställer styrelsen att under budgetåret 1957/58 få påbörja en vattenkraftstation, som på grund av sin storlek kräver 6 års byggnadstid, nämligen Messaure i Luleälven; denna station beräknas få en genomsnittlig produktionsförmåga av 1 800 MkWh per år och dess första aggregat skulle kunna tas i bruk under hösten 1963. Som ett förnyelsearbete föreslår styrelsen därjämte en ny ångpanna i Västerås ångkraftstation.

Vattenfallsstyrelsen har under hand lämnat vissa uppgifter om hur vattenkraftförsörjningen kan komma att gestalta sig för verkets del fram till 1962/63, vid den utveckling av belastningen, som prognosen anger, och med de utbyggnader, som styrelsen planerar att genomföra. Dessa uppgifter har sammanställts i tabell 1.

Tabell 1. Beräknad produktionsförmåga och beräknad belastning m. m. för vattenfallsverket under 1955/56—1962/63.

Miljoner kilowattimmar							
År	Vattenkraftproduktion under normalår	Vattenkraftproduktion under exceptionellt torrår ¹	Netto-belastning ²	Marginal vid normalår	D:o i % av netto-belastningen	Marginal vid torrår	D:o i % av netto-belastningen
1955/56 ..	11 200	9 500	11 800	— 600	— 5,1	— 2 300	— 19,5
1956/57 ..	12 150	10 350	12 650	— 500	— 4,0	— 2 300	— 18,2
1957/58 ..	12 800	10 900	13 500	— 700	— 5,2	— 2 600	— 19,3
1958/59 ..	13 900	11 800	14 350	— 450	— 3,1	— 2 550	— 17,8
1959/60 ..	15 500	13 200	15 200	300	2,0	— 2 000	— 13,2
1960/61 ..	16 500	14 000	16 050	450	2,8	— 2 050	— 12,8
1961/62 ..	18 050	15 350	17 050	1 000	5,9	— 1 700	— 10,0
1962/63 ..	19 300	16 400	18 150	1 150	6,3	— 1 750	— 9,6

¹ För Statens Vattenfallsverks del uppskattat till 85 % av normalårsproduktionen.

² Exklusive ånggenerering och exporterad överskottskraft.

Gjorda uppskattningar av belastningsutveckling och kraftproduktion inom den kommunala och privata sektorn av kraftindustrin visar en utveckling, som liknar den i tabellen redovisade.

För genomförande av sitt utbyggnadsprogram samt för bestridande av kostnaderna för regleringsföretag, distributionsanläggningar och vissa finansiella utgifter förutsätter styrelsen för nästa budgetår en medelsförbrukning av 390 milj. kr. Den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen för vattenfallsverkets investeringar utgör 326 milj. kr.

Enligt min mening måste programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna i första hand inriktas på att snarast uppnå en sådan produktionsnivå, att ransoneringsriskerna även vid relativt svåra grader av torrår elimineras. Att därutöver höja utbyggnadsgraden för vattenkraften, så att ångkraftandelen kan hållas låg, är dessutom ett angeläget önskemål både med hänsyn till de driftekonomiska fördelarna och med tanke på den minskade förbrukningen av importbränsle, som detta skulle innebära. Ett genomförande i full utsträckning av vattenfallsstyrelsens nu föreslagna utbyggnadsprogram framstår därför som i hög grad önskvärt. Det begränsade investeringsutrymmet samt mängden av andra trängande investeringsbehov gör det emellertid nödvändigt, att tills vidare basera kraftutbyggnaden på den blygsammare målsättning, som jag först antydde. Med denna utgångspunkt har jag ansett mig kunna för vattenfallsverkets investeringar för nästa budgetår förorda ett tak, som är 30 milj. kr. lägre än enligt vattenfallsstyrelsens förslag. Jag föreslår alltså en medelsförbrukningsram om 360 milj. kr., innebärande en utökning med 34 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetårs ram. Av tabell 2 framgår hur medelsförbrukningen skulle fördelas vid en sådan ram.

Tabell 2.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
Kraftstationsbyggnader m. m.	186,0	183,2	245,2	222,0
Regleringsföretag	18,9	21,1	33,0	30,0
Distributionsanläggningar	117,8	111,0	107,0	104,0
Övriga anslag	5,5	10,5	4,8	4,0
Summa kronor	328,2	325,8	390,0	360,0

Den beskärning av styrelsens äskanden, som jag sålunda ansett nödvändig, har alltså fördelats med i runt tal 23 milj. kr. på kraftstationsbyggnader, 3 milj. kr. på ettvar av anslagen till regleringsföretag och distributionsanläggningar samt 1 milj. kr. på övriga anslag. Reduceringarna får främst som följd, att ett beslut om påbörjande av Stalons kraftstation får anstå tills vidare. Vidare torde arbetena vid Stensele kraftstation i Umeälven komma att fördröjas med följd att detta kraftverk tas i drift tre kvartal senare än beräknat. Desutom synes det för Messaure kraftstation avsedda

begynnelsebeloppet bli mindre än vad styrelsen avsett, medförande en förskjutning i tiden för arbetenas igångsättande under nästa budgetår.

Dessa åtgärder skulle enligt en inom vattenfallsstyrelsen gjord beräkning medföra, att produktionsförmågan för åren 1960/61 och 1961/62 skulle vid normal vattentillgång bli 160 MkWh resp. 460 MkWh mindre än enligt styrelsens planer. Utbyggnadsgraden för dessa år skulle bli 101,8 resp. 103,2 % och för den händelse vattentillgången under något av dessa år skulle bli endast 85 % av den normala, skulle en brist föreligga inom vattenfallsverkets distributionsområden om 190 resp. 140 MkWh. Det synes mig därvid som om styrelsens beräkning av produktionsförmågan präglas av viss försiktighet. Därest samma utnyttjningstid för värmekraftverken och samma möjligheter till tillfälliga kraftinköp skulle vara för handen som under förra budgetåret, skulle i stället för denna brist ett icke oväsentligt överskott föreligga. Även om vissa gynnsamma omständigheter kan ha bidragit till de höga produktionsciffrorna för värmekraft och tillfälligt inköpt kraft under förra året, förefaller mig likväl här en marginal finnas. Jag anser sålunda det av mig förordade utbyggnadsprogrammet leda till att — under förutsättning att elkonsumtionen icke överstiger den uppgjorda prognosen och att utbyggnaderna inom den kommunala och privata sektorn håller jämna steg med förbrukningen — kraftförsörjningsläget förbättras till att bli praktiskt taget torrårssäkert under de aktuella åren i början av 1960-talet.

Vid bifall till mitt förslag bör vattenfallsstyrelsen alltså för nästa budgetår erhålla bemyndigande att påbörja arbetena vid Tuggens kraftstation i Umeälven och Messaure kraftstation i Luleälven samt att verkställa utbyte av en ångpanna i Västerås ångkraftstation.

Styrelsen framlägger i år förslag om påbörjande av två atomenergianläggningar. Den ena av dessa, benämnd Adam, skulle utgöra en atomvärmestation i Västerås med 75 000 kW värmeeffekt och kunna färdigställas till år 1960. Den andra, kallad Eva, skulle bli en kraftstation med en kapacitet av 100 000 kW elektrisk effekt och anses kunna byggas ut till år 1963. För dessa anläggningar beräknas under nästa budgetår ett medelsbehov av 40 milj. kr. Detta belopp förutsättes av styrelsen anvisat utanför de rambe-gränsade investeringarna.

I annat sammanhang har statsrådet och chefen för handelsdepartementet denna dag anmält ett utvecklingsprogram för utnyttjandet av atomenergi i Sverige. Därvid framhålles, att uppförandet av Västerås-anläggningen bör komma till stånd så snabbt som tillgängliga personal- och investeringsresurser medger. Ett ställningstagande till den av vattenfallsstyrelsen föreslagna atomkraftstationen Eva har ansetts böra tills vidare uppskjutas.

Atomenergien kommer såvitt nu kan bedömas på längre sikt att få en avgörande betydelse för landets elkraftförsörjning. Jag har därför funnit det angeläget att redan från början det statliga vattenkraftföretaget, som svarar för ungefär hälften av landets elkraftförsörjning, kopplas in på utvecklingsarbetet inom atomenergiområdet. Med anledning härav föreslår jag,

att i år beslut fattas om att anlägga en värmereaktor i Västerås. Härigenom får vattenfallsstyrelsen möjligheter att med inriktning på ett konkret mål fortsätta det utvecklingsarbete inom styrelsen, som redan påbörjats. Med hänsyn till i första hand den återhållsamhet i investeringar, som det ekonomiska läget generellt kräver, har jag ansett, att medelstillelningen för nästa budgetår bör begränsas till 2 milj. kr. Ur den synpunkt, som härvidlag bör vara vägledande, nämligen atomenergiens användning för elkraftalstring, torde det icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse om värmereaktorns färdigställande förskjutes någon tid i förhållande till de ursprungliga planerna. Jag förutsätter, att för de därpå följande budgetåren väsentligt högre anslagsbelopp måste beviljas för denna reaktor.

Med hänsyn bland annat till det synnerligen preliminära stadium, i vilket planeringsarbetet rörande atomkraftstationen Eva f. n. befinner sig, har jag ej ansett mig böra ta upp några medel till denna anläggning för nästa budgetår. Jag förutsätter, att projektering av anläggningen samt undersökningar rörande lämplig plats för stationen fortsättes, för att framdeles ett mera utarbetat förslag skall kunna underställas statsmakternas prövning.

I enlighet med vad sålunda förordats torde för nästa budgetår ett anslag om 2 milj. kr. anvisas till Atomenergianläggningar under vattenfallsverkets fond. Jag förutsätter liksom vattenfallsstyrelsen, att medelförbrukningen på anslaget icke skall inräknas i de ram begränsade investeringarna.

Vid sidan av de ramreglerade anslagen har vattenfallsstyrelsen därjämte för nästa budgetår hemställt, att ett anslag av 10 milj. kr. för fortsatta arbeten rörande förvaltningsbyggnaden i Räcksta måtte erhållas. Jag tillstyrker styrelsens förslag härvidlag.

Som jag i investeringsplanen för kommunikationsverken närmare motiverat synes investeringsanslagen till kraftstationsbyggnader nu böra sammanföras till ett kollektivt anslag benämnt Kraftverksbyggnader m. m. Till detta anslag torde få överföras de behållningar, som vid utgången av budgetåret 1956/57 förefinnes på de tidigare anvisade anslagen under anslagsgruppen Kraftstationer m. m.

I fråga om beräkningen av anslagen förordar jag, att i princip de belopp anvisas, som fordras för att jämte beräknad behållning vid nästa budgetårs ingång täcka medelförbrukningen under varje anslagsrubrik. Dispositionsanslaget upptager jag till 18 milj. kr. Den totala anslagssumman för nästa budgetår kommer därvid att utgöra 360 milj. kr.

I anslaget till distributionsanläggningar har styrelsen inräknat en kostnad om 4,5 milj. kr. för inköp och upprustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. I överensstämmelse med tidigare tillämpade riktlinjer bör 80 % av utgifterna härför omedelbart avskrivras. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag föreslagit, att i detta syfte ett avskrivningsanslag om 3,6 milj. kr. anvisas på driftbudgeten för nästa budgetår.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1957/58 under statens vattenfallsverks fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen till

a) Kraftverksbyggnader m. m.	207 000 000 kr.
b) Atomenergianläggningar	2 000 000 »
c) Regleringsföretag	30 000 000 »
d) Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk ..	92 000 000 »
e) Övriga anslag:	
1. Inköp av vattenfall och fastigheter	500 000 »
2. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	500 000 »
3. Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	10 000 000 »
4. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	18 000 000 »

6. Luftfartsfonden

Till luftfartens markorganisation har för budgetåren 1954/55—1956/57 anvisats samt för budgetåret 1957/58 äskats följande investeringsanslag:

	1954/55	1955/56	1956/57	Äskanden 1957/58
	tusental kronor			
Markförvärv	—	—	1	—
Flygfältsbyggen	3 800	5 000	—	2 800
Byggnader	1 700	—	1 400	1 000
Teleutrustning m. m.	100	100	100	110
Belysningsanläggningar	900	900	550	930
Fordon, maskiner och redskap	300	450	1 050	1 230
Försvarsberedskap vid luftfartsverket ...	225	145	100	530
Luftfartsverkets dispositionsanslag	—	150	800	700
Summa	7 025	6 745	4 001	7 300

Luftfartsstyrelsen

Beträffande de för innevarande och nästa budgetår planerade investeringarna har luftfartsstyrelsen i skrivelse den 28 augusti 1956 redovisat följande program.

Anslag och objekt	Beräknad total- kostnad	Faktisk	Arbetsprogram	
		medelför- brukning t. o. m. 30/6 1956	1956/57	1957/58
		tusental kronor		
1. Markförvärv	—	—	—	—
2. Flygfältsbyggen				
Halmsjön				
Kulvert	250	81	85	—
Bromma				
Förstärkningsarbeten	500	190	310	—
Torslanda				
Banförstärkning (nytt objekt)	2 600	—	—	1 600
Bulltofta				
Taxibanor, platta, tillfartsväg m. m. till ny stationsbyggnad	2 000	—	400	300
Sundsvall				
Broförbindelse jämte tillfartsvägar (nytt objekt)	2 240 ¹	—	—	500

¹ Luftfartsverkets kostnad.

Anslag och objekt	Beräknad totalkostnad	Faktisk medelsförbrukning	Arbetsprogram	
		t. o. m. 30/6 1956	1956/57	1957/58
		tusental	kronor	
Visby				
Fältutvidgning	3 750 ¹	2 759	541	—
Diverse flygplatser	743	—	343	400
Summa	12 083	3 030	1 679	2 800
3. Byggnader				
Torslanda				
Tillbyggnad till stationsbyggnaden	730	673	57	—
Garage m. m.	300	—	100	—
Bulltofta				
Ny stationsbyggnad m. m.	2 800 ¹	—	150	1 000
Visby				
Ny stationsbyggnad	650	—	500	150
Garage m. m.	400	—	250	150
Diverse flygplatser	700	—	300	400
Summa	5 580	673	1 357	1 700
4. Teleutrustning m. m. (delvis nya objekt)	307	—	197	110
5. Belysningsanläggningar				
Bromma				
Komplettering av högintensitetsljus m. m. (nya objekt)	155	—	—	115
Torslanda				
Komplettering av högintensitetsljus m. m. (nya objekt)	125	—	—	85
Ombyggnad av inflygningslinjer	210	16	189	—
Bulltofta				
Komplettering av högintensitetsljus m. m. (nya objekt)	135	—	—	90
Belysningsanläggningar m. m. för nytt stationsområde och byggnad (nya objekt)	250	—	—	190
Visby				
Mottagningsstation och fältbelysning m. m.	980	334	646	—
Diverse flygplatser				
Två mindre fältbelysningsutrustningar för inrikestrafikens behov (nytt objekt)...	300	—	—	300
Övriga diverse arbeten	358	—	208	150
Summa	2 513	350	1 043	930

¹ Luftfartsverkets kostnad.

ken takt de i arbetsprogrammet angivna objekten skall komma till utförande inom den totalram för investeringsverksamheten, som kan komma att fastställas.

6: 1 Markförvärv

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 000	—	—
1956/57	1 000	1 000	—*
1957/58 styrelsen	2 000	—	—*
dep.ch.	2 000	1 000	—*

Några markförvärv förutses ej under budgetåret 1957/58, varför något nytt belopp inte synes behöva upptagas.

6: 2 Flygfältsbyggen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 052 000	5 000 000	4 187 000
1956/57	1 865 000	—	1 150 000*
1957/58 styrelsen	715 000	2 800 000	3 300 000*
dep.ch.	715 000	1 400 000	2 100 000*

1. Torstrand flygplats

Den permanenta beläggningen på huvudbanan har sedan banan byggdes åren 1942—44 inte undergått några genomgripande reparationer eller förbättringar. Beläggningen i fråga har nu visat allvarliga tecken på försämring. Asfalten har börjat spricka och flagna av i en sådan utsträckning, att ny beläggning snarast måste påföras. Orsaken härtill är dels den relativt långa tid, som gått sedan nuvarande beläggning tillkom, dels den allt intensivare trafiken, vilken äger rum med allt tyngre flygplan. För att banan skall kunna hållas i acceptabelt skick bör dessa beläggningsarbeten påbörjas senast sommaren 1957. Då huvudbanan byggdes beräknades den enligt gällande bestämmelser för bärighet kunna mottaga flygplan försedda med dubbelhjul upp till en högsta tillåten vikt av omkring 36 ton. Styrelsen har i särskilda fall tillåtit höjning av nu nämnda siffra till 42 ton. Då banans längd- och inflygningsförhållanden i och för sig medger högre vikter för flera av de flygplanstyper, som nu trafikerar flygplatsen, utgör banans bärighet i vissa fall den enda begränsande faktorn i fråga om banans användningsmöjligheter.

Då ny beläggning under alla förhållanden måste påföras, synes det lämpligt och ändamålsenligt att därvid låta beläggningen erhålla sådan tjocklek,

* Preliminärt belopp.

att bärigheten samtidigt ökas. Merkostnaden härför är förhållandevis ringa i förhållande till de totala kostnaderna för arbetena i fråga. Sedan ny beläggning påförts enligt nu angivna riktlinjer skulle för flygplan av typ Douglas DC-7C kunna tillåtas en vikt av 63 ton. Kostnaderna för här ifrågasvarande arbeten beräknas uppgå till i runt tal 2 600 000 kr. Det torde dock bli nödvändigt att dela upp arbetet på två budgetår; för budgetåret 1957/58 beräknas ett belopp av 1 600 000 kr. erforderligt för ändamålet.

2. Bulltofta flygplats

Vid behandlingen av investeringarna under luftfartsfonden för budgetåret 1956/57 har statsmakterna i princip tagit ställning till frågan om byggande av ett nytt stationsområde. För projektering och påbörjande av arbetena med taxibanor, stationsplatta m. m. har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av 400 000 kr. Under rubriken Byggnader redogöres i det följande för bland annat den arbetstakt, i vilken stationsbyggnaden bör färdigställas. För att få stationsområdet i övrigt färdigt samtidigt som byggnaderna beräknas för budgetåret 1957/58 300 000 kr.

3. Sundsvall/Härnösands flygplats

I sin framställning den 24 augusti 1955 angående investeringsanslag under luftfartsfonden för budgetåret 1956/57 framlade luftfartsstyrelsen förslag att såsom en första etapp i upprustningen av flygplatsen ersätta den nuvarande färjeförbindelsen till fastlandet med en bro. De därmed förenade kostnaderna beräknades uppgå till 3 240 000 kr., varav vägväsendet förklarat sig berett att svara för 1 000 000 kr., motsvarande det kapitaliserade beloppet av kostnaderna för färjeförbindelsen. I statsverkspropositionen anförde föredragande departementschefen, att han i dåvarande läge ansåg detta projekt böra anstå. Riksdagens beslut innebar inte någon ändring härutinnan.

Luftfartsstyrelsens i det föregående omförmälda tioårsplan upptager bland annat utbyggnad av den s. k. norrlandslinjen, vilken utgör en betydelsefull del av inrikestrafikens stamlinjenät. Planen omfattar utbyggnad av tre flygplatser, nämligen Sundsvall/Härnösand, Umeå och Kiruna. Praktiska skäl talar för, att i första hand utbyggnaden av Sundsvall/Härnösands flygplats påbörjas med hänsyn till den flygtrafik, som redan nu pågår därstädes och enär bestämda planer föreligger på återupptagande våren 1957 av den regelbundna flygtrafiken till flygplatsen. I fråga om Kiruna synes ett samarbete med flygvapnet i likhet med det, som äger rum beträffande Visby flygplats, ligga inom möjligheternas gräns. Överläggningar härom pågår och ett förslag härutinnan är att emotse inom en nära framtid. Umeå flygplats bör därefter utbyggas så snart förutsättningar härför föreligger. Såsom luftfartsstyrelsen i föregående års petita närmare utvecklat, beräknas en fullständig upprustning av Sundsvall/Härnösands flygplats draga en totalkostnad av ca 8 000 000 kr. Den mest angelägna delen av dessa arbeten utgöres allttjämt av broförbindelsens tillkomst. I vilken takt övriga arbeten skall komma till utförande torde framdeles få prövas mot bakgrunden av

angelägenhetsgraden för övriga investeringsobjekt. Luftfartsstyrelsen föreslår, att broprojektet kommer till utförande, därvid för budgetåret 1957/58 bör beräknas ett belopp av 500 000 kr. för påbörjande av dessa arbeten. Enligt luftfartsstyrelsens mening bör kostnaderna för broförbindelsen bestridas av vägmedel. Med hänsyn till bronns angelägenhetsgrad för den civila luftfarten vill styrelsen dock inte motsätta sig, att en del av kostnaderna för densamma kommer att åvila luftfartsverket, i den mån detta erfordras för att bron över huvud taget skall kunna komma till stånd på ett tidigare stadium än som förutsatts i väg- och vattenbyggnadsverkets långsiktiga investeringsprogram för vägväsendet.

4. Olika flygplatser

För diverse och oförutsebara arbeten vid olika flygplatser beräknas ett belopp av 400 000 kr.

I enlighet med det anförda bör under rubriken Flygfältsbyggen för budgetåret 1957/58 upptagas ett investeringsanslag av (1 600 000 + 300 000 + 500 000 + 400 000) 2 800 000 kr.

6:3 Byggnader

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	1 211 000	—	511 000
1956/57	700 000	1 400 000	1 175 000*
1957/58 styrelsen	925 000	1 000 000	1 850 000*
dep.ch.	925 000	800 000	1 700 000*

1. Bulltofta flygplats

I sin skrivelse angående investeringsanslag för luftfartsfonden för budgetåret 1956/57 framlade luftfartsstyrelsen förslag om anläggande av nytt stationsområde på Malmö/Bulltofta flygplats och beräknade kostnaderna för en ny stationsbyggnad till ett totalbelopp av 3,5 milj. kr. Styrelsen anmälde sedermera under hösten 1955 att kostnaden i stället borde beräknas till 4 milj. kr. I sammanhanget anmälde styrelsen, att efter förhandlingar med Malmö stad ett förslag till avtal mellan kronan och staden upprättats. Staden skulle bland annat lämna ett beräknat bidrag om 1 milj. kr. till kostnaderna för stationsbyggnadens uppförande. I statsverkspropositionen till 1956 års riksdag anförde departementschefen, att han i princip tillstyrkte ifrågakvarande upprustning av Malmö/Bulltofta flygplats. Då han emellertid fann beräkningen av kostnaderna för stationsbyggnaden osäker, ansåg han en översyn av förslaget i denna del påkallad. I detta sammanhang borde undersökas, om inte kostnadsreduceringar kunde vinnas genom ett ändrat utförande av byggnaden. Vissa i förslaget till avtal mellan kronan och Malmö stad intagna bestämmelser borde ävenledes borttagas eller upp-

* Preliminärt belopp.

mjukas. På grund härav upptogs i statsverkspropositionen endast medel för projektering av byggnaden.

Med anledning av vad som förekommit har luftfartsstyrelsen, som i ärendet samrått med byggnadsstyrelsen, verkställt en noggrann översyn av byggnadskostnaderna, varvid vissa förenklingar av stationsbyggnadens utförande har befunnits möjliga. Den totala kostnaden för byggnaden kan nu beräknas till 3 800 000 kr.; den huvudsakliga besparingen har därvid kunnat göras genom inskränkningar i de ursprungligen beräknade restaurangutrymmena. Ett nytt förslag till avtal mellan kronan och Malmö stad, innefattande de av departementschefen antydda modifieringarna i texten, har utarbetats inom luftfartsstyrelsen och undertecknats av fastighetsnämnden i Malmö stad under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande. Så snart stadens slutgiltiga godkännande av det nya avtalsförslaget föreligger, kommer luftfartsstyrelsen att underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning. Då behov av en ny stationsbyggnad för varje år gör sig allt starkare gällande, bör arbetena på densamma snarast komma i gång, särskilt som byggnadstiden inte kommer att understiga två år och byggnaden bör kunna tagas i bruk senast våren 1959. Under budgetåret 1957/58 erfordras för ändamålet 1 000 000 kr.

2. Olika flygplatser

För diverse smärre byggnadsarbeten vid olika flygplatser samt för oförutsedda arbeten beräknas 400 000 kr.

I enlighet med arbetsprogrammet föreligger under rubriken Byggnader för budgetåret 1957/58 ett investeringsbehov av (1 000 000 + 150 000 + 150 000 + 400 000) 1 700 000 kr. Med hänsyn till beräknade behållningar vid utgången av budgetåret 1956/57 samt förutsebara eftersläpningar i arbetsprogrammet som helhet betraktat kan medelsbehovet emellertid inskränkas till 1 000 000 kr.

6:4 Teleutrustning m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	13 000	100 000	16 000
1956/57	97 000	100 000	160 000*
1957/58 styrelsen	37 000	110 000	140 000*
dep.ch.	37 000	100 000	100 000*

För erforderliga kompletteringar av den teletekniska utrustningen för talförbindelser mellan och inom flygplatserna (telefon-, högtalar-, fältradioanläggningar o. d.) beräknar styrelsen ett belopp av 110 000 kr.

För nästa budgetår föreligger sålunda ett medelsbehov av 110 000 kr., vilket belopp styrelsen äskar.

* Preliminärt belopp.

6:5 Belysningsanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	585 000	900 000	939 000
1956/57	546 000	550 000	900 000*
1957/58 styrelsen	196 000	930 000	1 100 000*
dep.ch.	196 000	800 000	950 000*

Bromma flygplats

I avsikt att förbättra flygsäkerheten och regulariteten vid flygplatsen är det nödvändigt att förstärka banljusen inom de första 300 m av instrumentlandningsbanan (huvudbanan). De sålunda speciellt arrangerade högintensiva ljusen tjänar till att i samband med övriga högintensiva ban- och inflygningsljus vid låga siktvärden särskilt markera det område, där landning kan påbörjas — det s. k. sättningsområdet. Denna ljusförstärkning beräknas draga en kostnad av 75 000 kr. Härav erfordras för budgetåret 1957/58 ett belopp av 35 000 kr.

I sina petita för budgetåret 1953/54 äskade luftfartsstyrelsen medel för anläggande av en ny kraftcentral samt anskaffande av ett reservkraftaggregat vid Bromma flygplats. Föredragande departementschefen förordade bifall till förslaget, vilket även blev riksdagens beslut. Av skilda skäl, främst aktualiserandet av frågan om flygplatsens framtid efter det att en storflygplats färdigställdes, ansåg sig sedermera luftfartsstyrelsen böra uppskjuta utförandet av projektet i fråga. Den alltmera ökade trafiken på flygplatsen och det därmed följande kraftbehovet gör det emellertid nu nödvändigt att snarast ersätta åtminstone nuvarande reservkraftaggregat, som är helt otillräckligt, med ett nytt med större kapacitet. Det nya aggregatet, som kan användas tills frågan beträffande Bromma flygplats fortsatta utnyttjande avgjorts och som vid behov kan flyttas till annan flygplats, drager en kostnad av endast 80 000 kr., medan den först planerade anläggningen skulle ha kostat 240 000 kr. Hela beloppet 80 000 kr. erfordras under budgetåret 1957/58.

Torslanda flygplats

Motsvarande ljusförstärkning som vid Bromma flygplats erfordras för instrumentbanan vid Göteborg-Torslanda flygplats, och kostar även där 75 000 kr., varav 35 000 kr. erfordras för budgetåret 1957/58. För vinnande av bättre sikt vid låga siktvärden och därigenom möjlighet för piloten till tidigare orientering till landningsbanan är det härjämte nödvändigt att utbygga det högintensiva inflygningsljussystemet med ytterligare en tvärgående ljuslinje, s. k. crossbar, belägen utanför tidigare utbyggda dylika. Härigenom uppfylles de krav på inflygningsljus, vilka såsom normer antagits av den internationella civila luftfartsorganisationen. Kostnaden härför uppgår till 50 000 kr. under budgetåret 1957/58.

* Preliminärt belopp.

Bulltofta flygplats

Den ljusförstärkning inom sättningsområdet för instrumentbanan, som i det föregående föreslagits för Stockholm-Bromma och Göteborg-Torslanda flygplatser, erfordras även för Malmö-Bulltofta flygplats. Kostnaden härför uppgår till 75 000 kr., varav 30 000 kr. erfordras för budgetåret 1957/58. Vidare är det även på denna flygplats nödvändigt med en yttre crossbar för inflygningsljus, vilken med hänsyn till terrängförhållandena här drager en kostnad av 60 000 kr.

I samband med utbyggnaden av det nya stationsområdet erfordras nya ljus för taxibanorna till en kostnad av 40 000 kr. För den nya stationsbyggnaden måste uppföras en transformatorstation samt redan under första utbyggnadsstadiet nedläggas erforderliga elektriska kablar. Kostnaden härför uppgår till sammanlagt 140 000 kr., varav för budgetåret 1957/58 erfordras 100 000 kr. I samband med uppförandet av ny stationsbyggnad och överflyttning av trafikledningen till denna erfordras överflyttning och komplettering av manöverutrustning m. m. för fältbelysningsanläggningen. Kostnaden härför uppgår till sammanlagt 70 000 kr., varav för budgetåret 1957/58 erfordras 50 000 kr.

Olika flygplatser

Såsom i det föregående framhållits har under de gångna åren knappast några egentliga nyinvesteringar företagits på de smärre huvudsakligen för inrikestrafiken avsedda flygplatserna. Detta har bland annat medfört, att desamma saknar sådan fältbelysning, som i dagens läge utgör en förutsättning för en någorlunda reguljär flygtrafik. Då slutgiltiga planer för en utvidgad inrikestrafik ännu inte föreligger kan luftfartsstyrelsen inte f. n. ange vilka flygplatser, som i första hand bör ifrågakomma för utrustning i nu berörda hänseende. Då emellertid arbetena med belysningsanläggningarna måste igångsättas relativt snart efter det att planerna härutinnan mognat, synes av praktiska skäl medel böra redan nu beräknas för åtminstone två anläggningar av detta slag. Den sammanlagda kostnaden för nu berörda ändamål uppgår till 300 000 kr.

För diverse kompletteringsarbeten på olika flygplatser beräknas sammanlagt 150 000 kr.

Under rubriken Belysningsanläggningar för budgetåret 1957/58 föreligger sålunda ett anslagsbehov av (115 000 + 85 000 + 280 000 + 300 000 + 150 000) 930 000 kr.

6:6 Fordon, maskiner och redskap

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	57 000	450 000	323 000
1956/57	184 000	1 050 000	1 175 000*
1957/58 styrelsen	59 000	1 230 000	1 280 000*
dep.ch.	59 000	1 200 000	1 200 000*

* Preliminärt belopp.

I sina petita för budgetåret 1956/57 anmälde luftfartsstyrelsen behov av upprustning av den s. k. katastrofberedskapen, innebärande anskaffning av ett antal brandbilar, ombyggnad av äldre brandfordon samt inköp av diverse kompletterande specialutrustning. Den totala kostnaden härför beräknades uppgå till 1 500 000 kr. För ändamålet anvisade 1956 års riksdag 675 000 kr. samt medgav, att beställningar finge utläggas för hela anskaffningsprogrammet. Nämda anskaffningsprogram hade uppdelats på tre budgetår, på så sätt att under budgetåret 1955/56 skulle förbrukas 265 000 kr., för budgetåret 1956/57 675 000 kr. samt för budgetåret 1957/58 560 000 kr. Till följd av vad sålunda anförts erfordras för budgetåret 1957/58 för här ifrågakörande ändamål 560 000 kr.

Den ökande trafiken på de större trafikflygplatserna har medfört en ökad belastning och därav föranledd mycket stark förslitning av verkets fordons- och maskinpark, särskilt den som är avsedd för vinterfäthållningen. Trafikökningen avspeglar sig i längre öppethållningstider samt en under dessa öppethållningstider mera jämnt fördelad trafik. Detta innebär i sin tur att de tidsperioder av dygnet, under vilka snöröjning, sandning m. m. kan äga rum utan hinder av och för flygtrafiken, efter hand avsevärt förkortats. För att under den knappa tid, som nu i regel står till buds för dylika arbeten, kunna hinna med den för trafiken nödvändiga fäthållningen erfordras därjämte, att vid utbyte av den förslitna materielen sådan med större arbetskapacitet anskaffas än den verket nu disponerar. Den ersättningsanskaffning, varom sålunda är fråga, drager en beräknad kostnad av 505 000 kr. Av nämnda belopp åtgår 240 000 kr. för anskaffning av två väghyvlar med snörotorer till Bromma och Torslanda flygplatser samt två lastbilar för en sammanlagd kostnad av 120 000 kr. till Bromma och Visby flygplatser. Denna materiel ersätter motsvarande antal väghyvlar och lastbilar, som inköpts i begagnat skick och nu är helt förslitna. I övrigt omfattar ersättningsanskaffningen — såvitt nu kan förutses — ett mindre antal kombinerade person- och redskapsbilar, en traktor, en fältgräsklippare, fyra sandspridare samt fem snöplogar.

Den normala nyanskaffningen av fordon, maskiner och redskap kan för budgetåret 1957/58 inskränkas till ett belopp av 165 000 kr. Den största posten i nyanskaffningsprogrammet avser materiel för den s. k. ramp-tjänsten, som luftfartsverket mot särskild ersättning utför åt ett alltmer ökande antal trafikföretag. För detta ändamål erfordras truckar, lastvagnar, laddningsaggregat, passagerartrappor m. m. för sammanlagt 75 000 kr. I övrigt erfordras en mindre räddningsmotorbåt för Jönköpings flygplats, en flamkastare för issmältning på Bulltofta flygplats, en sopmaskin på Bromma flygplats samt instrument för mätning av bromsverkan på banorna vid vissa trafikflygplatser för sammanlagt 90 000 kr.

I enlighet med det anförda bör under rubriken Fordon, maskiner och redskap upptagas ett investeringsanslag av (560 000 + 505 000 + 165 000) 1 230 000 kr.

6: 7 Försvarsberedskap vid luftfartsverket

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	188 000	145 000	61 000
1956/57	272 000	100 000	340 000*
1957/58 styrelsen	32 000	530 000	530 000*
dep.ch.	32 000	400 000	400 000*

Luftfartsstyrelsen har i särskild skrivelse den 28 augusti 1956 hemställt, att för nästa budgetår anvisas dels ett investeringsanslag av 530 000 kr. för försvarsberedskapsändamål och dels ett avskrivningsanslag å driftbudgeten med samma belopp. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon redogörelse för innehållet i densamma inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet överlämnas till vederbörande utskott.

6: 8 Luftfartsverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	819 000	150 000	259 000
1956/57	710 000	800 000	1 100 000*
1957/58 styrelsen	410 000	700 000	800 000*
dep.ch.	410 000	700 000	550 000*

För nästa budgetår äskar luftfartsstyrelsen 700 000 kr. för förstärkning av dispositionsanslaget.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1955/56. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet överlämnas till vederbörande utskott.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande, som redovisats under postverkets fond.

Scandinavian Airlines System har i yttrande till luftfartsstyrelsen tillstyrkt styrelsens äskanden. Härutöver har SAS framhållit, att flygplatsen i Norrköping bör förstärkas för att kunna taga emot tyngre flygplan. Konsortiet påpekar även vissa ytterligare investeringsbehov, bl. a. en hangarbyggnad på Sundsvall/Härnösands flygplats.

Departementschefen

Luftfartsstyrelsen har vid sina anslagsberäkningar för nästa budgetår utgått från att investeringsramen, som för innevarande budgetår utgörs 6 milj.

* Preliminärt belopp.

kr., skall utvidgas till 9,0 milj. kr. och äskar efter hänsynstagande till förutsatta behållningar av tidigare anvisade medel 7,3 milj. kr. i nya anslag. Såsom framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag ansett mig kunna förorda en utökning av ramen till 7 milj. kr. Hur medelsförbrukningen vid denna ram ungefärligt kan komma att fördela sig på de väsentligaste anslagsändamålen, framgår av följande sammanställning.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Flygfältsbyggen	4,2	1,1	3,3	2,1
2. Byggnader	0,5	1,2	1,9	1,7
3. Teleutrustning	—	0,2	0,1	0,1
4. Belysningsanläggningar	0,9	0,9	1,1	0,9
5. Fordon, maskiner, redskap	0,3	1,2	1,3	1,2
6. Försvarsberedskap	0,1	0,3	0,5	0,4
7. Dispositionsanslaget m. m.	0,3	1,1	0,8	0,6
Summa milj. kr.	6,3	6,0	9,0	7,0

Med ledning av den sålunda uppskattade medelsförbrukningen under nästa budgetår och de förutsatta, till budgetåret ingående reservationerna har de anslag beräknats, som angivits i de till anslagsrubrikerna fogade tabellerna och som sammanlagt uppgår till 5,4 milj. kr.

Den i fjolårets statsverksproposition berörda frågan om utbyggnad av en storflygplats är alltjämt föremål för utredning. Ehuru det ej med full säkerhet f. n. kan sägas, om en proposition i ämnet kan framläggas till vårsessionen av årets riksdag, anser jag mig böra ta upp ett preliminärt belopp för ändamålet. Jag föreslår, att 25 milj. kr. beräknas härför vid sidan om de rambegränsade investeringarna.

Beträffande investeringsplanerna för budgetåret 1957/58 vill jag anföra följande.

Under anslaget till Flygfältsbyggen har luftfartsstyrelsen anmält behov av en ny beläggning på huvudbanan på Torslanda flygplats. Den totala kostnaden härför har beräknats till 2,6 milj. kr., varav 1,6 milj. kr. skulle erfordras för nästa budgetår. Jag har inte något att erinra mot det föreslagna projektet. Den investeringsram, som jag föreslagit för luftfartsverket, torde emellertid göra det nödvändigt att arbetena påbörjas något senare under budgetåret än vad luftfartsstyrelsen förutsatt.

I 1956 års statsverksproposition tillstyrkte jag i princip en upprustning av Bulltofta flygplats. Beräkningen av kostnaderna för en ny stationsbyggnad fann jag emellertid osäker och ansåg därför en översyn av förslaget i denna del påkallad. Vidare anförde jag, att det borde undersökas om inte kostnadsreduceringar kunde vinnas genom ett ändrat utförande av byggnaden. Slutligen borde enligt min mening de i avtalsförslaget upptagna bestämmelserna, som hand kronan i fråga om tidpunkten för byggnadsarbetenas igångsättande och den takt, i vilken arbetena skulle bedrivas, borttagas eller uppmyrkas. Med hänsyn till de ytterligare utredningar och förhandlingar,

som erfordrades i ärendet, upptogs i fråga om byggnaden för budgetåret 1956/57 medel endast för projektering.

Luftfartsstyrelsen har i samråd med byggnadsstyrelsen verkställt en översyn av byggnadskostnaderna och därvid funnit inbesparingar möjliga genom vissa förenklingar av byggnadens utförande. Totalkostnaden för byggnaden har nu räknats ned från 4,0 till 3,8 milj. kr. Styrelsen har överlämnat ett nytt avtalsförslag, vilket godkänts av stadsfullmäktige i Malmö. I jämförelse med det tidigare avtalsförslaget, för vilket jag redogjorde i förra årets statsverksproposition, innebär det nu föreliggande, att tiden för igångsättandet av de arbeten, som skall utföras genom kronans försorg, framflyttats från budgetåret 1956/57 till budgetåret 1957/58 och att tidpunkten, då anläggningarna skall kunna tagas i bruk för sitt ändamål, ändrats från senast två till senast tre år efter påbörjandet av de på kronan ankommande arbetena. Vidare har tillagts en bestämmelse om rätt för staden att, efter samråd med luftfartsstyrelsen, framdraga en avloppsledning över mark, som ingår i flygplatsområdet.

Sedan den begärda översynen nu verkställts anser jag mig böra acceptera den nya kostnadsberäkningen. Jag förordar vidare att avtalsförslaget godkännes. För nästa budgetår beräknas medelsåtgången till 300 000 kr. för iordningsställande av det nya stationsområdet och 1 000 000 kr. för den nya stationsbyggnaden.

Styrelsen hemställde år 1955 i sina äskanden för innevarande budgetår om medel till att påbörja en upprustning av Sundsvall/Härnösands flygplats. I första hand skulle därvid byggas en bro mellan det på en ö belägna flygfältet och fastlandet för en beräknad kostnad av 3 240 000 kr., varav vägväsendet förklarar sig berett att svara för 1 000 000 kr. såsom ersättning för att färjtrafiken kan nedläggas. Som framgår av 1956 års statsverksproposition ansåg jag projektet böra anstå i dåvarande läge. Styrelsen har ånyo hemställt om bemyndigande att få utföra nämnda broprojekt. Enligt min mening utgör frånvaron av en broförbindelse till fastlandet ett avsevärt hinder för en regelbunden flygtrafik och därmed för ett rationellt utnyttjande av gjorda investeringar på flygplatsen, vilka räknat i dagens penningvärde torde uppgå till över 12 milj. kr. Kostnaderna för broförbindelsen är av natur att de bör bestridas av vägmedel och inte från anslag under luftfartsfonden. Med hänsyn till den betydelse som en broförbindelse skulle få för den allmänna samfärdseln, bör det enligt min mening ankomma på vägmyndigheterna att taga upp frågan om intagande av projektet i flerårsplanerna till ny prövning. Möjligheterna till ett förenklat utförande av bron synes i samband därmed böra beaktas.

Mot styrelsens förslag om fortsatta arbeten på Visby flygfält, belyningsanläggningar på vissa flygplatser, fortsatt upprustning av katastroftjänsten samt ersättningsanskaffning av fordon, maskiner och redskap har jag ej något att erinra. Vissa förskjutningar i arbetena torde dock bli nödvändiga eftersom jag icke kunnat i full utsträckning tillstyrka den utökning av investeringsramen, som styrelsen förordat.

Till försvarsberedskap har jag tagit upp ett anslag av 400 000 kr. Beloppet synes böra omedelbart avskrivras. Chefen för finansdepartementet har därför tidigare denna dag förordat, att ett motsvarande avskrivningsanslag anvisas på driftbudgeten.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att för budgetåret 1957/58 under luftfartsfonden anvisa följande investeringsanslag nämligen

a) Markförvärv	1 000	kr.
b) Flygfältsbyggen	1 400 000	»
c) Byggnader	800 000	»
d) Teleutrustning m. m.	100 000	»
e) Belysningsanläggningar	800 000	»
f) Fordon, maskiner och redskap	1 200 000	»
g) Försvarsberedskap vid luftfartsverket	400 000	»
h) Luftfartsverkets dispositionsanslag	700 000	»

II. att, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1957/58 under luftfartsfonden till *Utbyggnad av storflygplats* beräkna ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.

Statens allmänna fastighetsfond

7. Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1956/57	—	200 000	200 000*
1957/58 styrelsen ..	—	250 000	250 000*
dep. ch. ...	—	200 000	200 000*

Byggnadsstyrelsen

I skrivelse den 28 augusti 1956 anför byggnadsstyrelsen.

Den av förra årets riksdag beslutade saneringen av Djurgårdsstaden i Stockholm omfattar den del av Djurgårdsstaden som benämns kåkstaden. Kostnaderna beräknades totalt till 2 milj. kr. Saneringen förutsattes kunna genomföras under en tidrymd av 10 år. Det har emellertid framstått som ett önskemål, att förverkligande av saneringen icke onödigtvis fördröjes. Styrelsen, som finner att önskemålet härutinnan om möjligt bör beaktas, kommer fortsättningsvis att ta hänsyn härtill beträffande planeringen av arbetena och ifråga om framställningar om medel för ändamålet. Behovet av medel för nästa budgetår har styrelsen i avvaktan på fastställande av stadsplan för området och upprättande av arbetsritningar m. m. beräknat komma att uppgå till ett belopp något överstigande den tidigare beräknade medelårskostnaden eller 250 000 kr.

Departementschefen

Jag förordar, att anslaget för nästa budgetår uppföres med ett oförändrat belopp av 200 000 kr. samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

8. Radiohus

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 28 augusti 1956 bl. a. anført.

Sedan riksdagen för vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 använt 500 000 kr. för åtgärder i samband med uppförandet av ett nytt radio-

* Preliminärt belopp.

hus inom nuvarande kvarteret Svea Artilleri i Stockholm, uppdrog Kungl. Maj:t den 28 juni 1946 åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra nämnda byggnad samt ställde de av riksdagen anvisade medlen till telestyrelsens förfogande. Enligt senare direktiv från statsmakterna blev emellertid igångsättningen av byggnadsföretaget ställd på framtiden.

År 1950 upptogs byggnadsfrågan på nytt och en översyn av lokalprogrammet påbörjades. Vid denna tid hade planerna på ett dubbelprogram börjat taga fastare form och man kunde med allt större säkerhet se fram mot televisionens införande. Det framgick sålunda, att vissa grundläggande faktorer ifråga om rundradions uppgifter måste klarläggas, innan slutlig revision av lokalprogrammet kunde åstadkommas. Samtidigt företogs genom särskild utredning en uppdelning av den tekniska verksamheten mellan telestyrelsen och radiotjänst. Först under år 1954 förelåg preliminärt förut-sättningar för slutlig revision av lokalprogrammet. Detta har därefter varit föremål för kontinuerlig bearbetning.

Sedan 1946 har rundradions sändningstid ökats väsentligt och en fortsatt ökning är i princip beslutad av riksdagen, senast under år 1955 i samband med behandlingen av dubbelprogrammet. Som underlag för byggnadsstyrelsens programarbete räknas f. n. med en total sändningstid av 8 100 timmar per år. Vid sidan av sändningstidens ökning har också skett en fortlöpande, relativ ökning av arbetsinsatsen per sändningstimme, en före-teelse som har sin motsvarighet inom utländska radioföretag. Av flera orsaker har sålunda betydligt ökade krav på utrymme för rundradions verksamhet uppstått efter 1946.

Härefter övergår styrelsen till en beskrivning över de utrymmen, som erfordras för administration och programproduktion samt till en redogörelse för televisionens lokalprogram. Vad styrelsen anfört härom torde få bringas till riksdagens kännedom genom att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

I övrigt har styrelsen under hänvisning till en till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ingiven P. M., dagtecknad den 16 augusti 1956, anfört bl. a. följande.

Jämsides med programarbetet har styrelsen tagit upp frågan om val av byggnadstomt till förnyad behandling. Vid 1945 års riksdag hade statsmakterna vid behandlingen av denna fråga godtagit den av byggnadsstyrelsen föreslagna förläggningen av det nya radiohuset till A 1:s kasernområde vid Valhallavägen, kvarteret Svea Artilleri. Härvid hade förutsatts att A 1:s gamla kasernområde skulle friläggas i samband med regementets flyttning till nya kaserner på Järva-fältet och att radiohuset i omedelbar följd därefter skulle uppföras på platsen.

Enligt statsmakternas direktiv kunde radiohusbygget emellertid inte igångsättas vid den planerade tidpunkten och i avvaktan på beslut om igångsättning togs de utrymda kasernbyggnaderna efter hand i anspråk för bl. a. vissa militära ändamål.

När sedan byggnadsfrågan återupptogs, visade det sig, att en förnyad ut-

rymning av kasernerna skulle komma att kräva ersättningslokaler av stor omfattning. Med hänsyn till rådande lokalbrist över huvudtaget skulle sådana lokaler inte kunna anskaffas på annat sätt än genom nybyggnad.

Under tiden har också förutsättningarna för radiohusbygget förändrats så, att den nämnda programrevisionen måste äga rum. Härvid har det visat sig, att tomtrågan även måste omprövas med hänsyn till tomtens storlek. På grund av rundradions genomförda och av statsmakterna ytterligare beslutade programökningar samt uttalade önskemål om en förläggning av televisionens lokaler i anslutning till rundradions har det visat sig, att den tidigare reserverade tomten inom kvarteret Svea Artilleri är otillräcklig för en samlad förläggning av både rundradio och television. Denna tomt ger nämligen inte de möjligheter till sådana framtida utvidgningar, som måste förutses, därest televisionens på längre sikt svårbedömbara utrymmeskrav i huvudsak skall tillgodoses i anslutning till radiohuset.

Styrelsen har därför undersökt om inte annat lämpligt område skulle kunna utnyttjas för radio- och televisionsändamål och funnit kvarteret Förrådsbacken väl motsvara de krav, som uppställts. Sedan konstfackskolan, för vilken norra delen av detta område tidigare reserverats, numera erhållit sin tomtråga löst på annat sätt, står även denna del av kvarteret till disposition. Södra delen av området upptas i huvudsak dels av park och dels av det s. k. ammunitionsförrådet, vilket disponeras av Stockholms tygstation. Enligt beslut av förra årets riksdag skall en friliggande verkstadsbyggnad uppföras för tygstationen i Stockholms närhet. Denna nybyggnad beräknas vara färdigställd under 1958. Efter denna tid skulle sålunda även denna del av området kunna disponeras för radio- och televisionshus.

I den tidigare diskussionen rörande radiohusets förläggning har värdet av en samverkan med musikaliska akademien understrukits och ett av skälen för en förläggning av akademien till dess nuvarande plats inom kvarteret Svea Artilleri var det planerade samarbetet med radiotjänst. Denna samverkan skulle i första hand avse gemensamt nyttjande av radiohusets två större konsertsalar. Härvid uttalades emellertid, att de av akademiens evenemang, som krävde ifrågavarande utrymme, inte skulle komma att hindras av radiohusets placering på annan tomt.

Styrelsen föreslår sålunda att tidigare beslut angående radiohusets placering upphäves och att kvarteret Förrådsbacken upplåtes för rundradio- och televisionsbebyggelse. Styrelsen har i skrivelse till fortifikationsförvaltningen den 16 augusti 1956 närmare behandlat förutsättningarna för denna förläggning, varom samråd skett under hand. Styrelsen har vidare med skrivelse den 16 augusti 1956 till djurgårdsnämnden hemställt om nämndens medverkan till att erforderlig del av kvarteret överföres till styrelsens förvaltning.

På basis av preliminära programhandlingar har styrelsen låtit utreda, hur kvarteret Förrådsbacken lämpligen skulle kunna bebyggas med anläggningar för rundradio och television. Det har därvid framkommit, att en för de båda verksamhetsgrenarna gemensam kontorsbyggnad tillsammans med

rundradions övriga lokaler lämpligen kan förläggas till områdets södra del i Karlavägens förlängning, medan televisionens produktionslokaler samt större parkeringsplatser placeras i områdets norra del mot Gärdet.

Byggnadskostnaderna är av styrelsen uppskattade till 17 milj. kr. för kontorsbyggnaden och 33 milj. kr. för rundradions övriga lokaler eller sammanlagt ca 50 milj. kr. Styrelsen avser att i samband med medelsäskandena hösten 1957 återkomma med mera definitiva kostnadsuppgifter. Styrelsen har i detta sammanhang icke funnit anledning att närmare ingå på frågan om kostnaden för televisionens särskilda lokaler. För en bedömning av sistnämnda kostnader måste nämligen närmare beslut om verksamhetens framtida omfattning avvaktas.

Då radiotjänsts lokalsituation är mest besvärande i vad avser kontorslokaler, är kontorsbyggnaden avsedd att uppföras som en första byggnadsetapp. Hela anläggningen är som nämnts projekterad för en programverksamhet av totalt 8 100 tim. per år. Innan denna omfattning uppnås, räknar styrelsen med att vissa av de planerade kontorsutrymmena skall vara disponibla för andra statliga ändamål. Likaså torde televisionens kontorslokaler icke helt tagas i anspråk, förrän dess produktionsverksamhet kan flyttas till nya lokaler inom kvarteret, vilket kan beräknas ske först i en av de senare etapperna. Med hänsyn till den allmänna bristen på kontorslokaler finner styrelsen det synnerligen önskvärt, att hela kontorsdelen kommer till stånd i ett sammanhang och att arbetena påbörjas snarast. Även från radiotjänsts sida har behovet av en snar lösning av bolagets lokalproblem starkt understrukits. Byggnadsstyrelsen kommer att tillvarata alla möjligheter för en så tidig igångsättning av byggnadsföretaget som möjligt. Med hänsyn till dess storlek och de tekniska problem, som är förbundna med dess genomförande kan byggnadsstyrelsen dock icke f. n. beräkna en tidigare igångsättning än under första halvåret 1958.

Styrelsen har slutligen hemställt om anslag för påbörjande av radiohus i Göteborg.

Styrelsen äskar för budgetåret 1957/58 dels för upprättande av ritningar till radiohus i Stockholm enligt angivna riktlinjer och för påbörjande av byggnadsarbetena med den därtill nämnda kontorsdelen och dels för uppförande av radiohus i Göteborg ett investeringsanslag av 3 000 000 kr.

Yttrande

Djurgårdsnämnden framhåller bl. a., att kvarteret Förrådsbacken utgör ett av kronans få odisponerade områden under stadsplan å Ladugårdsgärdet. Dess värde som byggnadsmark torde få uppskattas till åtminstone 20 milj. kr. Det för kontorsbyggnaden, rundradions övriga lokaler och konsertsalen erforderliga tomtområdet får anses tillhöra den värdefullare delen av kvarteret.

Nämnden vill i princip inte motsätta sig att lokaler för rundradion efter ytterligare utredning förläggs till mellersta delen av kvarteret. Tillräckligt underlag för att nämnden nu skall kunna bedöma en framtida förläggning

av televisionlokalerna till kvarteret föreligger inte. Nämnden vill emellertid inte motsätta sig att en del av kvarteret reserveras för ändamålet i avvaktan på ytterligare utredning i ärendet. Med hänsyn till den ringa tillgången av tomtmark å Ladugårdsgärdet och värdet av kvarteret förutsätter dock nämnden, att frågan om placeringen av de utrymmeskrävande produktionslokalerna noggrant överväges även ur ekonomiska synpunkter.

Av framställningen framgår icke i vilken form marken och byggnaderna avses att upplåtas till aktiebolaget radiotjänst. Djurgårdsnämnden framhåller i detta sammanhang, att, eftersom fråga icke är om uppförande av en statlig förvaltningsbyggnad, bolaget synes böra endera förvärva marken genom köp eller erlægga skäligt belopp i avgäld för nyttjandet av densamma.

Departementschefen

Principbeslut om uppförande av ett radiohus i Stockholm fattades vid 1945 års riksdag. Redan då underströks, att radiotjänsts lokaler sedan lång tid tillbaka varit otillräckliga. Den rätt betydande utökning av verksamheten, som sedan dess ägt rum, har ytterligare förvärrat lokalsituationen för radiotjänst och bl. a. medfört en splittring av verksamheten på ett stort antal lokaler i skilda delar av Stockholm. Arbetet inom företaget har härigenom komplicerats och kräver även större ekonomiska insatser än om lokalerna vore sammanförda till en enhet. Det synes mig i hög grad angeläget, att byggnadsprojektet nu får igångsättas. Jag vill erinra om att jag vid anmälan under televerkets fond av de frågor, som sammanhänger med rundradiorörelsens finansiering, utgått från att medel fr. o. m. nästa budgetår inom ramen för radiolicensinkomsterna anvisas för uppförande av radiohuset.

Vid 1945 års riksdagsbeslut rörande radiohuset förutsattes, att byggnaden skulle komma att uppföras inom kvarteret Svea Artilleri. Detta val av byggnadsplats gjordes bl. a. under förutsättning, att A 1:s gamla kasernområde skulle friläggas i samband med regementets förflyttning till nya kaserner på Järvafältet och att radiohuset i omedelbar följd därefter skulle uppföras på platsen. En annan bidragande orsak till valet av denna förläggningsplats var att musikaliska akademien skulle beredas lokaler i nära anslutning till radiohuset för att ett gemensamt utnyttjande av de planerade konsertlokalerna skulle kunna äga rum.

När sedan byggnadsfrågan upptogs på nytt skulle en utrymning av kasernerna ha kommit att kräva ersättningslokaler av stor omfattning. Den rådande lokalsituationen utgjorde härvid ett stort hinder. Den bearbetning av byggnadsfrågan som under tiden verkstälts har också gett vid handen, att förutsättningarna för radiohuset radikalt förändrats sedan 1945. Den ökning av sändningssliden, som skett och alltjämt sker, och den vid sidan härav fortlöpande relativa ökningen av arbetsinsatsen per sändningstimme kräver ökat lokalbehov. På senare år har frågan om televisionens införande kunnat bedömas med större säkerhet. Behovet av lokaler härför har ansetts böra beaktas vid den slutliga utformningen av byggnadsprogrammet

för ljudradiorörelsen. En revision av det ursprungliga lokalprogrammet har alltså måst vidtas. Vid de gjorda undersökningarna har det visat sig, att kvarteret Svea Artilleri är otillräckligt, om man skall beakta önskemålen att till samma plats förlägga hela den till radiotjänst knutna verksamheten. Styrelsen har vid sina undersökningar funnit kvarteret Förrådsbacken vara den lämpligaste förlägningsplatsen för byggnaderna. Jag tillstyrker, att radiohuset förlägges till detta kvarter. Rörande byggnadsprojektets utformning förutsätter jag, att byggnadsstyrelsen vid sin detaljplanering av byggnaderna och deras inbördes läge på området i görligaste mån beaktar de synpunkter, som djurgårdsnämnden framfört i sitt remissyttrande.

Av den till 50 milj. kr. beräknade totalkostnaden för byggnadsprojektet — exklusive studiolokaler för television — belöper 17 milj. kr. på kontorsbyggnaden och 33 milj. kr. på övriga byggnader. Jag delar byggnadsstyrelsens uppfattning att kontorsdelen bör uppföras som en första byggnadsetapp och att arbetena därmed bör påbörjas snarast. Frågan om arbeten i en andra etapp torde få upptagas till prövning till ett kommande budgetår och därvid avgöras efter den avvägning, som då kan göras mellan olika anspråk på utrymme inom ramen för radiolicensinkomsterna.

Byggnadsstyrelsens förslag rörande uppförande av ett radiohus i Göteborg är jag icke beredd att tillstyrka.

För upprättande av ritningar till radiohus i Stockholm och för påbörjande av arbetet med kontorsbyggnaden samt för uppförande av radiohus i Göteborg har styrelsen äskat sammanlagt 3 milj. kr. Härav belöper 1,5 milj. kr. på radiohuset i Stockholm. Jag tillstyrker att sistnämnda belopp anvisas för nästa budgetår. Den vid utgången av budgetåret 1956/57 eventuellt befintliga behållningen å de medel, som tidigare anvisats å anslaget till Rundradioanläggningar under televerkets fond för förberedelsearbeten till radiohusen och som numera redovisas under statens allmänna fastighetsfond, torde böra överföras till det nya anslaget till Radiohus.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiohus* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kr.

9. Ombyggnadsarbeten i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm

Byggnadsstyrelsen

I skrivelse den 28 augusti 1956 framhåller byggnadsstyrelsen, att tjänsterummen inom medicinalstyrelsen lokaler i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm, liksom i ett flertal andra av styrelsen förvaltade äldre ämbetsbyggnader, är olidsenliga och i många fall olämpliga som kontorslokaler. Särskilt ventilations- och dagerförhållandena är otillfredsställande. Om tillfredsställande ventilationsförhållanden skall kunna åstadkommas, måste byggnaden förses med fläktar för mekanisk evakuering av luften i rummen och aggregat för tillförsel av varmluft. Då nu rådande förhållanden är sådana, att risk för ohälsa för den i byggnaden arbetande personalen måste

anses föreligga, anser styrelsen det angeläget att dessa ventilationsarbeten blir utförda. Kostnaderna för arbetena inklusive erforderlig utökning av värmecentralen är av sådan storleksordning, att ett särskilt investeringsanslag för ändamålet synes böra anvisas. Sammanlagt uppgår kostnaderna för dessa arbeten till 350 000 kr.

I samband med de här redovisade arbetena finns möjligheter att inreda ytterligare elva tjänsterum inom vinden. Med hänsyn till svårigheterna att tillgodose de statliga lokalbehoven anser styrelsen det påkallat, att denna vindsinredning snarast kommer till stånd. Kostnaderna härför har beräknats till 200 000 kr.

Sammanlagda kostnaderna för de under denna punkt ifrågasatta arbetena uppgår sålunda till (350 000 + 200 000) 550 000 kr. Detta belopp bör i sin helhet ställas till förfogande under nästa budgetår.

Departementschefen

Jag biträder byggnadsstyrelsens förslag samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnadsarbeten i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 550 000 kr.

10. Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret **Uppfinnaren** i Stockholm

I skrivelse den 31 augusti 1956 har byggnadsstyrelsen för nästa budgetår äskat anslag för genomförande av vissa åtgärder för att förbättra localsituationen för den civila statliga förvaltningen i Stockholm. Sålunda föreslås att tjänsterum inreds i en f. d. stallbyggnad i kvarteret Krubban nr 18 och i Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader, att ny förvaltningsbyggnad uppföres för domänstyrelsen i Bergshamra samt att en tillbyggnad till det av patent- och registreringsverket disponerade ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren utförs. I anslutning till äskandena om anslag för dessa åtgärder har styrelsen lämnat en redogörelse för de nuvarande lokalförhållandena för den civila statliga förvaltningen i Stockholm. Innan frågan om en tillbyggnad inom kvarteret Uppfinnaren närmare behandlas, torde en presentation av innehållet i styrelsens redogörelse böra lämnas.

Byggnadsstyrelsen

Statsförvaltningens tillväxt i Stockholm har under de senaste årtiondena inte följts av en motsvarande utvidgning av det statliga fastighetsbeståndet. Sedan mitten av 1920-talet har antalet tjänstemän mer än tredubblats under det att antalet permanenta tjänsterum i statens fastigheter endast ökat med ca 75 %.

Lokalsvårigheterna inverkar ofta menligt på arbetsförhållandena och därigenom också på arbetets effektivitet. En allt vanligare splittring av arbetsenheter på skilda ställen medför också direkta ekonomiska konsekvenser i form av ökade lokal- och personalkostnader.

Det åligger byggnadsstyrelsen bl. a. att med vissa undantag ställa erforderliga lokaler till förfogande för den centrala civila och militära förvaltningen. Där detta icke kunnat ske i kronan tillhöriga fastigheter eller genom nybyggnader, har styrelsen genom förhyrningar i öppna marknaden i möjligaste mån sökt tillgodose lokalbehoven. Även andra åtgärder har vidtagits såsom inredning av vindar samt ombyggnad av fastigheter, som tidigare använts för andra ändamål, t. ex. kaserner o. dyl. Dessutom har företagits ändringar inom befintliga tjänstelokaler för att i möjligaste mån vinna ökat utrymme. I undantagsfall har, särskilt under krigsåren, uppförts vissa tillfälliga byggnader.

Möjligheterna att i hyresmarknaden ytterligare uppdriva lämpliga lokaler för här ifrågavarande ändamål är mycket begränsade. Härvid är att märka att regleringen av Nedre Norrmalm f. n. utövar ett sådant tryck på hyresmarknaden, att lediga kontorsutrymmen blivit ytterligt svåråtkomliga i innerstaden.

Sedan numera bl. a. i samband med tillkomsten av sjöfartsverket de tillgängliga lokalresurserna i Stockholm helt uttömts föreligger betydande svårigheter att tillgodose det lokalbehov, som är förbundet med de organisationsförändringar och utökningar av olika verk och myndigheter, som alltfört genomföres.

Styrelsen har undersökt lokalförhållandena för den civila administrationen i Stockholm, bortsett från de affärsdrivande verken med egen fastighetsförvaltning. Därvid har framkommit, att 84 verk och inrättningar disponerar ca 4 520 rum i kronans hus i Stockholm med omnejd och ca 1 360 rum i förhyrda lokaler. Sammanlagda rumsantalet uppgår sålunda till 5 880. Lokalbehovet fram till år 1965 beräknas till 6 810 rum. Under perioden fram till år 1965 kommer således den akuta rumsbristen på grund av förvaltningens expansion att öka till 930 rum.

Under perioden kommer emellertid localsituationen att ytterligare förvärras på grund av att sammanlagt ca 590 av de 5 880 tillgängliga rummen kommer att bortgå vid rivning av byggnader i samband med Norrmalmsregleringen. Även om man förutsätter att staden erbjuder ersättningslokaler för huvuddelen av de berörda lokalerna, kommer kronan med hänsyn till behovet av en mer rationell lokalisering att belastas med en icke obetydlig lokalanskaffning, som styrelsen i detta sammanhang uppskattar till ca 345 rum. Det bör också beaktas, att vissa andra lokaler av allmän olämplighet bör utrangeras som kontorslokaler så snart läget tillåter.

Beträffande de förhyrda kontorsutrymmena anför styrelsen, att de till stor del tillkommit under ansträngt läge på hyresmarknaden och i betydlig utsträckning utgöres av äldre bostadslägenheter, som är mindre väl lämpade för kontorsändamål. Dessutom innebär förhyrningarna ofta ett icke önskvärt infång på bostadsmarknaden.

Hälften av det i dessa sammanhang undersökta, förhyrda rumsbeståndet bedömes såsom mindre lämpligt för kontorsändamål, varför ersättningslokaler på längre sikt lämpligen bör anskaffas för ca 700 rum.

De provisoriska byggnader, som f. n. användes som förvaltningslokaler, har av naturliga skäl begränsad livslängd och måste likaledes på längre sikt ersättas med andra utrymmen. De binder därtill mark på ett sätt, som i längden inte kan försvaras med hänsyn till markens rationella utnyttjande. Totala rumsantalet i dessa lokaler är 575. Under rådande förhållanden finner sig styrelsen dock inte för denna lokalgrupp böra föreslå någon ersättning fram till år 1965.

Den totala rumsbristen till år 1965 kan sålunda uppskattas till (930 + 345 + 700) 1 975 rum. Samtidigt erhålles ett rumstillskott genom att lokaler friställs i samband med att redan beslutade byggnadsföretag blir färdiga för inflyttning samt genom vissa ändringsarbeten. Detta lokaltillskott uppgår till ca 965 rum. Bland i detta avseende återverkande byggnadsföretag kan nämnas nybyggnaderna för vattenfallsstyrelsen, konstfackskolan och skatteverket.

Kvarstående rumsbrist i vad avser den civila förvaltningen utgör således omkring 1 000 rum. Under förutsättning av statsmakternas bifall till en särskild framställning rörande uppförande av nytt radiohus i Stockholm kommer ca 130 rum, varav ca 80 rum i kronan tillhörig byggnad, vilka f. n. disponeras av radiotjänst, att sannolikt kunna överföras till den centrala förvaltningen. Den återstående rumsbristen skulle sålunda uppgå till i det närmaste 900 rum.

Mot bakgrunden härav har styrelsen för avsikt att i samråd med de olika departementen fullfölja den pågående utredningen för en översiktsplan för åtgärder i fråga om förvaltningslokaler i Stockholm. På grund av den akuta bristsituation, som föreligger beträffande kontorslokaler, har emellertid styrelsen prövat vilka förbättringar av lokalsituationen, som skulle kunna genomföras, utan att ett senare bedömande i ett större sammanhang i fråga om ämbetsverkens lokalisering föregripes, även om man vid ett sådant bedömande skulle komma till att vissa verk eller andra organ icke längre skulle kvarligga i Stockholmsområdet.

I syfte att bättre tillvarata förutsättningarna för en rationell kontorsorganisation skulle vissa omflyttningar av utspridda enheter i och för sig vara önskvärda. För att omflyttningar över huvud taget skall kunna påbörjas måste emellertid någon lokalreserv finnas disponibel. Under nuvarande förhållanden med alla lokalreserver uttömda, kan dock icke ens i begränsade sammanhang upplagda omflyttningssplaner genomföras.

Då såsom tidigare framhållits möjligheterna att förhyra ytterligare lokaler är mycket begränsade, framlägger styrelsen förslag till utökning av statens eget lokalinnehav i sådan omfattning, att vissa möjligheter till ett rationellare utnyttjande av redan disponerade lokaltillgångar skapas och en viss lättnad i fråga om trångboddheten erhålles. Vid bifall till styrelsens förslag skulle ett lokaltillskott om 550 rum erhållas.

Beträffande utbyggnaden av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad i kvarteret Uppfinnaren erinrar byggnadsstyrelsen om att förslag fram-

lades redan i skrivelse den 31 augusti 1955. Därvid anförde styrelsen bl. a. följande.

Patent- och registreringsverkets byggnad färdigställdes 1921. Vissa ändrings- och inredningsarbeten vidtogs 1937—1939 varigenom antalet tjänsterum ökades. En på grund av verkets fortgående tillväxt under mitten av 1940-talet företagen utredning om verkets då aktuella och framtida lokalbehov resulterade i en tillbyggnad med två flyglar utmed Valhallavägen. Redan kort tid efter det tillbyggnaden tagits i bruk, blev den otillräcklig på grund av beslutade personalökningar. Verkets personal har under de senaste åren ytterligare ökat. 1954 var personalbeståndet 346 personer, vilket är 84 personer mer än vad man räknat med vid tillbyggnadens planering.

Avsaknaden av erforderligt utrymme har medfört betydande olägenheter. Verkets tekniska och juridiska ledamöter, som med hänsyn till sina kvalificerade arbetsuppgifter borde ha egna rum, har måst dela rum med annan personal. Även den biträdande ingenjör- och juristpersonalen har otillfredsställande arbetsutrymmen, delvis med arbetsplatser i rum avsedda för annat ändamål. Ett för allmänheten avsett forskararkiv har på ett icke nöjaktigt sätt måst inhysas i källarvåningen.

En inom byggnadsstyrelsen företagen utredning har givit vid handen, att det f. n. aktuella behovet av ytterligare lokaler — ca 50 rum — i princip kan tillgodoses genom en tillbyggnad av en flygel vettande mot Artillerigatan.

Byggnadsstyrelsen har för avsikt att bedriva en fortsatt utredning i samråd med såväl patentverket som statens organisationsnämnd, vilken f. n. har vissa organisatoriska problem vid verket under utredning. Styrelsen kommer därvid särskilt att beakta, att de nytillkommande lokalerna, i händelse en framtida förändring av verkets organisation gör en sådan åtgärd möjlig, skall kunna utnyttjas som lämpliga kontorsenheter för andra delar av statsverket.

På nuvarande stadium kan byggnadsstyrelsen uppskatta kostnaderna till ca 1 000 000 kr.

Med hänsyn till den allmänna brist på lokaler för den statliga administrationen, som f. n. föreligger i huvudstaden, föreslår styrelsen, att jämväl den fjärde flygeln på patentverkets byggnad utföres i detta sammanhang. Härigenom skulle ett lokaltillskott om ytterligare ca 50 rum kunna tillskapas, vilket är välbehövligt för att kunna lösa ett flertal redan föreliggande lokalproblem i Stockholm. Även den nu föreslagna flygeln kan utan svårighet anordnas så, att där inrymda kontorsrum kan avskiljas från byggnaden i övrigt eller infogas i dessa, om så framdeles skulle visa sig önskvärt. Kostnaderna för denna flygel kan uppskattas till samma belopp som för den förstnämnda eller ca 1 000 000 kr.

Styrelsen hemställde i sin framställning om ett anslag för budgetåret 1956/57 av 75 000 kr. för upprättande av ritningar och andra förberedelser för byggnadsarbetets igångsättning. Framställningen föranledde inget förslag till 1956 års riksdag.

Byggnadsstyrelsen har i sin skrivelse den 31 augusti 1956 på nytt framlagt förslag om igångsättande av ifrågavarande byggnadsarbeten. Styrelsen framhåller, att förutsättningarna för projektets igångsättande i huvudsak är oförändrade och att byggnadsåtgärderna nu bör komma till stånd för att möjliggöra ett angeläget tillskott av förvaltningslokaler. Med hänsyn till in-

träffade prisstegringar beräknas kostnaderna numera till 1 080 000 kr. för vardera flygeln. För budgetåret 1957/58 äskar byggnadsstyrelsen ett begynnelseanslag om 100 000 kr. för uppgörande av ritningar och andra förberedelser för byggnadsarbetenas igångsättning.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen, som berört lokaliseringsfrågorna, har med hänsyn till storleken av den redovisade rumsbristen tillstyrkt de föreslagna åtgärderna samt därvid förutsatt, att frågan om ämbetsverkens lokalisering icke föregripes.

Departementschefen

Byggnadsstyrelsen har vid en undersökning rörande lokalsituationen för den civila statliga förvaltningen i Stockholm funnit, att under perioden fram till 1965 ett tillskott av ca 1 975 rum skulle vara erforderligt. Av detta behov skulle knappt hälften kunna tillgodoses genom de 965 nya rum, som tillkommer genom bl. a. de beslutade nybyggnaderna för vattenfallsstyrelsen, konstfackskolan och skatteverket. Vid bifall till mitt förslag om uppförande av ett radiohus i Stockholm torde ytterligare ett 100-tal rum kunna friställas för den statliga administrationen. Den kvarstående bristen år 1965 skulle då uppgå till omkring 900 rum. För att förbättra lokalsituationen har styrelsen föreslagit olika byggnadsåtgärder, som sammanlagt skulle ge ett tillskott om 550 rum.

Även om den av byggnadsstyrelsen förutsagda rumsbristen för tiden fram till 1965 delvis sammanhänger med personalökningar, som ännu icke beslutats av statsmakterna utan endast föreligger i form av önskemål från de olika verken, synes det mig uppenbart att en betydande rumsbrist kommer att föreligga för den centrala förvaltningen i Stockholm. Jag delar byggnadsstyrelsens uppfattning att åtgärder nu bör vidtas för att förbättra lokalsituationen.

Det här närmast aktuella förslaget innebär, att två flyglar skall byggas i anslutning till den av patent- och registreringsverket disponerade ämbetsbyggnaden i kvarteret Uppfinnaren. Envar av flyglarna skulle innehålla ca 50 rum. Den ena avses för att tillgodose patent- och registreringsverkets eget behov av nya lokaler, under det att den andra skulle användas för att lösa lokalproblem för andra institutioner. Totalt har byggnadskostnaderna beräknats till 2 160 000 kr., varav styrelsen för nästa budgetår begär 100 000 kr. för uppgörande av ritningar. Jag biträder förslaget om denna tillbyggnad samt om anvisande av sistnämnda belopp.

Av de övriga förslag, som styrelsen lagt fram i samma syfte, tillstyrker jag även inredningen av tjänsterum i kvarteret Krubban och i Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader. Till en närmare redogörelse för dessa projekt, som ger ett tillskott om 60 resp. 140 rum, återkommer jag under nästföljande punkt. Däremot är jag icke beredd att biträda förslaget om en ny förvaltningsbyggnad för domänstyrelsen i Bergshamra.

De av mig sålunda förordade byggnadsåtgärderna skulle ge ett tillskott om tillhoppa 300 rum.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

11. Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administrationen

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1956 — för vars allmänna motivering lämnats redogörelse under föregående anslagspunkt — äskat anslag till inredning av tjänsterum i en f. d. stallbyggnad i kvarteret Krubban nr 18 och till inredning av tjänsterum m. m. inom Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader. Vidare har styrelsen i skrivelse den 28 augusti 1956 äskat medel till anordnande av förvaltningslokaler. Rörande dessa anslagsäskanden anför styrelsen bl. a. följande.

K v a r t e r e t K r u b b a n

Kungl. Maj:t har den 30 december 1955 bemyndigat byggnadsstyrelsen att av anslaget till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål taga i anspråk 25 000 kr. för förvärv av den Stiftelsen Livgardets till häst pensions- m. fl. fonder tillhöriga stallbyggnaden inom kvarteret Krubban nr 18 i Stockholm. Förvärvet har nu verkställts och byggnadsstyrelsen har låtit närmare undersöka möjligheterna att använda byggnaden för förvaltningsändamål.

Härvid har det visat sig möjligt att inreda omkring 60 tjänsterum inom byggnaden. Nya bjälklag måste då inläggas, nya fönsteröppningar upptagas och innerväggar insättas. De åtgärder, som erfordras för byggnadens iordningställande blir därför relativt omfattande. Kostnaderna för arbetena har beräknats till 600 000 kr., vilket motsvarar omkring 10 000 kr. per rum, eller ungefär hälften av kostnaden för motsvarande rumsenhet i en nybyggnad.

Vid bedömandet av det framlagda förslaget bör emellertid hänsyn tagas till att byggnaden är belägen på mark, som framdeles kommer att tagas i anspråk för annat ändamål. När detta sker kan inte nu förutsägas, men det torde dröja förhållandevis lång tid, innan marken behöver utnyttjas. Om kostnaderna för marken icke medräknas, blir hyreskostnaden per m² lägenhetsyta, därest byggnaden beräknas kvarstå 25, alternativt 35 och 60 år för de olika tidsperioderna resp. 52, 47 och 44 kr. Då hyreskostnaden för kontor i nybyggnad uppgår till omkring 75 kr. per m² lägenhetsyta blir även den högsta av de nämnda kostnaderna förmånlig. Styrelsen får därför förorda att den föreslagna ombyggnaden snarast kommer till stånd. Till budgetåret 1957/58 bör hela beloppet, 600 000 kr., ställas till förfogande.

S v e a L i v g a r d e s f. d. k a s e r n b y g g n a d e r

Vindsvåningen inom byggnaden är till vissa delar uppförd till full våningshöjd. I dessa delar belägna lokaler inrymmer förråd och arkiv samt ett antal

bostäder. Samtliga utrymmen befinner sig i mindre gott skick och saknar centralvärme. Bostäderna är omoderna och belägna på sådant sätt, att de är till förfång för de i fastigheten befintliga institutionerna. Av nämnda anledningar har det sedan länge framstått som ett önskemål att de avvecklas. Till inredning föreslagna lokaler i övrigt utgöres av oinredda vindar av normal beskaffenhet.

Styrelsen beräknar, att omkring 140 rum kan erhållas inom byggnaden. För att underlätta kommunikationerna inom byggnaden föreslås att två hissar insättes. Den ena avses bli förlagd i byggnadens västra flygel och den andra i mittpartiet. Östra flygeln är redan försedd med hiss. Denna går dock nu endast upp till byggnadens tredje våning och bör i sammanhanget uppföras till vindsvåningen. Kostnaderna för nu föreslagen vindsinredning har beräknats till sammanlagt 2 200 000 kr. motsvarande omkring 15 700 kr. per rum, vilket vid jämförelse med kostnaderna för en nybyggnad är försvarligt.

I övrigt framhåller styrelsen, att Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader jämte den å området uppförda barackbyggnaden inom kvarteret Garnisonen i Stockholm f. n. uppvärms genom tre åtskilda, i kasernbyggnaderna belägna panncentraler. Samtliga centraler är gamla och värmepannorna är förbrukade. I fråga om två av centralerna är även skorstenarna i sådant skick att de måste ersättas med nya, om centralerna skall bibehållas. Den nuvarande uppdelningen av värmeförsörjningen på tre panncentraler är därjämte personalkrävande och ur driftsynpunkt oekonomisk. Åtgärder måste därför under alla omständigheter snarast vidtas för istandsättning och modernisering av uppvärmningsanordningarna för byggnaderna.

Enligt verkställd utredning föreligger möjligheter att utbygga den största av de befintliga panncentralerna i sådan omfattning att den beräknas kunna tillgodose nuvarande och kommande värmebehov. Kostnaderna härför, innefattande förutom värmepannor, anordningar för centraliseringsutrustning samt oljeeldningsanläggning ävensom erforderliga byggnads- och elarbeten, har uppskattats till ca 250 000 kr.

En på längre sikt ur drift- och underhållssynpunkt lämpligare lösning av dessa frågor skulle emellertid kunna uppnås om uppvärmningen av den nu berörda anläggningen kunde samordnas med övriga, av fortifikationsförvaltningen förvaltade byggnader inom kvarteret. Därvid skulle lönekostnaderna för bl. a. två för skötseln av nuvarande värmeanläggningar i Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader anställda värmeledningsskötare kunna inbesparas.

Enligt riksdagens beslut den 9 maj 1951 skall för värmeförsörjningen inom de till Lv 3:s f. d. kasernbyggnader hörande fyra kasernerna jämte kanslihus anordnas en gemensam värmecentral. Enligt föreliggande planer kommer denna central att utföras inom planerad nybyggnad för försvarets forskningsanstalt i anslutning till nämnda byggnader.

Lämpligt vore att ifrågavarande panncentral redan från början gavs sådan storlek, att Svea Livgardes f. d. kaserner med barackbyggnader kunde anslutas till densamma. Fortifikationsförvaltningen, som tillfrågats i ären-

det har förklarat sig intet ha att erinra mot ett sådant förslag. Enligt verkställd utredning kommer vid anslutningen kostnaden för erforderlig utökning av själva panncentralen att uppgå till 235 000 kr. Därtill kommer kostnaden för distributionsledningar och undercentraler inom kasernbyggnaderna, vilka kostnader jämte erforderliga byggnads- och elarbeten beräknats till 100 000 kr. För nu framlagd alternativ lösning av värmeförsörjningen inom Svea Livgardes f. d. kaserner m. m. erfordras sålunda ett belopp av $(235\ 000 + 100\ 000)$ 335 000 kr. Denna lösning är med beaktande av vad ovan anförts rörande erforderlig arbetskraft den mest ekonomiska.

Styrelsen framhåller, att oavsett om nu föreslagen vindsinredning kommer till stånd, måste arbetena med värmecentralen snarast vidtas, om byggnadens värmeförsörjning inte skall äventyras.

Styrelsen förordar för sin del en lösning efter det alternativ för vilket sist redogjorts. Härvid bör kostnaderna för den nya panncentralen i sin helhet — alltså även de kostnader för vilka styrelsen nu äskar medel — redovisas på försvarets fastighetsfond. Vid bifall till detta alternativ torde det få ankomma på styrelsen och fortifikationsförvaltningen att till Kungl. Maj:t framdeles inkomma med förslag om redovisning av anslaget.

För de förordade åtgärderna erfordras ett sammanlagt medelsbehov av $(2\ 200\ 000 + 335\ 000)$ 2 535 000 kr. Hela detta belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Diverse byggnadsarbeten

Å det till Anordnande av förvaltningslokaler upptagna anslaget fanns vid ingången av budgetåret 1956/57 en behållning av 1 051 000 kr. Tillsammans med det för innevarande budgetår anvisade anslaget uppgår de tillgängliga medlen å anslaget för detta budgetår till 1 851 000 kr. Härav fanns i slutet av augusti 1956 odisponerat ca 500 000 kr. Detta belopp beräknas helt bli taget i anspråk under budgetåret. Med hänsyn till svårigheterna att lösa de statliga lokalproblemen förutser styrelsen ett ökat behov av medel för bestridande av kostnader för byggnadsarbeten av det slag som med anslaget till Anordnande av förvaltningslokaler avses. Styrelsen äskar därför för nästa budgetår ett anslag om 1 500 000 kr.

De under anslaget upptagna äskandena uppgår för nästa budgetår totalt till $(600\ 000 + 2\ 200\ 000 + 335\ 000 + 1\ 500\ 000)$ 4 635 000 kr.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsens yttrande har redovisats under föregående anslagspunkt, till vilken torde få hänvisas.

Departementschefen

Till en början vill jag här anmäla, att anslaget till Byggnadsarbeten vid länsstyrelserna överflyttas till inrikesdepartementets del av kapitalbudgeten. I samband därmed har även handläggning av frågor om sådana till den regionala administrationen hänförliga byggnadsarbeten, som hittills bestritts

från anslaget till Anordnande av förvaltningslokaler, ansetts böra överlagas av sagda departement. Även anslaget till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål, vilket så gott som helt brukat disponeras till fastighetsköp för den regionala förvaltningen, har ansetts böra i fortsättningen anmälas på föredragning av chefen för inrikesdepartementet.

Som en följd av dessa åtgärder synes det till kommunikationsdepartementet hörande kollektiva anslaget för förvaltningslokaler böra rubriceras Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administrationen. Jag förutsätter, att från anslaget skall — förutom kostnader för sådana arbeten för central förvaltning, som tidigare utgått från anslaget till Anordnande av förvaltningslokaler — jämväl få bestridas inköp av sådana bebyggda eller obebyggda tomter eller delar därav, vilka är väl lämpade för att tillgodose aktuella eller förväntade behov av nya eller utökade förvaltningslokaler för central administration. Endast rent undantagsvis torde sådana inköp komma att aktualiseras.

Från detta kollektivanslag synes mig även lämpligen kunna bestridas kostnaderna för de ombyggnadsåtgärder i kvarteret Krubban och i Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader, som syftar till att förbättra rumstillgången för den centrala förvaltningen och som jag tillstyrkt under föregående anslagspunkt.

Byggnadsstyrelsen har i anslutning till äskandet om inredning av tjänsterum i Svea Livgardes f. d. kasernbyggnader även äskat medel för en ny värmeanläggning.

Mot styrelsens förslag — som går ut på att planera den år 1951 beslutade värmecentralen för de till Lv 3:s f. d. kasernbyggnader hörande kasernerna m. m. till sådan storlek, att värmeleveranser från denna anläggning jämväl skulle kunna ske till Svea Livgardes f. d. kaserner med barackbyggnader — har jag ej något att erinra.

Arbetena i kvarteret Krubban och i Svea Livgardes f. d. kaserner har styrelsen kostnadsberäknat till 600 000 resp. 2 535 000 kr. Styrelsen har för nästa budgetår äskat hela dessa belopp. För de smärre arbeten, som tidigare redovisats under anslaget till Anordnande av förvaltningslokaler har styrelsen yrkat 1 500 000 kr. Med hänsyn till att dels förstnämnda arbeten endast torde komma att påbörjas under nästa budgetår, dels det anmälda medelsbehovet under nämnda anslag även avser den regionala administrationen, synes en väsentlig reducering av de äskade beloppen kunna ske. Jag föreslår, att anslaget uppföres med 1 600 000 kr. för nästa budgetår.

Den på anslaget till Anordnande av förvaltningslokaler vid utgången av budgetåret 1956/57 eventuellt förefintliga reservationen torde böra överföras till förevarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administrationen* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kr.

12. Merkostnader för vissa byggnadsarbeten

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1947/48—1955/56	—	25 000 000	22 976 000
1956/57	2 024 000	300 000	2 227 000*
1957/58 styrelsen	97 000	1 000 000	1 111 000*
dep. ch.	97 000	1 000 000	1 097 000*

Anslaget är avsett att täcka de merkostnader, vilka på grund av den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna uppstått å vissa, i särskild förteckning upptagna byggnadsföretag under fastighetsfonden; dessa företag hänför sig till kommunikations-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels- och inrikesdepartementen. Beträffande den närmare motiveringen för anslaget torde få hänvisas till proposition 1948: 2 (bil. 14, pkt 8). I enlighet med förslag, som godkänts av 1954 års riksdag, skall merkostnadsanslaget fr. o. m. budgetåret 1954/55 ej längre belastas med kostnader, som avser byggnadsarbeten för länsstyrelserna.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen framlade i skrivelse den 29 augusti 1955 bl. a. en redovisning av ställningen på merkostnadsanslaget per den 30 juni 1955 samt en beräkning av medelsåtgången under budgetåren 1955/56 och 1956/57. Ifrågasvarande uppgifter var i en särskild sammanställning specificerade på de olika byggnadsföretag, vilka enligt beslut av 1948—1955 års riksdagar intagits i den till grund för anslagets användning upprättade förteckningen. I skrivelse den 28 augusti 1956 har styrelsen lämnat motsvarande redovisning avseende ställningen per den 30 juni 1956 samt det beräknade medelsbehovet under innevarande och nästa budgetår. För sistnämnda budgetår äskar styrelsen 1 000 000 kr. för förstärkning av anslaget. Styrelsen föreslår vidare att förenämnda förteckning kompletteras med ett antal vid 1953—1955 års prislägen kostnadsberäknade företag, beträffande vilka riksdagen anvisat hela den ursprungligen beräknade byggnadskostnaden.

Enligt styrelsens beräkningar steg byggnadskostnaderna 5 % mellan sommaren 1955 och sommaren 1956. Beträffande de byggnadsföretag, som riksdagen tidigare godkänt för intagande i förteckningen, har styrelsen därvid räknat med en kostnadsökning med hela det angivna procenttalet för det fåtal företag, som ännu icke kunnat igångsättas. Vad gäller pågående företag har merkostnaderna beräknats med hänsynstagande till tidpunkten för arbetenas igångsättning i förhållande till kostnadsutvecklingen. På motsvarande sätt har förfarits med de företag, som styrelsen nu föreslår skola intagas i förteckningen. Dessa framgår av följande sammanställning.

* Preliminärt belopp.

	För ändamålet anvisat anslag kr.	Beräknad mer- kostnad kr.
<i>Ecklesiastikdepartementet</i>		
Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala:		
Medicinsk-kemiska institutionen	140 000	7 000
Histologiska institutionen	100 000	8 000
Om- och tillbyggnad av lärarhögskolan i Stockholm	80 000	4 000
Tillbyggnad av Skytteanska skolan i Tärna	55 000	3 000
Vissa byggnadsarbeten vid folkskoleseminarierna:		
Uppsala folkskoleseminarium	27 000	1 000
Luleå folkskoleseminarium	105 000	5 000
Vissa byggnadsarbeten vid skolorna för döva	95 000	5 000
<i>Jordbruksdepartementet</i>		
Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök:		
Vattenledning	325 000	16 500
Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan:		
Hundklinik	980 000	79 000
Kliniskt centrallaboratorium	95 000	5 000
Byggnadsarbeten vid skogshögskolan:		
Ombyggnad av gamla pannrummet	39 200	2 000
<i>Inrikesdepartementet</i>		
Statens anstalt för fallandesjuka:		
Om- och utbyggnadsarbeten	1 660 000	15 500
	Totalt 3 701 200	151 000

Om ifrågavarande företag intas i förteckningen skulle enligt byggnadsstyrelsens skrivelse det beräknade totala medelsbehovet för merkostnadsanslaget ändras på följande sätt i förhållande till den sammanställning, som redovisats i 1956 års statsverksproposition (bil. 27, s. 139).

Totalt medelsbehov enligt 1956 års statsverksproposition	27 164 500
Kostnadsökning sedan sommaren 1955 för i förteckningen redan in- gående företag	836 500
Merkostnad för de företag, som nu föreslås för intagande i förteckningen	151 000
	Summa kr. 28 152 000

Riksdagen har hittills beviljat 25 300 000 kr. för ändamålet. Behållningen å anslaget vid utgången av budgetåret 1955/56 är upptagen till 2 024 000 kr. Styrelsen räknar med ett medelsbehov av ca 2 200 000 kr. under innevarande budgetår och av ca 1 100 000 kr. under nästa budgetår. Ett tillskott till anslaget av 1 000 000 kr. skulle sålunda erfordras för nästa budgetår.

Departementschefen

Mellan sommaren 1955 och sommaren 1956 steg byggnadskostnaderna med ca 5 %. Denna ökning av byggnadskostnaderna medför, att den förteckning, som ligger till grund för användningen av merkostnadsanslaget, i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör kompletteras med ett tiotal byggnadsföretag. Riksdagen har för alla dessa anvisat medel för hela den ursprungligen beräknade byggnadskostnaden. Företagen är kostnadsberäknade åren 1953—1955. De kommer därför att drabbas av den redovisade kostnadsökningen helt eller delvis, beroende på tidpunkten för arbetenas påbörjande och byggnadstakten. På grundval av kostnadsnivån sommaren 1956 räknar styrelsen med en ytterligare medelsåtgång för dessa företag av 151 000 kr. Detta belopp skall täckas från nu ifrågavarande anslag. För de i förteckningen redan ingående företagen räknar styrelsen på samma grunder med en ytterligare merkostnad av 836 500 kr. Det totala medelsbehovet på merkostnadsanslaget skulle därmed uppgå till 28 152 000 kr., varav hittills 25 300 000 kr. anvisats. För utbetalningar under nästa budgetår har styrelsen beräknat ett anslagsbehov av 1 000 000 kr.

Som jag redan i föregående års statsverksproposition framhöll, skiljer sig det faktiska medelsbehovet för olika företag av förstärkning från merkostnadsanslaget i många fall avsevärt från de beräknade beloppen. Detta angavs sammanhänga med att uppskattningen av det sammanlagda medelsbehovet baserar sig på generella beräkningar, företagna med utnyttjande av framräknade kostnadsstegringsstal. Överskattningen av det faktiska medelsbehovet sades förra året uppgå till storleksordningen 1—1,5 milj. kr. Alltjämt synes en sådan överskattning föreligga. Det torde därför få ankomma på byggnadsstyrelsen att vid sina medelsäskanden hösten 1957 framlägga en beräkning av det sammanlagda medelsbehovet, som närmare ansluter sig till det faktiska medelsbehovet än vad nu synes vara fallet.

Ett tillskott till anslaget med det belopp om 1 000 000 kr., som styrelsen nu äskar, synes vara erforderligt för fullföljande av beslutade arbeten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att till *Merkostnader för vissa byggnadsarbeten* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kr.

II. att godkänna de i det föregående föreslagna kompletteringarna av den förteckning, som ligger till grund för användningen av ifrågavarande anslag.

Fonden för låneunderstöd

13. Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1956/1957

I enlighet med det avtal om fortsatt garanti till de i SAS-konsortiet ingående flygbolagen, som efter riksdagens bemyndigande år 1955 träffats med de danska och norska regeringarna, är Aktiebolaget Aerotransport under femårsperioden 1 oktober 1955—30 september 1960 berättigat till en årlig garanti intill ett högsta belopp av 5 milj. kr. (prop. 1955: 147).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1956/57* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

14. Lån för inköp av televisionsutrustning

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 3 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lån för inköp av televisionsutrustning* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 2 400 000 kr.

Fonden för förlag till statsverket

15. Förskott till vissa plankostnader m. m.

Från detta anslag har tidigare bestritts förskott av kostnader för byggnads- och regionplaneändamål (prop. 1947: 245). Sedan Kungl. Maj:t den 20 maj 1955 förordnat, att den med statsmedel bedrivna förskotteringen av kostnader för upprättande eller ändring av byggnadsplaner skulle avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1955, bestrides numera endast förskott till regionplaneändamål från anslaget.

Under anslaget har senast anvisats ett investeringsanslag av 550 000 kr. för budgetåret 1953/54. Den 1 juli 1953 stod till förfogande å anslaget 1 673 722 kr. Härav har för byggnadsplaneändamål fram till avvecklingen av denna verksamhet tagits i anspråk 70 534 kr. För regionplaneändamål har till den 1/7 1956 tagits i anspråk sammanlagt 665 000 kr. Härav har utbetalats till Kalmar, Västerbottens, Västernorrlands och Älvsborgs län sammanlagt 290 000 kr. och återstoden till Stockholmstraktens regionplaneförbund. Behållningen å anslaget den 1/7 1956 uppgick sålunda till 938 188 kr. Under innevarande budgetår har till Stockholmstraktens regionplaneförbund sammanlagt 385 000 kr. reserverats. Å anslaget kvarstår följaktligen ett belopp av 553 188 kr. odisponerat.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1956 och i anslutning därtill i huvudsak anfört följande. Regionplanering pågår f. n. för Stockholmstrakten, Göteborg och omgivningar, Umeorten, Kalmar och Nybro med omgivningar, Karlskrona—Lyckeby och Örnköldsvikstrakten och har förberetts även för Eskilstunaorten. Under landstingets ledning pågår därjämte planarbeten av regional karaktär i Örebro län.

Styrelsen finner det inte möjligt att med säkerhet förutse behovet av förskottsmedel för innevarande och nästa budgetår. Med ledning av belastningens å anslaget under de senaste åren torde medelsbehovet dock kunna uppskattas till sammanlagt 650 000 kr. för innevarande och nästa budgetår. Ett anslag av 100 000 kr. erfordras därför för budgetåret 1957/58.

Departementschefen

Sedan regionplanering under de senaste åren igångsatts för ett flertal områden har belastningen på anslaget ökat, trots att den tidigare medgivna förskotteringen av kostnader för upprättande eller ändring av byggnadspla-

ner numera avvecklats. Då därjämte regionplanering förbereds för ytterligare några områden, är det angeläget, att medel finns tillgängliga på anslaget för förskott till regionplaneändamål.

Mot byggnadsstyrelsens förslag till beräkning av förskottsbehovet för upprättande av regionplaner har jag inte något att erinra. Jag föreslår sålunda, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kr. Den vid utgången av innevarande budgetår förefintliga behållningen på det senast 1953/54 anvisade anslaget för samma ändamål, torde böra överföras till det nya anslaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förskott för vissa plankostnader m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

Diverse kapitalfonder

16. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

Balansräkningen per den 30 juni 1956 för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond visar, att fondens tillgångar uppgår till sammanlagt 349,5 milj. kr., varav 53,8 milj. kr. avser fastigheter, 62,6 milj. kr. oljelagringsanläggningar, 185,4 milj. kr. maskiner m. m., 3,4 milj. kr. grustag, 3,7 milj. kr. förråd av väglagningsämnen samt 13,5 milj. kr. effektförråd. Återstoden, 27,1 milj. kr., utgör tillgångar av finansiell natur.

Kapitalbehållning, inklusive balanserade medel uppgår till 219,3 milj. kr. Under budgetåret 1955/56 har behållningen ökat med 17,1 milj. kr.

I enlighet med de bestämmelser, som gäller för fonden, har på det vid budgetårets ingång disponerade kapitalet beräknats ett överskott av 4 %. Detta gäller dock ej medel, som bundits i sådana ännu ej färdigställda anläggningar, vilka står under förvaltning av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

I skrivelse den 29 augusti 1956 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bl. a. lämnat följande sammanställning över de investeringsanslag, som anvisats för budgetåren 1954/55—1956/57. I sammanställningen redovisas även styrelsens äskanden för budgetåret 1957/58.

	1954/55	1955/56	1956/57	Åskanden 1957/58
	tusental kronor			
Garage- och förrådsbyggnader m. m. . . .	6 000	4 300	5 500	6 800
Maskincentralförråd				
Motorfordon och vägmaskiner m. m. . . .	25 500	22 000	9 600	26 000
Flytande materiel	2 100	3 400	1 700	3 600
Grustag m. m.	1 000	—	—	—
Effektförråd	2 000	—	—	—
Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositi- onsanslag	—	—	1	1 000
Summa	36 600	29 700	16 801	37 400

Vid sidan av anslagsäskandena hemställer styrelsen om ett beställningsbemyndigande för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1959/60 intill ett belopp av 18 milj. kr.

Styrelsen meddelar inledningsvis, att den vid beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1957/58 i princip utgått från de riktlinjer för investeringarna i förrådsfonden, som föredragande statsråd angivit i 1952 års statsverksproposition. Därutöver framhåller styrelsen, att den starka ökning av vägtrafiken, som skett under de senaste åren, ställt mycket stora krav på underhållet av vägarna. Då förrådsfonden till huvudsaklig del har att tillgodose vägunderhållets behov av maskiner och andra förnödenheter är det nödvändigt att anslagsbehovet under fonden tillgodoses och att ramen för de reglerade investeringarna ges tillräcklig storlek. Därjämte framhålles, att det tidigare gällande köp- och beställningsstoppet medfört, att såväl ersättnings- som nyanskaffning av arbetsbesparande maskiner och redskap blivit eftersatta, vilket förorsakat stora svårigheter för underhållsverksamheten.

Av styrelsens äskanden och i samband därmed lämnade uppgifter framgår i huvudsak följande.

16:1 Garage- och förrådsbyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	3 831 000	4 300 000	5 391 000
1956/57	2 740 000	5 500 000	5 700 000*
1957/58 styrelsen	2 540 000	6 800 000	6 800 000*
föredr.	2 540 000	4 300 000	6 800 000*

Den dominerande ställning, som maskinerna erhållit i nutida väghållning har skärpt kraven på deras driftduglighet. Den ofta mycket dyrbara materielen måste kunna garageras och verkstäder måste finnas för tillsyn och reparation. Då vidare personallokalerna f. n. är mycket otillfredsställande, är det angeläget, att upprustningen av garageanläggningarna får ske efter fastställda riktlinjer.

Medelsbehovet för ersättning av garage- och förrådsbyggnader m. m. upptogs i 1952 års statsverksproposition till 2 650 000 kr. per år. Detta belopp var beräknat på grundval av löne- och prisnivån år 1951. Enligt byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex har kostnaderna för dylika arbeten sedan dess ökat med ca 12 %. Anslagsbehovet för ersättningsanskaffningen under budgetåret 1957/58 uppgår därför till 2 970 000 kr.

1952 års riksdag godkände en plan, enligt vilken eftersläpningen i garage- och förrådsbyggandet skulle inhämtas under en femårsperiod för en beräknad årskostnad av 1 340 000 kr. Genom den begränsning av medelstildelingen som skett har en ytterligare eftersläpning uppkommit i den planliga upprustningen. Denna eftersläpning, som i förra årets statsverksproposition beräknades totalt motsvara ett belopp av 2 300 000 kr., föreslogs in-

* Preliminärt belopp.

hämtas under en tre-årsperiod till en årskostnad av 770 000 kr. Vid nu gällande löne- och prisnivå torde för fortsatt inhämtande av denna eftersläpning erfordras ett belopp av 830 000 kr. för budgetåret 1957/58.

Styrelsen framhöll i 1953 års petita, att den successivt ökade maskinparken krävde en utökning av garageplatserna för en total kostnad av 6 000 000 kr. Denna utbyggnad borde lämpligen ske successivt under en femårsperiod. Förslaget bifölls och i likhet med tidigare budgetår har styrelsen för budgetåret 1957/58 upptagit 1 200 000 kr. för ändamålet.

I enlighet med en av 1954 års riksdag godkänd plan har för fortsatt utbyggnad av depåverkstäder för budgetåren 1954/55 och 1955/56 anvisats sammanlagt 1 000 000 kr. För budgetåret 1956/57 anvisades inget anslag härför. Då igångsättningstillstånd för planerade arbeten icke kunnat meddelas vid de tidpunkter styrelsen beräknat, har en förskjutning uppkommit, som kan uppskattas till 500 000 kr. Vid nu gällande löne- och prisnivå erfordras för budgetåret 1957/58 525 000 kr. för att inhämta denna eftersläpning.

Härutöver framhåller styrelsen, att det inom Göteborgs och Bohus samt Jämtlands län främst på grund av ökning av det allmänna vägnätet varit nödvändigt att företa vissa ändringar av vägmästarområdenas gränser. Styrelsen har därför beslutat inrätta ytterligare ett vägmästarområde i vardera av dessa län. Inom det nya vägmästarområdet i Göteborgs och Bohus län saknas helt garageanläggning, varför sådan måste uppföras. Det inom det nya vägmästarområdet i Jämtlands län befintliga filialgaraget är otillräckligt såsom centralgarage, varför anläggningen måste väsentligen utbyggas. Styrelsen beräknar att kostnaderna för förenämnda garageanläggningar kommer att uppgå till 750 000 kr.

Styrelsen planerar jämväl fortsatt utbyggnad av depåverkstäder och avser att hösten 1957 påbörja ytterligare en sådan verkstad. Anslagsbehovet för budgetåret 1957/58 för detta ändamål beräknas till 500 000 kr.

För budgetåret 1957/58 beräknar styrelsen ett medelsbehov för garage- och förrådsbyggnader m. m. av sammanlagt (2 970 000 + 830 000 + 1 200 000 + 525 000 + 750 000 + 500 000) 6 775 000 kr. eller avrundat 6 800 000 kr.

16: 2 Maskincentralförråd

a. Motorfordon och vägmaskiner m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	13 690 000	22 000 000	18 962 000
1956/57	16 728 000	9 600 000	22 300 000*
1957/58 styrelsen	4 028 000	26 000 000	30 000 000*
föredr.	4 028 000	13 400 000	17 400 000*

* Preliminärt belopp.

Det årliga behovet av medel för ersättningsanskaffning av motorfordon och vägmaskiner m. m. beräknades i 1952 års investeringsprogram till ca 17 000 000 kr. Med hänsyn till sedermera inträffade löne- och prisstegringar bör detta belopp uppräknas med 34 % eller 5 800 000 kr. till 22 800 000 kr.

Härutöver är emellertid en viss utökning av maskinparken erforderlig för att tillgodose vägunderhållets behov. Styrelsen uppskattar medelsbehovet för detta ändamål till 7 000 000 kr.

Det sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1957/58 uppgår till (22 800 000 + 7 000 000) 29 800 000 kr. eller avrundat 30 000 000 kr.

b. Flytande materiel

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1955/56	—	3 400 000	2 773 000
1956/57	627 000	1 700 000	2 100 000*
1957/58 styrelsen	227 000	3 600 000	3 800 000*
föredr.	227 000	3 600 000	3 800 000*

De planer för färjbeståndets upprustning, som tidigare följts, grundades bl. a. på 1945 års skärgårdsutrednings beräkningar och överarbetades sedermera med anledning av den utredning, som utfördes av 1949 års skärgårds- trafikkommission. De senaste årens starka ökning av motorfordonsbeståndet har emellertid medfört en stegring av trafikintensiteten, som vida överstiger den, som var rådande vid avlämnandet av nämnda båda kommissioners betänkanden. Detta har bland annat medfört, att styrelsen funnit det nödvändigt att bygga färjorna större för att därigenom öka deras kapacitet. Det ökade kravet på säkerhet och bekvämlighet för såväl besättning som passagerare har även medfört ökade kostnader för färjornas byggande. Styrelsen har dessutom i fråga om de frigående landsvägsfärjorna övergått från konventionell propeller till propeller av typ Voith-Schneider, vilket medfört, att kostnaderna för färjhållningen i sin helhet avsevärt kunnat nedbringas. Då emellertid inköpskostnaden för en propellerutrustning av sistnämnda typ med ca 50 000 kr. överstiger kostnaden för en propellerutrustning av sedvanlig typ, har investeringsanslaget härigenom fått vidkännas en tidigare inte förutsedd belastning.

Det ökade antalet färjställen — speciellt beträffande de större frigående färjorna — samt den starkt stegrade trafiken å färjorna har medfört ett trängande behov av ett större antal reservfärjor att stationeras i skilda delar av landet.

För förnyelse av det per den 1. 7. 1945 till redovisning å fonden överförda färjbeståndet ävensom för vissa ombyggnader av detsamma och täckande av det behov av större antal färjor, som trafikökningen framkallat, räknar styrelsen med att under den kommande femårsperioden årligen behöva

* Preliminärt belopp.

beställa minst 4 stycken frigående och minst 3 stycken linstyrda färjor. Därjämte måste ombyggnadsarbeten för minst 200 000 kr. utföras per år. Då kostnaden för inköp av frigående respektive linstyrda färjor f. n. uppgår till ca 650 000 resp. 75 000 kr., erfordras sålunda ett anslag om minst 3 000 000 kr.

För ersättningsanskaffning av båtar och mudderverk har tidigare årligen anvisats 300 000 kr. Sjöfartsverket, som numera övertagit driften av denna materiel har angivit, att av för budgetåret 1956/57 anvisade medel endast 100 000 kr. behöver tagas i anspråk. För nyanskaffning av ett enskopenverk med tillhörande pråmar skulle för budgetåret 1957/58 erfordras 600 000 kr., medan för modernisering m. m. av äldre materiel erfordras 225 000 kr. I anslutning härtill hemställer sjöfartsstyrelsen att med hänsyn till föreliggande reservation för budgetåret 1957/58 anvisas ett belopp av 625 000 kr., vilket enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning synes kunna avrundas till 600 000 kr.

Anslagsbehovet för nästa budgetår utgör därför totalt (3 000 000 + 600 000) 3 600 000 kr.

c. Betalningsansvar för leveranser under budgetåret 1959/60

För leveranser till maskincentralförrådet under budgetåren 1956/57—1958/59 har styrelsen erhållit bemyndigande att ikläda sig betalningsansvar intill ett belopp av 18 milj. kr. för respektive budgetår.

Dessa bemyndiganden hade den 1 juli 1956 i huvudsak utnyttjats för följande beställningar.

1956/57	Väghyvlar	milj. kr.	1,8	
	Färjor	» »	3,0	
	Övriga maskiner	» »	1,5	6,3
1957/58	Färjor	» »		0,4
1958/59			—

Till följd av förbudet mot köp och beställning av lös egendom för statens räkning har en eftersläpning uppkommit i fråga om beställningar, varigenom det för innevarande budgetår gällande beställningsbemyndigandet kunnat utnyttjas till endast omkring en tredjedel. Då ifrågakvarande förbud numera upphävts hemställer styrelsen att ett bemyndigande att utlägga beställningar intill 18 milj. kr. måtte medgivas även för budgetåret 1959/60.

16:3 Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medelsförbrukning
1955/56	2 342 000	—	—
1956/57	2 342 000	1 000	900 000*
1957/58 styrelsen	1 443 000	1 000 000	—*
föredr.	1 443 000	1 000	—*

* Preliminärt belopp.

Under innevarande budgetår kommer 900 000 kr. av anslaget att tas i anspråk för ytterligare färjinköp.

Med hänsyn till att anslaget belastas med kostnader av extraordinär natur och att storleken av de belopp, som sålunda kan komma att krävas för eventuella inköp och anskaffningar, kan bli betydande, anser styrelsen det angeläget, att medelstillgången under anslaget bibehålles vid oförändrad nivå. Styrelsen äskar med anledning härav ett belopp av 1 000 000 kr. för budgetåret 1957/58.

Föredraganden

För budgetåret 1957/58 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknat de under förrådsfonden erforderliga investeringsutgifterna till sammanlagt 40,6 milj. kr. Härav hänför sig 6,8 milj. kr. till anslaget Garage- och förrådsbyggnader m. m., 30,0 milj. kr. till anslaget Motorfordon och vägmaskiner m. m. samt 3,8 milj. kr. till anslaget Flytande materiel. De anslag som styrelsen för nästa budgetår äskat för ifrågavarande ändamål uppgår till sammanlagt 37,4 milj. kr. och syftar väsentligen till fortsatta investeringar enligt tidigare godkända riktlinjer och givna bemyndiganden.

Som framgår av den i avsnitt 1 redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken har det med hänsyn till det förutsebara ekonomiska läget framstått som nödvändigt att under det kommande budgetåret inskränka investeringarna i förrådsfonden något under de för innevarande budgetår medgivna. Jag har sålunda förordat en investeringsram om 28 milj. kr. Hur medelsförbrukningen vid denna ram ungefärligt kommer att fördela sig på de olika anslagen framgår av följande sammanställning.

	1955/56	1956/57	1957/58	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Föredr.
1. Garage- och förrådsbyggnader m. m.	5,4	5,7	6,8	6,8
2. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	19,0	22,3	30,0	17,4
3. Flytande materiel	2,7	2,1	3,8	3,8
4. Dispositionsanslaget	—	0,9	—	—
Summa milj. kr.	27,1	31,0	40,6	28,0

Med hänsyn till vad styrelsen anfört under anslagen till garage- och förrådsbyggnader samt flytande materiel anser jag mig inte kunna minska den av styrelsen föreslagna medelsförbrukningen till dessa ändamål. Den begränsning av investeringsvolymen, som ansetts nödvändig, måste därför helt hänföras till motorfordon och vägmaskiner.

Med ledning av den sålunda uppskattade medelsförbrukningen och de beräknade reservationerna per den 30 juni 1957 har de anslag för nästa budgetår beräknats, som angivits i de till anslagsrubrikerna fogade tabellerna och som sammanlagt uppgår till 21,3 milj. kr.

Jag har inte något att erinra mot styrelsens hemställan om ett beställningsbemyndigande om högst 18 milj. kr., gällande leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1959/60.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1957/58 under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Garage- och förrådsbyggnader m. m.	4 300 000 kr.
b) Maskincentralförråd:	
1. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	13 400 000 »
2. Flytande materiel	3 600 000 »
c) Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	1 000 »

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Sven Swarting

Kommunikationsverkens långtidsprognoser

I statsverkspropositionen 1957 beräknad medelförbrukning för kommunikationsverken budgetåret 1956/57 samt av kommunikationsverken beräknade investeringsutgifter budgetåren 1957/58—1964/65 i 1955 års priser (miljoner kr.)

	1956/ 57	1957/ 58	1958/ 59	1959/ 60	1960/ 61	1961/ 62	1962/ 63	1963/ 64	1964/ 65
Postverket	8	15	11	11	13	18	14	12	12
Televerket	250	279	295	297	282	264	253	236	229
Statens järnvägar ¹	287	379	401	413	416	408	409	386	345
Statens vattenfallsverk ²	326	371	401	425	444	449	439	420	406
Lufffartsverket ³	6	9	12	12	12	12	12	12	12
Summa	877	1 053	1 120	1 158	1 167	1 151	1 127	1 066	1 004

¹ De av järnvägsstyrelsen beräknade beloppen avser ram begränsade investeringar. Härutöver beräknas sammanlagt under perioden 1957/58—1964/65 ett belopp av 105 milj. kr. för nya järnvägsanläggningar och ombyggnader av smalspårslinjer. Detta belopp förutsättes anvisas utan förräntningsplikt för SJ.

² Uppgifterna, som lämnats för kalenderår, redovisas här för budgetår genom halvering av kalenderårsbeloppen. I beloppen ingår ej investeringsbehoven för fjärrvärmeverk. För dessa ändamål beräknas 5 milj. kr. per år under perioden 1956—1960. För perioden 1961—1965 beräknas 40—80 milj. kr. per år för hela kraftförsörjningssektorn; vattenfallsverkets andel i sistnämnda siffra har ej angivits.

³ Totalt har för perioden 1956—1965 upptagits ett belopp av 110 milj. kr. Uppgifter rörande fördelningen per budgetår har av verket lämnats under hand. I beloppen är icke inräknade investeringar för storflygplats. Härfor har i prognosen preliminärt upptagits ett belopp av 135 milj. kr.

Register

till

kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten för
budgetåret 1957/58

Sid.		Kronor
1	Investeringsplan för kommunikationsverken	
	Statens affärsverksfonder	
	Postverket	
11	Posthus m. m.	500 000
13	Inköp av fastigheter	1 000
14	Anskaffning av automobiler m. m.	700 000
14	Postverkets diligenstrafik	
	Garagebyggnader m. m.	500 000
	Anskaffning av bilmateriel för diligenströrelsen	1 200 000
	Förvärv av billinjer	1 000
16	Postverkets dispositionsanslag	1 000
	Summa för postverket	2 903 000
	Televerket	
19	Utvecklingen av televerkets rörelse	
21	Anvisade och äskade anslag	
23	Telefonstationsbyggnader m. m.	9 000 000
27	Förrådsbyggnader m. m.	1 000 000
28	Inköp av fastigheter	200 000
29	Telefon- och telegrafanläggningar	
	Riks- och landskablar m. m.	74 300 000
	Telefon- och telegrafstationer	86 000 000
	Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellan- ortsledningar	65 600 000
34	Radioanläggningar för televerket	
	Ljudradioanläggningar	10 500 000
	Televisionsradioanläggningar	¹ 3 900 000
	Radioanläggningar för kommersiell trafik	1 500 000
42	Radioanläggningar för luftfarten	2 100 000
44	Försvarsberedskap vid televerket	3 500 000
45	Televerkets dispositionsanslag	11 300 000
	Summa för televerket	268 900 000

¹ Preliminärt belopp.

Statens järnvägar

55	Byggnader och anläggningar	
	Bangårdar	18 000 000
	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar	14 000 000
	Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristi- anstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö....	2 500 000
	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden	20 000 000
	Broar m. m.	2 200 000
	Husbyggnader	12 300 000
	Signalsäkerhetsanläggningar	11 500 000
	Vägskyddsanläggningar	5 000 000
	Telefonanläggningar m. m.	6 000 000
	Anläggningar för elektrisk tågdrift	8 700 000
	Fortsatt elektrifiering av statsbanenätet	10 500 000
	Lokstations- och driftverkstadsanläggningar	5 200 000
	Anläggningar vid huvudverkstäder	4 600 000
	Anläggningar vid förrådsavdelningen	1 700 000
65	Rullande materiel	
	Anskaffning av lok och lokomotorer	31 000 000
	Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar	21 200 000
	Anskaffning av person-, resgods- och postvagnar	17 200 000
	Anskaffning av godsvagnar	56 300 000
	Ombyggnad av rullande materiel	8 000 000
68	Sjöfartsmateriel	
	Ny tåg färja	14 000 000
68	Biltrafik	
	Garage- och verkstadsbyggnader	3 600 000
	Anskaffning av bilmateriel	4 800 000
	Förvärv av billinjer	1 000
69	Övriga anslag	
	Försvarsberedskap vid statens järnvägar	3 000 000
	Inventarier m. m.	9 000 000
	Statens järnvägars dispositionsanslag	20 000 000
	Förvärv av Stockholm—Nynäs järnväg m. m.	¹ 7 000 000
	Summa för statens järnvägar	317 301 000

Statens vattenfallsverk

75	Kraftförsörjningen	
79	Verkan av investeringsbegränsningar	
81	Pågående och beslutade kraftstationsutbyggnader	
81	Planerade utbyggnader	
85	Anslagsgrupperingen	
86	Medelsförbrukningen under budgetåren 1955/56—1957/58	
88	Kraftverksbyggnader m. m.	207 000 000
96	Atomenergianläggningar	2 000 000
97	Regleringsföretag	30 000 000
98	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande ar- beten vid statens kraftverk	92 000 000

¹ Preliminärt belopp.

Sid.		Kronor
100	Övriga anslag	
	Inköp av vattenfall och fastigheter	500 000
	Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverk- samhet	500 000
	Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	10 000 000
	Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	18 000 000
	Summa för statens vattenfallsverk	360 000 000

Luftfartsfonden

110	Luftfartens markorganisation	
113	Markförvärv	1 000
113	Flygfältsbyggen	1 400 000
115	Byggnader	800 000
116	Teleutrustning m. m.	100 000
117	Belysningsanläggningar	800 000
118	Fordon, maskiner och redskap	1 200 000
120	Försvarsberedskap vid luftfartsverket	400 000
120	Luftfartsverkets dispositionsanslag	700 000
123	Utbyggnad av storflygplats	¹ 25 000 000
	Summa för luftfartsfonden	30 401 000

Statens allmänna fastighetsfond

124	Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm	200 000
124	Radiohus	1 500 000
129	Ombyggnadsarbeten i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm	550 000
130	Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stock- holm	100 000
135	Anordnande av förvaltningslokaler för den centrala administra- tionen	1 600 000
139	Merkostnader för vissa byggnadsarbeten	1 000 000
	Summa för statens allmänna fastighetsfond	4 950 000

Fonden för låneunderstöd

142	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1956/57	5 000 000
142	Lån för inköp av televisionsutrustning	¹ 2 400 000
	Summa för fonden för låneunderstöd	7 400 000

Fonden för förlag till statsverket

143	Förskott till vissa plankostnader m. m.	100 000
-----	--	---------

¹ Preliminärt belopp.

Diverse kapitalfonder

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

146	Garage- och förrådsbyggnader m. m.	4 300 000
147	Maskincentralförråd	
	Motorfordon och vägmaskiner m. m.	13 400 000
	Flytande materiel	3 600 000
	Betalningsansvar för leveranser under budgetåret 1959/60.	—
149	Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	1 000
	Summa för förrådsfonden	21 301 000
	Totalsumma	1 013 256 000

152 *Kommunikationsverkens långtidsprognoser*

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

FINANSDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1957.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1957/58 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

[1] **Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.** Från och med budgetåret 1945/46 har medel anvisats å kapitalbudgeten till fullföljande av ett av generaltullstyrelsen uppgjort och successivt reviderat byggnadsprogram för förbättring av bostadsförhållandena vid tullverkets kust- och gränsbevakning. För budgetåren 1955/56 och 1956/57 har till ändamålet anvisats 500 000 respektive 450 000 kronor.

I skrivelse den 27 september 1956 har *generaltullstyrelsen* gjort framställning om anvisande för budgetåret 1957/58 av ett investeringsanslag å 1 000 000 kronor till bestridande av kostnaderna för sådana byggnadsföretag, vilka av styrelsen bedömts böra komma till utförande under nästa budgetår.

Arbetenas omfattning samt de beräknade kostnaderna framgår av följande uppställning.

Ort	Byggnadsföretagets omfattning	Beräknade kostnader		
		Tomt m. m.	Byggnader	Summa
<i>Nybyggnader</i>				
Aareavaara	ett bostadshus, inrymmande 1 tre-rumslägenhet	5 000	65 000	70 000
Karesuando	ett bostadshus, inrymmande 2 tre-rumslägenheter	5 000	145 000	150 000
Bergkvara	en radiostationsbyggnad	—	30 000	30 000
Medskogen	en expeditionsbyggnad	—	20 000	20 000
Storlien	ett bostadshus, inrymmande 6 tre-rumslägenheter, och en expeditionsbyggnad jämte fristående kiosk	—	500 000	500 000
<i>Ombyggnad</i>				
Dalarö	fortsatt ombyggnad och modernisering	—	135 000	135 000
<i>Planering m. m.</i>	planering och inhägnad av vissa redan bebyggda tomter	—	20 000	20 000
	Säger kronor	10 000	915 000	925 000
	Oförutsedda utgifter			75 000
	Summa kronor			1 000 000

Framställning om anvisande av medel till uppförandet av nya bostadshus i *Aareavaara* och *Karesuando* inom Haparanda gränsdistrikt har gjorts redan för innevarande budgetår (1956: bil. 28, s. 3). Dessa arbeten har emellertid ej kunnat inrymmas i dispositionsplanen för det reducerade anslag som anvisats. Å nämnda orter föreligger ett starkt behov av ytterligare bostäder för tullpersonalen. Någon möjlighet att få bostadsförsörjningen för den berörda personalen ordnad genom kommunernas försorg har visat sig icke föreligga.

Beträffande övriga i planen för nästa budgetår upptagna arbeten lämnas i generaltullstyrelsens framställning följande uppgifter.

För utökning av de radioförbindelser, som står till tullverkets kustbevaknings förfogande och som visat sig vara synnerligen värdefulla såväl för tulltjänsten som för tullverkets samarbete med andra myndigheter, är det önskvärt att ytterligare en radiostation anordnas inom Södra kustdistriktet med placering i *Bergkvara*. För ändamålet erfordras uppförande av en mindre radiostationsbyggnad för en beräknad kostnad av 30 000 kronor. Därvid har förutsatts, att erforderlig tomtmark kommer att upplåtas utan särskild kostnad för tullverket.

Nuvarande expeditionsbyggnad vid tullstationen i *Medskogen* inom Dalslands, Värmlands och Dalarnes gränsdistrikt är uppförd år 1925 av gammalt virke. I byggnaden, som saknar sanitära anordningar samt överliggningsrum för personalen och icke heller i övrigt är i tidsenligt skick, är golvbjälkarna och väggbjälkarnas nedre del angripna av röta. Att renovera och modernisera byggnaden kan med hänsyn till dess beskaffenhet ej anses ekonomiskt försvarligt. Då byggnaden ej längre utan olägenheter kan användas för sitt ändamål, är det erforderligt att vid tullstationen uppföra en

ny expeditiionsbyggnad av mindre typ, kostnadsberäknad till omkring 20 000 kronor.

Den nya mellanriksväg över *Storlien*, den s. k. Trondheimsleden, som enligt föreliggande plan skall bli färdigställd under senare halvåret 1958, väntas komma att bli livligt trafikerad. Det blir därför nödvändigt att i *Storlien* uppföra expeditiionsbyggnader av samma typ — med en expeditiionskiosk i vägbanans mitt och en större stationsbyggnad vid sidan av vägen — som uppförts i *Hån* inom *Dalslands*, *Värmlands* och *Dalarnes* gränsdistrikt och planerats för *Eda* inom samma distrikt. För betjänande av trafiken på den blivande mellanriksvägen erfordras, att nuvarande personalstyrka vid tullkammaren i *Storlien* utökas med minst sex man. Då tillgången på bostäder i *Storlien* är ytterligt knapp och någon bostadsanskaffning genom kommunens försorg av särskilda skäl icke är möjlig, måste bostadsfrågan för den nytillkommande personalen vid tullkammaren i *Storlien* lösas genom nybyggnad av ett bostadshus med sex lägenheter, var och en om tre rum och kök. Erfarenheterna har visat att byggnadsarbeten å vissa avlägset belägna platser såsom *Storlien* drager högre kostnader än normalt. Det blir därför nödvändigt att för de nu erforderliga expeditiions- och bostadshusen beräkna en sammanlagd kostnad av lägst 500 000 kronor. Därvid har förutsatts, att behövlig tomtmark — som ej lorde kunna förvärvas med äganderätt — skall upplåtas mot viss årlig arrendeavgift.

Beträffande tullhuset i *Dalarö*, vilket utgör byggnadsminnesmärke, anförde generaltullstyrelsen i statskrivelsen för innevarande budgetår bland annat, att de reparations-, renoverings- och moderniseringsarbeten, som erfordrades å byggnaden, kunde utföras i tre etapper, kostnadsberäknade till 115 000, 135 000 och 80 000 kronor. Då fastighetens tillstånd är sådant, att ett ytterligare uppskov med arbetena skulle innebära avsevärda risker, har ett belopp av 115 000 kronor, avseende arbetena under första etappen, upptagits å dispositionsplanen för nu löpande budgetår. Med hänsyn till bland annat byggnadens bristfälliga skick är det nödvändigt, att de båda första etapperna av den påbörjade renoveringen utföres i ett sammanhang.

I fråga om *planerings- och inhägnadsarbeten* å tullverkets under senare år uppförda fastigheter anförde styrelsen vid avgivandet av förslag till byggnadsarbeten för budgetåret 1954/55, att styrelsen i sina kostnadskalkyler för fastigheterna endast medräknat grovplanering och anläggande av nödvändiga vägar m. m. Styrelsen hade nämligen velat för tillgängliga medel anskaffa så många bostäder och expeditiionslokaler som möjligt, även om tomterna ej kunde helt iordningställas. Några medel för ändamålet har hittills ej anvisats. Vid senaste treårssyner har behovet av ifrågavarande planerings- och inhägnadsarbeten framhållits. Totala kostnaderna för ifrågavarande arbeten har beräknats till 100 000 kronor. Det är önskvärt att åtminstone en del av detta belopp, förslagsvis 20 000 kronor, får disponeras för planerings- och inhägnadsarbeten under budgetåret 1957/58. Härigenom skulle möjlighet vinnas att i vissa fall utföra sådana arbeten vid tidpunkt, då det kan vara ekonomiskt fördelaktigt, exempelvis i samband med i trakten pågående vägarbeten.

Ett tillgodoseende av det efter den 30 juni 1956 kvarstående behovet av bostäder och expeditiionslokaler m. m. vid tullverket beräknades i styrelsens statskrivelse rörande byggnadsarbeten för budgetåret 1956/57 draga kostnader om sammanlagt 1 280 000 kronor. Av detta belopp avser 413 000 kronor arbeten, vilka kunnat upptagas å dispositionsplanen för det för innevarande budgetår till byggnadsverksamheten anvisade investeringsanslaget.

För nästa budgetår tillkommer de nyss redovisade kostnaderna om lägst 500 000 kronor för vissa byggnader i samband med utförandet av den s. k. Trondheimsleden. Det behov av byggnadsarbeten, som nu kan överblickas, skulle alltså medföra en beräknad sammanlagd kostnad av inemot 1 400 000 kronor. De för budgetåret 1957/58 föreslagna arbetena är enligt styrelsens uppfattning så angelägna, att de ej kan uppskjutas utan att allvarliga svårigheter uppstår. Någon inbördes angelägenhetsgradering av dessa företag har styrelsen ansett ej böra göras för närvarande. Därest en nedskärning av det för 1957/58 av styrelsen föreslagna byggnadsprogrammet skulle visa sig nödvändig av statsfinansiella skäl, anses en dylik gradering böra göras i samband med upprättande av förslag till dispositionsplan för det anslag, som må komma att beviljas.

Departementschefen

Även för nästa budgetår torde medel böra anvisas för fullföljande av generaltullstyrelsens program för förbättring av bostads- och lokalförhållandena vid tullverkets kust- och gränsbevakning. Med hänsyn till nödvändigheten av en begränsning av de offentliga investeringarna är jag dock icke beredd att tillstyrka hela det av generaltullstyrelsen äskade beloppet utan förordar, att anslaget för budgetåret 1957/58 uppföres med 650 000 (+ 200 000) kronor. Jag förutsätter, att de möjligheter till besparingar som kan föreligga för byggnadsföretag, vilka kommer till utförande, blir iakttagna. Det torde liksom tidigare få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från generaltullstyrelsen fastställa dispositionsplan för anslaget.

Under återopande av det sagda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 650 000 kronor.

Fonden för statens aktier

[2] **Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.** Den 22 september 1955 har Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens beslut gjort tillsägelse om inlösen av de Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund (TGO) tillhöriga stamaktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) per den 30 september 1957 enligt bestämmelserna i gällande malmavtal.

I proposition (nr 171) till 1956 års riksdag föreslogs bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna en vid förhandlingar mellan en av staten tillsatt förhandlingsdelegation och TGO träffad överenskommelse om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i LKAB. I skrivelse den 29 maj 1956 (nr 320) anmälde riksdagen, att den fattat beslut i huvudsaklig överensstämmelse med vad statsutskottet i utlåtande nr 155 föreslagit. Kungl. Maj:t bemyndigades därigenom att å statens vägnar godkänna nämnda överenskommelse. Den 28 juni 1956 har överenskommelse träffats mellan staten och TGO.

Jämlikt överenskommelsen skall den å aktieförvärvet belöpande lösesumman av staten erläggas med en femtedel den 30 september 1957 samt en femtedel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de fyra närmast följande åren.

Sedan Kungl. Maj:t den 13 april 1956 uppdragit åt särskilda sakkunniga att bevaka statens intressen vid det förfarande, som föranledes av inlösen av aktierna, har TGO den 15 oktober 1956 till de sakkunniga överlämnat en promemoria angående beräkningen av lösesumman för de aktier, som skall inlösas. De sakkunniga har ännu icke tagit ställning till det av TGO yrkade beloppet.

Såsom framgår av det anförda skall den första femtedelen av lösesumman erläggas under nästa budgetår. För ifrågavarande ändamål bör därför ett särskilt investeringsanslag uppföras å riksstaten. I avvaktan på slutligt ställningstagande till lösesummans exakta storlek bör detsamma uppföras med allenast preliminärt belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag* för budgetåret 1957/58 beräkna ett investeringsanslag av 165 000 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Sven Rydén

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1957.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående anslag å kapitalbudgeten under budgetåret 1957/58 och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

1. **Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala.** Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 140 000 kronor, avseende vissa byggnadsarbeten vid medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet. I skrivelse den 22 oktober 1956 har *universitetskanslern* på förslag av *det större konsistoriet i Uppsala* gjort framställning om anvisande av erforderliga anslagsmedel till bland annat vissa ombyggnadsarbeten inom kemiska institutionen vid universitetet. Kostnaderna härför har av universitetets byggnadskontor uppskattats till 105 000 kronor. Angående behovet av den planerade ombyggnaden har vederbörande ämnesrepresentant, *professorn G. Hägg*, anfört följande.

Syftet med ombyggnaden är att bereda plats för flera studerande vid den elementära laborationskursen i oorganisk kemi. Nuvarande laboratorielokaler inom den oorganiska avdelningen tillåter normalt en intagning av 32 elever

per termin. Genom provisoriskt utnyttjande av andra lokaler har under innevarande hösttermin plats beretts för ytterligare 8 elever. Intagningen kunde därigenom ökas till 40 elever av sammanlagt 44 sökande. Detta provisorium medför dock betydande svårigheter och kan inte ifrågakomma under en längre följd av år (otillräckliga dragskåpsutrymmen, inga nya våg- och mätrum, varigenom trängseln är mycket stor i de redan befintliga). Det kan dessutom aldrig möjliggöra laborationer för mer än 40 elever per termin, ett antal som, i varje fall för höstkurserna, redan är för litet. En ökning av elevantalet per termin med 16 till 48 är emellertid möjlig genom förändring av vissa befintliga lokaler. Dessa ligger väl till för elementär kursundervisning men har på grund av ovisshet om utvecklingen inte inbegripits i de senare årens stora ombyggnadsarbeten inom gamla institutionsbyggnaden. Planerna för ombyggnaden innebär omdisposition av ett större laboratorierum till kurslaboratorium för 16 laboranter, ombyggnad av två smärre rum till mätrum och vågrum samt omdisposition av ett källarrum till glasblåsningsrum. Tillsammans med de äldre laboratorierna skulle de planerade lokalerna ge mycket goda möjligheter att undervisa 48 studerande per termin d. v. s. 96 studerande per läsår, en ökning av laboratriekapaciteten vid undervisningen i oorganisk kemi med 50 procent. En jämförelse med det totala elevantalet per läsår fram till läsåret 1955/56, visar att man efter denna ökning bör kunna bereda laboratorieplats för alla sökande även ur de stora studentkullar, som väntas under 1960-talet. En förutsättning härför är dock att elevantalet kan fördelas mera jämnt mellan höst- och vårtermin än vad hittills varit fallet. Det kan tilläggas att övningslaboratoriet för organisk kemi redan kan bereda plats för 48 elever per termin. Vid institutionens organiska avdelning är därför inte några utvidgningsarbeten nödvändiga för att möta den ökade elevtillströmningen.

Departementschefen. Vägande skäl har enligt min mening anförts för verkställande av de i kanslerns framställning avsedda ombyggnadsarbetena inom universitetets kemiska institution. För ändamålet erforderliga medel, beräknade till 105 000 kronor, torde därför böra anvisas för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 105 000 kronor.

2. Nybyggnad för de geografiska och mineralogisk-geologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala. Till detta ändamål har anvisats investeringsanslag å tillhoppa 2 500 000 kronor, varav för budgetåret 1953/54 100 000 kronor, för budgetåret 1955/56 1 000 000 kronor och för budgetåret 1956/57 1 400 000 kronor. Såsom framgår av 1953 års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 4) har de totala kostnaderna för byggnadsföretaget enligt prisläget den 1 juli 1952 beräknats till 5 100 000 kronor.

Universitetskanslern har med eget yttrande till byggnadsstyrelsen överlämnat en av *det större konsistoriet i Uppsala* gjord framställning om anvisande för nästa budgetår av medel till förevarande ändamål.

Byggnadsstyrelsen anför i avgivet utlåtande, att inträffade allmänna prisstegringar medfört att totalkostnaden för ifrågavarande nybyggnad enligt

prisläget i juli 1956 bör beräknas till 5 350 000 kronor. För byggnadsarbetenas fortsatta bedrivande föreslår byggnadsstyrelsen för nästa budgetår en medelsanvisning av 2 000 000 kronor.

Departementschefen. Den av byggnadsstyrelsen numera beräknade totalkostnaden för nybyggnaden, 5 350 000 kronor, innebär en uppräkningsökning med omkring fem procent av den tidigare uppskattade kostnaden. Mot denna uppräkningsökning synes mig icke vara något att erinra. Vad beträffar medelsanvisningen för nästa budgetår till byggnadsföretaget så anser jag för egen del, att denna bör kunna begränsas till 1 000 000 kronor. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för de geografiska och mineralogisk-geologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

3. Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen vid universitetet i Uppsala. Till detta ändamål har för budgetåret 1956/57 anvisats ett investeringsanslag av 100 000 kronor, avseende förberedande arbeten för byggnadsföretaget. Såsom framgår av 1956 års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 3) har de totala kostnaderna för byggnadsföretaget enligt prisläget år 1955 uppskattats till 1 900 000 kronor.

Universitetskanslern har med eget yttrande till byggnadsstyrelsen överlämnat en av *det större konsistoriet i Uppsala* gjord framställning om anvisande för nästa budgetår av medel till förevarande nybyggnad.

Byggnadsstyrelsen framhåller inledningsvis, att sedan 1955 års universitetsutredning förra året antagit ett preliminärt beräkningsunderlag för studerandeantalet vid universitet och högskolor under den närmaste tioårsperioden, innebärande en ökning inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteter med 150 procent, inom filosofiska fakulteter med 100 procent och inom juridiska fakulteter med 50 procent, flera av de föreliggande eller under arbete varande utredningarna rörande nya institutionsbyggnader måst överarbetas. Det hade därvid visat sig, att tidigare uppgjorda skisser måst revideras eller helt omarbetas. Nämnda prognoser i fråga om det framtida elevantalet hade även beträffande förevarande nybyggnad föranlett en ny programutredning, varvid hänsyn måst tagas förutom till det ökade behovet av utrymmen för undervisning även till kravet på tjänsterum och forskningsmöjligheter för den utökade lärarpersonalen. På grund härav hade nytt skissförslag uppgjorts, enligt vilket kostnaderna för byggnadsföretaget preliminärt beräknats till cirka 3 600 000 kronor. För nästa budgetår hemställer byggnadsstyrelsen om ett anslag av 500 000 kronor för påbörjande av byggnadsföretaget.

Departementschefen. Den av byggnadsstyrelsen nu gjorda preliminära beräkningen av kostnaderna för en nybyggnad för zoofysiologiska institutionen har icke givit mig anledning till erinran. För påbörjande av ifrågavarande byggnadsföretag torde i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag för nästa budgetår böra anvisas 500 000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

4. **Nybyggnad för växtbiologiska och limnologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.** *Universitetskanslern* har med eget yttrande till byggnadsstyrelsen överlämnat en av *det större konsistoriet i Uppsala* gjord framställning om anvisande för nästa budgetår av ett investeringsanslag av 600 000 kronor till nybyggnad för de växtbiologiska och limnologiska institutionerna vid universitetet.

Byggnadsstyrelsen föreslår, att ett investeringsanslag av 100 000 kronor anvisas för nästa budgetår för upprättande av fullständiga handlingar och vidtagande av andra förberedande åtgärder för den ifrågasatta nybyggnaden. Till stöd härför anför byggnadsstyrelsen huvudsakligen följande.

Den starka ökningen av studerandeantalet innebär, att situationen för redan nu trångbodda institutioner för varje år ytterligare förvärras. Institutionerna för växtbiologi och limnologi kommer sålunda enligt vad byggnadsstyrelsen erfarit i ett särskilt svårt läge, då bland annat de senaste årens växande krav på utbildad arbetskraft inom vattenföreningens och därmed sammanhängande forskningsområden beräknas medföra en stegrad tillströmning till dessa institutioner. Då en överarbetning av det senast år 1955 framlagda och enligt nuvarande prisläge till cirka 2 000 000 kronor kostnadsberäknade förslaget till tillbyggnad — vilket icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd — synes vara nödvändig med beaktande av nu uppställda fordringar beträffande utbildningskapaciteten vid institutionen, vill byggnadsstyrelsen med ändring av tidigare förslag i ärendet nu föreslå att ett anslag av 100 000 kronor för detta ändamål ställes till förfogande för budgetåret 1957/58, så att fullständiga handlingar kan föreligga färdiga för igångsättning av byggnadsföretaget under budgetåret 1958/59.

Departementschefen. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit är växtbiologiska och limnologiska institutionerna i stort behov av rymligare lokaler. Jag biträder därför förslaget om uppförande av en nybyggnad för dessa två institutioner. I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag torde för nästa budgetår böra anvisas ett anslag av 100 000 kronor för upprättande av fullständiga handlingar och vidtagande av andra förberedande åtgärder för nybyggnaden. Anslaget torde böra anvisas under den inledningsvis angivna rubriken. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för växtbiologiska och limnologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

5. **Vissa byggnadsarbeten vid Lunds universitet.** Under denna anslagsrubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 275 000 kronor till om- och tillbyggnad av zoologiska institutionen. Såsom framgår av 1956 års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 4) beräknades i följd de totala kostnaderna för de då planerade arbetena till 475 000 kronor. Avsikten med ifrågavarande arbeten är att möjliggöra en för avhjälpande av lärarbristen vid högre skolor motiverad dubbling av kursundervisningen vid institutionen.

Byggnadsstyrelsen beräknar nu kostnaderna för de ursprungligen planerade arbetena till 500 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1956 och hemställer, att 225 000 kronor måtte anvisas för slutförande av om- och tillbyggnaden enligt det tidigare framlagda programmet. Därjämte föreslår styrelsen, att 130 000 kronor anvisas för nästa budgetår för utförande vid om- och tillbyggnaden av vissa icke förut planerade byggnadsarbeten. Till stöd härför anför styrelsen bland annat följande.

I samband med utarbetandet av huvudritningarna till byggnadsföretaget har under hand från universitetets sida framförts önskemål om en utökning av byggnadsprogrammet närmast avseende att ge ökade möjligheter även för den vetenskapliga forskningen enligt de nya riktlinjer, som nu gjort sig gällande. Byggnadsstyrelsen har för sin del funnit skäligt, att institutionen i Lund ges så långt möjligt samma resurser i detta avseende som motsvarande institutioner i Stockholm och Uppsala. De önskade nya utrymmena, omfattande i huvudsak ett kallrum och ett kylrum, konstantrum i källaren samt två mörkrum, har därför medtagits på nu föreliggande huvudritningar. Arbetet med utrymmenas iordningställande kan anstå till i samband med byggnadsarbetets avslutande under budgetåret 1957/58. Tilläggs-kostnaderna beräknas till 130 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer vidare i skrivelse den 25 september 1956 bland annat om anvisande av 225 000 kronor till personalbyggnad för botaniska trädgården och av 75 000 kronor till installation av hiss i botaniska laboratoriet. Vad beträffar personalbyggnaden inhämtas av tillgängliga handlingar bland annat följande.

Från universitetets sida har vid flera tillfällen framhållits behovet av ny personalbyggnad vid botaniska trädgården. Byggnadsstyrelsen har tidigare vitsordat behovet av denna byggnad, enär de befintliga anordningarna ej uppfyller fordringarna för arbetslokaler av här avsett slag. Ritningar till ifrågavarande byggnadsföretag har tidigare upprättats. Kostnaden för nybyggnaden kan enligt prisläget den 1 juli 1956 beräknas till 225 000 kronor.

I skrivelse den 1 december 1956 har *universitetskanslern* på förslag av vederbörande *universitetsmyndigheter* gjort framställning om anvisande av 195 000 kronor till ombyggnadsarbeten i gamla kemiska institutionen för iordningställande av lokaler för ämnet hygien samt av 92 000 kronor till inredande av fem nya arbetsrum för tyska seminariet och utförande av vissa arbeten för fonetiska institutionen i den universitetet tillhöriga fastigheten stadsägaren nr 244 i Lund.

Vederbörande *universitetsmyndigheter* har bland annat anfört följande.

Vid fastställande av den nya studieordningen för medicinska studier beslöts, att vid Lunds universitet skulle från och med den 1 juli 1958 inrättas en professur i hygien. Lokaler för ämnet finnes reserverade i gamla kemiska institutionen. Dessa lokaler har tidigare använts för helt annat ändamål och måste därför i åtskilliga avseenden omändras och moderniseras. Efter ingående förhandlingar med laboratorn L. Friberg vid statens institut för folkhälsan, vilken för närvarande uppehåller hygienundervisningen vid Lunds universitet, har universitetets byggnadsingenjör uppgjort förslag till lokalernas iordningställande samt verkställt beräkning rörande kostnaderna för de erforderliga arbetena. Nämnda kostnader har uppskattats till 195 000 kronor.

Fastigheten stadsågan nr 244 i Lund förvärvades av universitetet 1955. För ämnet fonetik har botten- och källarvåningarna i fastigheten reserverats. Tyska seminariet har sina provisoriska lokaler i villans andra våning. Då emellertid dessa lokaler icke är tillräckliga, är avsikten att för tyska seminariet iordningställa ytterligare fem arbetsrum i vindsvåningen. Kostnaderna härför och för utförande av erforderliga arbeten för fonetiska institutionen kan beräknas till 92 000 kronor. Vid det tyska seminariets överflyttning till den planerade nybyggnaden för humanistiska fakulteten avses, att fonetiska institutionen skall få disponera även villans andra våning. Med hänsyn bland annat till att antalet deltagare i de obligatoriska propedeutiska kurserna i allmän fonetik ökar för varje år är det nämligen endast en tidsfråga, när de nuvarande lokalerna i botten- och källarvåningarna blir helt otillräckliga. Skulle de fem vindrummen efter tyska seminariets avflyttning inte behöva disponeras av fonetiska institutionen, kan dessa användas för att avhjälpa lokalbristen för vissa ämnen inom fakultetens språkvetenskapliga sektion, för vilken en rad otillfredsställda lokalbehov föreligger.

Byggnadsstyrelsen har i avgivet yttrande anfört bland annat följande.

Mot de föreliggande ritningsförslagen har styrelsen i huvudsak icke något att erinra. Det må dock framhållas att ritningarna över den hygieniska institutionen är ytterst preliminära. Så långt av de föreliggande ritningsförslagen kunnat bedömas är de uppgivna kostnaderna i stort sett godtagbara. Styrelsen vill dock framhålla, dels att de eltekniska arbetena i den hygieniska institutionen förefaller att vara lågt beräknade, dels att kostnaden för den föreslagna inredningen av vinden i fastigheten stadsågan nr 244 bör bedömas icke enbart med hänsyn till att där skall beredas lokaler åt tyska seminariet. Tyska seminariet är nämligen avsett att inrymmas i den nybyggnad för humanistiska fakulteten, för vilken byggnadsstyrelsen på begäran av universitetet den 25 september 1956 gjort framställning om anslag. Tyska seminariets förläggning till nämnda vindsvåning skulle sålunda, om denna framställning bifalles, bli ett provisorium av relativt kort varaktighet. Med hänsyn till att universitetet enligt uppgift även efter tillkomsten av den förutnämnda nybyggnaden kommer att vara i stort behov av lokaler anser sig dock styrelsen böra tillstyrka att vindsvåningen i fastigheten stadsågan nr 244 inredes på föreslaget sätt.

Departementschefen. Det av byggnadsstyrelsen nu framlagda omarbetade förslaget till om- och tillbyggnad av zoologiska institutionen anser jag mig böra godtaga. Jag tillstyrker därför, att för nästa budgetår anvisas begärda 355 000 kronor för slutförande av nämnda byggnadsföretag. Det synes mig vidare angeläget, att den under ett flertal år aktuella frågan om uppförande

av en personalbyggnad för botaniska trädgården nu löses. I enlighet med vad byggnadsstyrelsen föreslagit torde därför för nästa budgetår böra anvisas 225 000 kronor för detta ändamål. Däremot är jag ej beredd förorda anvisande av medel till installation av hiss i botaniska laboratoriet.

Vad därefter beträffar framställningen om anvisande av medel till planerade ombyggnadsarbeten i gamla kemiska institutionen för iordningställande av lokaler för ämnet hygien samt till vissa byggnadsarbeten inom den av universitetet förvärvade fastigheten stadsägan nr 244 finner jag det önskvärt, att dessa arbeten kommer till utförande. De av vederbörande vid universitetet beräknade kostnaderna för ombyggnadsarbetena i gamla kemiska institutionen, 195 000 kronor, anser jag mig böra godtaga. Medelsanvisningen för ifrågavarande arbeten synes mig emellertid kunna uppdelas på två budgetår. För nästa budgetår torde böra anvisas 80 000 kronor för ändamålet. För byggnadsarbetena inom fastigheten stadsägan nr 244 föreslår jag, att för nästa budgetår anvisas ett avrundat belopp av 90 000 kronor.

Vid bifall till vad jag nu förordat torde till vissa byggnadsarbeten vid Lunds universitet för nästa budgetår böra anvisas sammanlagt (355 000 + 225 000 + 80 000 + 90 000 =) 750 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid Lunds universitet* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

6. Nybyggnad för humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund. I skrivelse den 25 september 1956 har *byggnadsstyrelsen* med anledning av framställningar från universitetets sida hemställt om anvisande av, bland annat, ett anslag av 500 000 kronor för påbörjande av en för humanistiska fakulteten avsedd tillbyggnad vid den geologisk-geografiska institutionsbyggnaden. Den totala byggnadskostnaden för ifrågavarande nybyggnad beräknar byggnadsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1956 till 3 460 000 kronor. Av tillgängliga handlingar inhämtas bland annat följande.

Den föreslagna nybyggnaden, som är planerad att uppföras i fyra våningar jämte vindsvåning och källare, avses skola inrymma institutionerna för tyska, engelska, litteraturhistoria och nordiska språk samt landsmålsarkivet. Enligt planen skall i källaren anordnas, bland annat, lagerlokaler för geologiska institutionen.

Vid utformandet av förslaget har möjligheterna att begränsa byggnadsföretaget beaktats. Detta har medfört, att vissa nedskärningar skett i det lokalprogram som framlagts av universitetet. Sålunda har en föreslagen vaktmästarbostad slopats och vidare har antalet lärarrum och forskarrum i vissa fall minskats. Däremot har på grund av det ökade antalet studenter några inskränkningar icke ansetts böra företagas ifråga om föreläsnings- och seminariesalarna. Av särskild vikt har befunnits vara att en föreslagen större föreläsningssal i bottenvåningen kommer till stånd, varigenom universitetets brist på lokaler av denna art i någon mån minskas.

Departementschefen. Behovet av en nybyggnad för humanistiska fakulteten gör sig främst på grund av den stora ökningen av antalet studerande i de humanistiska ämnena starkt gällande. Jag anser mig därför böra biträda byggnadsstyrelsens förslag om uppförande av en nybyggnad för fakulteten. Den av styrelsen beräknade kostnaden för nybyggnaden anser jag mig böra godtaga. I enlighet med föreliggande förslag torde för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål böra anvisas ett investeringsanslag av 500 000 kronor. Anslaget bör anvisas under den inledningsvis angivna rubriken. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för humanistiska fakulteten vid universitetet i Lund* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

7. *Nybyggnad för patologiska institutionen m. m. vid universitet i Lund.* I skrivelse den 15 april 1955 har *medicinska fakulteten* vid universitetet i Lund framhåvt angelägenheten av att en tidigare föreslagen nybyggnad för de bakteriologiska och patologiska institutionerna kommer till stånd.

I skrivelse den 25 september 1956 har *byggnadsstyrelsen* bland annat föreslagit, att ett enligt beslut av 1948 års riksdag till Nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund för budgetåret 1947/48 anvisat investeringsanslag av 500 000 kronor (Kb III 12) omdisponeras och i stället användes till en nybyggnad för patologiska institutionen, rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen i Lund.

I skrivelsen har byggnadsstyrelsen härom anfört i huvudsak följande.

Frågan om en nybyggnad för patologiska och bakteriologiska institutionerna i Lund har under åtskilliga år varit föremål för utredning. Slutlig ställning har dock icke ansetts kunna tagas innan överenskommelse beträffande samarbetet mellan universitetet och Malmöhus läns landsting rörande driften av anläggningarna kunnat träffas. Av landstinget och universitetskanslern godtaget förslag till sådan överenskommelse samt förslag till avtal beträffande fördelningen av kostnaderna för anläggningarnas uppförande föreligger emellertid numera. Universitetet och byggnadsstyrelsen samt lasarettet har enats om, att institutionerna bör utgöra ett gemensamt komplex som förlägges på mark, gränsande till lasarettet.

Ritningar till patologiska institutionen och en till denna ansluten rättsläkarstation och rättsmedicinsk institution har genom byggnadsstyrelsens försorg upprättats redan år 1952. En omarbetning av ritningarna — föranledd av ökat lokalbehov för den rättsmedicinska avdelningen — har innevarande år företagits i samråd med professor C. G. Ahlström och docent Hj. Sjövall i Lund, med professor N. Ringertz i Stockholm som av byggnadsstyrelsen tillkallad sakkunnig. De nya ritningarna har översänts till landstinget och medicinalstyrelsen för godkännande. Byggnadsstyrelsen avser att återkomma med närmare beräkningar beträffande totalkostnaden för anläggningen — denna torde kunna uppskattas till ca 4 500 000 kronor — samt till avtalet om fördelningen av kostnaderna mellan kronan och landstinget.

Med hänvisning till nu berörda skrivelse hemställer byggnadsstyrelsen i skrivelse den 20 november 1956, *dels* att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1957/58 till nybyggnad för patologiska institutionen i Lund m. m. anvisa de tidigare till nybyggnad för bakteriologiska institutionen avsedda medlen, 500 000 kronor, dels att Kungl. Maj:t måtte godkänna ett av kanslern för rikets universitet tillstyrkt förslag till avtal mellan staten och Malmöhus läns landsting om samarbete i fråga om uppförande och drift av patologiska och bakteriologiska institutionerna vid Lunds universitet och vissa centrallaboratorier vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Till byggnadsstyrelsens sistnämnda skrivelse har fogats ritningsförslag beträffande den avsedda nybyggnaden för patologiska institutionen, rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen. I fråga om byggnadsprojektet och kostnadsfördelningen anför byggnadsstyrelsen i huvudsak följande.

Landstinget har förklarat sig intet ha att erinra mot förslaget. Vidare har medicinalstyrelsen godtagit förslaget i vad avser lokalerna för rättsläkarstationen. Byggnaden är avsedd att uppföras å ett universitetet tillhörigt område mellan stadens vattentorn och lasarettets nya panncentral intill den blivande sträckningen för Tornavägen. Genom en körbar kulvert kommer byggnaden att sättas i förbindelse med lasarettets kulvertsystem.

Kostnaderna för förslaget har vad beträffar den patologiska institutionen beräknats till 3 500 000 kronor, vartill kommer kostnaderna för kulvertförbindelsen till lasarettet uppgående till 300 000 kronor. Beträffande fördelningen av kostnaderna för denna del av byggnaden har byggnadsstyrelsen genom remiss anmodats yttra sig över ett av kanslern för rikets universitet till Kungl. Maj:t den 19 juni 1956 överlämnat avtalsförslag. Detta avtalsförslag ansluter sig till ett av byggnadsstyrelsen tidigare framlagt förslag, innebärande lika fördelning av kostnaderna mellan kronan och landstinget. Den till den patologiska institutionen anslutna rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen, vilka helt är att hänföra till statens verksamhet och vilkas del i anläggningskostnaden sålunda ej berör landstinget, har kostnadsberäknats till 600 000 kronor. Sammanlagt kommer sålunda enligt avtalsförslaget ett genomförande av detta att innebära, att staten skall bestrida kostnaden till ett sammanlagt belopp av (rättsläkarstationen och rättsmedicinska institutionen + hälften av patologiska institutionen inklusive kulvert) 2 500 000 kronor, medan landstinget skulle bidra med ett belopp av 1 900 000 kronor. Den fortsatta projekteringen torde kunna bedrivas i sådan takt att byggnadsarbetet skulle kunna igångsättas i början av år 1958. Under sådana förhållanden bör ett belopp om 500 000 kronor ställas till förfogande för ändamålet under budgetåret 1957/58.

I yttrande den 8 december 1956 över medicinska fakultetens förutnämnda skrivelse hänvisar *universitetskanslern* till vad byggnadsstyrelsen i sist berörda skrivelse anfört och hemställt.

Jag torde efter denna redogörelse för byggnadsstyrelsens framställningar m. m. få närmare beröra föreliggande fråga om *avtal mellan staten och Malmöhus läns landsting*. Avtalsförslaget, som av *Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsstyrelse* överlämnats till universitetskanslern med skrivelse den 15 december 1955 och som sedermera genom kanslerns försorg varit föremål för remissbehandling, är av följande lydelse.

»A v t a l.

Mellan Staten och Malmöhus läns landsting är, under förutsättning av Kungl. Maj:ts och landstingets godkännande, följande avtal träffat om sam-

arbete i fråga om uppförande och drift av patologiska och bakteriologiska institutionerna vid Lunds universitet och vissa centrallaboratorier vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (lasarettet).

§ 1.

I Lund skall uppföras en anläggning inrymmande *dels* lokaler för patologiska institutionen och bakteriologiska institutionen vid universitetet, avsedda att tillgodose statens behov i samband med den vid universitetet bedrivna medicinska undervisningen och forskningen, *dels* lokaler för obduktionsverksamhet och patologiskt centrallaboratorium samt bakteriologiskt centrallaboratorium för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar, avsedda att tillgodose landstingets behov av obduktioner samt av undersökningar av patologisk och bakteriologisk art i samband med sjuk- och hälsovård.

§ 2.

Anläggningen uppföres genom statens försorg å universitets mark i nära anslutning till lasarettområdet.

Innan slutligt ritningsförslag till anläggningen framlägges för Kungl. Maj:t skall detsamma vara godkänt av landstinget.

§ 3.

Kostnaderna för anläggningens uppförande ävensom för yttre arbeten, ledningar och kulvertförbindelser fördelas lika mellan staten och landstinget på sätt som sker beträffande de för medicinsk utbildning avsedda byggnaderna vid lasarettet.

§ 4.

Landstinget erhåller icke genom sitt deltagande i byggnadskostnaderna någon del i äganderätt till anläggningen.

§ 5.

Landstinget äger att, så länge lasarettet drives såsom undervisningssjukhus på nuvarande plats använda för landstingets behov anordnade utrymmen i anläggningen för därmed avsett ändamål.

§ 6.

Landstinget ställer till förfogande allt patologiskt och bakteriologiskt material från lasarettet att utnyttjas för undervisning och forskning i dessa ämnen.

§ 7.

Utrustning anskaffas och bekostas av staten till den del, som avser undervisning och forskning och av landstinget till den del som avser sjukvårdens behov.

Staten förbinder sig att till disposition jämväl för undersökningsverksamheten inom den nya anläggningen ställa inom patologiska respektive bakteriologiska institutionernas nuvarande lokaler befintlig, staten tillhörig instrument-, apparat- och liknande utrustning samt handböcker och litteratur i den mån detta ej inkräktar på undervisning och forskning.

§ 8.

Minst en professor i patologi och minst en professor i bakteriologi vid universitetet skola tillika vara överläkare vid lasarettet. Vid tillsättningen av här ifrågakvarande professurer äger landstinget rätt att innan ärendet överlämnas till kanslern för rikets universitet avgiva yttrande över de å förslagsrum uppsattas lämplighet såsom överläkare.

Landstinget bestrider kostnaderna för de särskilda arvoden, som förut-sätts komma att utgå till dessa professorer i egenskap av överläkare vid lasarettet.

§ 9.

Professor i patologi respektive professor i bakteriologi vid universitetet, som tillika är överläkare har att förestå obduktionsverksamheten och undersökningsverksamheten vid patologiska centrallaboratoriet respektive undersökningsverksamheten vid bakteriologiska centrallaboratoriet.

§ 10.

Landstinget äger medgiva professorerna att i egenskap av överläkare inom anläggningen utöva enskild verksamhet inom sina respektive arbetsområden på de närmare villkor, varom överenskommelse kan träffas.

§ 11.

För undervisning och forskning erforderlig personal tillsättes och avlönas av staten. Övrig personal tillsättes och avlönas av landstinget.

§ 12.

Kostnaderna för anläggningens yttre och inre underhåll bestridas av staten. Landstinget svarar för kostnaderna för värme, vatten, gas och elektrisk energi.

Övriga av driften föranledda kostnader bestridas av staten i den mån de avse undervisning och forskning samt av landstinget i den mån de avse sjukvårdens behov.

§ 13.

Anläggningen avses bli uppförd i sådan ordning att den del som omfattar patologisk institution och centrallaboratorium är färdigställd den , och den del som omfattar bakteriologisk institution och centrallaboratorium är färdigställd den .»

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen har i förutnämnda skrivelse till kanslern, jämte annat, anmält att Malmöhus läns landsting vid lagtima möte år 1955 (den 6 oktober, § 152) dels lämnat hälso- och sjukvårdsstyrelsen bemyndigande att på grundval av nu ifrågavarande avtalsförslag träffa överenskommelse med staten angående patologiska och bakteriologiska institutioner vid universitetet i Lund, avsedda att tillgodose såväl universitetets som landstingets behov, dels — under förutsättning att dylik överenskommelse kunde träffas — godkänt avtal med Sveriges läkarförbund rörande anställnings- och avlöningsvillkoren för institutionsföreståndarna i deras egenskap av överläkare vid lasarettet m. m., dels ock godkänt avtal, innefattande övergångsbestämmelser i förevarande ärende.

Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund erinrar i sitt yttrande till universitetskanslern om att fakulteten i skrivelse till kanslern den 29 mars 1954 framfört vissa betänkligheter mot förslaget att förena professorsämbetena i patologi och bakteriologi med överläkartjänster vid lasarettet. Då det vid ärendets fortsatta handläggning icke visat sig möjligt att uppföra de nya institutionsbyggnaderna i samverkan med Malmöhus läns landsting under annan förutsättning än att en dylik förening kommer till stånd, vill fakulteten icke motsätta sig det framlagda avtalsförslaget.

Större akademiska konsistoriet vid universitetet i Lund hemställer — under hänvisning till medicinska fakultetens yttrande — att avtal mellan staten och landstinget måtte komma till stånd på grundval av därutinnan framlagt förslag. Konsistoriet framhåller angelägenheten av att denna fråga snart bringas till en lösning som kan möjliggöra uppförande av nybyggnad för de patologiska och bakteriologiska institutionerna i Lund.

Konsistoriet hemställer vidare, att bestämmelser måtte utfärdas om att en professor i vardera av ämnena patologi och bakteriologi tillika skall vara överläkare i enlighet med vissa av Malmöhus läns landsting villkorligt godkända avtal med Sveriges läkarförbund.

Kommissionen för förhandlingar med Malmöhus läns landsting och Malmö stad rörande frågor som äger samband med den medicinska undervisningens och forskningens anordnande i Lund och Malmö anför i sitt yttrande följande.

Det remitterade avtalsförslaget torde böra betraktas som ett förhandlingsresultat, till vilket kommissionen, som saknar kännedom om vad som förekommit vid förhandlingarna, icke har anledning att taga ställning. Vid den mera formella granskning av förslaget kommissionen företagit har konstaterats, att detsamma innefattar bestämmelser om kostnadsfördelningen i vissa hänseenden, där frågor av likartad beskaffenhet kommer att bli aktuella under kommissionens fortsatta förhandlingsarbete. Kommissionen förutsätter att ett godkännande av det remitterade avtalsförslaget icke innefattar något prejudicerande ställningstagande i berörda spörsmål. Enligt vad kommissionen under hand inhämtat torde landstinget för sin del intaga samma ståndpunkt beträffande innehållet i avtalsförslaget.

Universitetskanslern framhåller att han, från de synpunkter han har att företräda, för sin del intet har att erinra mot det framlagda avtalsförslaget.

Departementschefen. De bakteriologiska och patologiska institutionerna vid universitetet i Lund är båda inrymda i en sjuttioårig byggnad, belägen på lasarettets södra område. Utifrån nutida krav på institutionslokaler för här ifrågavarande ändamål torde byggnaden få anses synnerligen bristfällig. Det är vitsordat att båda institutionerna arbetar under ytterst ogynnsamma förhållanden. Till belysning härav må exempelvis nämnas, att patologiska institutionens obduktionslokaler och därtill hörande anordningar anses försvåra ett tillbörligt hygieniskt utförande av obduktionerna. Smittorisken för båda institutionernas personal och där arbetande studenter har påtalats av ämnesföreträdarna. I flera andra avseenden av betydelse för institutionernas uppgifter i forskningens, undervisningens och sjukvårdens intressen utgör de trånga och olämpliga utrymmena ett allvarligt hinder.

Frågan om nya lokaler för institutionerna har sedan länge varit aktuell. Att frågans lösning fördröjts sammanhänger i hög grad med att avtal icke kunnat träffas mellan staten och Malmöhus läns landsting rörande institutionernas drift. Detta beror i sin tur bland annat på att enighet icke kunnat uppnås mellan landstinget och Sveriges läkarförbund rörande vissa spörsmål av väsentlig betydelse för lösandet av förstnämnda avtalsfråga.

Byggnadsstyrelsen har numera — under hänvisning till föreliggande av universitetsmyndigheterna tillstyrkta och av landstinget godkända avtalsförslag — redovisat en ny plan för byggnadsfrågans lösning. Denna plan innebär i korthet att en gemensam nybyggnad uppföres för patologiska institutionen, rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen. Byggnaden föreslås bli förlagd till ett universitetet tillhörigt område i stadens norra del. Genom en transportkulvert avses byggnaden bli ansluten till lasarettets kulvertsystem. Totalkostnaderna har beräknats till 4 400 000 kronor, av vilket belopp 3 500 000 kronor hänför sig till patologiska institutionen, 300 000 kronor till kulvertförbindelsen samt 600 000 kronor till rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen.

Enligt vad jag inhämtat från byggnadsstyrelsen är här ifrågakvarande byggnad planerad så, att en tillbyggnad till densamma kan ske för beredande av nya lokaler bland annat för bakteriologiska institutionen.

Vad angår frågan om kostnadsfördelningen innebär avtalsförslaget, att staten och landstinget vardera skall svara för hälften av kostnaderna för patologiska institutionen och kulvertförbindelsen. Rättsmedicinska institutionen och rättsläkarstationen, vilka helt faller inom statens verksamhetsfält, beröres icke av avtalsförslaget. Kostnaderna för dessa delar av byggnadsföretaget avses sålunda stanna på statsverket. För statens vidkommande beräknas sålunda totalkostnaderna till 2 500 000 kronor, medan motsvarande kostnader för landstingets del skulle uppgå till 1 900 000 kronor.

Beträffande den statliga finansieringen av projektet har byggnadsstyrelsen föreslagit, att 500 000 kronor ställes till förfogande för nästa budgetår genom att de tidigare för nybyggnad för bakteriologiska institutionen avsedda odisponerade medlen anvisas för det nya ändamålet.

Jag har för egen del blivit starkt övertygad om behovet av att förevarande byggnadsfråga nu löses. Byggnadsstyrelsens förslag synes mig också ändamålsenligt utformat. Genom detta förslag tillgodoses också det viktiga önskemålet om en fortsatt lokalmässig samordning av de patologiska och rättsmedicinska institutionerna samt rättsläkarstationen. Jag anser mig därför böra förorda att förslaget lägges till grund för beslut i ärendet.

För den bakteriologiska institutionens vidkommande innebär förslaget, att denna institution tills vidare får stanna kvar i nuvarande institutionsbyggnad. Trots att ökade utrymmen efter patologiska institutionens överflyttning till den avsedda nybyggnaden torde komma att ställas till bakteriologiska institutionens förfogande, bör lokalfrågornas lösning i nu ifrågakvarande del betraktas som ett provisorium.

De beräknade kostnaderna för den planerade nybyggnaden har icke givit mig anledning till erinran. Från statsfinansiell synpunkt synes mig det föreslagna avtalet godtagbart med avseende på såväl byggnadskostnadernas som driftskostnadernas fördelning.

Såsom framgår av det föregående innehåller avtalsförslaget vissa bestämmelser rörande förening av professorstjänst med befattning som överläkare. I anslutning till innehållet i dessa bestämmelser har också villkorliga avtal

träffats mellan landstinget och Sveriges läkarförbund angående reglering av därmed sammanhängande anställnings- och ersättningsfrågor. Enligt min mening synes hithörande frågor böra ytterligare övervägas, innan slutlig ställning toges till föreliggande förslag till avtal mellan staten och landstinget. Det synes mig emellertid lämpligt, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att — efter den ytterligare beredning som kan befinnas erforderlig — träffa definitivt avtal med landstinget i nu avsedda byggnadsärenden. Vid sådant förhållande torde anslagsfrågan redan nu böra lösas.

Byggnadsstyrelsens förslag att 500 000 kronor bör anvisas för nästa budgetår anser jag mig böra godtaga. Jag anser mig emellertid icke böra tillstyrka, att det för budgetåret 1948/49 till Nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund anvisade investeringsanslaget disponeras för ändamålet. Enligt min mening bör ett nytt investeringsanslag i stället anvisas. Något medgivande från riksdagens sida angående fortsatt disposition av den vid utgången av budgetåret 1956/57 förefintliga behållningen å förutnämnda investeringsanslag till Nybyggnad för bakteriologiska institutionen vid universitetet i Lund torde icke böra utverkas.

De av mig föreslagna anslagsmedlen för nästa budgetår torde böra uppföras såsom investeringsanslag under rubriken Nybyggnad för patologiska institutionen m. m. vid universitetet i Lund.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med Malmöhus läns landsting angående samarbete i fråga om uppförande och drift av nybyggnad för patologiska institutionen m. m. vid universitetet i Lund;

b) till *Nybyggnad för patologiska institutionen m. m. vid universitetet i Lund* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

8. Nybyggnad för växtfysiologiska institutionen m. m. vid universitetet i Lund. *Byggnadsstyrelsen* har, efter framställning av vederbörande universitetsmyndigheter, i skrivelse den 25 september 1956 hemställt, bland annat, att för nästa budgetår måtte anvisas ett investeringsanslag av 200 000 kronor för upprättande av fullständiga handlingar och vidtagande av övriga förberedande åtgärder för en nybyggnad för växtfysiologiska, biokemiska och medicinsk-kemiska institutionerna samt avdelningen för analytisk kemi vid universitetet i Lund.

Av byggnadsstyrelsens framställning inhämtas bland annat följande.

Vad beträffar växtfysiologiska institutionen har, i överensstämmelse med 1948 års generalplan, förberedelser för en nybyggnad sedan länge pågått. Skissritningar till en sådan anläggning har utarbetats i samråd med vederbörande institutionschef. Sedan fråga uppkommit om nybyggnad jämväl för biokemiska och medicinsk-kemiska institutionerna har emellertid försatta överväganden numera visat, att ekonomiska fördelar skulle stå att vinna om

en gemensam anläggning uppföres för de tre nämnda institutionerna. Till en sådan anläggning har man även tänkt sig att knyta en avdelning för analytisk kemi.

Byggnadsstyrelsen har på grundval av hittills föreliggande programuppgifter igångsatt viss bearbetning av förslaget till nybyggnad för växtfysiologiska institutionen, men då fullständiga programuppgifter ännu icke föreligger för anläggningen i dess helhet, kan utredningen icke avslutas i sådan tid att slutgiltiga ritningar kan underställas 1957 års riksdag. Överslagsvis har kostnaden för anläggningen uppskattats till cirka 10 miljoner kronor, varav för växtfysiologiska institutionen cirka 4 miljoner kronor. Styrelsen vill — med hänsyn särskilt till angelägenheten av en nybyggnad för växtfysiologiska institutionen — föreslå att 1957 års riksdag beredes tillfälle att i princip taga ställning till den totala byggnadsfrågan samt att på grundval av tidigare överlämnade ritningar till den växtfysiologiska institutionen, vilka i huvudsak kommer att gälla även vid nu föreslagen förläggning, för upprättande av fullständiga handlingar och andra förberedande åtgärder för byggnadsföretaget för budgetåret 1957/58 utverkas ett belopp av 200 000 kronor.

Departementschefen. Mot byggnadsstyrelsens förslag om en för växtfysiologiska, biokemiska och medicinsk-kemiska institutionerna samt avdelningen för analytisk kemi gemensam anläggning har jag i princip ingen erinran. För nästa budgetår anser jag mig böra tillstyrka anvisande av ett till 100 000 kronor begränsat anslag för upprättande av fullständiga handlingar och vidtagande av andra förberedande åtgärder för ifrågavarande byggnadsföretag. Beloppet torde böra anvisas under den inledningsvis angivna rubriken.

Det synes angeläget, att byggnadsstyrelsen vid det fortsatta planeringsarbetet tillvaratager alla de möjligheter, som må föreligga till begränsning av anläggningen utan att dess ändamålsenlighet eftersättes. Då behovet av nya lokaler för växtfysiologiska institutionen är mest framträdande, torde byggnadsföretaget böra planeras så, att den för nämnda institution avsedda delen av anläggningen utföres först.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för växtfysiologiska institutionen m. m. vid universitetet i Lund* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

9. *Tillbyggnad till arkivet för dekorativ konst vid universitetet i Lund.* Under förevarande rubrik har för budgetåret 1955/56 anvisats ett investeringsanslag av 500 000 kronor (1955 års statsverksproposition, bil. 29, p. 9). Genom beslut den 27 maj 1955 har Kungl. Maj:t bemyndigat byggnadsstyrelsen att disponera anslaget för därmed avsett ändamål.

I en inom *byggnadsstyrelsen* upprättad, den 13 november 1956 dagtecknad *promemoria* har beträffande förevarande byggnadsfråga anförts i huvudsak följande.

Till grund för anslaget låg en av byggnadsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1952 verkställd kostnadsberäkning slutande å 625 000 kronor. Vid

ärendets framläggande i 1955 års statsverksproposition begränsades emellertid arbetets omfattning till 500 000 kronor.

Byggnadstillstånd har meddelats den 20 januari 1956. Byggnadsstyrelsens avsikt var att påbörja arbetet under första halvåret 1956, men arbetsmarknadsmyndigheterna ansåg sig icke kunna medgiva påbörjande förrän under andra halvåret. Då avsikten var att bedriva arbetet i egen regi, utfördes med ledning av de färdigställda entreprenadhandlingarna en detaljerad kostnadsberäkning. Denna kostnadskontroll gav vid handen att arbetet icke skulle kunna utföras inom ramen för anvisade medel. Med hänsyn härtill lämnade styrelsen ut arbetet på anbudsräkning till den 23 maj 1956 för att kunna påbörja arbetet omedelbart under andra halvåret. En kostnadssammanställning, upprättad på basis av det lägsta av elva inkomna anbud, visade emellertid samma resultat som den förut nämnda detaljerade kostnadsberäkningen. Kostnadssammanställningen visade en slutsumma av 680 000 kronor, varför ett överskridande i förhållande till anvisade medel med 180 000 kronor skulle uppstå, om arbetet utfördes enligt programhandlingarna.

Med hänsyn härtill har byggnadsstyrelsen i samråd med professor R. Josephson omarbetat ritningsförslaget i förenklande syfte. Därvid har bland annat ventilationsanläggningen förenklats och arbetena i den befintliga byggnaden, vilka jämte annat omfattade en ny skorsten, uteslutits. Byggnadsstyrelsen har därefter infordrat nya anbud å såväl byggnadsarbetet som VVS-installationerna. En på basis av de lägsta anbudena enligt det omarbetade förslaget grundad kostnadssammanställning visar, att arbetet efter förenklningarna torde kunna utföras inom en kostnadsram av 580 000 kronor. För byggnadsföretagets genomförande erfordras i förhållande till anvisade medel ett tilläggsanslag av 80 000 kronor. Någon ytterligare förenkling av programmet har icke ansetts möjlig.

För arbetets utförande erfordras således ett tilläggsanslag av 80 000 kronor, vilket — med hänsyn till att arbetet på grund av förut berörda förhållanden ännu icke kunnat påbörjas — ej erfordras förrän under budgetåret 1957/58.

Departementschefen. Den tillbyggnad till arkivet för dekorativ konst, till vilken 1955 års riksdag anvisat ett investeringsanslag av 500 000 kronor, har ansetts angelägen framför allt med hänsyn till den ständiga brandrisken i de nuvarande förvaringslokalerna. Vad som anförts i den föreliggande promemorian synes mig ge vid handen, att en tillfredsställande lösning av denna byggnadsfråga kräver en ytterligare medelsanvisning. I överensstämmelse med vad som föreslagits förordar jag därför, att ett belopp av 80 000 kronor anvisas för nästa budgetår till nu ifrågavarande ändamål. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad till arkivet för dekorativ konst vid universitetet i Lund* för budgetåret 1957/58 anvisa ett investeringsanslag av 80 000 kronor.

10. **Nybyggnad för medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg.** Anatomiska, histologiska, medicinsk-kemiska, fysiologiska och farmakologiska institutionerna i Göteborg har alltsedan medicinska högskolans tillkomst varit förlagda till provisoriska lokaler i avvaktan på uppförande av nybygg-

nad för dessa institutioner jämte vissa för dem gemensamma lokaler, såsom bibliotek m. m. För anordnande av en arkitekttävling och för verkställande av vissa utredningar m. m. beträffande en dylik nybyggnad anvisades under rubriken Nybyggnad för medicinska högskolan i Göteborg för budgetåret 1948/49 ett investeringsanslag av 150 000 kronor. Vidare har under rubriken Nybyggnad för medicinska fakulteten i Göteborg beviljats dels för budgetåret 1954/55 ett investeringsanslag av likaledes 150 000 kronor för upprättande av ritningar till nybyggnaden m. m., dels för budgetåret 1955/56 ett investeringsanslag av 1 350 000 kronor för byggnadsföretagets påbörjande, dels ock för innevarande budgetår ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor för byggnadsarbetenas fortsättande. Sammanlagt har sålunda för ifrågavarande nybyggnad anvisats 8 650 000 kronor.

Vid anmälan i propositionen 1955: 142 av frågan om anvisande av anslag till byggnadsföretagets påbörjande redogjorde jag till en början i korthet för resultatet av arkitekttävlingen samt lämnade därefter en mera utförlig redogörelse för av byggnadsstyrelsen framlagda ritningsförslag med tillhörande kostnadsberäkningar och styrelsens förslag till byggnadsprogram jämte tidsschema härför. Därvid framhöll jag, att enligt då föreliggande förslag den planerade anläggningen skulle förläggas till ett norr om Sahlgrenska sjukhuset beläget område, som Göteborgs stad vore villig att upplåta för ändamålet. Ifrågavarande förslag ansåg jag mig böra biträda. Jag anförde vidare bland annat, att anläggningen avsågs skola omfatta byggnader för anatomiska, histologiska, medicinsk-kemiska, fysiologiska och farmakologiska institutionerna och en byggnad för administration och bibliotek samt att byggnadskostnaderna av byggnadsstyrelsen uppskattningsvis beräknats till 28 000 000 kronor. Härvid räknade byggnadsstyrelsen med att de nya institutionerna skulle möjliggöra en årlig intagning av 120 medicine studerande. Därjämte var förslaget utformat så, att den prekliniska delen av en till Göteborg förlagd tandläkarutbildning kunde förläggas till dessa institutioner. Mot de sålunda angivna riktlinjerna för institutionernas utformning fann jag icke anledning till erinran. Med hänsyn till de uppskattade byggnadskostnadernas storlek syntes det mig angeläget, att byggnadsstyrelsen, såsom styrelsen även förklarat sig ha för avsikt att göra, fortsättningsvis undersökte alla möjligheter att åstadkomma en sänkning av nämnda kostnader. Av de i den planerade anläggningen ingående delarna ansåg jag byggnaderna för de fem institutionerna först böra komma till stånd. Härvid borde, såsom föreslagits, byggnaderna för anatomiska och histologiska institutionerna uppföras först. Byggnadskostnaderna för dessa institutionsbyggnader, vilkas närmare utformning framgick av föreliggande ritningar, hade beräknats till 9 200 000 kronor. Härtill kom 500 000 kronor för vägar och planering samt anslutningsledningar och kulvert för värme, vatten och avlopp m. m., delvis avsedda för anläggningen i helt utbyggt skick. Jag ansåg mig böra tillstyrka, att byggnaderna för anatomiska och histologiska institutionerna uppfördes i huvudsaklig överensstämmelse med nyssnämnda ritningar, varvid jag likväl förutsatte, att byggnadsstyrelsen vid det fortsatta

ritningsarbetet eftersträvade att begränsa byggnadskostnaderna jämväl för denna del av anläggningen. Efter att ha nämnt att enligt byggnadsstyrelsens beräkning byggnadsarbetet kunde igångsättas vid årsskiftet 1955/56 framhöll jag, att man — enligt vad under hand inhämtats — med hänsyn till rådande arbetskrafförhållanden i Göteborg borde räkna med en byggnadstid av omkring fyra och ett halvt år för byggnaderna för de fem institutionerna. En dylik byggnadstakt förutsatte emellertid, att erforderliga medel ställdes till förfogande för byggnadsföretagets utförande utan avbrott. Här för krävdes en genomsnittlig medelsanvisning av närmare 6 000 000 kronor för ett vart av budgetåren 1956/60. För påbörjande av byggnaderna för de anatomiska och histologiska institutionerna ansåg jag mig böra för budgetåret 1955/56 tillstyrka anvisande av ett investeringsanslag av 1 350 000 kronor.

Vad i förutnämnda proposition anförts och föreslagits biträdades av statsutskottet i utlåtande nr 8, vari utskottet ansåg sig böra särskilt framhålla angelägenheten av att institutionsbyggnaderna färdigställdes senast inom den i propositionen angivna tiden. Riksdagen anvisade, med godkännande av utskottets utlåtande, det föreslagna investeringsanslaget.

Vid anmälan i föregående års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 5) av frågan om anslag för innevarande budgetår till byggnadsföretaget nämnde jag, att byggnadsstyrelsen i anslutning till statsutskottets sist avsedda uttalande upplyst, att man icke kunde påräkna att de lokaler vari fakultetens bibliotek vore inrymt och vilka vore belägna i en staden tillhörig fastighet, komme att kunna stå till förfogande för ändamålet efter utgången av år 1958. Jag redovisade även tre av byggnadsstyrelsen med hänsyn till bland annat nämnda förhållande framlagda alternativa förslag till jämkningar i tidigare godtagen tidsplan för byggnadsprogrammets genomförande och beräkning för det totala anslagsbeloppets fördelning på olika budgetår. Jag anmälde också, att byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga ställning till den utbyggnadstakt, som borde komma i fråga för uppförande av nybyggnaden. I anslutning härtill uttalade jag, att jag i likhet med byggnadsstyrelsen och fakulteten ansåg det mindre lämpligt, att den nuvarande provisoriska lösningen av bibliotekets lokalfråga ersattes med ett nytt provisorium, innebärande att biblioteket för en kortare mellantid inrymdes i vissa för helt andra ändamål planerade lokaler i de blivande institutionsbyggnaderna för anatomi och histologi. Ett dylikt provisorium kunde för övrigt enligt min mening beräknas draga med sig icke obetydliga extrakostnader för inredning av de tillfälliga lokalerna och för ändringsarbeten efter provisoriets slut. Jag ansåg mig därför böra föreslå den ändringen i tidsplanen för byggnadsprogrammets genomförande, att arbetena med administrations- och biblioteksbyggnadens uppförande borde påbörjas vid sådan tidpunkt, att densamma kunde stå färdig till årsskiftet 1958/59. Däremot ansåg jag mig för det dåvarande icke beredd att förorda någon ändring av tidsplanen i övrigt för byggnadsprogrammets genomförande. Enligt vad jag under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen, anförde jag vidare, erfordrades vid